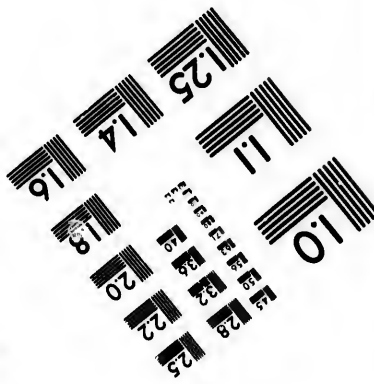
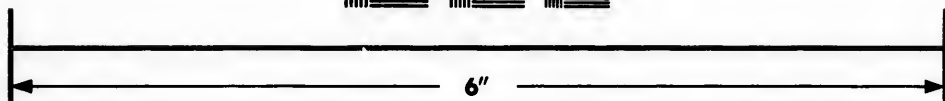
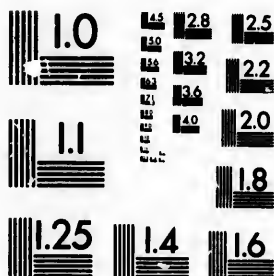

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

10
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
5.0
5.6
6.3
7.1
8.0
9.0
10.0
11.2
12.5
14.0
16.0
18.0
20.0
22.5
25.0
28.0
31.5
36.0
40.0
45.0
50.0
56.0
63.0
71.0
80.0
90.0
100.0

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

1.0
1.1
1.2
1.4
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
5.0
5.6
6.3
7.1
8.0
9.0
10.0
11.2
12.5
14.0
16.0
18.0
20.0
22.5
25.0
28.0
31.5
36.0
40.0
45.0
50.0
56.0
63.0
71.0
80.0
90.0
100.0

© 1986

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

☐ Coloured covers/ Couverture de couleur	☐ Coloured pages/ Pages de couleur
☐ Covers damaged/ Couverture endommagée	☐ Pages damaged/ Pages endommagées
☐ Covers restored and/or laminated/ Couverture restaurée et/ou pelliculée	☐ Pages restored and/or laminated/ Pages restaurées et/ou pelliculées
☐ Cover title missing/ Le titre de couverture manque	☒ Pages discoloured, stained or foxed/ Pages décolorées, tachetées ou piquées
☐ Coloured maps/ Cartes géographiques en couleur	☐ Pages detached/ Pages détachées
☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/ Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)	☒ Showthrough/ Transparence
☐ Coloured plates and/or illustrations/ Planches et/ou illustrations en couleur	☐ Quality of print varies/ Qualité inégale de l'impression
☐ Bound with other material/ Relié avec d'autres documents	☐ Includes supplementary material/ Comprend du matériel supplémentaire
☐ Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/ La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure	☐ Only edition available/ Seule édition disponible
☐ Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/ Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.	☐ Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/ Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.
☒ Additional comments:/ Commentaires supplémentaires:	Wrinkled pages may film slightly out of focus.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	14X	18X	22X	26X	30X
☐	☐	☐	☒	☐	☐
12X	16X	20X	24X	28X	32X

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

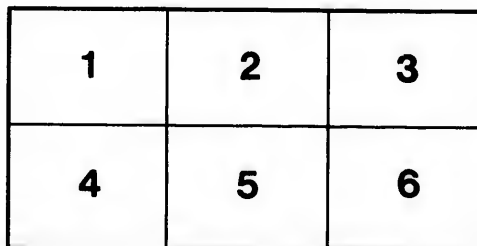
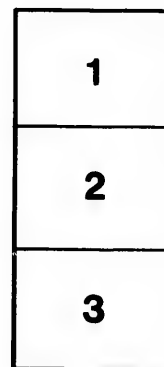
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol $\rightarrow$ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole $\rightarrow$ signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

re
détails
s du
modifier
r une
image

s

rrata
to

pelure,
n à

32X

W

R E I Z E

R O N D O M D E

W A E R E L D .

R E I N R

LONDON

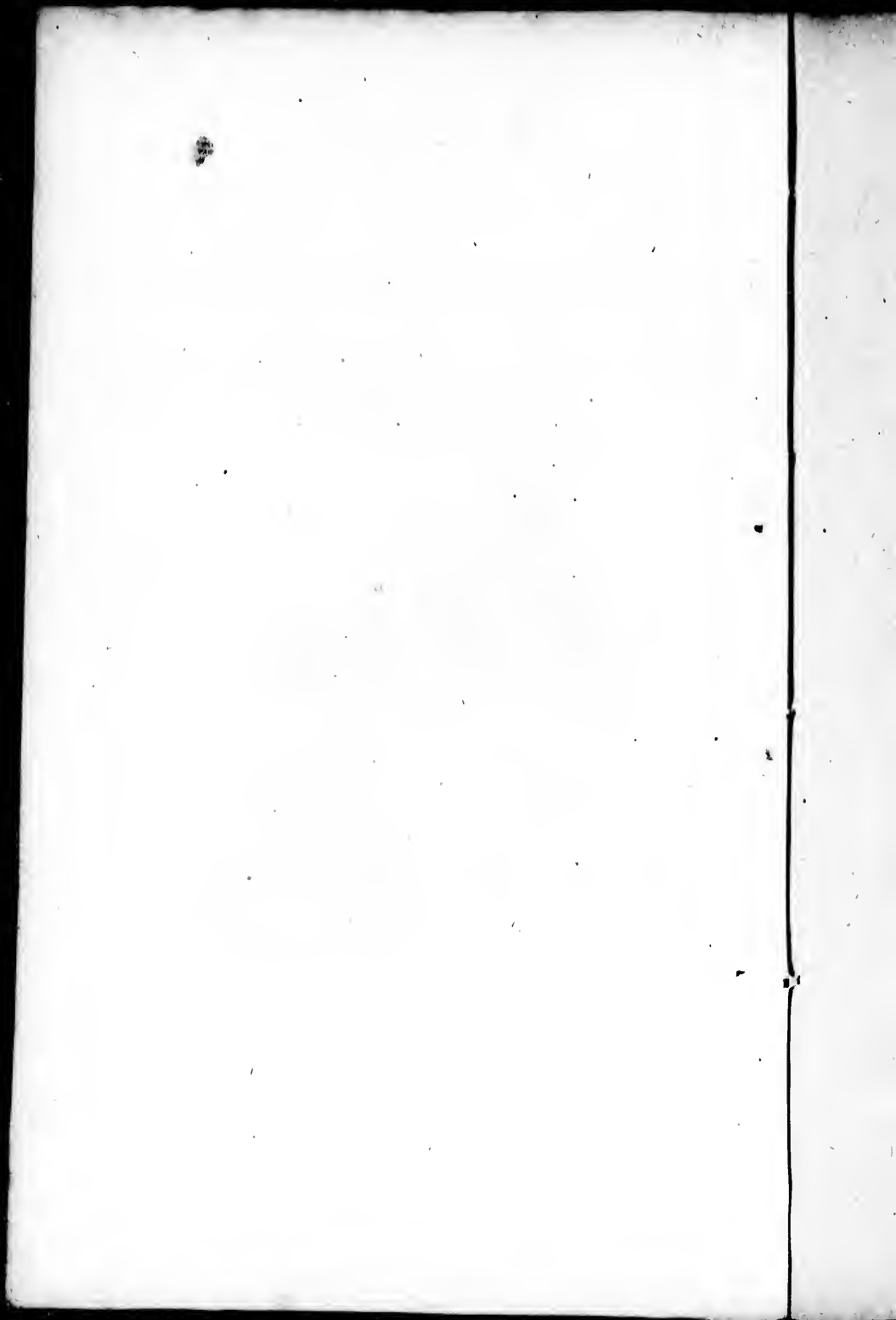
W A T E R F I L D

R E I Z E N
R O N D O M D E
W A E R E L D,
D O O R
J A M E S C O O K,
V E R T A A L D D O O R
J . D . P A S T E U R .
M E T K A A R T E N E N P L A A T E N .
D E R D E . D E E L .

TE LEYDEN, AMSTERDAM, EN 'S HAAGE, Bij
HONKOOP, ALLART EN VAN CLEEF,
M D C C C H I .

INHOUD

VAN HET

DERDE DEEL.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Bladz.

*Vaart van Nieuw-Zeeland naar Botanie-
Baai op de Oost-kust van Nieuw-Hol-
land, nu Nieuw-Zuid-Wales genoemd;
Verschillende voorvallen. Beschrijving
van het land en deszelfs inwooneren.* . . . 1

TWEEDE HOOFDSTUK.

*Vaart van de Botanie-Baai tot de Drievul-
digheid-Baai. Beschrijving van het land,
deszelfs inwooneren en voortbrengzelen.* . . . 41

DERDE HOOFDSTUK.

*Gevaarlijke toestand, waarin het schip ge-
raakte in de koers van Drievuldigheid-
Baai tot de Endeavour-Rivier.* . . .

* 2

VIER

VIERDE HOOFDSTUK.

Bladz.

Verrigtingen terwijl de schade aan het schip hersteld wierd in de Endeavour-Rivier. Beschrijving van het omliggend land, deszelfs inwooneren en voortbrengzelen. . 119

VIJFDE HOOFDSTUK.

Vertrek uit de Endeavour-Rivier. Bijzondere beschrijving van de haven, het omliggend land en verscheiden eilanden aan de kust. Vaart van de Endeavour-Rivier tot het noordlijkst eind van het land en gevaaren op dien tocht. 169

ZESDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Nieuw-Zuid-Wales. Beschrijving van het land, deszelfs voortbrengzelen en bewooneren. Enige woorden van de taal. Aanmerkingen over de stroomen en getijen. 219

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Koers van Nieuw-Zuid-Wales naar Nieuw-Guinea. Voorvallen bij de landing. . 261

A G T

I N H O U D.

AGTSTE HOOFDSTUK.

Bladz.

*Koers van Nieuw-Guinea tot het Eiland
Savu. Voortvallen aldaar.* 281

NEGENSE HOOFDSTUK.

*Beschrijving van het Eiland Savu, deszelfs
voortbrengzelen en inwooneren. Kleine
woordenlijst van de taal.* 310

TIENDE HOOFDSTUK.

*Tocht van het Eiland Savu naar Batavia.
Verrigtingen aldaar.* 345

ELFDE HOOFDSTUK.

*Korte beschrijving van Batavia en het omlig-
gend land; beschrijving van de vrugten,
bloemen en andere voortbrengzelen.* 375

TWAALFDE HOOFDSTUK.

*Van de inwooneren van Batavia en het omlig-
gende land; van hunne zeden, gewoonten
en levenswijze.* 412

DER

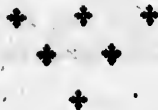
DE TIENDE HOOFDSTUK.

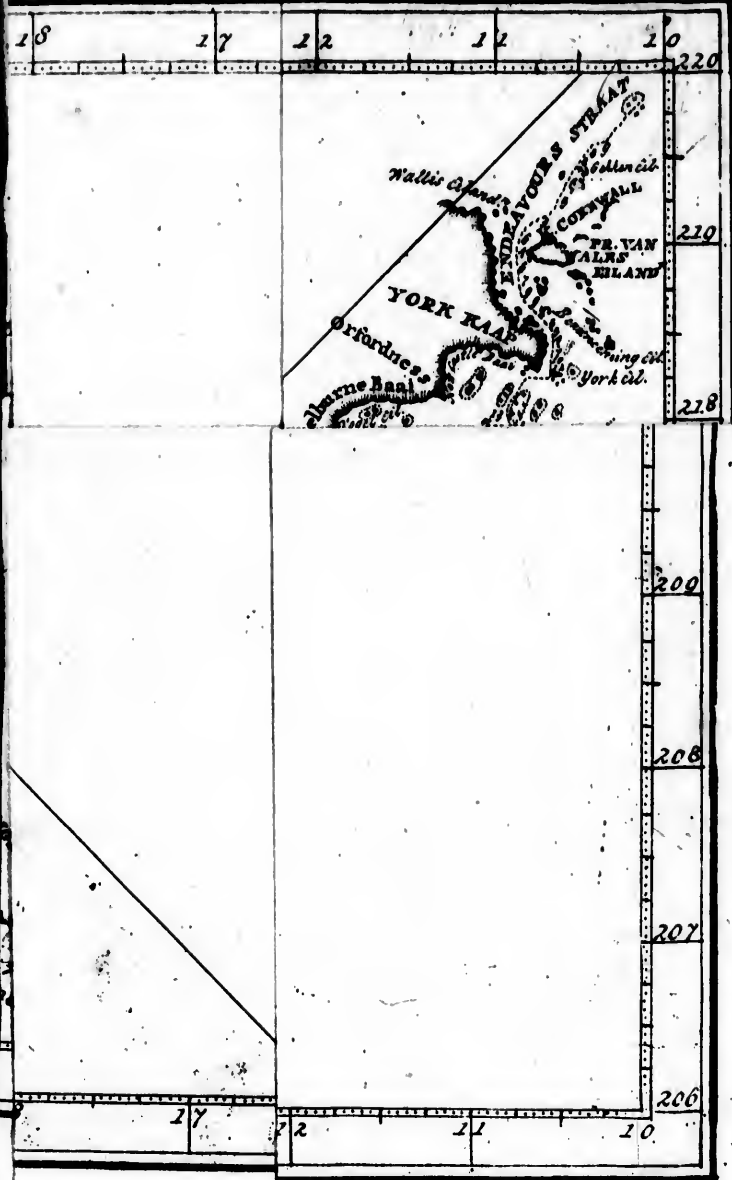
Bladz.

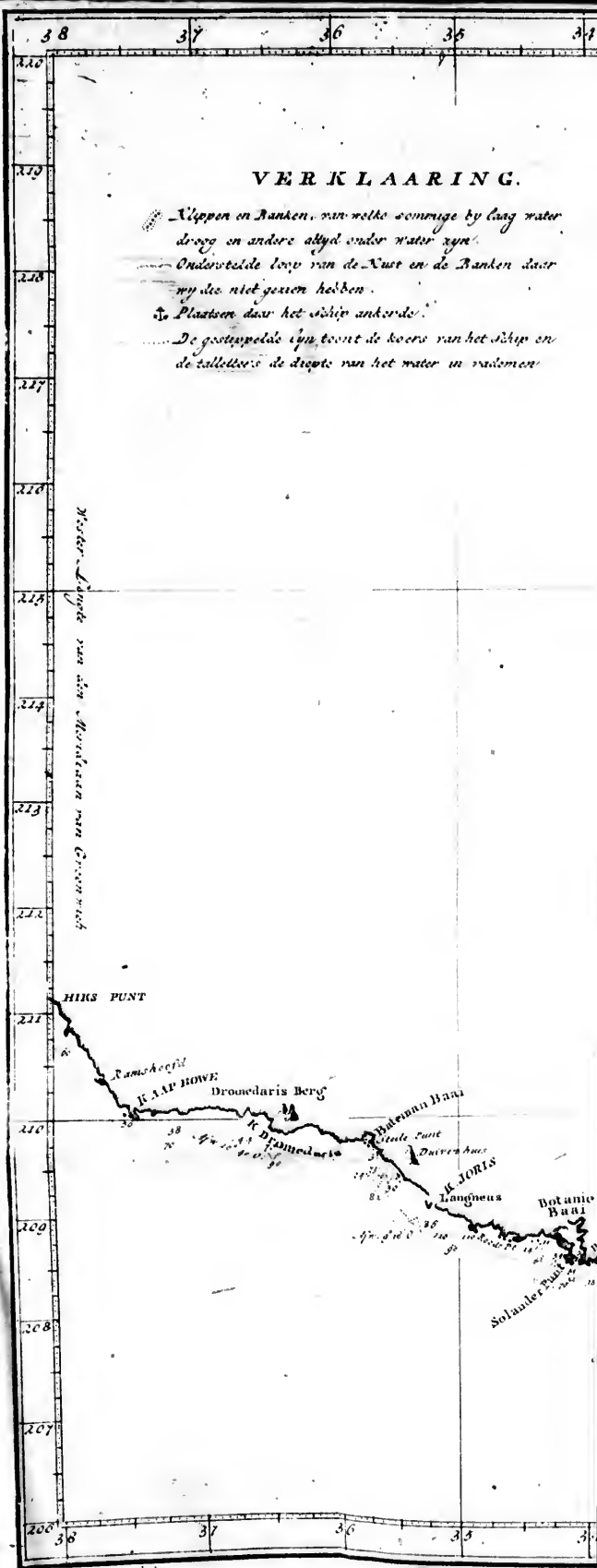
*Tocht van Batavia naar de Kaap de Goede
Hoop. Beschrijving van Prinsen-Eiland
en deszelfs bewooneren. Vergelijking van
de taal van dat Eiland met de Maleische
en Javaansche taalen.* 439

DE VEERTIENDE HOOFDSTUK.

*Aankomst aan de Kaap de Goede Hoop.
Aanmerkingen over de koers van de punt
van Java tot aan die plaats. Beschrij-
ving van de Kaap en van St. Helena. Te-
rugkomst van het schip in Engeland.* . 459

VERKLAARING.

- Klippen en Banken, van welke sommige by laag water droeg en andere altyd onder water zyn.
- Onderwetside loop van de Kust en de Banken daar wy die niet gezien hebben.
- o* Plaatsen waar het schip ankerde.
- .....* De gestippelde lyn toont de koers van het schip en de talletters de diepte van het water in rademen.

Water-lynge van den Meridian van Greenwich

Carta auctoritate auctoris

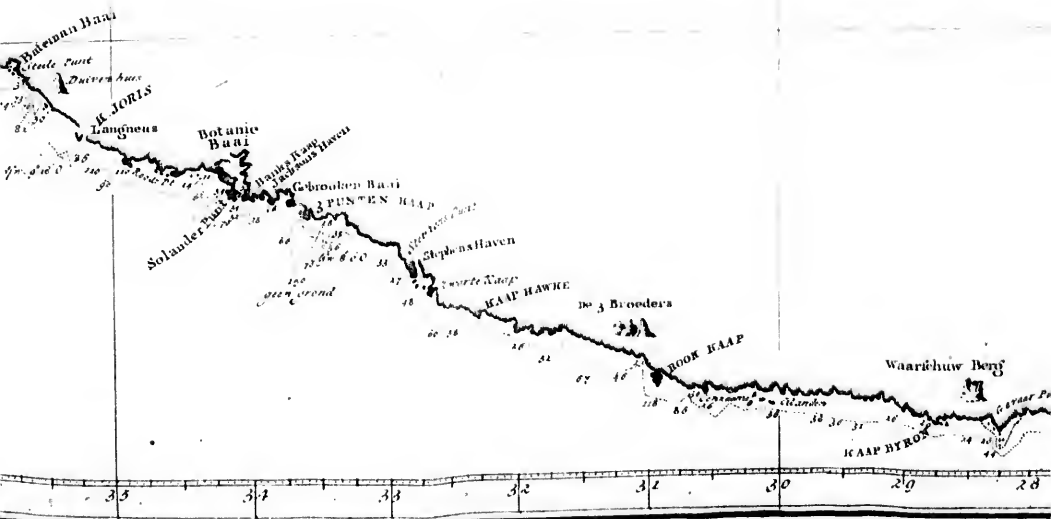
LAARING.

elke somrige by laag water
der water zyn.

Kust en de Banken daer

ankerde.

de boers van het ſchip en
het water in vadem.

28 27 26 25 24 23 22 21 20

Schaal van zee-mijlen.

KAART VAN NIEUW ZUID WALES of de oostlyke Kust van NIEUW HOLLAND,

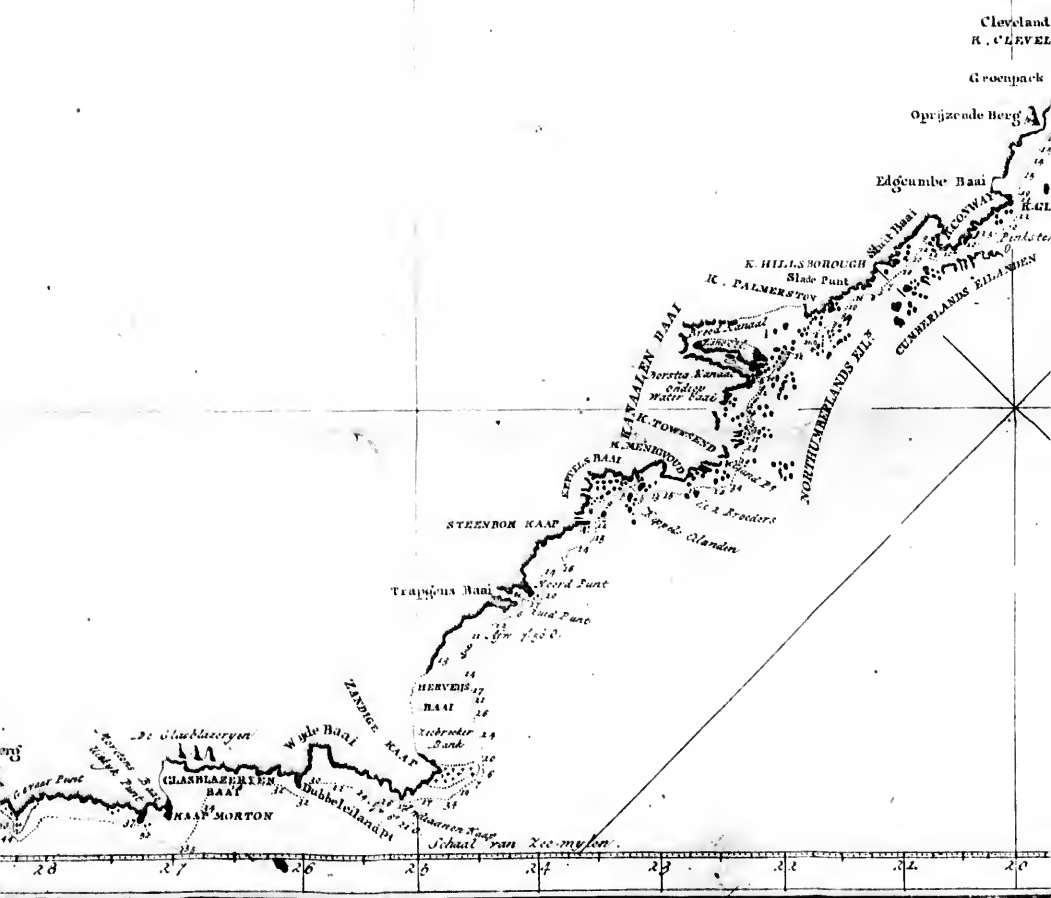
ontdekt en onderzocht
door den Luitenant

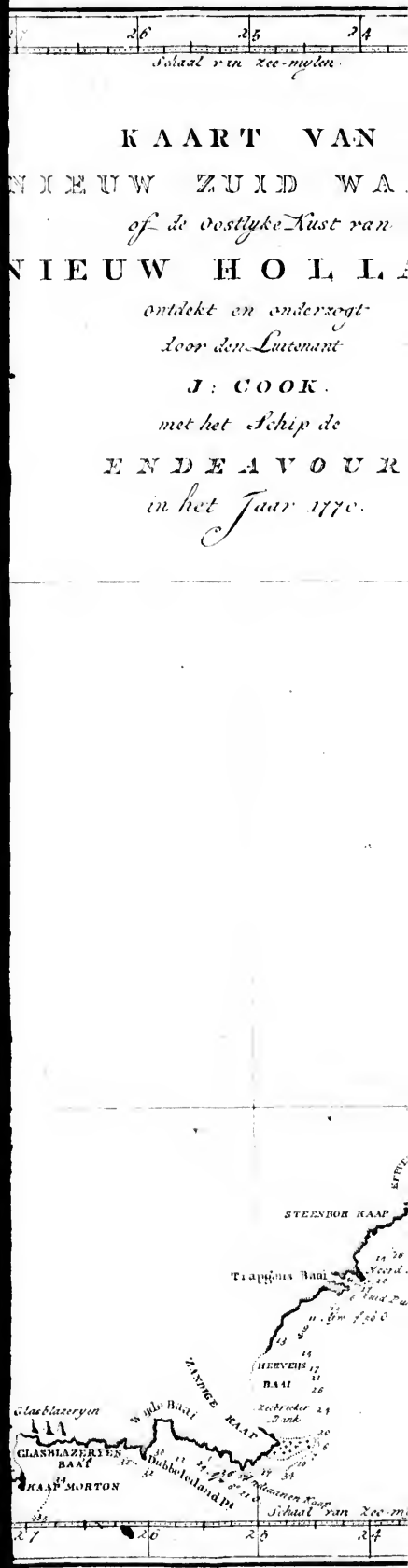
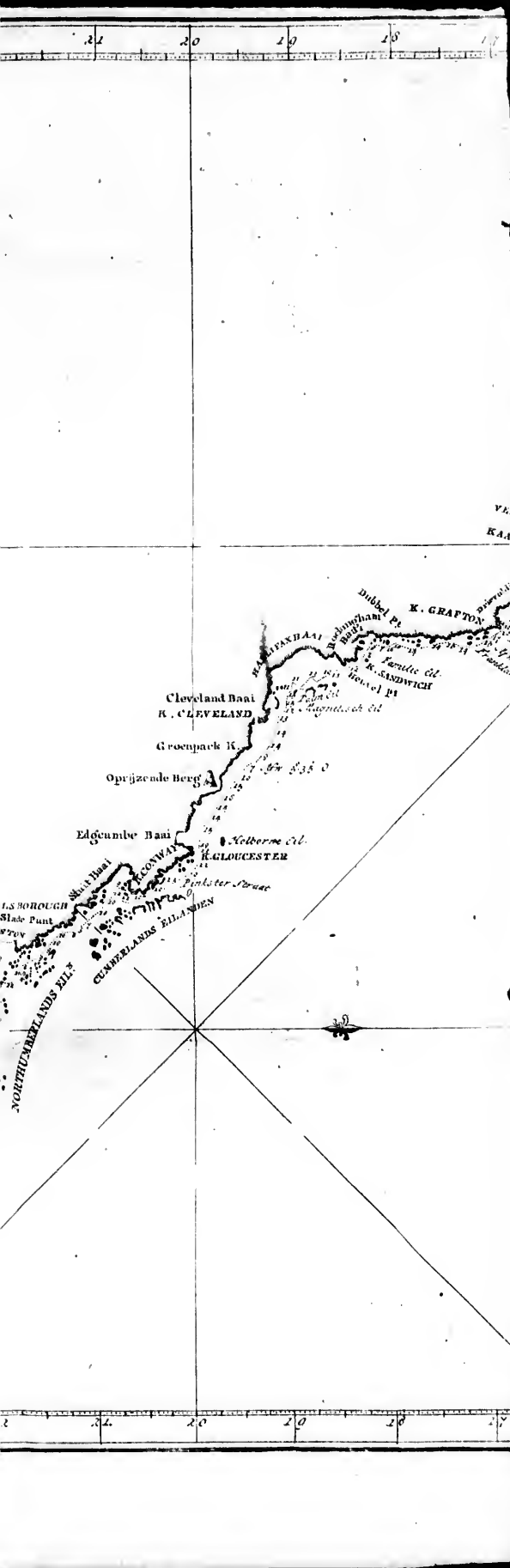
J. COOK.

met het Schip de

ENDEAVOUR

in het Jaar 1770.

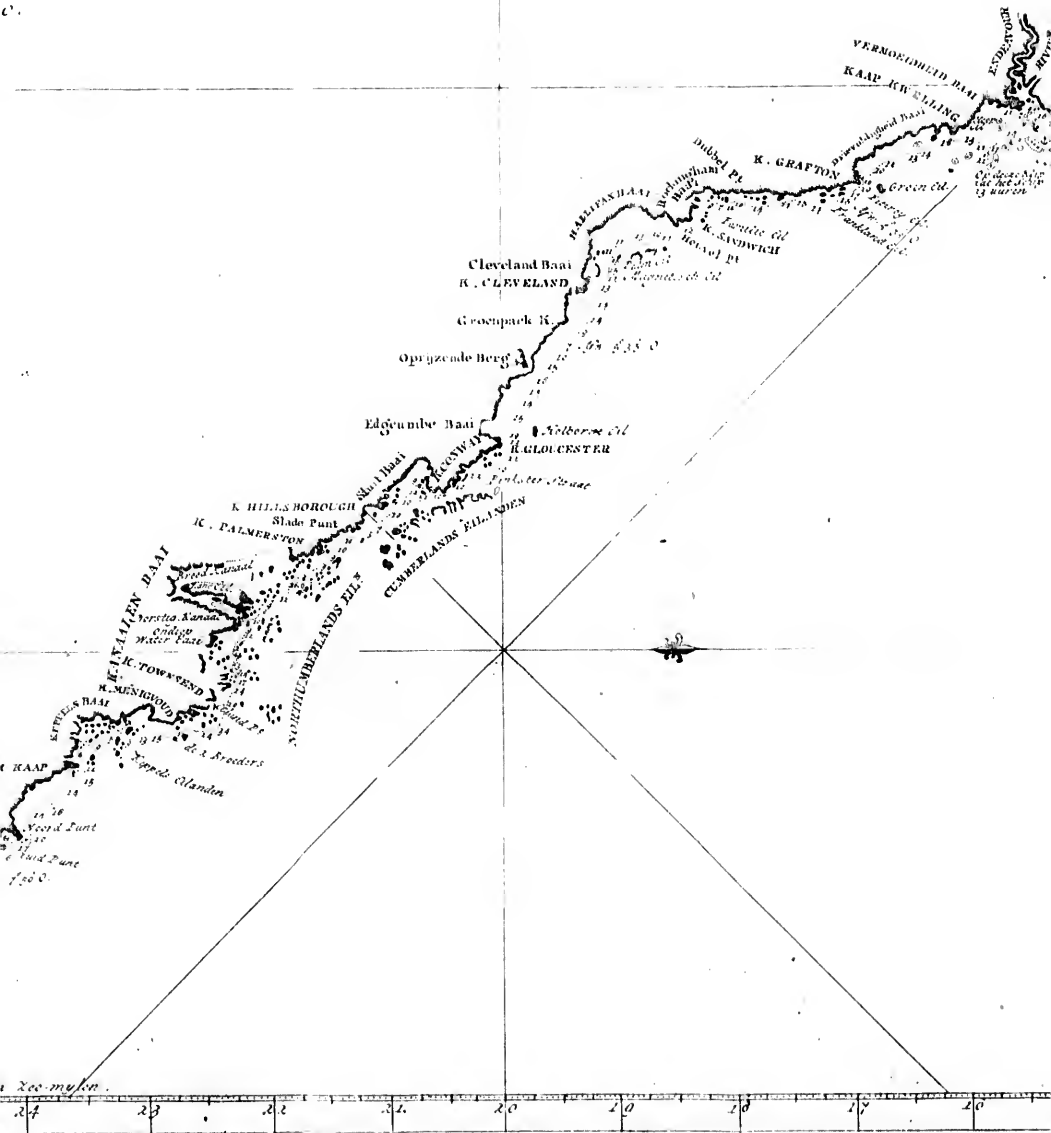

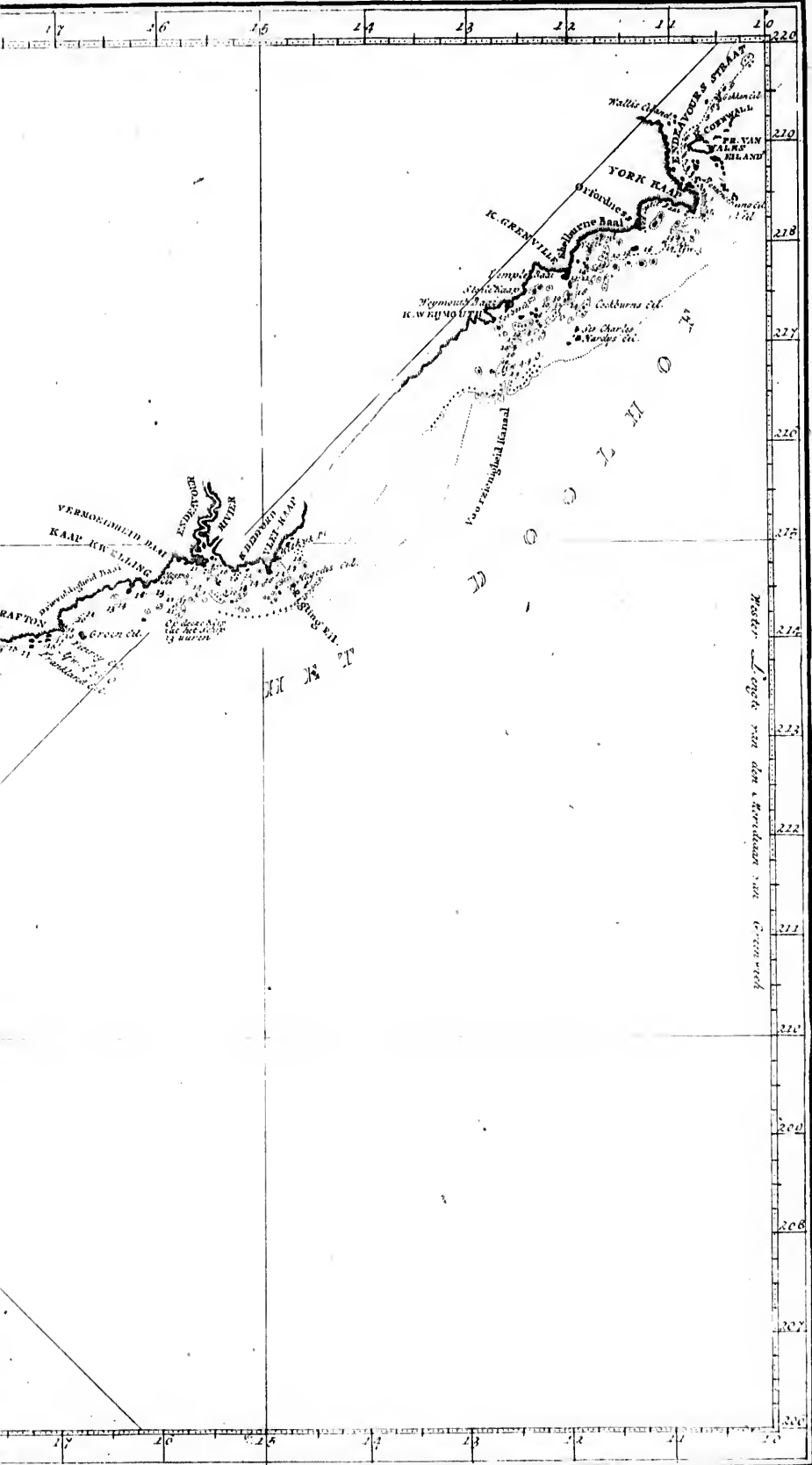

26   25   24
Schaal van zee-mylen.
K A A R T V A N
 N O E U W Z U I D W A
of de oostlyke Kust van
N I E U W H O L L A N D
ontdekt en onderzocht
door den Luitenant
J : C O O K .
met het Schip de
E N D E A V O U R
in het Jaar 1770.

AN
W A L E S
ran
L A N D,
at

U R
c.

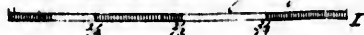

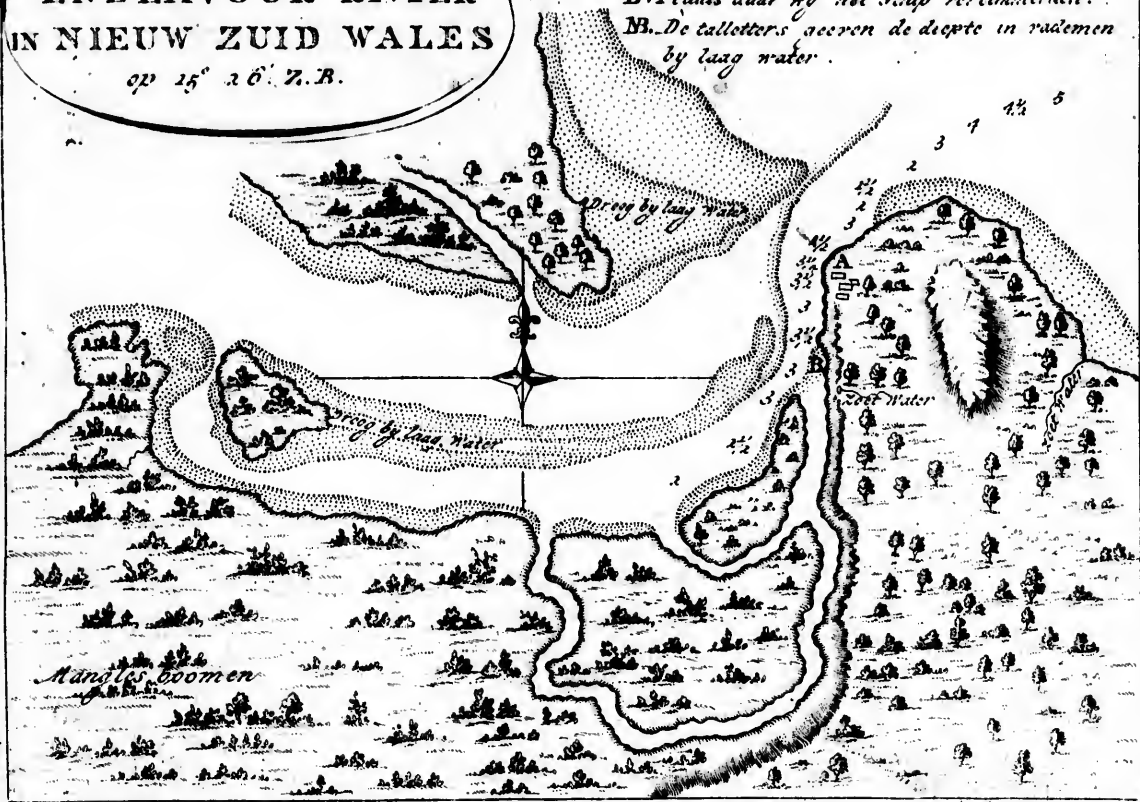
MOND VAN DE
ENDEAVOUR RIVIER
IN NIEUW ZUID WALES

op 15° 26' Z. B.

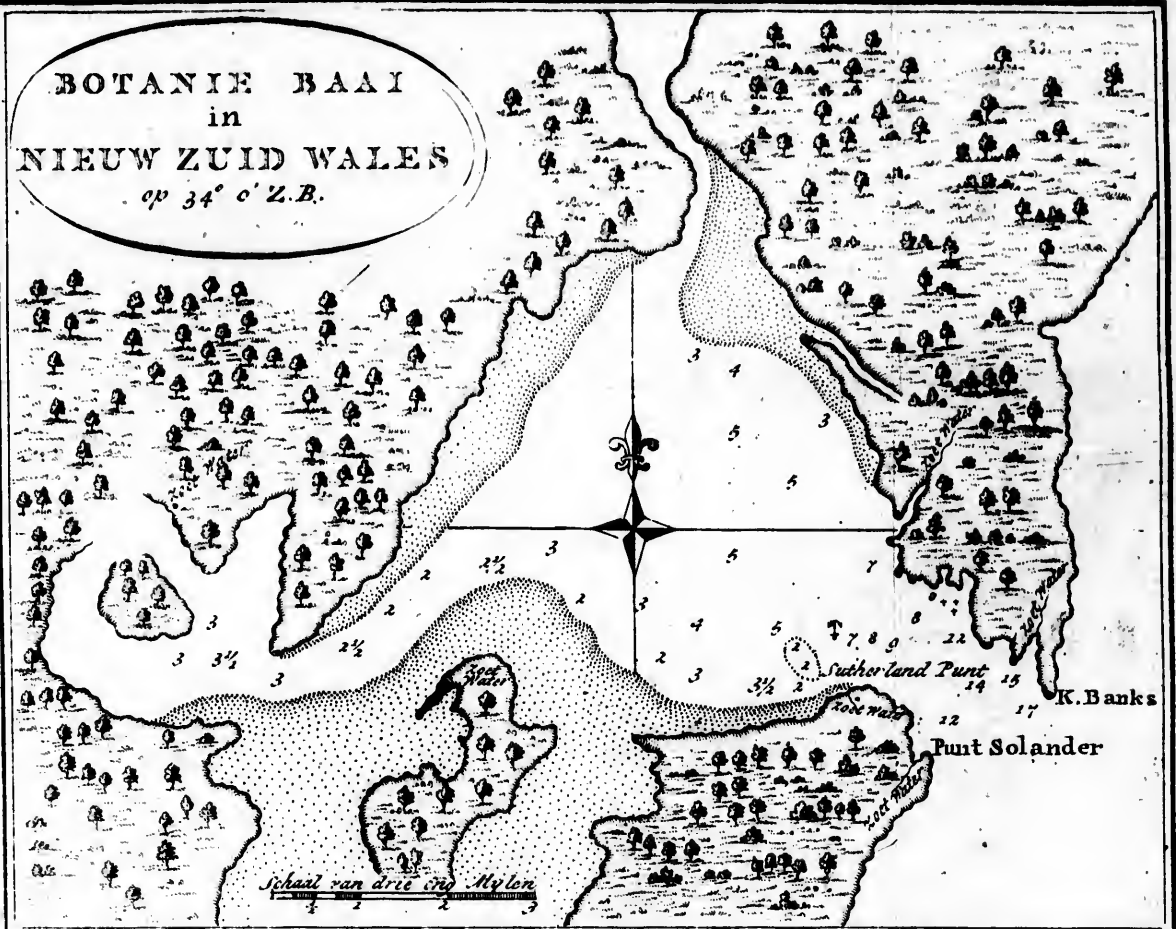
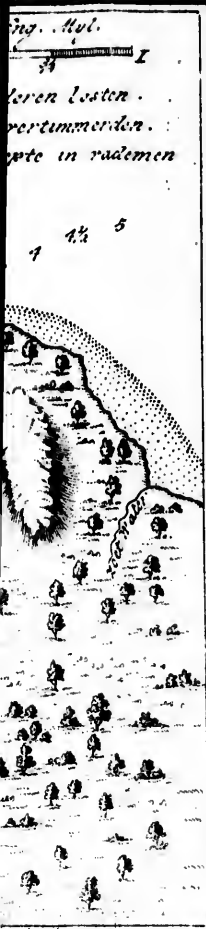
Schaal van een Eng. Mijl.

- A. Plaats daar wy onze goederen lossen.
- B. Plaats daar wy het schip vertimmerden.
- BB. De tallotters aecren de diepte in rademen by laag water.

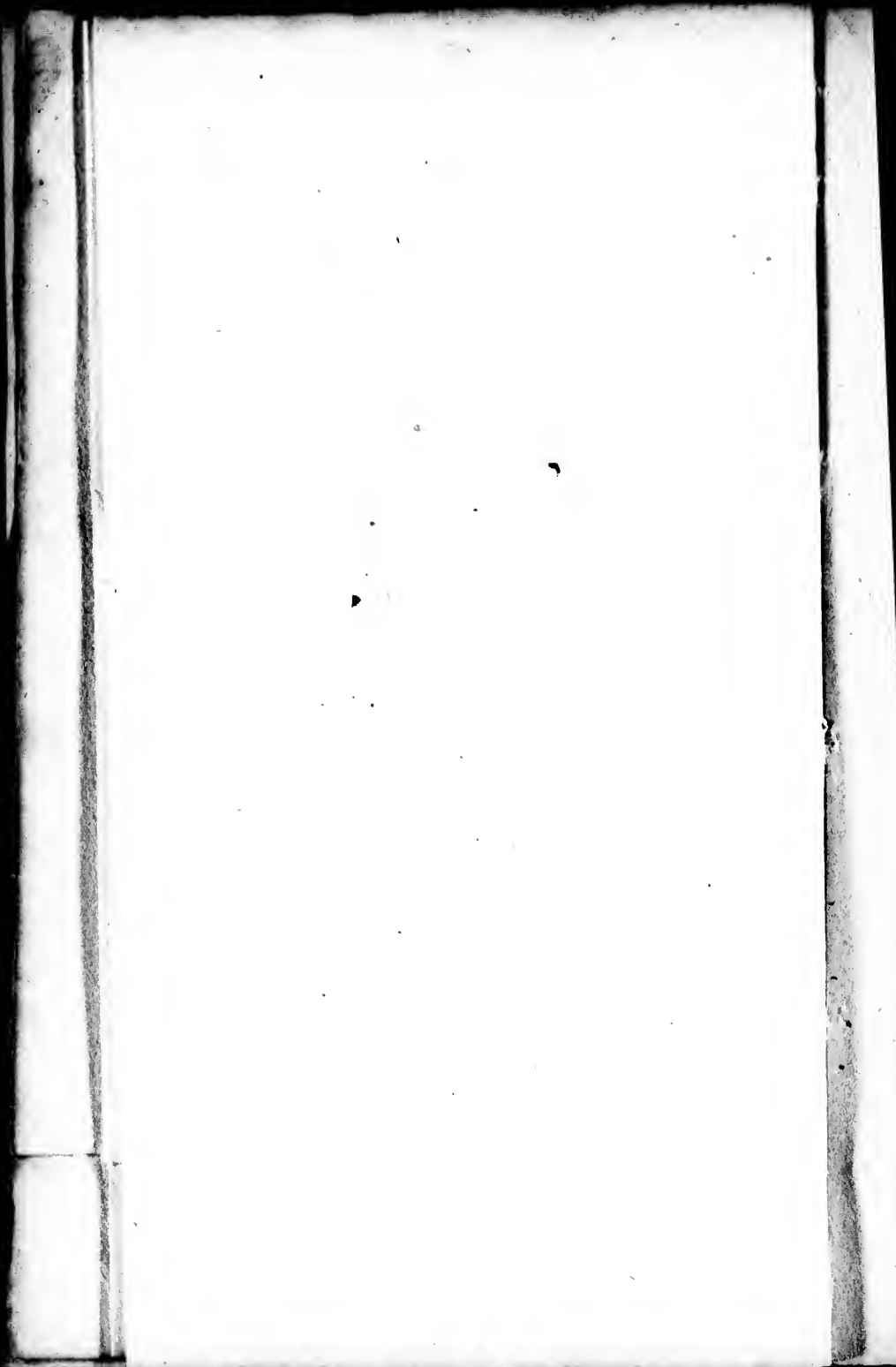

BOTANIE BAAI
in
NIEUW ZUID WALES
op 34° 0' Z.B.

Schaal van drie Eng. Mylen

Sutherland Point 2
7 8 9 22
14 15 K. Banks
17
Punt Solander 12

R E I Z E
R O N D O M D E
W A E R E L D.
D E R D E B O E K.

E E R S T E H O O F D S T U K.

*Vaart van Nieuw-Zeeland naar Botanie-Baal
op de Oost-kust van Nieuw Holland, nu
Nieuw Zuid Wales genoemd; verschillende
voorvallen. Beschrijving van het land en
deszelfs inwooneren.*

Op Saturdag den een en dertigsten Maart 1770
van *Kaap Vaarwel*, die op $40^{\circ} 33'$ Zuider Breedte
en op 186° Wester Lengte ligt, gezeild zijnde,
stevenden wij westwaarts met eene friske koelte
uit het N. N. O. en den tweeden April, op den
middag, was onze breedte, volgens waarneeming,
 40° en onze lengte van *Kaap Vaarwel* $2^{\circ} 31' W.$
Den negenden in den morgen, op $38^{\circ} 29'$
Zuider Breedte zijnde, zagen wij eenen Keer-
kring vogel, dat op eene zoo hooge breedte zeer
ongemeen is.

2 [April 1770] REIZE RONDON

In den morgen van den tienden, op $38^{\circ} 51'$ Zuider Breedte en $202^{\circ} 43'$ Wester Lengte zijnde, bevonden wij door de *amplitudo*, de afwijking van het kompas $11^{\circ} 25'$ O. te zijn, en door het azimuth vonden wij dezelve $11^{\circ} 20'$.

Den elfden in den morgen was de afwijking $13^{\circ} 48'$, dus twee graaden en eene halve meer dan den vorigen dag, schoon ik verwacht had dezelve minder te zullen vinden.

In den loop van den dertienden, zijnde wij toen op $39^{\circ} 23'$ Z. B. en op $204^{\circ} 2'$ W. L. vond ik de afwijking $12^{\circ} 27'$ Oost en in den morgen van den veertienden vond ik dezelve $11^{\circ} 30'$; wij zagen deezen dag ook enige vliegende vischen. Den vijftienden zagen wij eenen eiervogel (*) en eene kokmeeuw; alzoo deeze vogelen nooit verre van land wegvliegen, bleeven wij den gantschen nacht peilen, maar vonden geen grond met honderd en dertig vademen. Den zestienden, op den middag, waren wij op de Zuider Breedte van $39^{\circ} 45'$ en op 208° Wester Lengte. Omtrent twee uren liep de wind W. Z. W., waarop wij wendden en Noord-Westwaarts stuurden; kort daarna kwam een klein land-vogeltjen in het wand zitten, maar wij peilden geen grond met honderd en twintig vademen. Ten agt uren

(*) Eene foort van Zee-zwaluw. . VERTAALER.

ren lieten wij het voor den wind wenden , en stuurden zuidwaarts tot 's nachts ten twaalf uuren , en toen wendden wij weder , en stuurden Noord-Westwaarts tot des morgens ten vier uuren , wanneer wij wederom zuidwaarts stevenden met eene frisse koelte uit het W. Z. W. met rukwinden en donker weder tot negen uuren , wanneer het weder opklaarde en , alzoo 'er toen weinig wind was , hadden wij goede gelegenheid om verscheiden waarneemingen van de zon en maan te doen , welker middelbaare uitkomst $207^{\circ} 56'$ Wester Lengte opleverde ; onze Breedte was op den middag $39^{\circ} 36'$ Z. Wij hadden nu eenen sterken stooker uit het Zuiden en eene hooge zee uit dezelfde streek , hetwelk ons noodzaakte den geheelen nacht alleen met ons voor-zeil en bezaan-zeil te zeilen , terwijl wij om de twee uuren pelden , maar met honderd en twintig vademen geen grond vonden.

Den agttienden , in den morgen , zagen wij twee bruine meeuwen (a) en een onweërsvogel , die ontwifelbaare tekenen zijn dat men het land naderd ; ook konden wij , naar onze rekening , niet verre van hetzelfde zijn , want onze Lengte was nu een' graad ten westen van de oost-zijde van *Van Diemens Land* , volgens de Lengte , door

TAS-

(a) *Port Egmont lens* en *Pintados*. Zie II. D. bl 259 en 291. Noot (a).

VERTAALER.

4 [April 1770] REIZE RONDOM

TASMAN opgegeeven, welke wij niet onderstellen konden dat zig veel misrekend zoude hebben in eene zoo korte vaart als van dat land naar *Nieuw-Zeeland* en, volgens onze Breedte, konden wij niet boven vijftig of vijf en vijftig mijlen van de plaats zijn, van waar hij zijn vertrek gerekend had. Wij hadden deezen geheelen dag menigvuldige rukwinden en eene hooge zee. Ten een uure in den morgenstond legden wij bij en peilden, maar vonden geen' grond met honderd en dertig vademen; ten zes uren zagen wij land, dat zig van het Noord - Oosten naar het Westen uitstreckte, op den afstand van vijf of zes mijlen, hebbende tagtig vademen water met eenen fraaien zandigen grond.

Wij bleeven westwaarts stevenen met den wind uit het Z. Z. W. tot agt uren, wanneer wij zoo veel zeil maakten als wij konden en N. O. langs de kust naar het oostlijkst land in het gezicht hielden, zijnde op dezen tijd op de Zuider Breedte van $37^{\circ} 58'$ en op $210^{\circ} 39'$ Wester Lengte. De zuidlijkste land-punt, die in het gezigt was, die W. $\frac{1}{2}$ Z. van ons af lag, oordeelde ik op 38° Breedte en op $211^{\circ} 7'$ Lengte te liggen en gaf haar den naam van *Hicks - punt*, omdat de Heer HICKS, de eerste lieutenant, de eerste was die haar ontdekte. Ten Zuiden van deeze punt zagen wij geen land, schoon het in die streek zeer helder was en, volgens onze breedte, met die van

TASMAN vergeleken, niet zoo als die in de gedrukte kaarten getekend staat, maar in de uittrekzels van TASMANS Journaal, door REMBRANTSEN uitgegeeven, moest het midden van *van Diemens Land* regt zuid gelegen hebben; ook had ik, uit het schielijk vallen van de zee, toen de wind gestild was, reden te denken dat het zoo was, doch, alzoo ik het niet zag, en alzoo ik bevond dat deeze kust N. O. en Z. W. of wat meer oostwaarts strekte, kan ik niet bepalen of het al of niet aan *Van Diemens Land* vast zij.

Op den middag waren wij op $37^{\circ} 5'$ Breedte en $210^{\circ} 29'$ Westor Lengte. De einden van het land strekten van het N. W. naar het O. N. O. en in het N. 20 O. was eene aanmerkelijke punt op den afstand van omtrent vier mijlen. Deeze punt rijst in eenen ronden heuvel, die zeer veel gelijkt naar het *Rams-hoofd* aan den ingang van het Kanaal van *Plymouth*, en daarom gaf ik dien ook denzelfden naam. De afwijking van het kompas was volgens een *azimuth*, deezen morgen genoomen, $3^{\circ} 7'$ O. en dat wij nu van het land gezien hadden vertoonde zig laag en effen: het zee-strand was wit zand, maar het land was van binnen groen en met hout bewasfen. Omtrent ten een uure zagen wij drie water-hoozen te gelijk; twee waren tusfchen ons en de kust, en de derde op enigen afstand aan bakboord van ons: dit verschijnzel is zoo wel bekend, dat het niet nodig

is alhier eene bijzondere beschrijving van hetzelfde te geeven.

Ten zes uren des avonds minderden wij zeil, en maakten een' bijlegger tegens den nacht, hebbende toen zes en vijftig vademen water en eenen fraaien zand-grond. Het noordlijkst land, dat in het gezicht was, lag toen N. t. O. $\frac{1}{2}$ O, en een klein eilandjen digt bij eene land-punt van het groot land, lag W. twee mijlen van ons. Deze land-punt, die ik *Kaap Howe* noemde, kan gekend worden aan de strekking van de kust, die aan de eene zijde noord- en aan de andere zijde zuid-west is; zij kan ook herkend worden aan enige ronde heuvelen op het groot land, even binnen de punt.

Wij lagen dan bij geduurende den nacht en des morgens ten vier uren haalden wij de zeilen weder bij en zeilden noordwaarts langs de kust. Ten zes uren lag het noordlijkst land in het gezicht N. N. W. en wij waren te deezen tijd omtrent vier mijlen van land. Wij waren op den middag op $36^{\circ} 51'$ Zuider Breedte, en op $209^{\circ} 53'$ Wester Lengte en omtrent drie mijlen van land. Het weder helder zijnde, gaf ons een goed gezicht van het land, dat een zeer behaaglijk voorkoomen heeft: het is tamelijk hoog, met bergen en dalen, hoogten en vlakten afgewisfeld, tuschen welke hier en daar kleine gras-weiden liggen, maar het is over het algemeen met hout bewasfen;

ten; de heuvelen en hoogten loopen zeer zaglijk op en de toppen zijn niet hoog. Wij bleeven noordwaarts langs de kust stevenen met eenen zuidlijken wind en in den agtermiddag zagen wij op verscheiden plaatsen rook, waaraan wij bespeurden dat het land bewoond was. Des avonds ten zes uren minderden wij zeil en peilden; wij vonden vier en veertig vademen water met eenen zuiveren zand-grond, en stevenden voort met ligt zeil tot twaalf uren, wanneer wij bijlagen voor den nacht en negentig vademen water peilden.

Des morgens ten vier uren gongen wij weder onder zeil op den afstand van omtrent vijf mijlen van land; ten zes uren waren wij regt over eenen hoogen berg, die digt aan het strand lag, en welken ik, om zijne gedaante, *Dromedaris Berg* noemde: onder deezen berg vormt de kust eene land-punt, welke ik den naam van *Dromedaris punt* gaf, en boven deeze punt is een heuvel, die in eene piek uitloopt. Thans op $36^{\circ} 18'$ Zuider Breedte en op $209^{\circ} 55'$ Wester Lengte zijnde, bevonden wij de afwijking van de kompas naald $10^{\circ} 42'$ O. te wezen.

Tusfchen tien en elf uren deden de Heer GREEN en ik verscheiden waarneemingen van de zon en maan, welker gemiddel de uitkomst $209^{\circ} 17'$ Wester Lengte opleverde. Voigens eene waarneeming, daags te vooren gedaan, was on-

ze Lengte $210^{\circ} 9'$ West; als men nu $20'$ daarvan aftrekt, blijft 'er $209^{\circ} 49'$ overig, zijnde de lengte, waar op het schip deezen dag op den middag was, hetwelk, met de waarneeming van deezen dag gemiddeld, $209^{\circ} 33'$ oplevert, waarop ik de Lengte van deeze kust bepaal. Op den middag was onze breedte $35^{\circ} 49'$ Z. *Kaap Dromedaris* lag Z. $30'$ W. op twaalf mijlen afstand en eene open baai, waarin drie of vier kleine eilanden lagen, lag N. W. t. W. op den afstand van vijf of zes mijlen. Deeze baai schein slechts weinig beschutting voor de zee-winden te verleen, en egter is zij de eenigste plaats aan de geheele kust, daar het waarschijnlijk was dat eene goede ankerplaats zou wezen. Wij bleeven N. t. O. en N. N. O. langs de kust stuuren, op den afstand van omtrent drie mijlen en zagen op veele plaatsen aan het strand rook opgaan. Des avonds ten vijf uren waren wij regt over eene land-punt, die steil opliep en die ik, om die reden, *Steile Punt (Point Upright)* noemde. Onze Breedte was, toen deeze punt regt westwaarts, omtrent twee mijlen van ons af lag, $35^{\circ} 35'$ Z. en wij peilden hier omtrent een en dertig vademen water met eenen zandigen grond. Des avonds ten zes uren, wanneer de wind gong leggen, hielden wij O. N. O. af en op dat tijdstip lag het Noordlijkst land in het gezigt N. t. O. $\frac{1}{2}$ O. van ons. Te middernacht, in zeventig vademen water

ter zijnde, legden wij bij tot vier uren in den morgen, wanneer wij de zeilen bij haalden en naar het land stevenden; maar met den dageraat bevonden wij dat wij omtrent op dezelfde plaats waren als des avonds van den vorigen dag ten vijf uren, waaruit het bleek dat wij, gedurende den nacht, door een getij of eenen stroom omtrent drie mijlen zuidwaarts afgedreven waren. Vervolgens stuurden wij langs de kust N. N. O. met een zagt koeltjen uit het Z. W. en wij waren zoo na bij land, dat wij verscheiden van de inboorlingen op het strand konden onderscheiden, die van eene zwarte of zeer donkere kleur scheenen te zijn. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $35^{\circ} 27' Z.$ en onze Lengte $209^{\circ} 23' W.$ Kaap *Dromedaris* lag $Z. 28 W.$ negentien mijlen van ons; een aanmerkelijke spitse berg, naar een vierkant duiven - huis gelijkende, met een koepel 'er op, en welken ik, om die reden, het *Duiven-Huis* noemde, lag $N. 32^{\circ} 30' W.$ en een klein laag eilandjen, dat dicht onder den wal lag, was twee of drie mijlen in het N. W. van ons. Toen ik dit eiland het eerst, in den morgen, ontdekte, had ik hoop, naar deszelfs voorkoomen, dat ik agter hetzelfde eene beschutting voor het schip zoude gevonden hebben, doch toen wij nabij kwamen, beloofde het geene veiligheid zelfs voor het landen van eene sloep; ik zou egter ondernoomen hebben eene

sloep naar den wal te zenden , als de wind niet zoodaanig gekeerd was , dat hij regt op strand aan woei , met eene zwaare holle zee , die uit het Zuid-Oosten op het land golfde , dat ook plaats gehad had , zoo lang wij aan deeze kust geweest waren . De kust bleef nog tamelijk hoog met dan rotsachtige punten en dan zandige stranden ; maar binnenslands , tusfchen den *Dromedaris berg* en het *Duiven-huis* , zagen wij hooge bergen , die , uitgezonderd twee , met hout bedekt zijn ; deeze twee liggen binnens lands agter het *Duiven-huis* , en zijn aanmerklijk plat op de kruinen met stelle rotsachtige klippen overal in de rondte , zoo verre wij zien konden . De boomen , die bijna overal dit land bedekken , fchijnen zwaar en hoog . Heden wierd de afwijking van het kompas bevonden $9^{\circ} 50'$ O. te zijn en de twee laatste dagen was de breedte , volgens onze waarneeming , twaalf of veertien Engelsche mijlen zuidwaarts van de rekening van het fchip , dat door niets anders kon veroorzaakt zijn dan door eenen stroom , welke in die rigting liep . Omtrent ten vier uren in den agtermiddag , ten naasten bij vijf mijlen van land zijnde , lieten wij het voor den wind wenden , en hielden Zuid-oostlijk en oostlijk af , en den wind in den nacht van het O. naar het N. O. en N. gelooopen zijnde , wendden wij , omtrent vier uren in den morgen , en hielden het weder op den wal aan , van wel-

ken

ken wij toen negen of tien mijlen af waren. Ten agt uren begon de wind te verflappen en kort daarop was het stil. Op den middag was onze breedte, volgens waarneeming, $35^{\circ} 38'$ en onze afstand van land omtrent zes mijlen. Kaap *Dromedaris* lag Z. 37 W. zeventien mijlen van ons en het *Duiven-huis* N. 40 W. In deeze ligging hadden wij vier en zeventig vademen water. In den agtermiddag hadden wij veranderlijke ligte koeltjens en stilte tot des avonds ten zes uren, wanneer 'er een koeltjen uit het N. t. W. opkwam: te deezen tijd, omtrent vier of vijf mijlen van land zijnde, peilden wij zeventig vademen water. Het *Duiven-huis* lag N. 45 W. de *Dromedaris-berg* Z. 30 W. en het noordlijkst land in het gezicht N. 19 O.

Wij stuurden den volgenden dag naar het N. O. tot op den middag, met een labber koeltjen uit het N. W. en toen wendden wij en stuurden westwaarts. Op dit tijdstip was onze Breedte, volgens eene waarneeming, $35^{\circ} 10'$ Z. en onze Lengte $208^{\circ} 51'$ W. Eene landpunt, die ik op St. Joris dag ontdekt had en welke ik om die reden *Kaap Joris* noemde, lag ten Westen op den afstand van negentien mijlen, en het *Duiven-huis* (welk ik bevond op $35^{\circ} 19'$ Zuider Breedte en $209^{\circ} 42'$ Wester Lengte te liggen) lag Z. 75 W. van ons. In den morgen hadden wij de afwijking, door de *amplitudo* bevon-

den

den $7^{\circ} 50'$ O. te zijn, en door verscheiden *azimuths* $7^{\circ} 54'$ O. Wij hadden eene friske koelte uit het N. W. van den middag tot ten drie uren; toen liep de wind west, wanneer wij wendden en noordwaarts stuurden. Des avonds ten vijf uren, wanneer wij omtrent vijf of zes mijlen van land waren met het *Duiven-huis* in het W. Z. W. op den afstand van omtrent negen mijlen, peilden wij zes en tagtig vadem water, en ten agt uren, toen wij donder en bliksem hadden, met hevige rukwinden, legden wij bij in honderd en twintig vadem.

Ten drie uren in den morgenstond haalden wij de zeilen weder bij en stevenden noordwaarts, met het voordeel van eene friske koelte uit het Z. W. Op den middag waren wij omtrent drie of vier mijlen van den wal en op $34^{\circ} 22'$ Zuider Breedte en $208^{\circ} 36'$ Wester Lengte. In den loop van de koers van deezen dag, zedert den vorigen middag, die vijf en veertig Engelsche mijlen noord-oostwaarts was, zagen wij op verscheiden plaatsen bij het strand rook. Omtrent twee mijlen ten noorden van *Kaap Joris* scheen de kust eene baai te vormen, die beschutting tegens de Noord-Oosten winden beloofde; dan alzoo wij voor den wind zeilden, was het mij onmogelijk dezelve op te neemen zonder te laveeren, dat mij meer tijd zou gekost hebben dan ik 'er aan besteeden wilde. De Noordlijke punt van deeze baai noemde

noemde ik, naar haare gedaante, *Lang Neus*; derzelve Breedte is $35^{\circ} 6'$ en omtrent agt mijlen ten Noorden van dezelve ligt eene punt, welke ik, naar de kleur van het land daar omtrent, *Roo-de Punt* noemde; zij ligt op $34^{\circ} 29'$ Breedte en op $208^{\circ} 45'$ Wester Lengte. Ten Noord Westen van *Roo-de Punt* en wat binnenwaarts staat een ronde berg, welkers kruin naar den bol van een hoed gelijk. In den agtermiddag van deezen dag hadden wij een licht koeltjen uit het N.N. W. tot des avonds ten vijf uren, wanneer het stil wierd: te deezen tijd waren wij tusfchen drie en vier mijlen van den wal en hadden agt en veertig vademen water: de afwijking was, volgens een *azimuth*, $8^{\circ} 48'$ O. en de einden van dit land strekten van N. O. t. N. naar Z. W. t. Z. Voor het donker was zagen wij rook op verscheiden plaatsen langs de kust en twee of drie reizen daarna vuur. Gedurende den nacht dreeven wij met stilte voor de zee af naar land, tot 's morgens ten een ure, wanneer wij een koeltjen van land kreegen, met welk wij N. O. stuurden, zijnde toen op agt en dertig vademen. Op den middag liep het N. O. t. N. en wij waren toen op $34^{\circ} 10'$ Zuider Breedte en op $208^{\circ} 27'$ Wester Lengte; het land was op omtrent vijf mijlen afstand en strekte van Z. 37° W. tot N. $\frac{1}{2}$ O. Op deeze breedte zijn enige witte kliften, die loodregt uit zee tot eene aanzienlijke hoogte oprijzen. Wij hielden van den wal

wal af tot twee uren en toen wendden wij en hielden naar land tot zes uren, wanneer wij het tot op minder dan vier of vijf mijlen genaderd waren, op welken afstand wij vijftig vademen water hadden. De einden van het land strekten van Z. 28 W. tot N. 25° 30' O. Nu wendden wij en hielden van land af tot twaalf uren, toen wij weder wendden en weder naar land hielden tot des morgens ten vier uren, wanneer wij een gang van land afdeeden tot dat de dag sankwamen en geduurende allen deezen tijd gongen wij meer agter dan vooruit, door de veranderlijkheid van de winden. Wij bleeven op den afstand van vier of vijf Engelsche mijlen van den wal tot in den agtermiddag, wanneer wij het land tot op twee Engelsche mijlen naderden en toen liet ik de pinas en de jol uitzetten om te tragten aan land te gaan, maar de pinas was zoo lek dat ik genoodzaakt was haar weder binnen boord te laten heisfen. Op dit tijdstip zagen wij verscheiden van de inboorlingen, die haastig langs het strand gongen, vier van welke eene kleine kano op hunne schouderen droegen: wij vleiden ons dat zij die in het water zouden gaan brengen, en naar het schip zouden koomen, doch mij in mijne verwagting bedrogen ziende, besloot ik naar land te vaaren, in de jol met zoo veel volk als dezelve bevatten kon: Ik scheepte mij dan in, enkel met den Heer BANKS, Doctor SOLANDER, TUPIA, en

vier roeijers : wij roelden naar dat gedeelte van de kust , daar de Indiaanen zig vertoonden , bij welke vier kleine kanos op de water - kant lagen. De Indiaanen zaten neder op de rotfen en scheenen onze landing aftewagten ; maar , toen wij hen 100 op een vierde mijl naderden , liepen zij weg , de bosfchen in : wij beslooten evenwel aan land te gaan en te tragten met hun in onderhandeling te koomen , maar hierin bedrogen wij ons weder , want wij vonden eene zoo zwaare golf overal op het strand flaande , dat het geheel ondoenlijk was met onze kleine floep te landen ; wij waren dan ook genoodzaakt ons zelve te vergenoegen met op de voorwerpen te staaren , die wij uit zee zien konden : de kanoos scheenen , van dicht bij gezien , zeer veel naar die van de kleine foort in *Nieuw Zeeland* te gelijken. Wij merkten op dat 'er , onder de boomen aan den wal , die niet zeer groot waren , geen kreupelhout was en wij konden onderscheiden dat veele van het geflacht der palmboomen waren en sommige koolboomen : na veele maalen ons begeerlijk gezigt op die gewenschte kust gewend te hebben , waren wij genoodzaakt terug te keeren , terwijl onze nieuwsgierigheid eerder opgewekt dan voldaan was , en omtrent vijf uren s'avonds kwamen wij weder aan boord. Omtrent deezen tijd wierd het stil en onze toestand was geenzints van de aangenaamfte : wij waren nu niet meer dan anderhalve Engelsche mijl van

van den wal en binnen eene branding, die in het zuiden lag; maar gelukkig kwam 'er een ligt koeltjen van land, dat ons buiten gevaar bragt: met dit windjen stuurden wij Noordwaarts en met het aanbreeken van den dag ontdekten wij eene baai, die voor alle winden wel gedekt scheen en waarin ik dierhalven besloot met het schip te zeilen. Toen de pinas gekalefaat was, zond ik dezelve met den stuurman af om den ingang te peilen, terwijl ik het op den wind bleef houden, hebbende den wind vlak van den wal. Op den middag was de mond van de baai omtrent eene Engelsche mijl ten N. N. W. van ons, en, rook aan den wal ziende, keeken wij met onze verrekijsers en zagen weldra tien menschen, die, toen wij nader kwamen, hun vuur verlieten en zig op eene kleine hoogte begaven, van waar zij onze beweegingen gemakkelijk konden gade slaan. Kort daarop kwamen 'er twee kanoos, elke tien mannen aan boord hebbende, aan den wal, regt onder de hoogte, en het volk begaf zig bij het ander op derzelve top. De pinas, die vooruit was gezonden om te peilen, naderde nu de plaats, waarop alle de Indiaanen verder den heuvel op weeken, uitgezonderd eenen, die zig tusschen enige rotsen bij de landing plaats verstak. Terwijl de pinas langs strand voer, namen de meeste Indiaanen denzelfden weg en bleeven gestadig regt over haar op eenen afstand; toen zij terug kwam, be-

berichrede ons de stuurman dat in eenen inham, een weinig binnen den mond van de haven, enige van hun naar het strand afgekoomen waren en hem genodigd hadden aan land te koomen, door veele tekenen en woorden, van welke hij de meening niet begreep; maar dat zij alle met lange pieken gewapend waren en met een houten wapen, dat enigzints de gedaante van een' fabel had. De Indiaanen, die de sloep niet gevolgd waren, het schip ziende naderen, gebruikten veele dreigende gebaerden en zwaaiden met hunne wapenen; bijzonderlijk twee, die een zeer zonderling voorkoomen hadden, want hunne aangezigten scheenen met een wit poeder bestoven te zijn en hunne lichaamen waren beschilderd met breede streepen van dezelfde kleur, die schuinsch over hunne borst en rug liepen, en niet kwalijk geleecken naar de draag-riemen, welke onze soldaaten draagen; dezelfde soort van streepen liepen ook rond om hunne beenen en dijen, als breede kousverbanden; elk deezer mannen hield het wapen in zijne hand, dat ons beschreven was als naar een fabel gelijkende, dat omtrent derde halven voet lang scheen, en zij scheenen met grooten ernst met elkanderen te praten.

Wij bleeven de baai inzeilen en ankerden vroeg in den agtermiddag onder den zuidlijken wal, omtrent twee Engelsche mijlen binnen den mond, in zes vademen water, hebbende de zuidlijke

punt ten Z. O. en de noordlijke ten O. Terwijl wij naar binnen zeilden, zagen wij op beiden de punten van de baai enige hutten en verscheiden der inboorlingen, mannen, vrouwen en kinderen. Onder de zuidlijke kaap zagen wij vier kleine kanoos, elke eenen enkelen man voerende, die zeer druk bezig waren visch te harpoenen met eene lange piek of speer: zij waagden het bijna tot in de bronding en waren zoo aandachtig op hetgeen zij deden, dat, schoon het schip hen op minder dan een vierde van eene mijl afstande voorbij voer, zij nauwlijks het gezigt naar hetzelfde wendden, zijnde mischien hun gehoor door het geraas der golven verdoofd en, hunne oplettendheid zoo sterk gevestigd op hun werk of hunne tijdorkting dat zij hetzelfde noch hoorden, noch zagen voorbij vaaren.

De plaats, daar het schip geankerd lag, was regt over een klein dorp, uit omtrent zes of agt huizen bestaande, en, terwijl wij ons gereed maakten om de sloep over boord te heisfen, zagen wij eene oude vrouw, gevolgd van drie kinderen, uit het bosch koomen; zij droeg brandhout, en elk van de kinderen had ook zijne kleine vrugt; toen zij de huizen naderde, kwamen 'er nog drie kinderen, jonger dan de andere, uit, haar te gemoet: zij keek dikwijls naar het schip, maar gaf noch vrees, noch verwondering te kennen; kort daarop ontsak zij een vuur, en

de vier kanoos kwamen naar binnen van het vischen. Degeene die 'er in waren, gongen aan land en hunne boot op den wal gehaald hebben. de, begonnen zij hun middagmaal klaar te maken, naar allen schijn zig onzer in het geheel niet bekreunende, schoon wij minder dan eene halve Engelsche mijl van hun af waren. Het kwam ons aanmerklijk voor dat van alle diegeene, welke wij van het volk tot dus verre gezien hadden, geen een den minsten schijn van kleedij had, zijnde zelfs de oude vrouw ontbloot van een vijgenblad.

Na het middagmaal wierden de sloepen bemand en wij verlieten het schip, TUPUA met ons neemende. Wij waren voorneemens te landen daar wij het volk zagen, en begonnen te hoopen dat, naardien zij zig zoo weinig bekreund hadden dat het schip de baai in zeilde, zij 'er even weinig tegens zouden hebben dat wij aan land kwamen; maar hier in vonden wij ons egter bedrogen; want, zoo dra wij de klippen naderden, kwamen twee van het volk dezelve af om ons de landing te betwisten, en de overige liepen weg. Elk van de twee strijdende was gewapend met eene lans, omtrent tien voeten lang, en een korten stok, dien hij behandelde als een werktuig, waarmede hij de lans moest bestieren of werpen. Zij riepen ons toe met eene zeer luide stem, en in eene harde wanluidende taal, van

B 2

welke

welke noch wij, noch TUPIA een enkel woord verftonden: zij zwaaiden hunne wapenen en fcheenen voorneemens te zijn hunne kust tot het uiterfte te verdedigen, fchoon zij slechts met hun beiden en wij veertig fterk waren. Ik kon niet nalaaten hunne dapperheid te bewonderen en, niet gaerne willende dat de vijandlijkheden tufchen ons met zulke ongelijke kragten beginnen zouden, beval ik dat de floep op haare riemen zoude blijven leggen: toen fpraken wij met tekenen, omtrent een vierde uurs lang, en, om hunne tegenheid te winnen, wierp ik hun fpijkers, glazen koraalen en andere beuzelingen toe, die zij oppraapten en waarmede zij wel in hunnen fchik fcheenen. Toen deed ik tekenen dat ik water nodig had en tragtede hen, op alle wijzen, die ik bedenken kon, te overtuigen dat wij hun geen leed zouden doen: nu wenkten zij ons, en ik wilde dit gaerne voor eene nodiging houden; dan toen wij met de floep meenden in te vaaren, kwamen zij weder om ons zulks te beletten. De een fcheen een jongman van omtrent negentien of rwintig jaaren en de ander een man van middelbaaren ouderdom te zijn: naardien mij nu geen ander middel overschoot, deed ik eene fnaphaanschoot tufchen hen door. Op den flag liet de jongfte eenen bundel lanfen op de rots vallen; doch in eenen oogenblik weder tot zigzelve koomende, raapte hij die met groote drift weder op:

op: toen wierd 'er een steen naar ons geworpen, waarop ik eene snaphaan - schoot met hagel op hen liet doen; die den oudsten in de beenen raakte; hij liep terstond naar een der huizen, dat omtrent vijf en twintig roeden daar van daan stond, Ik hoopte dat onze strijd nu over zoude zijn, en wij stapten onmiddelijk te land; maar wij hadden de sloep naauwlijks verlaaten of hij kwam terug, en toen zagen wij dat hij de rots alleen verlaaten had om een schild of beukelaar tot zijne verdediging te haalen. Zoo dra hij genaderd was, wierp hij eene lans naar ons en zijn makker eene andere; zij vielen daar wij digst bij elkanderen stonden, maar kwetsten gelukkig niemand. Toen wierd 'er eene derde schoot op hen gedaan met hagel, waarop een hunner nog eene lans wierp, en beiden liepen terstond weg; zoo wij hen vervolgd hadden, zouden wij waarschijnlijk eenen van hun hebben kunnen vangen; doch de Heer **BANKS** aanmerkende dat de lansen mischien vergiftigd waren, oordeelde ik het niet voorzigtig ons in de boschen te waagen. Wij begaven ons onmiddelijk naar de hutten, in eene van welke wij de kinderen vonden, die zig agter een schild en een hoopjen boom-schors verstookten hadden; wij keeken naar hen, maar lieten hen in hunnen schuilhoek, zonder dat zij wisten dat zij ontdekt waren en, toen wij henen gongen, wierpen wij enige koraalen, linten, stukken doek, en andere

geschenken in het huis, welke wij hoopten dat ons de genegenheid van de inwooneren zouden winnen, als zij weder t' huis zouden koomen; maar de lansen, die wij vonden liggen, namen wij mede, tot omtrent vijftig in getal: zij waren van zes tot vijftien voeten lang, en alle hadden vier weërhaaken, op de wijze van een' vischhoek, die alle met punten van visch-graaten voorzien en zeer scherp waren: wij merkten op dat zij met eene slijmerige zelfstandigheid van eene groene kleur besmeerd waren, hetgeen ons in het vermoeden bevestigde dat zij vergiftigd waren, schoon wij naderhand ontdekten dat wij het mis hadden: zij scheenen, aan het zee-wier, dat 'er aan stak, tot het harpoeneeren van visch gebruikt te zijn. De kanoos, die op het strand lagen, beschouwende, bevonden wij dat zij de slegste waren, die wij ooit gezien hadden: zij waren tuschen twaalf en veertien voeten lang, en van den bast van eenen boom van een enkel stuk gemaakt, dat te zaamen getrokken en aan de cinden opgebonden was, terwijl het midden open wierd gehouden door stokken, die dwarsch van boord tot boord als roeibanken geplaatst waren. Toengongen wij naar zoet water zoeken, doch vonden het niet, uitgezonderd in eenen kleinen kuil, die in het zand gegraven was.

Weder in onze sloep gegaan zijnde, bragten wij onze lansen aan boord van het schip en voeren

opten dat
 n zouden
 koomen ;
 , namen
 zij waren
 e hadden
 n' visch-
 -graaten
 rkten op
 van eene
 ns in het
 waren ,
 het mis
 , dat 'er
 gebruikte
 d lagen ,
 e slegste
 ij waren
 en van
 stuk ge-
 e einden
 en wierd
 n boord
 . Toen
 vonden
 uil, die
 bragten
 en voe-
 ren

ren vervolgens over naar de noordlijke punt van de baai, daar wij verscheidene van de inboorlingen gezien hadden, toen wij naar binnen zielden, maar welke wij nu geheel verlaaten vonden. Wij vonden hier evenwel zoet water, dat van de toppen der rotfen neder druppelde en in de holten aan den voet in plasfen stond; maar het was zoodanig geplaatst dat wij het niet zonder moeijelijkheid tot ons gebruik bekoomen konden.

Ik zond dan den volgenden morgen eene bende volks naar de plaats daar wij eerst geland waren, met bevel om kuilen in het zand te graaven, opdat het water 'er in mogt koomen; maar kort daarna zelf met de heeren aan land gaande, vonden wij, na nog ijveriger gezogt te hebben, eene kleine beek, die meer dan genoegzaam was tot ons oogmerk.

De hut, daar wij de kinderen gezien hadden, bezoekende, zagen wij met spijt dat de koraalen en linten, die wij den voorigen avond aldaar gelaaten hadden, niet van haare plaats genoomen waren en dat 'er geen Indiaan te zien was.

Na dat ik enige ledige water vaten aan land gezonden had en eene bende volks had gelaaten om hout te kappen, gong ik zelf met de pinas uit om te peilen en de baai opteneemen; ik zag, gedurende mijn tochtjen, verscheiden van de inboorlingen, maar alle vlugteden op mijne aannadering weg. Op eene van de plaatsen daar ik landde,

vond ik verscheiden kleine vuuren en versche mosfelen, die 'er op te braaden lagen; ik vond hier ook enige van de grootste oester-schulpen; die ik ooit gezien had.

Zoo dra de hout-hakkers en water-haalers naar boord kwamen om te schaften, kwamen 'er tien of twaalf van de inboorlingen naar de plaats en bekeeken de water-vaten met groote aandacht en nieuwsgierigheid, zonder dezelve egter aanteraaken: zij namen evenwel de kanoos, die dicht bij de landing-plaats lagen, weg en gongen weder henen. In den agtermiddag, toen ons volk weder aan land was, naderden zestien of agttien Indiaanen, alle gewapend, stoutlijk tot op minder dan vijf en twintig roeden, en stonden toen stil; twee van hun kwamen wat nader, en de Heer HICKS, die over het volk aan den wal het bevel had, met eenen anderen, gongen hen te ontmoet, hun, terwijl zij naderden, geschenken aanbiedende, en door alle tekenen, die hij bedenken kon, vriendelijkheid en vriendschap te kennen geevende; doch alles te vergeefs; want voor hij bij hen koomen konde, gongen zij terug, en het zou onnut geweest zijn hen te vervolgen. In den avond gong ik met den Heer BANKS en Doctor SOLANDER naar eenen zandigen inham aan de noord-zijde van de baai, daar wij, in drie of vier trekken met den zegen, meer dan drie honderd ponden visch vongen, die gelijklijk onder het scheepsvolk verdeeld wierd. Den

versche
 ik vond
 hulpen,
 haalers
 namen er
 de plaats
 aandacht
 er aante-
 die digt
 ngen we-
 ons volk
 of agtien
 op min-
 den toen
 a de Heer
 het bevel
 gemoet,
 aanbieden-
 ken kon,
 geeven-
 or hij bij
 en het
 In den
 n Doctor
 a aan de
 e of vier
 honderd
 nder het
 Den

Den volgenden morgen, voor de dag aanbrak,
 kwamen de Indiaanen af naar de huizen, die regt
 over het schip stonden, en wij hoorden hen dik-
 wijs zeer hard schreeuwen. Zoo dra het licht was,
 zag men hen langs het strand gaan, en kort daarna
 begaven zij zig in de boschen, daar zij, omtrent
 eene Engelsche mijl van het strand, verscheiden
 vuuren ontstaken.

Ons volk voer, als gewoonlijk, naar land; de
 Heeren BANKS en SOLANDER gongen mede
 en begaven zig in de boschen om planten te zoe-
 ken. Het volk, dat bezig was gras te snijden,
 het verst van den grooten troep verwijderd zijnde,
 kwam eene bende van veertien of vijftien In-
 diaanen naar hen toe, met stokken in hunne han-
 den, die, volgens het verslag van den Serjeant van
 de zee-soldaaten, blonken als een musket. De
 gras-snijders, hen ziende naderen, begaven zig
 digt bij elkanderen en weeken naar den grooten
 roep. De Indiaanen, door deeze schijnbaare
 vlugt aangemoedigd, vervolgden hen; zij bleeven
 egter staan toen zij omtrent honderd roeden van
 hun af waren en, enige maalen geschreeuwd heb-
 bende, weeken zij terug naar de boschen. In
 den avond kwamen zij weder op dezelfde wijze,
 stonden op denzelfden afstand stil, schreeuwden
 en gongen weder heen. Ik volgde hen zelf, al-
 leen en ongewapend, een groot eind wegs langs

de kust, maar ik kon hen niet overhaalen om stil te staan.

Deezen dag nam de Heer GREEN de middag-hoogte van de zon, een weinig binnen den mond van de baai aan de zuidzijde; welke voor de Breedte 34° Z. opleverde; de afwijking van het kompas was $11^{\circ} 3' \text{ O.}$

Den volgenden morgen vroeg wierd het lijk van FORBY SUTHERLAND, eenen van onze matroozen, die des avonds te vooren gestorven was, bij de water-plaats begraven, en naar dit geval noemde ik de zuidlijke punt van deeze baai *Sutherland Punt*. Wij beslooten deezen dag een tochtjen landwaarts in te doen. De Heer BANKS, Doctor SOLANDER, ik en zeven andere, behoorlijk tot den tocht uitgerust, vertrokken en begaven ons eerst naar de hutten bij de water-plaats, daar nog dagelijks enige van de inboorlingen kwamen en, schoon de kleine geschenken, welke wij te vooren aldaar gelaaten hadden, nog niet weggehaald waren, lieten wij 'er andere van wat meerder waarde, als doek, spiegels, kammen en glaazen koraalen, en toen gongen wij het land in. Wij vonden den grond of moerastig of van ligt zand, en het aanzien van het land fraai afgewisfeld door boschen en vlakten. De boomen zijn lang en regt, en daar groeit geen kreupelhout onder; zij staan zoo verre van mal-

aaalen om stil
de middag-
en den mond
ke voor de
ting van het
dier het lijk
en van onze
en gestorven
, en naar dit
an deeze baai
deezen dag
. De Heer
en zeven an-
gerust, ver-
de hutten bij
enige van de
de kleine ge-
daar gelaaten
n, lieten wij
e, als doek,
len, en toen
en den grond
et aanzien van
chen en vlak-
en daar groeit
oo verre van
mal.

malkanderen, dat het geheele land, ten minsten daar de moerasfen het niet onbekwaam tot bebouwing maaken, zou kunnen bebouwd worden, zonder eenen derzelve om verre te houwen: tusfchen de boomen is de grond met gras bewasfen, van welk groote overloed is, en dat in bosfen groeit, zoo dik als eene hand vol, die dicht bij elkanderen staan. Wij zagen veele huizen van de inboorlingen, en plaatsfen daar zij op het gras gelegen hadden, zonder enige beschutting; maar wij zagen maar eenen enkelen van het volk, die, zoo dra hij ons in het oog kreeg, wegliep. Op alle deeze plaatsfen lieten wij geschenken, in hoop dat wij eindelijk hun vertrouwen en hunne toegenegenheid zouden winnen. Wij zagen met een zwenk, maar zeer onduidelijk, een viervoetig dier, zoo groot als een konijn. De haazenwindhond van den Heer BANKS, die bij ons was, kreeg het in het oog en zou het waarschijnlijk gevangen hebben, had hij zig niet, toen hij op den loop gong, tegens eenen boom stronk, die in het lang gras verborgen lag, bezeerd. Wij zagen naderhand de mist van een dier, dat van gras moet leeven en dat, naar onze gisfing, niet minder in grootte kon zijn dan een hert, en het spoor van een ander, dat klauwen als een hond had, en omtrent zoo groot als een wolf fcheen te zijn; wij spoorden ook nog een klein dier, welks voet naar dien van een bontfing of wezel geleeek.

In

In de boomen boven onze hoofden zaten verschei-
denerleie soorteh van vogelen, onder welke veele
van eene uitmuntende schoonheid waren, bijzon-
derlijk lorijs en kakatoes, die in groote troepen
vloogen. Wij vonden enige bosfchen, die door
de Loorlingen geveld waren met een stomp
werktuig en enige, van welke de bast was afge-
schild. De boomen waren niet menigvuldig van
soorten; daar was onder andere een groote, die
eene gom opleverde, niet ongelijk aan Draaken-
bloed, en in sommige waren trapjens gehakt om-
trent drie voeten van elkanderen, om dezelve met
gemak te kunnen beklimmen.

Wij kwamen tusfchen drie en vier uren van
deezen tocht terug en, toen wij aan boord ge-
spijsd hadden, gongen wij wederom aan land naar
de water-plaats, daar enige van ons volk bezig
waren water-vaten te vullen. De Heer GORE, de
tweede luitenant, was in den morgen uitgezonden
met eene floep om oesters te visfchen aan het
boven-eind van de baai. Toen hij dit verrigt
had, gong hij aan wal, nam eenen zee-kadet met
zig, zond de floep henen en gong op weg om te
land bij de water-haalers te koomen. Hij ont-
moetede op weg eene bende van twee en twintig
Indiaanen, die hem volgden, en dikwijls niet
meer dan vijf roeden van hem af waren; toen de
Heer GORE hen zoo dicht bij zig bespeurde,
stond hij stil en keerde zig naar hen toe, waarop
zij

zij ook stil stonden en, toen hij voortgong, bleeven zij hem volgen; zij tasteden hem evenwel niet aan, schoon zij alle met lanssen gewapend waren en hij en de kadet kwamen behouden aan de water-plaats. De Indiaanen, die hen langzamer gevolgd waren, toen zij in het gezigt van de bende van ons volk kwamen, bleeven op den afstand van omtrent een vierde van eene Engelsche mijl staan. De Heer MONKHOUSE en twee of drie van de water-haalers kreegen in het hoofd om naar hen toe te koomen; maar ziende dat de Indiaanen stand hielden tot zij vrij dicht bij hen genaderd waren, wierden zij eensklaps van vrees overvallen, gelijk dikwijls aan vermeteelen en waaghalzen gebeurd en weeten in overijling terug: dit gedrag, dat hun het gevaar op den hals haalde hetwelk zij daar door meenden te ontwijken, moedigde de Indiaanen aan, en vier hunner vooruit loopende, wierpen hunne lanssen naar de vlugtende met zulk eene kragt, dat zij tien roeden verre en hen voorbij vloogen. Naardien de Indiaanen hen niet vervolgden, hield ons volk, dat wat van hunne vrees bekwam, stil om de lanssen op te raapen, toen zij kwamen daar zij lagen, waarop de Indiaanen, op hunne beurt, begonnen te wijken. Juist op dit tijdstip kwam ik aan met den Heer BANKS, Doctor SOLANDER en TUPIA en den Indiaanen willende toonen dat wij noch bevreesd voor hun waren, noch hun enig kwaad meenden

te doen , gongen wij naar hen toe , terwijl wij tekenen van versooning en verzoek deden , maar wij konden niet op hen verkrijgen te wagten tot wij bij hen zouden koomen . De Heer OORZ zeide ons dat hij enige van hun aan het boven-eind van de baai gezien had , die hem door tekenen genodigd hadden aan land te koomen , hetgeen hij , voorzeeker zeer voorzigtig , geweigerd had .

Den volgenden dag was het den geheelen morgen zoo regenachtig , dat niemand van ons lust had om van boord te gaan ; in den agtermiddag klaarde het egter op , en wij deden weder een tochtjen langs de zee-kust zuidwaarts : wij gongen aan land en de Heer BANKS en Doctor SOLANDER verzamelden veele planten ; maar buiten deeze zagen wij niets onze aandacht waerdig . Toen wij het eerst de boschen in gongen , ontmoeteden wij drie van de inboorlingen , die terstond weg liepen : sommige van ons volk zagen nog meer andere , maar zij vlugteden alle met groote overhaasting , zoo dra zij bemerkten dat zij ontdekt waren . Aan de stoutheid van dit volk bij onze eerste landing en den schrik , die hen daarna bevong , zoo dra zij ons zagen , zou het schijnen dat zij genoegzaam in ontzag gehouden wierden door ons schiet-geweër ; niet dat wij reden hadden om te denken dat 'er van hun volk zwaar gekwetst waren geworden door de scheoten met hagel ,

terwijl wij
den, maar
wagten tot
eer GORE
het boven-
door teke-
men, het-
geweigerd

eelel mor-
an ons lust
gtermiddag
weder een
: wij gon-
Doctor so-
; maar bul-
ht waerdig.
ongen, ont-
en, die ter-
volk zagen
en alle met
kten dat zij
dit volk bij
e hen daarna
het schijnen
len wierden
reden had-
k zwaar ge-
ten met ha-
gel,

gel, die wij genoodzaakt geweest waren op hen te doen, toen zij ons aantasteden zoo als wij uit de sloep stapten; maar zij hadden waarschijnlijk de uitwerking van hetzelfde uit de schuilhoeken, waaruit zij ons beloerden, gezien op de vogelen, die wij geschoten hadden. TUPIA, die nu een goed schutter geworden was, liep dikwijls van ons af om papegaaien te schieten en hij had ons gezegd dat hij, terwijl hij daar mede bezig was, eens negen Indiaanen ontmoet had, die, zoo dra zij bemerkten dat hij hen zag, in groote verwarring en schrik weg liepen.

Den volgenden dag kwamen twaalf kanoos, met een enkelen Indiaan in elke kano, naar de water-plaats, en bleeven eenen aanmerklijken tijd minder dan eene halve Engelsche mijl van land; zij waren bezig met visch te harpoenen, waarmede zij het, gelijk andere, die wij te vooren gezien hadden, zoo druk hadden, dat zij op niets anders scheenen te letten. Het geviel egter dat eene bende van ons volk daar omtrent uit schieten was, en de Heer BANKS zag eenen van hun, wiens nieuwsgierigheid mischien eindelijk door de slagen van de snaphaanen was gaande gemaakt, zijne kano op het strand haalen en naar de schietters gaan: in weinig meer dan een vierde uurs kwam hij terug, stootede zijne kano in het water en begaf zig met dezelve naar zijne makkers. Dit geval maakt het waarschijnlijk dat de inboorlingen ken-

kennis gekregen hadden van de moorddaadige kragt van ons schietgeweer, zonder dat wij zulks wisten, want deeze man was door niemand van de bende, welker verrigtingen hij bespied had, bespeurd geworden.

Terwijl de Heer BANKS bezig was planten te zoeken, gong ik met Doctor SOLANDER en den Heer MONKHOUSE naar het boven-eind van de baai, om dat gedeelte van het land op te neemen en enige verdere poogingen te doen om met de inboorlingen in enige onderhandelling te koomen. Wij ontmoeteden onder weg elf of twaalf kleine kanoos, met eenen man in elke van dezelve, waarschijnlijk dezelfde die daarna regt over het strand waren, en die alle, op onze aannadering in ondiep water liepen. Wij ontmoeteden ook nog andere Indiaanen aan den wal, de eerste reis dat wij aan land stapten, die zig onmiddelijk in hunne kanoos begaven en weg roeiden. Wij gongen een eind wegs het land in en vonden het aanzien des lands ten naasten bij eveneens als dat hetwelk alreeds beschreven is, maar de grond was veel rijker; want, in plaats van zand, vond ik eene diepe zwarte aarde, welke ik zeer goed vond tot het teelen van allerlei soort van graan. Wij vonden in de boschen eenen boom, die vrugten droeg, welke in kleur en gedaante naar eene kers geleeken; het sap had een aangenaam zuur, schoon weinig geur. Wij vonden ook tusfchen
bei-

orddaadige
wij zulks
mand van
pied had,

planten te
ER en den
eind van de
te neemen
om met de
te koomen.
waalf kleine
an dezelve,
gt over het
aannadering
oeteden ook
de eerste reis
middelijk in
eiden. Wij
vonden het
heens als dat
de grond was
nd, vond ik
er goed vond
graan. Wij
die vtugten
aar eene kers
enaam zuur,
ook tusschen
bei-

beiden enige van de fraaiste weiden van de waereld; sommige plaatsen waren egter zeer rotsachtig; maar deeze waren in vergelijking weinig in getal: de steen is zandachtig en zou met voordeel tot bouwen kunnen gebezigd worden. Toen wij naar de sloep terug keerden, zagen wij rook aan een ander gedeelte van de kust en gongen 'er naar toe, in hoop van het volk te zullen ontmoeten; maar op onze annadering liepen deeze ook weg. Wij vonden zes kleine kanoos en zes vuuren zeer dicht aan het strand, met enige mosselen, die op dezelve lagen te braaden, en enige oesters 'er bij liggende; hieruit gisten wij dat 'er een man in elke kano geweest was, die, enige schulpvischen geraapt hebbende, aan land gekoomen was om die te eeten, en tot dat einde zijn afzonderlijk vuur gemaakt had: wij proefden van hunnen maaltijd en lieten hun in plaats enige snoeren koraalen en andere dingen, welke wij gisten dat hun best behaagen zouden. Wij vonden hier, aan den voet van een' boom, eene kleine plas van zoet water, die door eene bron gevuld wierd; de dag nu verre verloopende zijnde, keerden wij weder naar boord. In den avond gong de Heer BANKS nog eens uit met zijnen snaphaan en vond zoo veele kwartels, naar die in Engeland gelijkende, dat hij zoo veele van dezelve konde geschoten hebben als hij wilde; hij zocht egter niet naar de menigte, maar naar verscheidenheid.

Den volgenden morgen zond ik , alzo de wind mij niet toeliet te vertrekken , verscheiden benden van mijn volk het land in , om nog eens te beproeven of men geene gemeenschap met de inboorlingen konde krijgen. Een kadet , die tot eene van deeze benden behoorde , verre van zijne makkers afgedwaald zijnde , ontmoetede eenen zeer ouden man , eene vrouw en enige kinderen ; zij zaten onder eenen boom aan den water-kant en zij zagen elkanderen niet voor zij zeer dicht bij malkeer waren : de Indiaanen gaven tekenen van vrees , doch deden geene poogingen om weg te koomen. Hij had juist niets om hun te geeven dan eene papegaai , die hij geschoten had , deeze bood hij hun aan , maar zij weigerden dezelve aanteneemen en trokken zig voor zijne hand terug , hetzij uit vrees , of uit afkeer. Hij bleef maar zeer korten tijd bij hen , want hij zag verscheiden kanoos dicht bij het strand vischende en , alzo hij alleen was , vreesde hij dat zij aan wal zouden koomen en hem aantasten : hij zeide dat dit volk zeer donker van kleur was , maar niet zwart , dat de man en de vrouw zeer oud scheenen te zijn , zijnde beiden grijs van hair , dat het hoofd-hair van den man dik , en zijn baard lang en ruig was , dat het hair van de vrouw kort afgesneden was , en dat beiden geheel naakt waren. De Heer MONKHOUSE , onze heelmester , en een van de matroozen , die met eenen anderen

I zoo de
 scheiden
 g eens te
 et de in-
 die tot
 van zijne
 de eenen
 leine kin-
 den wa-
 r zij zeer
 ven teke-
 ringen om
 om hun te
 noten had,
 erden de-
 zijne hand
 Hij bleef
 zag ver-
 chende en,
 zij aan wal
 zeide dat
 maar niet
 bud schee-
 r, dat het
 baard lang
 w kort af-
 naakt wa-
 heelmees-
 eenen an-
 deren

deren troep aan de water-plaats waren, dwaalden
 ook van hunne makkers af en, zoo als zij uit een
 kreupelbosch kwamen, zagen zij zes Indiaanen bij
 elkanderen staan op den afstand van omtrent twaalf
 roeden. Een van hun sprak zeer luid een woord,
 dat hij meende een sein geweest te zijn, want
 daar wierd onmiddelijk uit het bosch eene lans
 naar hem geworpen, die hem maar even miste.
 Toen de Indiaanen zagen dat de lans niet geraakt
 had, vlugten zij met de grootste overhaasting
 weg; maar zig omkeerende naar de plaats, van
 waar de lans geworpen was, zag hij eenen jongen
 Indiaan, welke hij giste dat omtrent negentien
 of twintig jaaren oud was, van eenen boom af
 klimmen, die ook met zulk eenen spoed weg-
 vlugtede, dat het nutloos zou geweest zijn hem
 te vervolgen. De Heer **MONKHOUSE** was van
 gedagten dat deeze Indiaanen op hem gepast
 hadden, terwijl hij door het kreupelbosch gong,
 en dat de jongeling in den boom op de wagt ge-
 plaatst was, om, als hij zou voorbij koomen, op
 een te geeven sein, de lans naar hem te werpen;
 maar hoe dit zij, daar kon geen twijfel zijn of
 hij was de man die de lans had geworpen.

In den agtermiddag voer ik zelf met enig volk
 over naar den noordet wal, en, terwijl enige
 van hun met den zegen vischten, deden wij eene
 wandeling van enige mijlen het land in en gon-
 gen toen in de rigting zoo als de kust liep. Wij

vonden deeze streek zonder bosch, en enigzints naar onze broeklanden in Engeland gelijkende; de grond was evenwel bedekt met dun kreupelhout, omtrent zoo hoog als de knie; de heuvelen aan de kust zijn laag; maar agter dezelve zijn andere die hooger zijn, welke trapswijze oploopen tot op eenen aanmerklijken afstand, met poelen en moerassen tusfchen beiden. Toen wij weder aan de floep kwamen, bevonden wij dat ons volk met den zegen eene groote menigte kleine visch gevangen had, die in de West-Indieën wel bekend is, en die onze matroozen *ledere wambuizen* noemen, omdat hun vel aanmerklijk dik is. Ik had den tweeden luitenant met de jol uitgezonden om te harpoenen en toen wij weder aan het schip kwamen, bevonden wij dat hij ook eene goede vangst gehad had. Hij had gemerkt dat de groote stekel-roggen, waarvan overvloed in de baai was, met den vloed opzwevmen tot in zeer ondiep water; hij nam dan den vloed waar en harpoende 'er verscheiden van in niet méer dan twee of drie voeten waters; een derzelve woog niet minder dan twee honderd en veertig ponden, na dat zijne ingewanden uitgenoomen waren.

Des anderendaags 's morgens, ziende dat de wind nog noordlijk bleef, zond ik de jol weder uit en het volk harpoende eenen die nog grooter was, want toen zijne ingewanden uitgehaald waren, woog hij drie honderd en zes en dertig ponden.

De

De groote menigte planten, welke de Heeren BANKS en SOLANDER op deeze plaats verzamelden, gaf mij aanleiding om dezelve met den naam van *Botanie Baai* te benoemen. Zij ligt op 34° Zuider Breedte en op 208° 7' Wester Lengte. Zij is ruim, veilig en gemakkelijk en kan herkend worden aan het land op de zee-kust, dat ten naasten bij effen en van eene maatige hoogte is; in het algemeen hooger dan verder landwaarts in, met steile rotsachtige klippen aan de zee, die het voorkoomen hebben van een lang eiland, dat dicht onder den wal ligt. De haven ligt omtrent het midden van de land, en men ontdekt die reeds, als men haar van het zuiden nadert, voor men regt tegens over dezelve is; maar uit het noorden koomende, kan men die niet zoo schie-lijk ontdekken: de mond is een weinig meer dan een vierde van eene Engelsche mijl breed en ligt in het W. N. W. Om de haven in te zeilen moet men de zuidlijke kust houden tot dat het schip voorbij een klein dor eilandjen is, dat dicht onder den noordlijken wal ligt; binnen dit eiland is het water, aan die zijde daar het diepst is, zeven vademen, en het loopt ondieper een goed eind naar boven tot vijf vademen. Op eenen aanmerkblijken afstand van den zuidlijken wal ligt eene bank, die van de binnenste zuidlijke punt geheel tot het diepst van de haven loopt; maar aan den overkant naar den noordlijken en noord-westlij-

ken wal is een kanaal van twaalf of veertien voeten diepte bij laag water, dat drie of vier zee-mijlen in loopt tot op eene plaats, daar drie of vier vademen water staat, maar hier vond ik zeer weinig zoet water. Wij ankerden dicht aan den zuidlijken wal, omtrent eene Engelsche mijl binnen den mond, om het gemak van met eenen zuidlijken wind te kunnen zeilen en omdat ik meende dat het de beste plaats was om water in te neemen; maar naderhand vond ik eene zeer fraaje beek op den noordlijken wal, in den eersten zandachtigen inham binnen het eiland, voor welke een schip bijna rondom met land ingesloten zou kunnen liggen, en zoo veel hout en water als men wilde, zoude kunnen inneemen. Trouwens hout is 'er overal in overvloed, maar ik zag maar twee soorten, die als timmerhout konden beschouwd worden. Deeze boomen zijn zoo groot of grooter dan de Engelsche eik, en een derzelve heeft ook bijna even zulk een voorkomen; deeze is dezelfde die de roodachtige gom oplevert, die naar draken-bloed gelijkijkt, en het hout is zwaar, hard en donker van kleur, als de levensboom of *lignum vitae*: de ander groeit lang en regt op, omtrent als de pijnboom, en het hout van deezem, die enige gelijkenis met den altijd groenen eik van Amerika heeft, is ook hard en zwaar. Daar zijn enige weinige heesters en verscheiden soorten van palmbomen;

rten voe-
 vier zee-
 ar drie of
 nd ik zeer
 t aan den
 e mijl bin-
 net eenen
 omdat ik
 m water in
 eene zeer
 n den eer-
 and, voor
 nd ingeslo-
 out en wa-
 inneemen.
 oed, maar
 immerhout
 pomen zijn
 ne eik, en
 k een voor-
 oodachtige
 gelijkt, en
 kleur, als
 nder groeit
 boom; en
 kenis met
 heeft, is
 e weinige
 palmboo-
 men;

men; daar groeijen ook zeer veele manglesboo-
 men in het diepst van de baai. Het land is over
 het algemeen effen, laag en met hout bedekt,
 zoo verre wij zien konden. De boschen krie-
 len, gelijk ik reeds aangemerkt heb, van voge-
 len van eene uitmuntende schoonheid, voorna-
 melijk van het papegaaien geslacht; wij vonden
 hier ook kraaien, even dezelfde als in Engeland.
 Omtrent het diepst van de baai, daar groote
 zand- en slijk-banken zijn, is groote overvloed
 van water-vogelen, van welke de meeste ons ge-
 heel onbekend waren: een van de merkwaardigste
 was zwart en wit, veel grooter dan een zwaar,
 en in gedaante enigzints naar een pelicaan gelij-
 kende. Op deeze zand- en slijk-banken zijn zeer
 veele oesters, mosselen, kokhaanen en andere
 schulpvischen, welke het voornaamste onder-
 houd van de inboorlingen schijnen uitte maaken,
 die met hunne kleine kanoos in ondiep water
 gaan en dezelve met hunne handen opdraapen.
 Wij merkten niet dat zij die raauw aten; ook
 gaan zij niet altoos aan land om die klaar te ma-
 ken, want zij hebben dikwijls daartoe vuur in
 hunne kanoos. Zij leeven egter niet geheel van
 dit voedsel, want zij yangen veelerleie andere
 vischen, van welke zij sommige met harpoenen
 steeken, en andere met de lijn en den hock van-
 gen. Alle de inwooners, welke wij zagen, wa-
 ren geheel naakt: zij scheenen niet talrijk te
 zijn,

zijn, noch in maatschappijen te leeven, maar waren, als andere dieren, langs de kust en in de boschen verspreid; van hunne wijze van leeven konden wij egter maar zeer weinig te weeten koomen, naardien wij nooit in staat zijn geweest den minsten omgang met hun te krijgen: na den eersten strijd bij onze landing wilden zij nooit nabij genoeg koomen om met ons in onderhandeling te treden: en zij raakten niets aan van hetgeen wij in hunne hutten en op de plaatsen daar zij verkeerden gelaaten hadden, ten einde zij het weg zouden neemen.

Geduurende mijn verblijf in deeze haven liet ik de Engelsche vlag dagelijks aan wal waaien, en den naam van het schip, en den dag en de jaartekening op eenen van de boomen bij de waterplaats snijden.

Het is hier bij nieuwe- en volle maan omtrent ten agt uren hoog water, en het getij gaat tuschen vier en vijf voeten lijnregt op en neder,

TWEEDE HOOFDSTUK.

Vaart van de Botanie-Baai tot de Drievuldigheid-Baai. Beschrijving van het land, deszelfs inwooneren en volkzelen.

Op zondag den zesden Mey 1770, met het aanbreeken van den dag, gongen wij onder zeil uit *Botanie-Baai* met een ligt koeltjen uit het N. W., dat weldra naar het Zuiden liep, waarop wij N. N. O. langs de kust stuurden, en op den middag was onze Breedte, naar waarneming, $33^{\circ} 50' Z.$ Op dat tijdstip waren wij tuschen twee en drie Engelsche mijlen van den wal en regt over eene baai of haven, waarin eene goede ankerplaats scheen te zijn en die ik *Jacks-sons-haven* noemde. Deze haven ligt drie mijlen ten Noorden van *Botanie-Baai*: de afwijking van het kompas bleek door verscheiden azimuths $8^{\circ} O.$ te zijn. Bij het ondergaan van de zon lag het noordlijkst land in het gezigt N. 26 O. en enig gebrooken land, dat eene baai scheen te vormen, lag N. 40 W. vier mijlen van ons. Deze baai, die op de Breedte van $33^{\circ} 42'$ ligt, noemde ik *Gebrooken-Baai*. Wij stuurden den gantschen nacht N. N. O. langs de kust, op den afstand van omtrent drie mijlen van het land, heb-

bende van twee en dertig tot zes en dertig vademen water, met eenen harden zandigen grond.

Den zevenden, kort na zonne opgang, nam ik verscheiden azimuths met vier kompas naalden tot het azimuth kompas behoorende, welke gemiddelde uitkomst voor de afwijking $7^{\circ} 56'$ O. opleverde. Op den middag was onze Breedte bij waarneeming $33^{\circ} 22'$ Z. wij waren omtrent drie mijlen van den wal; het noordlijkst land in het gezigt lag N. 19 O. en enig land, dat in drie steile punten tusschen en dat ik om die reden *drie punten Kaap* noemde, lag vijf mijlen ten Z. W. van ons. Onze Lengte van *Botanie Baai* was 19 O. In den agtermiddag zagen wij op verscheiden plaatsen aan land rook opgaan, en in den avond bevonden wij de afwijking $8^{\circ} 25'$ O. te wezen. Op dit tijdstip waren wij tusschen twee en drie Engelsche mijlen van land, op agt en twintig vademen water en den volgenden dag op den middag waren wij niets noordwaarts gevorderd. Wij hielden af van den wal met noordlijke winden tot 's nachts ten twaalf uuren, en hadden op den afstand van omtrent vijf mijlen zeventig vademen; op den afstand van zes mijlen hadden wij tagtig vademen; verder was 'er geen grond te peilen, want op den afstand van tien mijlen hadden wij geen grond met honderd en vijftig vademen.

De wind bleef noordlijk tot den tienden 's morgens,

gens, en wij laveerden gestadig van eo naar land met zeer weinig verandering van plaats in andere opzigten; maar een koeltjen uit het Z. W. opkoomende, zeilden wij met zoo veel spoed als wij konden noordwaarts langs het strand. Bij zonne-opgang was onze Breedte $33^{\circ} 2'$ Z. en de afwijking van het kompas 8° O. Voor den middag ten negen uuren voeren wij voorbij eenen aanmerklijken heuvel, die een weinig landwaarts in stond en enigzints naar den bok van een hoed geleek; en op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $32^{\circ} 53'$ Z. en onze Lengte 208° W. Wij waren omtrent twee mijlen van het land, dat zig van N. 41° O. tot Z. 41° W. uitstreckte en eene kleine ronde klip of eiland, dat digt onder het land lag, lag Z. 82° W. op den afstand van tusfchen drie en vier mijlen. Ten vier uuren na den middag voeren wij, op den afstand van omtrent eene Engelsche mijl, voorbij eene laage klipachtige punt, die ik *Stephens punt* noemde, van de Noord-zijde van welke een inham is, dien ik den naam van *Stephens haven* gaf: deeze inham scheen mij, uit den top van de mast toe voor alle winden beschut te zijn. Hij ligt op $33^{\circ} 40'$ Breedte en op $207^{\circ} 51'$ Lengte en aan den ingang zijn drie kleine eilandjens, van welke twee hoog zijn en op het groot land digt aan de kust, liggen enige hooge ronde heuvelen, die van verre zig als eilanden vertoonen. Terwijl wij deeze

baai

baal voorbij voeren, op den afstand van twee of drie Engelsche mijlen van den wal, peilden wij van drie en dertig tot zeven en twintig vademen, waaruit ik giste dat 'er nader bij wal eene genoegzaame diepte zijn moest. Op eenen kleinen afstand binnens lands zager wij op verscheiden plaatsen rook opgaan, en ten half zes uren lag het noordlijkst land in het gezicht ten N. 36 O. en *Stephens Punt* Z. W. vier mijlen van ons. Wij peilden in den nacht van agt en veertig tot twee en zestig vademen, op den afstand van tusschen drie en vier mijlen van land, dat zig in twee heuvelen vertoonde. Deze punt noemde ik *Kaap Hawke*: zij ligt op 32° 14' Zuider Breedte en op 207° 30' Wester Lengte en lag 's morgens ten vier uren omtrent agt Engelsche mijlen in het Westen van ons; te zelfden tijd lag het noordlijkst land in het gezicht N. 6 O. en vertoonde zig als een eiland. Op den middag lag dit land N. 8. O. het noordlijkst land in het gezicht N. 13 O. en *Kaap Hawke* Z. 37 W. - Onze Breedte was bij waarneeming 32° 2' Z. dat twaalf Engelschemijlen zuidlijker was dan het log opleverde, zoo dat wij waarschijnlijk eenen stroom hadden, die derwaarts liep; volgens de *amplitudo* van den morgen en het azimuth was de afwijking 9° 10' O. Terwijl wij in den agtermiddag langs de kust stевenden, zagen wij op verscheiden plaatsen rook, niet verre van het strand, en eens op den top van

eenen

twee of
 vanden wij
 vademen,
 e genoeg-
 leinen af-
 scheidten
 uuren lag
 N. 36 O.
 van ons.
 eertig tot
 l. van tus-
 sig in twee
 e ik *Kaap*
 edte en op
 rgens ten
 en in het
 het noord-
 verdoonde
 g dit land
 igt N. 13
 e Breedte
 f Engel-
 pleverde,
 hadden,
 van den
 9° 10' O.
 kust ste-
 en rook,
 top van
 eenen

eenen heuvel, dat de eerste rook was, die wij op
 eene hoogte gezien hadden zedert onze aankomst
 aan de kust. Bij zonne-ondergang hadden wij
 drie en twintig vademen op den afstand van an-
 derhalve mijl van land: het noordlijkst land lag
 toen N. 13 O. en drie bergen, die aanmerklijk
 groot en hoog waren, lagen dicht naast elkande-
 ren, en niet verre van het strand in het N. N. W.
 Alzoo deeze bergen enige gelijkenis met elkande-
 ren hadden, noemden wij dezelve de *Drie Broe-*
ders. Zij liggen op 31° 40' Breedte en kunnen
 veertien of zestien mijlen verre gezien worden.
 Wij stuurden den geheelen nacht N. O. t. N.
 hebbende van zeven en twintig tot zeven en zestig
 vademen op den afstand van tusschen twee en zes
 mijlen van den wal.

Met den dageraat stuurden wij noordwaarts
 naar het noordlijkst land in het gezigt. Wij wa-
 ren, op den middag, vier mijlen van land, en,
 bij waarneeming, op 31° 18' Zuider Breedte, dat
 vijftien Engelsche mijlen zuidlijker was dan de
 Breedte, die het log opleverde. Onze Lengte
 was 206° 58' W. In den agtermiddag wendden
 wij den steven naar land, daar wij op verscheiden
 plaatsen rook zagen, tot 's avonds ten zes uuren,
 wanneer wij, minder dan drie of vier Engelsche
 mijlen van land en op vier en twintig vademen
 water zijnde, afhielden met eene frisse koelte uit
 het N. en N. N. W. tot middernacht, toen wij
 hon-

honderd en agttien vademen hadden, op den afstand van agt mijlen van land wanneer wij het lieten wendden. Ten drie uren in den morgenstond liep de wind naar het westen, wanneer wij wendden en noordwaarts stuurden. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $30^{\circ} 43'$ Zuid en onze Lengte $206^{\circ} 45'$ West. Op dit tijdstip waren wij tuschen drie en vier mijlen van land, welks noordlijkst gedeelte N. 13 W. van ons lag, terwijl eene punt of uitsteekend land, waarop wij vuuren zagen, die veel rook opgaven, vier mijlen in het westen was. Deeze punt gaf ik den naam van *Rook-Kaap*: zij is zeer hoog en over het hoogste gedeelte van de Kaap is een ronde heuvel; agter deezen zijn twee andere, die veel hooger en grooter zijn en agter deeze is het land zeer laag. Onze Breedte was toen $30^{\circ} 31'$ Z. en onze Lengte $206^{\circ} 54'$ W. Deezen dag was de waargenoomen Breedte slechts vijf Engelsche mijlen ten zuiden van die van het log. Wij zagen op verscheiden plaatsen van de kust rook, behalven dien, welken wij op *Rook-Kaap* gezien hadden.

In den agtermiddag toen de wind N. O. was, laveerden wij en hadden, op drie of vier Engelsche mijlen afstand van land, dertig vademen water: toen de wind daarna regt van het land begon te waaien, stuurden wij noordwaarts, hebbende van dertig tot een en twintig vademen water, op den

den afstand van vier of vijf Engelsche mijlen van den wal.

Ten vijf uuren 's morgens liep de wind Noord en bloes fris op met rukwinden; ten agt uuren begon het te donderen en te regenen, en in omtrent een uur wierd het stil, dat ons gelegenheid gaf om te peilen, en wij hadden zes en tagtig vademen tusschen de vier en vijf mijlen van land: kort daarop kreegen wij wind uit het zuiden, met welken wij N. t. W. stuurden naar het noordlijkst land in het gezigt. Op den middag waren wij omtrent vier mijlen van den wal en, volgens onze waarneeming, op $30^{\circ} 22'$ Breedte, dat negen Engelsche mijlen meer zuidlijk dan onze rekening was; onze Lengte was $206^{\circ} 39'$ W. In het Westen lag enig land nabij het strand van eene aanmerklijke hoogte.

Naar maate wij noordwaarts van *Botanie-Baai* vorderden, nam het land steeds in hoogte toe, zoo dat het op deeze breedte een heuvelachtig land genoemd mag worden. Tusschen deeze breedte en de baai verthoont het eene aangename afwisseling van hoogten, heuvelen, dalen en valeien, alle met houtgewas bedekt, van hetzelfde voorkomen als dat, hetwelk ik omstandig beschreven heb: het land nabij het strand is, over het algemeen, laag en zandig, uitgezonderd de uitsteevende punten, die rotsachtig zijn, en op veele derzelve zijn hooge bergen, die, daar zij eerst uit

uit het water koomen, zig als eilanden vertoonen. In den agtermiddag hadden wij enige kleine rotsachtige eilandjens tusfchen ons en het land, van welk het zuidlijkst op de Breedte van $30^{\circ} 10'$ en het noordlijkst op $29^{\circ} 58'$ en wat meer dan twee mijlen van het land ligt: omtrent twee Engelsche mijlen van het noordlijkst eiland hadden wij drie en dertig vademen water. Vermits wij maanlicht hadden, bleeven wij den geheelen nacht langs de kust stevenen in de streek van N. en N. t. O., omtrent drie mijlen van land blijvende en van twintig tot vijf en twintig vademen water hebbende. Zoo dra het licht was, eene friske koelte hebbende, zetteden wij zoo veele zeilen bij als wij konden, en ten negen uren 's morgens, omtrent eene mijl van land zijnde, ontdekten wij op veele plaatsen rook, en onze verrekijkers te baat neemende, zagen wij omtrent twintig van de inboorlingen, die elk eenen grooten bundel op hunne schouderen droegen; wij gisten dat het palm-bladeren waren om hunne huizen te dekken: wij bleeven meer dan een uur op hen tuuren, geduurende welken tijd zij op het strand wandelden en een pad op gongen, dat over eenen heuvel liep, die eene zagt oploopende schuinste had, agter welken wij hen uit het oog verlooren: wij zagen niet dat een hunner stil stond en naar ons keek; zij sjourdwen maar voort, naar allen schijn zonder de minste nieuwsgierigheid of verwondering,

ring, schoon het onmogelijk is dat zij het schip niet zouden gezien hebben door een toevalligen zijdelingschen blik, terwijl zij langs het strand gingen en schoon het, in vergelijking van alle andere voorwerpen, die zij tot nog toe gezien hadden, weinig minder verbaazend en onverklaarbaar voor hun moet geweest zijn dan eest met alle zijne boschen vlottende berg voor ons zoude hebben moeten wezen. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $28^{\circ} 39' Z.$ en onze Lengte $206^{\circ} 27' W.$ Eene hooge punt lands, die ik *Kaap Byron* noemde, lag N. W. t. W. op den afstand van drie Engelsche mijlen. Zij ligt op de Zuider Breedte van $28^{\circ} 37' 30''$ en op de West. Lengte van $206^{\circ} 30'$ en kan herkend worden aan eenen aanmerklijken puntig oplopenden berg, die binnen 's lands en ten N. W. t. W. van dezelve ligt. Van deeze punt strekt het land N. 13 W. het is van binnen hoog en bergachtig; maar laag bij het strand; ten Zuiden van de punt is het ook laag en effen. Wij bleeven langs het strand stuurden met eene friske koelte tot de zon ondergong, wanneer wij eensklaps vooruit branding ontdekten recht in de koers van het schip, gelijk ook aan bakboord. Wij waren op dit tijdstip omtrent vijf Engelsche mijlen van wal en hadden twintig vadem water; wij loefden oostlijk op tot agt uren, toen wij agt Engelsche mijlen afgelegd hadden en in diepte tot vier en veertig vadem vermeerderd

waren; toen legden wij bij met den boeg om de oost en hielden het over deeze boeg tot tien uren, wanneer wij, tot agt en zeventig vademen toe gepeild hebbende, voor den wind wendden en met den boeg naar land bleeven liggen tot vijf uren in den morgen, wanneer wij onder zeil gongen en, toen de dag aankwam, waren wij zeer verwonderd ons verder zuidwaarts te vinden dan wij des avonds te vooren geweest waren, schoon de wind zuidlijk geweest was en den gantschen nacht fris door gewaaid had: wij zagen de branding nu weder tuschen ons en het land en voeren dezelve op eenen afstand van eene mijl voorbij. Zij ligt op de Zuider Breedte van $28^{\circ} 8'$ en strekt twee mijlen oostwaarts van eene land punt, onder welke een klein eiland ligt. Haare ligging kan altoos gekend worden aan den puntigen berg, van welken ik zoo even melding gemaakt heb en die Z. W. t. W. van dezelve ligt; om deeze reden he bik dien *Waarschuuw-Berg*, (*Mount Warning*) genoemd; hij ligt zeven of agt mijlen binnen 's lands op de Zuider Breedte van $28^{\circ} 22'$. Het land omtrent denzelven is hoog en heuvelachtig; maar hij loopt van zelf genoeg in het oog om in eens van alle andere voorwerpen onderscheiden te worden. De punt, over welke deeze banken liggen, heb ik *Gevaar Punt* (*Point Danger*) genoemd. Ten Noorden van deeze punt is het land laag en strekt N. W. t. W. maar het draait welhaast meer naar het Noorden.

Wij

Wij waren op den middag omtrent twee mijlen van land, en, volgens waarneeming, op de Zuider Breedte van $27^{\circ} 46'$, hetgeen zeventien Engelsche mijlen zuidlijker was dan het logboek nanwees; onze Breedte was $206^{\circ} 26' W.$ *Waar-schuuw Berg* lag veertien mijlen Z. 26 W. van ons en het noordlijkst land in het gezigt lag tert noorden. Wij vervolgden onze koers langs de kust, op den afstand van omtrent twee mijlen, in de sstreek van N. $\frac{1}{2}$ O. tot tusschen vier en vijf uren in den agtermiddag, toen wij branding aant bakboord ontdekten. Onze diepte was zeven en dertig vademen en bij zonne ondergang lag het noordlijkst land N. t. W. de branding N. W. t. W. vier Engelsche mijlen van ons en het noordlijkst land in het gezigt, dat wij op den middag omgevaaren waren en dat eene punt vormde, welke ik den naam van *Uitskijk-punt* gaf, lag W. vijf of zes mijlen van ons op de Breedte van $27^{\circ} 8'$. Aan de noordzijde van deeze punt vormt de kust eene wijde open baai, die ik *Moretons-Baai* noemde, in het diepst van welke het land zoo laag is, dat ik het maar even uit den top van de mast zien kon. De branding ligt tusschen drie en vier Engelsche mijlen van *Uitskijk-punt* en wij hadden op deezen tijd eene hooge zee uit het zuiden, die 'er zeer hoog op brak. Wij stevenden voort N. N. O. tot agt uren, wanneer wij, de branding voorbij zijnde en tot twee en vijftig vademen diepte gekregen

hebbende, tot middernacht bijlagen, toen wij weder N. N. O. aan stevenden. Des morgens ten vier uuren hadden wij honderd en vijf en dertig vadem en, toen de dag aanbrak, bespeurde ik dat ik veel verder noordwaarts en van wal afgeraakt was dan ik verwacht had uit de koers, die wij stuurden; want wij waren 'er ten minsten zeven mijlen van af; ik loefde 'er dan N. W. t. W. naar toe met eene friske koelte uit het Z. Z. W. Het land, dat den nacht te vooren verst noordwaarts was, lag nu Z. Z. W. op den afstand van zes mijlen en ik gaf het den naam van *Kaap Moreton*, zijnde het de noordlijke punt van *Moretons-Baai*; het ligt op 26° 56' Zuider Breedte en op 206° 28' Lengte. Van *Kaap Moreton* strekt het land westwaarts verder dan men zien kan, want daar is eene kleine ruimte, daar nu geen land meer in het gezigt is en sommige aan boord, ook opgemerkt hebbende dat de zee bleeker dan naar gewoonte was, waren van gedagten dat *Moretons-Baai* in eene rivier liep; wij hadden hier vier en dertig vadem water en eenen fraaien zand-grond: dit alleen kon de verandering, die men in de kleur van het water waargenoomen had, voortgebracht hebben; en het was in geene deelen noodzaaklijk eene rivier te onderstellen, om reden te geeven waarom het land in het diepst van de baai niet zichtbaar was; want onderfeld zijnde dat het land zoo laag ware als wij wisten dat het op honderd andere plaatsen van de

de kust was, zou het onmogelijk geweest zijn het van de plaats daar het schip was te zien; zoo egter enig zeevaarer in het vervolg lust mogt hebben de vraag te beslissen of 'er op deeze plaats al of niet eene rivier zij, dat de wind ons niet toeliet te doen, kan de plaats altoos gevonden worden aan drie bergen, die ten noorden van dezelve liggen op de Breedte van $26^{\circ} 53'$. Deeze bergen liggen maar een weinig naar binnen 's lands en niet verre van malkanderen: zij zijn aanmerkelijk wegens hunne zonderlinge gedaante, die zeer veel naar eene glas-blazerij gelijkt (*a*) om welke reden ik dezelve de *Glasblazerijen* (*the Glas-houfes*) genoemd heb; de noordlijkste van de drie is de hoogste en grootste: daar zijn nog verscheiden andere puntige bergen binnen 's lands ten noorden van deeze, maar zij zijn op verre na zoo aanmerkenswaardig niet. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $26^{\circ} 28' Z.$ dat tien Engelsche mijlen meer noordwaarts was dan volgens de log, eene omstandigheid, die te vooren op deeze kust nog niet had plaats gehad; onze Breedte was $206^{\circ} 46'$. Op deezen tijd bevonden wij ons tusfchen twee en drie mijlen van land en hadden vier en twintig vadem water. Eene laage steile punt, de zuidlijke kaap van eene rondachtige baai, lag

N.

(*a*) De Glas-blazerijen zijn in Engeland van eene kegelvormige gedaante.

N. 62 W. drie mijlen van ons, en de noordlijkste land-punt die in het gezigt was lag N. $\frac{1}{4}$ O. Wij zagen deezen dag rook op verscheiden plaatsen somtijds op eenen aanmerklijken afstand binnen 's lands.

Terwijl wij langs het strand stuurden op den afstand van twee mijlen, peilden wij van vier en twintig tot twee en dertig vadem water met eenen zandigen grond. Ten zes uuren 's avonds lag de noordlijkste land-punt N. $\frac{1}{4}$ W. op den afstand van vier mijlen; ten tien uuren lag zij N. W. t. W. $\frac{1}{2}$ W. en naardien wij geen land ten Noorden van dezelve gezien hadden, lagen wij bij, vermits wij niet wel wisten waarheen wij stuuren zouden.

Wij haalden egter ten twee uuren in den morgenstond de zeilen weder bij met eenen Z. W. wind en toen de dag aankwam, zagen wij het land zig tot het N. $\frac{1}{4}$ O. uitstreckende; de punt, welke wij den avond te vooren hadden omgevaaren, lag Z. W. t. W. tusfchen drie en vier mijlen van ons. Het ligt op de Breedte van $25^{\circ} 58'$ en op de Wester Lengte van $206^{\circ} 48'$; het land binnen dezelve is van eene tamelijke en evengeelijke hoogte, maar de punt zelve is zoo ongelijk, dat zij naar twee kleine eilanden, die onder het land liggen, gelijkt, waarom ik haar den naam gaf van *Dubbel-eiland-punt*; zij kan ook gekend worden aan de witte kliffen aan de noordzijde. De
kust

kust strekt hier Noord Westwaarts en vormt eene breede open baai, en het land dat aan het eind van dezelve ligt is zoo laag en plat, dat het naauwlijks van het dek gezien kon worden. Terwijl wij deeze baai voorbij voeren, was onze diepte van dertig tot twee en twintig vademen water met eenen witten zandigen grond. Wij waren, op den middag, omtrent drie mijlen van land op de Zuider Breedte van $25^{\circ} 34'$ en op de Wester Lengte van $206^{\circ} 45'$. *Dubbel-eiland-punt* lag Z. $\frac{1}{4}$ W. en het noordlijkst land in het gezigt N. $\frac{1}{4}$ O, van ons. Dit gedeelte van de kust, dat van eene maatige hoogte is, is nog dorrer dan al hetgeen wij te vooren gezien hadden en de grond nog zandachtiger. Wij konden met onze verrekijsers zien dat het zand, dat in groote vakken van veele akkers lag, los was en dat het op sommige plaatsen daar niet lang gelegen had; want wij zagen hier en daar boomen, die half in hetzelfde begraven en welker kruinen nog groen waren, en op andere plaatsen de kaale stammen van dezulke, welke het zand lang genoeg omgeeven had om dezelve te vernielen. Op andere plaatsen vertoonden zig de boschen laag en heesterachtig en wij zagen geene tekenen van inwooneren. Daar zwommen twee water-slangen langs het schip: zij waren fraai gespikkeld en in alle opzigten aan land-slangen gelijk, uitgezonderd dat haare staerten breed en plat waren, waar-

schijnlijk om haar in het zwemmen in plaats van vinnen te dienen. In den morgen van deezen dag was de afwijking van de kompas-naald $8^{\circ} 20'$ O. en in den avond $8^{\circ} 36'$. Wij bleeven gedurende den nacht noordwaarts koers houden met een ligt koeltjen van land, zijnde tusfchen twee en drie mijlen van hetzelfde af en hebbende van drie en twintig tot zeven en twintig vademen met eenen fraaien zand-grond.

Den negentienden, op den middag, waren wij omtrent vier Engelsche mijlen van land met slechts dertien vademen water. Onze Breedts was toen $25^{\circ} 4'$ Z. en het noordlijkst land in het gezigt was N. 21 W. agt Engelsche mijlen van ons. Ten een uure, nog vier Engelsche mijlen van land zijnde, maar zeventien vademen water hebbende, voeren wij voorbij eene zwarte steile kaap, of land-punt, waarop een groot geral inboorlingen verzameld waren, en die ik om die reden *Indiaan Kaap* noemde; zij ligt op $25^{\circ} 3'$ Breedte. Omtrent vier Engelsche mijlen N. t. W. van deeze Kaap is eene andere, die zeer veel naar deeze gelijk, van waar het land wat meer westwaarts weg wijkt: digt aan zee is het laag en zandig en daar agter was niets te zien, zelfs uit den top van de mast. Digt bij *Indiaan Kaap* zagen wij weder andere van de inboorlingen en op de nabuurige stranden vuuren bij nacht en rook bij dag. Wij bleeven den geheelen nacht noord-

noordwaarts stuuren blijvende steeds van vier Engelsche tot vier zee-mijlen van den wal en met eene diepte van zeventien tot dertig vademen water. Met het aanbreeken van den dag lag het noordlijkst land W. Z. W. van ons en scheen in eene punt te eindigen, van welke wij een rif noordwaarts uit zagen steeken zoo verre ons gezigt reiken kon. Wij hadden westwaarts op geloefd voor het dag was en bleeven die koers houden tot dat wij de branding aan lij van ons zagen. Nu lieten wij het N. W. en N. N. W. af vallen langs de oost-zijde van de bank op den afstand van twee tot eene Engelsche mijl, met regelmaatige diepten van dertien tot zeven vademen, met enen fraaien zand grond. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $20^{\circ} 26'$, dat dertien Engelsche mijlen meer noordwaarts dan het log was: wij gisten dat de uiterste punt van de bank omtrent N. W. van ons af lag en de punt, van welke zij uit scheen te loopen, lag Z. $\frac{1}{4}$ W. twintig Engelsche mijlen van ons. Ik noemde deeze punt *Zandige Kaap*, naar twee zeer groote vakken wit zand, welke 'er op lagen. Zij is hoog genoeg om op den afstand van twaalf mijlen gezien te worden, als het weder helder is, en ligt op $24^{\circ} 45'$ Breedte en $206^{\circ} 51'$ Lengte, het land strekt zig van dezelve Z. W. zoo verre als het oog reiken kan. Wij hielden langs de oost-zijde van de bank tot twee uren in den agtermiddag,

wanneer ik, denkende dat 'er genoegzame diepte was zoo dat het schip over dezelve henen konde vaaren, de sloep vooruit zond om te peilen en, toen zij sein maakte van meer dan vijf vademen; loefden wij op en voeren over den staert van het rif met zes vademen water. Op dit tijdstip waren wij op de Breedte van $24^{\circ} 22'$ en *Zandige Kaap* was Z. $\frac{1}{2}$ O. agt mijlen van ons; maar de strekking van de bank is naast aan het N. N. W. en Z. Z. O. Het is opmerklijk dat, toen wij aan boord van het schip zes vademen hadden, de sloep, die naauwlijks een vierde van eene Engelsche mijl zuidwaarts van ons was, weinig meer dan vijf vademen had en dat wij, onmiddelijk na zes vademen, dertien vademen en toen twintig vademen kreegen, zoo spoedig als men het lood kon werpen: uit deeze omstandigheden giste ik dat de west-zijde van de bank steil was. Deeze bank noemde ik de *Zeebreeker Bank* (*Break sea Spit*) omdat wij nu stil water hadden en zuidwaarts van dezelve hadden wij altoos eene hooge zee uit het Z. O. Ten zes uren 'savonds strekte het land van *Zandige Kaap* van Z. 17 O. tot Z. 27 O. op den afstand van agt mijlen; onze diepte was drie en twintig vademen; wij bleeven den geheelen nacht met dezelfde diepte westwaarts aan stevenen. Des morgens ten zeven uren zagen wij, uit den top van de mast, het land van *Zandige Kaap* in het Z. O. $\frac{1}{2}$ O. omtrent dertien mijlen

van

van ons: ten negen uren ontdekten wij land in het westen en zagen kort daarop rook op verscheiden plaatsen. Onze diepte was nu afgenoomen tot zeventien vademen en op den middag hadden wij niet meer dan dertien vademen, schoon wij zeven mijlen van het land waren, dat zig van Z. t. W. tot W. N. W. uitstreckte. Onze Breedte was op deezen tijd $24^{\circ} 28'$ Z. Wij hadden zedert enige dagen telkens van die zee-vogelen gezien, die gekken genaamd worden, terwijl wij te vooren geene van dezelve ontmoet hadden; den voorigen avond vloog 'er eene kleine vlugt voorbij het schip en begaf zig Noord Westwaarts en in den morgen, van omtrent een half uur voor tot een half uur na zonne opgang, kwamen 'er aanhoudend vlugten van dezelve uit het N. N. W., die zig naar het Z. Z. O. begaven en wij zagen geen eene vlugt gene andere koers uit vliegen; wij beslooten hieruit dat 'er een meirtjen, eene rivier of een inham was, daar effen water was, in den bodem van de diepe baai ten zuiden van ons, werwaarts deeze vogelen zig begaven, om bij dag te aazen en dat niet verre noordwaarts enige eilanden waren, werwaarts zij in den nacht henen trokken. Aan deeze baai gaf ik den naam van *Herveys Baai*, ter eere van Kapitein HERVEY. In den agtermiddag hielden wij naar land, Zuid-Westwaarts stuurende, met eene labber koelte uit het Z. O. tot vier uren, wanneer wij, op

24°.

24° 36' Breedte, omtrent twee mijlen van land zijnde, en negen vademen water hebbende, langs de kust weg zeilden N. W. t. W., terwijl wij land konden zien, dat zig omtrent agt mijlen naar het Z. Z. O. uitstreckte. Het land is nabij de zee zeer laag, maar binnen's lands zijn enige hooge bergen, alle dik met hout bezet. Terwijl wij langs het strand zeilden, verminderde onze diepte van negen tot zeven vademen en op eenen tijd hadden wij maar zes vademen, hetwelk ons deed besluiten voor den nacht te ankeren.

Des morgens ten zes uren ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het zuiden en stuurden N. W. ¼ W. naar het land snijdende tot wij tot binnen twee Engelsche mijlen van hetzelfde kwamen, met van zeven tot elf vademen water: toen stuurden wij N. N. W. zoo als het land lag, en onze Breedte was op den middag 24° 19'. Wij bleeven dezelfde koers op denzelfden afstand houden met van twaalf tot zeven vademen, tot vijf uren 's avonds, toen wij regt over de zuid punt van eene groote open baai waren, in welke ik voorneemens was te ankeren. Geduurende deeze koers ontdekten wij met onze verrekijkers dat het land met palm-nooten-boomen bedekt was, dat wij nog niet gezien hadden zedert wij de eilanden binnen den keerkring verlaaten hadden: wij zagen ook twee menschen langs het strand gaan, die zig niet verwaerdigden de minste acht

acht op ons te slaan. In den avond, sterk opgelooft en twee of drie gangen gedaan hebbende, ankerden wij omtrent vijf uren in vijf vademen met eenen fraaien zand-grond. De Zuidlijke punt van de baai lag O. $\frac{1}{2}$ Z, twee Engelsche mijlen van ons, de Noorlijke punt N. W. $\frac{1}{4}$ N. en omtrent op denzelfden afstand van den wal.

Den volgenden morgen vroeg gong ik naar den wal met enige van mijn volk, om het land opteeneemen, verzeld van den Heer BANKS, Doctor SOLANDER, de andere Heeren en TUPIA: de wind woei fris en wij vonden het zookoud, dat wij alzo wij op enigen afstand van den wal waren, onze jasfen medenamen als eene nodige uitrusting voor de reis. Wij landden een weinig binnen de Zuidlijke punt van de baai, daar wij een kanaal vonden, dat in een groot meir uitliep: dit kanaal gong ik opneemen en vond 'er drie vademen water: tot ik omtrent eene Engelsche mijl in hetzelfde gevorderd was, daar ik eene bank ontmoetede, waarop weinig meer dan een vadem water stond, maar over dezelve gevaaren zijnde, had ik wederom drie vademen. De mond van dit kanaal ligt dicht aan de zuidelijke punt van de baai, en wordt gevormd aan de oost-zijde door de kust en aan de west-zijde door eene breede strook zand: het is omtrent een vierde van eene Engelsche mijl breed en ligt in het Z. t. W. Op deeze plaats is 'er ruimte voor enige schepen om zeer veilig te lig-

liggen en daar is een kleine stroom van zoet water; ik wilde het meir in roeijen, maar werd daar in verhinderd door banken. Wij vonden verscheiden poelen en moerasen van zout water, in welke, gelijk ook aan de kanten van het meir, de waare Mangles-boomen groeijen, gelijk die welke in de West Indieën gevonden worden en de eerste van die soort, welke wij gezien hadden. In de takken van deeze Mangles-boomen waren veele nesten van eene aanmerkenswaardige soort van mieren, die zoo groen als gras waren; als men aan de takken schudde, kwamen zij in groote menigte te voorschijn en strasten dengeenen, die hen gestoord had, met eene beet scherper dan wij immer te vooren van die soort van dieren ondervonden hadden. Wij zagen op deeze Mangles-boomen ook kleine groene rupsen in groote menigten: hun lijf was dik met hair bezet en zij waren naast elkanderen op de bladeren geschikt als een gelid van soldaaten tot twintig of dertig bij elkanderen: als wij haar aanraakten, bevonden wij dat het hair op hun lijf de hoedanigheid van netels had en ons eene veel scherper, schoon minder duurzaame, pijn veroorzaakte. Het land is alhier baarblijkelijk slegter dan omtrent *Botanie Baai*: de grond is droog en zandig; maar het hangen van de bergen is bedekt met boomen, die elk op zigzelve groeijen, zonder kreupelhout 'er onder. Wij vonden hier den boom, die eene gomp
als

als draaken bloed voortbrengr; maar dezelve was enigzints verschillende van de boomen van dezelfde foort, die wij te vooren gezien hadden, want de bladeren zijn langer en hangen neder als die van de treurwillig. Wij vonden 'er ook veel minder gom op, hetgeen tegens het gemeen gevoelen strijdt dat, hoe heeter de lugtstreek is, hoe meer gom 'er uitsijpelen zoude. Op eene plant, die eene geele gom opleverde, was ook minder dan op dezelfde foort van plant in *Botanie Baai*. Tusschen de banken en zand-plaaten zagen wij veele groote vogelen, in het bijzonder enige van dezelfde foort, die wij in *Botanie Baai* gezien hadden, veel zwaarer dan zwaanen, die wij voor pelikaanen hielden; maar zij waren zoo schuw, dat wij hen niet binnen schot konden krijgen. Op strand zagen wij eene foort van Trapganzen, van welke wij eene schooten; zij was zoo groot als een kalkoen en woog zeventien en een half ponden. Wij bekenden alle eenpaariglijk dat hij de beste vogel was, die wij gegeten hadden zedert wij uit Engeland vertrokken waren en wij noemden, ter eere van denzelven, den inham *Trapgans Baai*. Zij ligt op 24° 4' Breedte en op 208° 18' Lengte. De zee schein rijk van visch te zijn; maar ongelukkiglijk scheurden wij, op den eersten trek, onzen zegen geheel in stukken: op de modder-banken, onder de Mangles-boomen, vonden wij ontallijke oesters van verschillende soorten, onder

der andere poolfche hamers en eene groote hoeveelheid van kleine paerl-oesters: zoo 'er in dieper water ook zulk een overvloed van die oesters in hunnen volwasfen staat is, zou hier voorzeeker met zeer veel voordeel eene paerl-visfcherij kunnen aangelegd worden.

Het volk, dat aan boord van het fchip gelaaten was, zeide dat, terwijl wij in de bosfchen waren, omtrent twintig van de inboorlingen regt over hetzelfde naar het strand waren af gekoomen en dat zij, enigen tijd naar hetzelfde gekeken hebbende, henen gegaan waren; maar wij, die ons aan land bevonden, fchoon wij op veele plaatfen rook zagen, befpeurden geen volk: de rook was te verre van ons, om 'er te land naar toe te gaan, uitgezonderd op eene plaats, naar welke wij ons begaven: wij vonden tien kleine vuuren, die nog brandden, weinige fchreden van elkanderen, maar het volk was weg: wij zagen bij dezelve verfcheiden vaten van boom-bast, waarin wij onderftelden dat water geweest was, en enige fchulpen en visfgraaten, de overblijfzelen van eenen pas gehouden maaltijd. Wij zagen ook verfcheiden stukken zagte fchors op den grond liggen, die omtrent de lengte en breedte van een' mensch hadden en welke wij ons verbeeldden dat hunne bedden zouden zijn en aan de wind-zijde van hunne vuuren een klein fcherm, omtrent anderhalven voet hoog van dezelfde zelfftandigheid. Alles was in een bosfchen

jen

jen van dicht geboomte, dat goede beschutting tegens den wind verleende. De plaats scheen sterk betreden te zijn en, alzoo wij geene huizen, noch enige overblijfselen van huizen zagen, waren wij geneigd te gelooven dat dit volk, gelijk het geene klederen had, ook geene wooningen had; maar hunne nachten, onder de andere kinderen der Natuur, in de open lucht doorbragt: TUPIA zelf schudde zijn hoofd met een gelaat van meerderheid en medelijden en zeide dat zij *Taata Enos*, dat is, *arme ellendelingen* waren. Ik mat de lijnrechte hoogte van het laatste getij en bevond het agt voeten boven laag water te zijn en, naar den tijd van laag water op deezen dag, bevond ik dat het bij nieuwe en volle maan ten agt uren hoog water moest wezen.

Des morgens ten vier uren ligteden wij het anker en zeilden met een labber koeltjen uit het zuiden de baai uit. Terwijl wij naar buiten voeren, peilden wij van vijf tot vijftien vademen, en toen de dag aanbrak, wanneer wij op de grootste diepte waren, en regt over de noordlijke punt van de baai, ontdekten wij branding, die zig tuschen twee en drie Engelsche mijlen N. N. O. van dezelve uitstreckte met eene klip aan de uiterste punt, die even boven water uitstak. Terwijl wij deeze klippen voorbij voeren, op den afstand van omtrent eene halve Engelsche mijl, hadden wij van vijftien tot twintig vademen en zoo dra wij dezelve voorbij wa-

ren, loefden wij langs de kust W. N. W. naar het verst land, dat wij in het gezigt hadden. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, $23^{\circ} 52'$ Z.; het noordlijk gedeelte van *Trappans Baai* was tien Engelsche mijlen Z. 62 O. en het noordlijkst land in het gezigt N. 60 W. van ons; onze Lengte was $208^{\circ} 37'$ en onze afstand van de naaste kust zes Engelsche mijlen met veertien vadem water.

Het was tot vijf uren in den agtermiddag stil, maar naderhand stuurden wij voor den wind N. W. gelijk het land lag, tot tien uren 's avonds, en toen lagen wij bij, hebbende doorgaans veertien en vijftien vadem water gehad. Ten vijf uren in den morgen gongen wij onder zeil en, toen het dag wierd, lag de noordlijkste punt van het groot land N. 70 W. Kort daarna zagen wij meer land, dat zig als eilanden op deed en in het N. W. t. N. lag. Ten negen uren waren wij regt over de punt op den afstand van eene Engelsche mijl met veertien vadem water. Ik bevond dat deeze punt regt onder den Steenboks-Keerkring lag en om die reden noemde ik haar *Kaap Steenbok*, zij ligt op de Wester Lengte van $208^{\circ} 58'$, is van eene aanmerklijke hoogte, ziet 'er wit en dor uit en kan gekend worden aan enige eilanden, die ten N. W. van dezelve en enige kleine klippen, die omtrent eene mijl Zuid-Oostwaarts liggen. Aan de West zijde van de Kaap scheen een meir

te zijn en op de twee punten, die den ingang vormden, zagen wij eene ongelooflijke menigte van de groote vogelen, die naar pelikaanen gelijkten. Het noordlijkst land dat wij nu in het gezigt hadden lag N. 24 W. van *Kaap Steenbok* en deed zig als een eiland op; maar het groot land week W. t. N. $\frac{1}{2}$ N. weg, welke koers wij dan ook stuurden, hebbende van vijftien tot zes vademen, en van zes tot negen, met eenen harden zand-grond. Op den middag was onze Breedte bij waarneeming 23° 24' Z.; *Kaap Steenbok* lag Z. 60 O. twee mijlen van ons en een klein eiland N. t. O. twee Engelsche mijlen; op deze plaats hadden wij negen vademen, zijnde omtrent vier Engelsche mijlen van het groot land, dat, aan zee, laag en zandig is, behalven de punten, die hoog en rotsachtig zijn. Het land is binnenwaarts heuvelachtig, maar in geene deelen bekoorlijk van aanzien. Wij bleeven Noord-Westwaarts sturen tot des namiddags ten vier uren, toen het stil wierd; en kort daarop ankerden wij in twaalf vademen water, hebbende het groot land en eilanden, om zoo te spreken, geheel rondom ons en *Kaap Steenbok* Z. 54 O. op den afstand van vier mijlen. In den nacht bevonden wij dat het getij ten naasten bij zeven voeten op en neder gong, en dat de vloed westwaarts liep en de eb oostwaarts, dat juist het tegendeel was van hetgeen wij ondervonden had-

den, toen wij ten oosten van *Traggans Bani* ten anker lagen. Ten zes uren 's morgens ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het zuiden en stevenden Noord-Westwaarts tusfchen de buitenfte reeks eilanden en het groot land; latende verfcheiden kleine eilanden tusfchen het groot land en het fchip, die wij op eenen zeer kleinen afstand voorbij voeren; wijl wij eene onregelmaetige diepte vondden, van twaalf tot vier vademmen, zond ik eene floep vooruit om te peilen. Op den middag waren wij omtrent drie Engelfche mijlen van het groot land en omtrent op denzelfden afstand van de eilanden buiten ons: onze Breedte was bij waarneeming $23^{\circ} 7' Z.$ het groot land is hier hoog en bergachtig; de eilanden, die bij hetzelfde liggen; zijn ook meestendeels hoog en klein van omtrek, terwijl zij eer een voorkoomen van dorheid dan vrugtbaarheid hadden. Wij zagen op deezen tijd rook op veele plaatfen op eenen aanmerklijken afstand binnen 's lands en gisten daarom dat 'er een meir, eene rivier, of een inham in het land zoudé in loopen; te meer, wijl wij twee plaatfen voorbij gevaaren waren, die het voorkoomen daarvan hadden; maar onze diepte was zoo gering dat zulks mij weinig aanmoedigde om mij te waagen daar ik waarfchijnlijk nog minder diepte te wagten had. Wij hadden niet meer dan een uur noordwaarts gesevend,

vend, of wij vervielen eensklaps in drie vadem, waarop ik ankerde en den stuurman afzond om het kanaal, dat aan lij van ons tuschen het noordlijkst eiland en het groot land lag, te peilen; het scheen vrij breed te zijn, maar ik vermoedde dat het ondiep zoude wezen en zoo wierd het ook indedaad bevonden; want de stuurman berichtte bij zijne terugkomst dat hij op veele plaatsen maar derde halve vadem gevonden had en daar wij ten anker lagen hadden wij slechts zestien voeten, dat geene twee voeten meer was dan het schip diep gong. Terwijl de stuurman bezig was het kanaal te peilen, beproefde de Heer BANKS of hij met de hoek en lijn uit de vensters van de kajuit visch konde vangen: het water was te laag voor visch, maar de grond was als bedekt met krabben, die gereedlijk het aas vatteden en het somtijds zoo vast in hunne klauwen hielden dat zij het niet los lieten voor zij hoog boven water waren. Deze krabben waren van tweeërleie soorten en geene van beiden hadden wij ooit gezien: de eene was met het schoonste blaauw versierd dat men zig verbeelden kan en dat in alle opzigten het ultramarijn evenaarde, met welk alle zijne schaarren en elk gelid sterk gekleurd waren: van onderen was zij wit en zoo uitmuntend glad dat zij in kleur en helderheid volkoomen naar het wit van oud porcelein geleek: de andere was ook met het ultramarijn op zijne schaarren en pooten

getekend, maar niet zoo menigvuldig, en haar rug was gevlekt met drie bruine vlekken, die een zonderling voorkomen hadden. Het volk, dat met de floep uit geweest was om te peilen, berichtte dat zij op een eiland, daar wij twee vuuren gezien hadden, verscheiden inwooneren hadden bespeurd, die hun toeriepen en zeer verlangende scheenen dat zij zouden landen. In den avond liep de wind O. N. O., dat ons gelegenheid gaf om drie of vier Engelsche mijlen langs denzelfden weg, dien wij gekoomen waren, terug te keeren, waarna de wind naar het zuiden liep en ons weder noodzaakte in zes vademen ten anker te koomen.

Des morgens ten vijf uren zond ik den stuurman uit om naar eenen doorgang tusfchen de twee eilanden te zoeken, terwijl wij met het fchip onder zeil gongen, en, zoo dra het licht was, volgden wij de floep, die fein deed dat 'er een doortocht gevonden was. Zoo dra wij weder in diep water kwamen, zeilden wij noordwaarts, gelijk het land lag; wij peilden van negen tot vijftien vademen en hadden nog enige kleine eilanden naar buiten van ons. Op den middag waren wij omtrent twee mijlen van het groot land en, volgens onze waarneeming, op 22° 53' Zuider Breedte. De noordlijkste land-punt die in het gezigt was, lag nu tien Engelsche mijlen in het N. N. W. van ons. Ik gaf deeze punt den naam van

Kaap

Kaap Menigvoud, naar het getal hooge bergen, die boven dezelve uitstaken: zij ligt op $22^{\circ} 43'$ Zuider Breedte en omtrent zeventien mijlen van *Kaap Steenbok*, in de rigting van N. 26 W. Tusschen deeze kaapen vormt de kust eene groote baai, die ik *Keppels Baai* noemde, en ik onderscheidde de eilanden ook bij den naam van *Keppels Eilanden*. In deeze baai is goede ankerplaats; doch welke ververschingen zij oplevere weet ik niet: wij vongen er geen' visch, schoon wij ten anker lagen: maar waarschijnlijk is 'er op verscheiden plaatsen zoet water, alzo en de eilanden en het groot land bewoond zijn. Wij zagen rook en vuuren op het groot land en op de eilanden volk. Ten drie uren in den agtermiddag voeren wij voorbij *Kaap Menigvoud*, van waar het land N. N. W. weg wijkt. Het land van de Kaap is hoog en rijst in bergen regtstreeks uit zee en het kan gekend worden aan drie eilanden, die bij hetzelfde liggen, een bij de kust en de twee andere agt Engelsche mijlen in zee. Een van deeze eilanden is laag en plat en het ander hoog en rond. Des avonds ten zes uren lagen wij bij, toen het noordlijkst deel van het groot land in het gezigt N. W. en enige bij hetzelfde liggende eilanden N. 31 W. van ons waren. Wij peilden na twaalf uren van twintig tot vijf en twintig vadem en in den nacht van dertig tot vier en dertig.

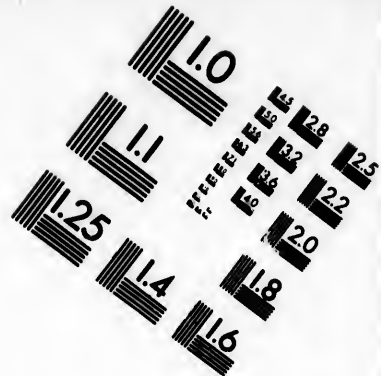
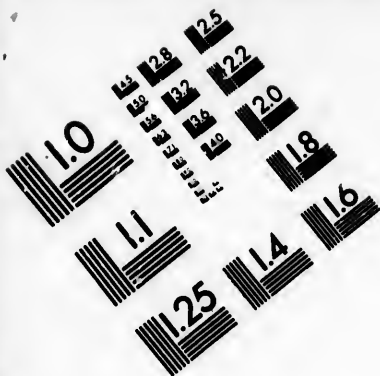
Toen de dag aanbrak, haalden wij de zeilen bij; *Kaap Menigvoud* lag Z. t. O. agt mijlen van ons, en de eilanden, welke ik den avond te vooren voorbij gevaaren was, waren vier Engelsche mijlen in dezelfde streek van ons. Het verst punt van het groot land, dat voor ons zichtbaar was, lag N. 67. W. twee en twintig Engelsche mijlen van ons; maar wij konden ten Noorden van die streek verscheiden eilanden zien. Des voormiddags ten negen uren bevonden wij ons over de punt, welke ik *Kaap Townshend* noemde. Zij ligt op 22° 15' Breedte en op 209° 43' Lengte; het land is hoog en effen en eer kaal dan boschachtig. Ten Noorden van dezelve liggen verscheiden eilanden, op den afstand van vier of vijf Engelsche mijlen in zee; drie of vier mijlen naar het Z. O. vormt de kust eene baai, agter in welke een kanaal of haven scheen te zijn. Ten Westen van de Kaap strekt het land Z. W. ½ Z. en vormt aldaar eene zeer groote baai, die naar het Oosten draait en waarschijnlijk met het kanaal gemeenschap heeft, en het land van de Kaap tot een eiland maakt. Zoo dra wij deeze kaap rond gevaaren waren, loefden wij wetswaarts op om binnen de eilanden te geraaken, die in groot getal in de baai verspreid liggen, en die zig in zee uitstrekken zoo verre het oog reiken kon zelfs uit den top van de mast: deeze eilanden verschillen en in hoogte en in omtrek van elkanderen, zoo dat, schoon zij zeer

talrijk zijn, egter geene twee naar elkanderen gelijken. Wij hadden niet lang scherp bij den wind gehouden of wij kwamen in ondiep water, dat ons verplichtte in eens te wenden om het te vermijden. Eene sloep vooruit gezonden hebbende, hielden wij W. t. N., terwijl wij veele eilandjens, klippen en banken tusfchen ons en het groot land lieten en veele die grooter waren tusfchen ons en de open zee: wij peilden tot digt bij den middag van veertien tot zeventien vademen, wanneer de sloep fein deed dat zij ondiep water vond; hierop loefden wij oostwaarts op, maar vervielen in eens op drie en een vierde vademen; wij lieten onmiddellijk het anker vallen, waar voor het fchip op draaide met alle zeilen bij. Toen het fchip gezwaaid was, hadden wij vier vademen met eenen flegten zandgrond en vonden een sterk getij naar het N. W. t. W. $\frac{1}{2}$ W. gaande, met de snelheid van ten naasten bij drie Engelsche mijlen in een uur, door welke wij zoo fchielijk op de bank gedreven waren. Onze Breedte was bij waarneeming $22^{\circ} 8' Z.$ *Kaap Townshend* lag O. 16 Z. dertien Engelsche mijlen van ons en het westlijkst gedeelte van het groot land, dat in het gezigt was, W. $\frac{1}{2}$ N. Te deezen tijd lagen 'er veele eilanden rondom ons.

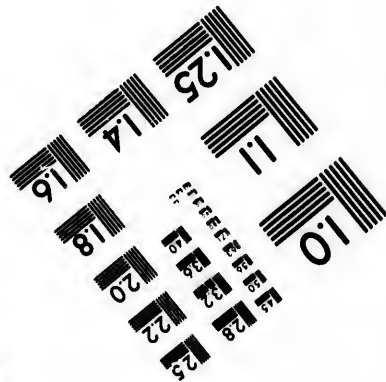
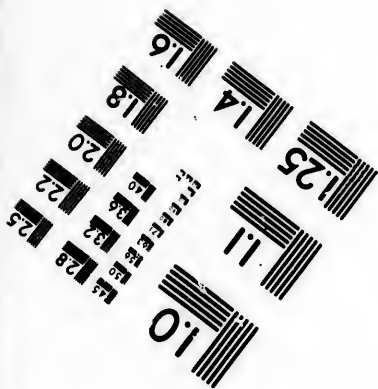
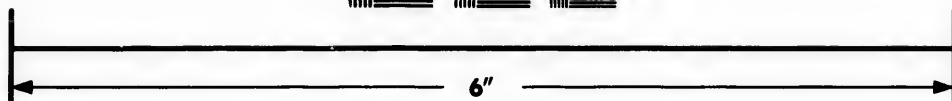
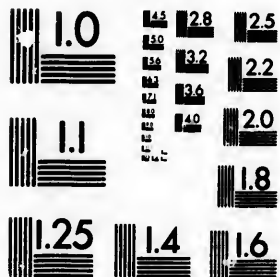
In den agtermiddag rondom het fchip gepeild en bevonden hebbende dat 'er water genoeg was om het over de bank te brengen, ligheden wij

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

0
1.0
1.2
1.5
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0

1.0
1.1
1.2
1.5
1.8
2.0

het anker, gongen omtrent drie unren onder zeil en stevenden westwaarts, gelijk het land lag, terwijl ik eene sloep vooruit gezonden had om te peilen. Des avonds ten zes uuren ankerden wij in tien vademen, met eenen zandigen grond, omtrent twee Engelsche mijlen van het groot land, welks westlijkst deel W. N. W. lag, terwijl 'er nog veele eilanden, verre naar zee in het gezigt waren,

Den volgenden morgen ten vijf uuren zond ik den stuurman met twee sloepen uit om den mond van een kanaal te peilen, dat ten westen van ons af lag op omtrent eene mijl afstand, en in welk ik voornemens was het schip te brengen, ten einde enige dagen te wagen tot de maan wat verder zou zijn en ondertusfchen het land op te neemen. Zoo dra het schip onder zeil kon gaan, deden de sloepen sein dat 'er gelegenheid was om te ankeren, waarop wij naar het land voeren en op vijf vademen water ten anker kwamen, omtrent eene mijl binnen den mond van het kanaal, dat ik, naardien ik zag dat 'er een sterk getij van eb en vloed gong, oordeelde eene rivier te zijn, die zeer verre het land in liep. Ik was voorneemens alhier het schip tegens den wal te leggen en deszelfs bodem schoon te maaken; ik gong dan aan land met den stuurman om eene bekwaame plaats tot dat einde te zoeken, en was van de Heeren BANKS en SOLANDER verzeld.

Wij

Wij vonden het hier zeer lastig om te gaan, want de grond was bedekt met eene soort van gras, welks zaad zeer scherp en naar agteren gebaard was, zoo dat het, zoo dikwijls het in onze klederen stak, dat in de daad op elken tred geschiedde, door middel van den baard vooruit werkte tot het aan het vleesch kwam, en te zelfden tijd waren wij omringd van eene wolk van muskiten, die ons onophoudlijk met hunne angels kwelden. Wij vonden weldra verscheiden plaatsen, daar het schip bekwaamlijk tegens den wal kon gelegd worden, maar tot onzen grooten spijt konden wij geen zoet water vinden. Wij gongen egter het land in, daar wij gom-boomen vonden gelijk die, welke wij te vooren gezien hadden, en wij merkten op dat de gom hier ook in zeer kleine hoeveelheid was. Op de takken van deeze boomen en enige andere vonden wij mieren-nesten van klei gemaakt, zoo dik als eene Engelsche koren-maat, omtrent als die welke beschreven zijn in HANS SLOANES *Natuurlijke Historie van Jamaïca*, tweede Deel, bladz. 221. pl. 258 (van de Engelsche Uitgave) maar niet zoo glad: de mieren, welke deeze nesten bewoonden, waren klein, en hun lijf was wit. Maar op eene andere soort van dien boom vonden wij eene kleine zwarte mier, die alle de takjens doorboorde en, na 'er het merg uitgewerkt te hebben, de buis innam, waarin het bevat geweest was, die deelen egter, waarin deeze infekten dus

eene

eene woonplaats gevormd hadden, en in welke zij in verbaazende menigte krieden, droegen bladeren en bloemen, en scheenen in eenen even zoo bloeienden staat te zijn als die, welke ongeschonden waren. Wij vonden ook eene ongelooftijke menigte kapelletjens, zoo dat, in eene ruimte van drie of vier akkers, de lucht zoo vol was, dat men naar alle kanten millioenen zag, terwijl alle takken en spruiten met andere bedekt waren, die niet door de lucht vloogen. Wij vonden hier ook eenen kleinen visch van eene zonderlinge soort; hij was omtrent van de grootte van de bonte Karpers (*Minnow*) (a) en had twee zeer sterke borst-vinnen: wij vonden dien op plaatsen, die volkoomen droog waren, daar wij onderstelden dat hij door het getij was agtergelaaten; maar hij scheen niet flauw geworden te zijn door gebrek aan water; want, toen wij hem naderden, sprong hij, door middel van zijne borst-vinnen, zoo vlug als een kikvorsch, weg: ook scheen hij indedaad niet liever in het water te zijn dan op het land; want, als wij hem in het water vonden, sprong hij er dikwijls uit en vervolgde zijnen weg op droogen grond; wij merkten ook op dat hij, als hij op plaatsen was, daar kleine steenen boven oppervlakte van het water uitstaken en een weinig

(a) *Cyprinus Phoxinus*. z. HOUTT. Nat. Hist. I. D. 8 ft. bladz. 412.

van elkanderen geplaatst waren, liever verkoos van den eenen steen op den anderen te springen dan door het water te zwemmen; en wij zagen verscheiden van dezelve op deeze wijze geheel over modder poeltjens springen, tot zij op droogen grond kwamen, wanneer zij weg sprongen.

In den agtermiddag vernieuwden wij onze naspeuringen naar zoet water, maar zonder het te vinden, waarom ik voornam hier maar korten tijd te blijven; doch van eene hoogte gezien hebbende dat het kanaal zeer verre het land inliep, besloot ik het des anderen daags 's morgens verder naar boven natevorschen. Met zonne-opgang begaf ik mij aan land en, op eenen hoogen berg klimmende, beschouwde ik de kust en de eilanden, die aan dezelve liggen met derzelve strekking, tot welk einde ik een azimuth kompas met mij genoomen had; maar ik bespeurde dat de kompas-naald aanmerklijk in haare wijzing verschilde, zelfs tot dertien graaden toe, op sommige plaatsen meer, op andere minder; en eens bevond ik dat zij niet minder dan twee strecken op den afstand van veertien voeten van haar zelve verschilde. Ik raapte enige van de losse steenen, die op den grond lagen; op, en hield die aan de naald, maar zij hadden 'er geenen invloed op; ik besloot dan dat 'er ijzer-erts in de bergen moest zijn, waarvan ik andere tekenen, zoo hier als in de nabuurige strecken, had opgemerkt.

merkt. Nadat ik mijne waarnemingen op den berg gedaan had, voer ik over Doctor's HAN-
DEN het kanaal in; ik vertrok met het begin van
den vloed en was lang voor hoog water meer dan
agt mijlen gevorderd. Deszelfs breedte was toe
dus verre van twee tot vijf Engelsche mijlen, in
eene rigting van Z. W. t. W.; maar hier verwijdde
het aan alle kanten en vormde een groot meir, dat
in het N. W. met de zee gemeenschap had en ik
zag niet alleen de zee in die streek, maar bevond
ook dat de vloed sterk van daar inviel: ik zag ook
eenen arm van dit meir, die zig naar het oosten
uitstreckte en het is niet onwaarschijnlijk dat deze
met de zee gemeenschap hebbe in het diepst van de
baai, die ten Westen van Kaap *Townshend* ligt. Aan
de zuidzijde van het meir is eene keten hooge heu-
velen, die ik zeer gaerne zoude beklommen hebben;
maar naardien het hoog water, en de dag verre ver-
loopen was, was ik bedugt dat ik onder de banken in
den nacht verdoold zou geraaken, vooral naardien
het weder donker en regenachtig was en daarom
voer ik, zoo spoedig ik kon, weder naar het schip.
In dit tochtjen zag ik slechts twee menschen en wel
van verre; zij volgden de boot een goed eind wegs
langs het strand; maar naardien het getij sterk in
mijn voordeel was, zou het niet voorzigtig van
mij geweest zijn naar hen te wagten. Ik zag eg-
ter verscheiden vuuren in eene streek en rook in
eene andere; maar ook op eenen afstand. Ter-
wijl

wijl ik met Doctor SOLANDER het kanaal op voer, tragtde de Heer BANKS het land in te gaan; daar ook verscheiden van het volk, die verlof hadden om aan wal te gaan, herom zwierven. De Heer BANKS en zijne bende vonden zig gestuit door een moeras met Mangles-boomen bezet, dat zij egter beslooten door te trekken; de slijk was zoo diep, dat zij hun bijna tot aan de knie kwam, zij gongen egter kloekmoedig voort; maar eer zij halver weg waren, hadden zij berouw dat zij het ondernoomen hadden; de grond was bedekt met takken van boomen, die door elkanderen gestrengeld waren; somtijds bleeven zij 'er op staande, maar somtijds gleeden hunne voeten 'er door en somtijds waren zij 'er zoo in verward dat zij genoodzaakt waren zig los te maaken door met hunne handen in de slijk en modder te grabbelen. Zij kwamen 'er egter in omtrent een uur tijds door en gisten dat het bijna een vierde van eene Engelsche mijl breed was. Na nog een kort eind wegs voortgegaan te zijn, kwamen zij aan eene plaats, daar vier kleine vuuren geweest waren, naast welke enige schulpen en visch-graaten van gebraden visch lagen; zij vonden ook hoopen gras dat opgelegd was, en waarop vier of vijf menschen scheenen geslaapen te hebben. De tweede luitenant, de Heer GORE, die op eene andere plaats was, zag enig water in een' kuil en daarbij het spoor van een groot dier; men zag ook enige trap-

trapganzen, maar schoot er geene, noch andere vogelen, dan enige van de schoone lorys, die wij in *Botanie Baai* gezien hadden. De Heer *GORZ* en een van de kadetten, die op verschillende plaatsen geweest waren, zeiden dat zij de stemmen van Indianen dicht bij zig gehoord, maar dat zij geene gezien hadden: het land scheen over het algemeen zandig en dor en, van zoet water ontbloot zijnde, kan men niet onderstellen dat er enige inwooneren gezeten zijn. De diepe waterkuilen, die door stroomen, welke van de bergen koomen, uitgehold waren, bewijzen dat de regens in sommige jaargetijden hier zeer overvloedig en zwaar moeten zijn.

Het kanaal, waarin het schip lag, noemde ik *Dorstig Kanaal*, omdat het ons geen zoet water opleverde. Het ligt op $22^{\circ} 10'$ Zuider Breedte en op $210^{\circ} 18'$ Wester Lengte en kan gekend worden aan eene groep kleine eilanden, die onder den wal liggen, op den afstand van twee tot vijf mijlen, in de strekking van N. W. en aan een andere groep eilanden, die regt voor hetzelfde diggen, tuschen drie en vier mijlen verre in zee. Boyen elke der punten, die den mond uitmaaken, is een hooge ronde heuvel; die aan het N. W. is een schier eiland, 't welk bij hoog water door de zee omringd is: zij zijn beiden steil en liggen omtrent twee Engelsche mijlen van malkanderen. In dit kanaal is goede gelegenheid om te ankeren in

zeven, zes, vijf en vier vademen, en zeer geschikte plaatsen om een schip te krengeu, daar met de spring- getijden het water niet minder dan zestien of agttien voeten rijst en daalt. De vloed begint bij nieuwe en volle maan omerent ten elf uuren. Ik heb reeds aangemerkt dat hier geen zoet water is en wij konden ook geens anders ververschingen bekoomen; wij zagen twee schildpadden, maar wij konden geens van beiden vangen; wij vongen ook geen visch noch wild gevogelte, uitgezonderd enige weinige kleine landvogelen; wij zagen wel dezelfde soorten van watervogelen als in *Botanie Baal*, maar zij waren zoo schuw, dat wij hen niet binnen sehoot konden krijgen.

Naardien er dan niets was dat mij aanlokte om langer op deeze plaats te verblijven, ligtede ik den een en dertigsten Mey, 's morgens ten zes uuren, het anker en liep in zee. Wij stevenden N. W. met eene frisse koelte uit het Z. Z. O. en hielden het buiten om de groep eilanden, die langs de kust liggen en ten N. W. van het *Dorstig Kanaal*; alzoo het niet veilig scheer tuschen dezelve en het groot land door te vaaren; wij zagen te zelfden tijd veele eilanden die verder in zee lagen en zig uitstrekten zoo verre wij zien konden. terwijl wij in deeze koers stevenden, was onze diepte tien, agt en negen vademen water. Op den middag lag de Westlijke punt van het *Dorstig Kanaal*, die ik *Kaap Pier* noemde, Z. 36 O. op den afstand

van vijf mijlen, de oost-punt van de andere opening, die met het kanaal gemeenschap heeft, lag Z. t. W. op twee mijlen afstand; de groep eilanden, van welke ik zoo even gesproken heb, lag tusfchen ons en de punt, en het verft gedeelte van het vast land dat in het gezigt was, aan de andere zijde van de opening, lag N. W. Onze Breedte was, bij waarneeming, $21^{\circ} 53'$. Ten half een deed de floep, die vooruit peilde, feil van ondiep water, waarop wij onmiddelijk Noord-Westwaarts opbleeden. Wij peilden nu zeven vademen, bij de volgende worp van het lood hadden wij vijf vademen en bij de volgende drie, waarop wij terftond een anker lieten vallen, voor welk het fchip opdraide. *Kaap Piet*, de noord-westlijke punt van het *Dorstig Kanaal* lag zes mijlen ten Z. O. van ons, zijde half weg tusfchen de eilanden, die bij de oost-punt van de westlijke opening liggen en drie kleine eilanden, welke even buiten deeze eilanden liggen. Het was nu in het begin van den vloed, die wij bevonden dat N. W. t. W. $\frac{1}{2}$ W. inviel, en rondom de bank gepeild hebbende, waarop wij drie vademen water hadden, en overal rondom dezelve diep water gevonden hebbende, gongen wij onder zeil en om de drie eilanden, van welke ik zoo even melding gemaakt heb, gestevend zijnde, kwam ik ten anker onder lij van dezelve in vijftien vademen water en, vermits het weder donker, mistig en regenachtig was, bleef

ven wij aldaar tot des morgens ten zeven uuren; toen gingen wij weder onder zeil en stevonden Noord-Westwaarts met eene friske koelte uit het Z. Z. O. hebbende het groot land in het gezigt en veele eilanden rondom ons, van welke enige in zee lagen zoo verre het oog reiken kon. De westelijke opening, die in de Kaart met den naam van *Breed Kanaal* getekend is, hadden wij nu open voor ons; het is aan den mond ten minsten negen of tien mijlen breed; in en voor hetzelfde liggen verscheiden eilanden en waarschijnlijk ook banken; want onze diepte was zeer onregelmatig en veranderde in eens van tien tot vier vademen. Op den middag bevonden wij ons, volgens onze waarneeming, op 21° 29' Zulder Breedte, terwijl eene landpunt, die den noord-westlijken ingang in het *Brede Kanaal* vormt en die ik *Kaap Palmerston* genoemd heb, op 21° 30' Breedte en 210° 54' Wester Lengte liggende, drie mijlen in het W. t. N. van ons was. Onze Breedte was 21° 27' en onze Lengte 210° 57'. Tusschen deeze kaap en *Kaap Towahend* ligt de baai, die ik de *Kanaalen Baai* genoemd heb. Wij bleeven Noord-Westwaarts sterven en N. W. t. W. zoo als het land lag, met klein zeil, hebbende eene sloep voorult om te peilen: in het eerst waren de diepten zeer onregelmatig, van negen tot vier vademen; maar naderhand wierden zij regelmatig van negen tot elf vademen. Des avonds ten agt

F 2

uuren,

84 [July 1770] REIZE RONDON

uuren, omtrent twee mijlen van het groot land zijnde, ankerde wij in elf vademen, met eenen zand-grond, en kort daarop bevonden wij dat het getij langzaam westwaarts liep. Ten een uure was het stil water of laag water en ten half drie zwaide het schip naar het oosten, en bleef zoo rijden tot zes uuren 's morgens, wanneer het getij nu elf voeten gerozen was. Nu gingen wij onder zeil en stevenden weg in de rigting van de kust N. N. W. Volgens het getij wij in den nacht van het getij waargenoomen hadden, is het klaar dat de vloed uit het Noord-Westen kwam, daar hij den voorgaanden dag en verscheiden dagen te vooren uit het Z. O. kwam, en dit was de eerste reis niet, ja zelfs de tweede reis niet dat wij hetzelfde waargenoomen hadden. Dezen morgen bij zonne-opgang bevonden wij de afwijking van het kompas 6° 45'. Om te zijn en terwijl wij langs het land stevenden, tuschen het eiland en het groot land door, op den afstand van omtrent twee mijlen van het groot land en drie of vier mijlen van het eiland, was onze diepte regelmechtig van swaalf tot negen vademen, maar omtrent elf uuren in den voormiddag wierden wij wederom in verlegenheid gebracht door ondiepten, alsoo wij op een' tijd niet meer dan drie vademen hadden; wij geraakten 'er evenwel vrij van, zonder het anker te werpen. Wij waren op den middag omtrent twee mijlen van het groot land en vier mijlen

Jer
ze
ho
de
sta
ber
wa
die
age
sch
na
gro
ze
kust
zijn
op
blee
van
ten
derg
W.
land
noor
kerd
des
vaden
trent
waar
gen

Jen van de eilanden, die meer naar zee lagen. On-
 ze Breedte was bij waarneming 20° 36' en een
 hoog voorland, dat ik *Kaap Hillsborough* noem-
 de, lag W. 4 N. op zeven Engelsche mijlen af-
 stand van ons. Het land is alhier afgewisseld door
 bergen, heuvelen, vlakten en velden en schijnt
 wel met gras en hout bedekt te zijn: de eilanden
 die evenwijdig met de kust liggen, en van vijf tot
 agt Engelsche mijlen van dezelve, zijn van ver-
 schillende hoogte en uitgestrektheid; daar is
 nauwelijks een dat meer dan vijf mijlen in omtrek
 groot is, en veele zelfs geene mijl behalven dee-
 ze keten eilanden, die op eenen afstand van de
 kust liggen, zijn 'er nog andere, die veel kleiner
 zijn, welke onder het land liggen, op welke wij
 op verscheiden plaatsen rook zagen opgaan. Wij
 bleeven langs de kust stevenen, op den afstand
 van omtrent twee mijlen, met regelmatige diep-
 ten van negen tot tien vademen. Bij zonne-ou-
 dergang lag de verste punt van het vast land N. 48
 W. en ten Noorden van dezelve lag enig hoog-
 land, dat ik voor een eiland hield en van welk de
 noordwestlijke punt 41 W. lag; maar niet verze-
 kerd zijnde dat 'er een doorgang was, kwam ik,
 des avonds omtrent agt uren, ten anker in tien
 vademen water in eenen modderigen grond. Om-
 trent tien uren hadden wij een getij dat noord-
 waarts liep, en ten twee uren was het water ne-
 gen voeten gevallen: toen begon het weder te

waſſen en de vloed kwam uit het noorden in de rigting van de eilanden, die in zee lagen, een duidlijk teken dat 'er geen doorgang in het N. W. was. Dit ſcheen egter zoo niet bij het aanbreeken van den dag toen wij onder zeil gongen en Noord-Westwaarts aan ſtevenden. Des morgens ten agt uren ontdekten wij laag land dwars voor hetgeen wij voor eenen doorgang hielden; dat bleek eene baai te zijn, omtrent vijf of zes mijlen diep, waarop wij oostwaarts oploefden, om de noordlijke punt van de baai, die op dit tijdstip vier mijlen N. O. t. N. van ons af lag: wij bevonden dat het land van deeze punt N. t. W. $\frac{1}{2}$ W. weg week en wij zagen eene straat of eenen doorgang tuſſchen dezelve en een groot eiland of eilanden, die evenwijdig met dezelve lagen. De eb in ons voordeel hebbende, hielden wij het naar die straat en waren op den middag even binnen den mond; onze Breedte was nu bij waarneeming $20^{\circ} 26'$ Z. *Kaap Hillsborough* lag Z. t. O. tien mijlen, en de noordlijke punt van de baai Z. 19° W. vier Engelſche mijlen van ons. Deeze punt, die ik *Kaap Conway* noemde, ligt op $26^{\circ} 36'$ Zuider Breedte en op $211^{\circ} 28'$ Weſter Lengte, en de baai, die tuſſchen deeze kaap en *Kaap Hillsborough* lag, noemde ik *Stuit-Baai* (*Repulse Bay*). De grootſte diepte, die wij 'er in vonden, was van dertien vademen en de minſte van agt. Overal was veilige ankerplaats en ik geloof dat 'er, bij een naauw-
 keu-

keurig onderzoek, wel enige goede havenen in zouden gevonden worden; bijzonderlijk aan de Noord-zijde binnen *Kaap Conway*; want even binnen die kaap liggen twee of drie kleine eilanden, die alleen die zijde van de baai voor de zuidlijke en zuid-oostlijke winden beschuuten zouden, die hier als een pasfaat-wind schijnen te heerschen. Onder de veele eilanden, die op deeze kust liggen, is een, dat aanmerklijker is dan de overige; het is klein van omtrek, zeer hoog en spits, en ligt O. t. Z. tien Engelsche mijlen van *Kaap Conway* aan het zuid-einde van den doorgang. In den agtermiddag stevenden wij door deeze straat, die wij van drie tot zeven Engelsche mijlen breed en agt of negen mijlen lang vonden in de rigting van N. t. W. $\frac{1}{2}$ W., Z. t. O. $\frac{1}{2}$ O. Zij wordt gevormd door het groot land ten westen en de eilanden ten oosten, van welke een ten minsten vijf mijlen lang is: onze diepte was, terwijl wij er door zeilden, van twintig tot vijftwintig vademmen met overal goeden ankergrond, en de geheele straat kan beschouwd worden als eene enkele veilige haven, behalven nog de kleine baaien en inhammen, die ter wederzijde in overvloed gevonden worden en waarin de schepen als in eene kom zouden liggen. Het land, zoo wel op het groot land als op de eilanden, is hoog, en met bergen en dalen, boschen en weiden afgewisseld, met een groen aangenaam voorkoomen. Op een

van de eilanden ontdekten wij met onze verrekijkers twee mannen met eene vrouw en eene kano met een nieligger, die grooter en van een geheel ander maakzel schein dan die van schors aan de einden te zaamen gebonden, welke wij aan andere deelen van de kust gezien hadden; wij hoopten dan ook dat het volk te deeze plaats enige meerdere vorderingen boven het eenvoudig dierlijk leven zoude gemaakt hebben, dan die, welke wij te vooren gezien hadden. Des avonds ten zes uuren waren wij bijna ten einde van het noordlijk eind van de Straat; de noord-westlijkste punt van het groot land die in het gezigt was lag N. 54 W. en het noordlijk eind van het eiland N. N. O. met eene open zee tuschen de twee punten. Alzoo deeze Straat op Pinkster ontdekt was, noemde ik haar *Pinkster Straat* en ik noemde de eilanden, die dezelve vormen, *Cumberlands Eilanden*, ter eere van zijne Koninglijke Hoogheid den Hertog VAN CUMBERLAND. Wij bleeven met klein zeil voortstevenen en lieten den gantschen nacht het dieplood werpen, terwijl wij het op den afstand van omtrént drie mijlen van de kust hielden en hebben de van een en twintig tot drie en twintig vademem water. Met het aanbreeken van den dag waren wij regt over de punt die den avond te vooren verst in gezigt geweest was in het noord-westen, welke ik *Kaap Gloucester* noemde. Het is een hoog voorland, dat op de Zuider Breedte van 19° 59' en op de

de Wester Lengte van $211^{\circ} 49'$ ligt en het kan gekend worden aan een eiland, dat N. t. W. $\frac{1}{2}$ W. in zee ligt, op den afstand van vijf of zes mijlen van land en welk ik *Holborne Eiland* noemde. Daar zijn ook eilanden onder het land liggende tusfchen *Holborne Eiland* en *Pinkster Straat*. Aan de west-zijde van *Kaap Gloucester* wijkt het land Z. W. en Z. Z. W. weg en vormt eene diepe baai, welker bodem ik maar even van den top van de mast zien kon; het land is aldaar zeer laag en eene verlenging van het laag land, dat wij in den bodem van *Stuit Baai* gezien hadden. Deeze baai noemde ik *Edgumbe Baai*, maar wij hielden ons niet op om dezelve van binnen te bezien en vervolgden onze koers westwaarts naar het verst land dat wij in die streek zagen, 't welk W. t. N. $\frac{1}{3}$ N. lag en zig zeer hoog vertoonde. Wij waren op den middag omtrent drie mijlen van land, volgens waarneming op $19^{\circ} 47'$ Zuider Breedte en *Kaap Gloucester* lag zeven mijlen en eene halve Z. 63 O. van ons. Des avonds ten zes uren waren wij rege over de westlijkste punt van welke ik zoo even gesproken heb, op omtrent drie Engelsche mijlen afstand en omdat zij in eens oprijst van het laag land, dat haar omringt, noemde ik haar *Oprijzende Kaap* (*Cape Upstart*). Zij ligt op $19^{\circ} 39'$ Zuider Breedte en op $212^{\circ} 32'$ Wester Lengte, veertien mijlen W. N. W. van *Kaap Gloucester* en is hoog genoeg om op den afstand van

twaalf mijlen gezien te worden; daar zijn binnen
 's lands enige hooge bergen, die'er even als de
 kaap dor en onvrugtbaar uitzien. Deze kaap
 voorbij gevaaren zijnde, bleeven wij W. N. W.
 stevenen, zoo als het land strekte, met klein zeil,
 hebbende van zestien tot tien vademen waters, tot
 des morgens ten twee uuren, wanneer wij op ze-
 ven vademen vervielen; waarop wij noordwaarts
 op loefden, alzo wij meenden zeer dicht bij land
 te zijn; toen de dag aanbrak bevonden wij dat on-
 ze gissing waar was, alzo wij weinig meer dan
 twee mijlen van hetzelfde waren. Op dit gedeelte
 van de kust is het land, omdat het zoo laag is,
 nader bij dan het schijnt, schoon het afgewisfeld
 is met hier en daar een heuvel. Op den mid-
 dag waren wij omtrent vier mijlen van land, op
 vijftien vademen water, en onze Breedte was, bij
 waarneeming, $19^{\circ} 12'$ Z. *Oprijzende Kaap* was
 Z. $32^{\circ} 30'$ O. twaalf mijlen van ons. Omtrent
 deezen tijd zagen wij enige zeer zwaare wolken
 rook van het laag land oprijzen. Den voorigen
 avond, bij zonne-ondergang, toen wij dicht on-
 der *Oprijzende Kaap* waren, was de afwijking van
 de kompas naald ten naasten bij 9° O. en deezen
 dag, bij zonne-opgang, was zij niet meer dan
 $5^{\circ} 35'$; ik giste dus dat zij was aangedaan door
 ijzer-erts of andere magnetische stoffen, die on-
 der de oppervlakte van de aarde mogten wezen.

Wij bleeven W. N. W. stevenen, gelijk het
 land

land lag, met twaalf of voertien vademen water tot den zesden op den middag, toen onze Breedte bij waarneeming $19^{\circ} 1' Z.$ was en wij hadden den mond van eene baai geheel open voor ons, die zig van $Z. \frac{1}{2} O.$ tot $Z. W. \frac{1}{2} Z.$ uitsprekte, op den afstand van twee mijlen. Deze baai, welke ik *Cleveland Baai* noemde, schiep naar alle kanten omtrent vijf of zes Engelsche mijlen wijd te zijn: de oostlijke punt noemde ik *Kaap Cleveland* en de westlijke, die het voorkoomen van een eiland had, *Magnetisch Eiland*, alzo wij bespeurden dat het kompas niet wel wees toen wij 'er digt bij waren: beiden zijn hoog, gelijk ook het groot land agter dezelve, terwijl het over het geheel heethobbeligt, rorsachtigt en dorst land vormde dat wij nog op die kust gezien hadden; het was eger niet zonder inwooneren, want wij zagen rook op verscheiden plaatsen in het diepst van de baai. Het noordlijkst land, dat thans in het gezigt was, lag N. W. en had het voorkoomen van een eiland, want wij konden het groot land niet verder zien dan W. t. N. Wij stuurden W. N. W. houdende het groot land op zijde, welks uiterst gedeelte, bij zonne ondergang, W. t. N. lag, doch verder lag hoog land, dat wij oordeelden geen gedeelte van hetzelfde uitte maaken. Bij het aanbreeken van den dag waren wij recht over het oostlijk gedeelte van dit land, 't welk wij bevonden eene groep eilanden te zijn, die omtrent vijf mijlen van land lagen:

gen: te deezen tijd, tusſchen de twee kusten zijnde, vorderden wij langzaam naar het N. W. tot op den middag, toen onze Breedte, bij waarneming, $18^{\circ} 49' Z.$ was en onze afstand van het vast land omtrent vijf mijlen: het noord-westlijk gedeelte van hetzelfde lag N. t. W. $\frac{1}{2}$ W. van ons, terwijl de eilanden van N. tot O. strekten en de naaste omtrent twee Engelsche mijlen van ons was: *Kaap Cleveland* lag Z. 50 O. op den afstand van agtien mijlen. Onze diepte was in de koers, die wij zedert den vorigen middag gezeild hadden, van veertien tot elf vademen geweest.

In den agtermiddag zagen wij verscheiden zwaare kolommen rook op het groot land; wij zagen ook enig volk en enige kanoos en op een van de eilanden boomen, die naar kokosnooten-boomen geleeken. Naardien enige van die nooten ons nu zeer aangenaam zouden geweest zijn, zond ik den luitenant HICKS naar den wal, en de Heeren BANKS en SOLANDER gongen met hem, om te zien welke ververschingen 'er te krijgen waren, terwijl ik het met het schip naar het eiland hield. Zij kwamen des avonds omtrent zeven uren terug met bericht dat de boomen, die wij voor kokosnootenboomen aangezien hadden eene kleine soort van kool-palmboomen waren, en dat zij niets gevonden hadden dat waerdig was medebrengen dan omtrent veertien of vijftien planten. Terwijl zij aan land geweest waren hadden zij niemand van
het

het volk gezien, maar zoo als zij aftaken, was een van hun zeer nabij het strand gekoomen en had met eene luide stem geschreeuwd; het was zoo donker dat zij hem niet konden zien; zij keerden egter weder terug naar land, maar toen hij hoorde dat de floep weder kwam, was hij wegge-loopen, of had zig zelve verftooken, want zij konden hem niet weder te zien krijgen en schoon zij fchreeuwden, gaf hij egter geen antwoord. Na dat de floepen terug gekeerd waren, ftuurden wij N. t. W. naar het noordlijkst land in het gezigt, en des morgens ten drie uren waren wij er regt over, zijnde drie of vier uren te vóoren alle de eilanden voorbij gevaaren. Dit land noemde ik, om deszelfs gedaante, *Heuvel-punt* (*Point Hillock*): zij is van eene groote hoogte en kan gekend worden aan eenen ronden heuvel of rots, die aan de punt vast is, maar zig als afgefcheiden van dezelve verftoont. Tufchen deeze Kaap en het *Magnetisch Eiland* vormt de kust eene groote baai, die ik *Halifax-Baai* noemde: voor dezelve lag de groep eilanden, van welke ik zoo even melding gemaakt heb, en enige andere op minderen afstand van de kust. Door deeze eilanden wordt de baai voor alle winden befchut en zij levert eene goede ankerplaats. Het land bij het strand, in den bodem van de baai, is laag en met hout bezet, maar verder naar binnen 's lands is het eene aaneengefchakelde keten van hoog land, dat dor

en

en rotzig schein te zijn. *Heuvel-punt* voorbij ge-
 vaaren zijnde, bleeven wij N. N. W. sturen, ge-
 lijk het land strekte, alzoo wij het voordeel van
 lichte maan hadden. Wij waren ten zes uuren
 regt over eene land-punt, die elf Engelsche mijl-
 len N. t. W. $\frac{1}{2}$ W. van *Heuvel-punt* ligt, en wel-
 ke ik *Kaap Sandwich* noemde. Tusschen deeze
 twee punten is het land zeer hoog en de grond is
 met hoogten en laagten en dor. *Kaap Sandwich*
 kan herkend worden, niet alleen aan het hoog
 hobbelig land, dat boven dezelve is, maar ook
 aan een klein eilandjen, dat eene Engelsche mijl
 ten oosten van dezelve ligt en aan enige andere,
 die omtrent twee mijlen noordwaarts liggen. Van
Kaap Sandwich strekt het land W. en daarna N.
 en vormt eene fraaie groote baai, welke ik *Rock-
 ingham Baai* noemde, daar goede beschutting
 en goede ankerplaats schijnt te zijn, maar ik hield
 mij niet op om dezelve opteneemen: ik bleef langs
 de kust noordwaarts aan stevenen naar eene groep
 eilandjens, die over de noordlijke punt van de
 baai liggen. Tusschen de drie buitenste van dee-
 ze eilandjens en die, welke dicht bij de kust lagen,
 vond ik een kanaal van omtrent eene Engelsche
 mijl breed, door welk ik voer; wij zagen op een
 van de naaste eilanden met onze verrekijsers ont-
 trent dertig van de inboordigen, mannen, vrou-
 wen en kinderen, alle bij elkanderen staande, en
 met groote aandacht naar het schip kijkende; dit

was

was het eerste voorbeeld van nieuwsgierigheid, dat wij onder dat volk gezien hadden: zij waren alle moeder naakt, met kort hair en van dezelfde kleur als die, welke wij te voren gezien hadden. Op den middag was onze Breedte bij waarneeming, $17^{\circ} 59'$ en wij waren regt over de noordlijke punt van *Rockinham Baai*, die omtrent twee Engelsche mijlen W. van ons af lag. De baai wordt begrensd door een eiland van aanmerkelijke hoogte, dat in de Kaart met den naam van *Dunk Eiland* getekend staat en dat zoo dicht aan de kust ligt, dat het 'er niet gemakkelijk van kan onderscheiden worden. Onze Lengte was $213^{\circ} 57'$ W. *Kaap Sandwich* lag Z. L. O. $\frac{1}{2}$ O. op negentien Engelsche mijlen afftands en het noordlijkst land in het gezicht N. $\frac{1}{2}$ W. Onze diepte was de laatste tien uren niet meer dan zestien en niet minder dan zeven vademen geweest. Bij zonne ondergang lag het Noordlijkst eind van het land N. 25° W. en wij hielden den geheelen nacht koers N. 2° W. langs de kust, op den afftand van tusfchen drie en vier mijlen, met klein zeil, hebbende van twaalf tot vijftien vademen waters.

Des morgens ten zes uren waren wij regt over enige kleine eilandjens, welke wij *Franklands Eilanden* noemden en die omtrent twee mijlen van het groot land liggen. De verste land punt die ten noorden in het gezicht was, lag N. 10° W. $\frac{1}{2}$ W. en wij dagten dat zij een gedeelte van het groot land

land uitmaakte, maar vonden naderhand dat het een eiland was van aanmerkelijke hoogte en omtrent vier Engelsche mijlen in omtrek. Ik voer met het schip tuschen dit eiland en eene land-punt op het groot land, van welke het slechts twee Engelsche mijlen af ligt, door. Wij waren op den middag in het midden van het kanaal, en, volgens onze waarneming, op de Zuider Breedte van $16^{\circ} 57'$ met twintig vademen water. De land-punt van het vast land, op welke hoogte wij nu waren, noemde ik *Kaap Grafton*: derzelver Breedte is $16^{\circ} 57'$ Z. en derzelver Lengte $214^{\circ} 6'$ W. en het land alhier, zoo wél als de geheele kust, omtrent twintig mijlen zuidwaarts, is hoog, heeft eene rotsachtige oppervlakte, en is dun met hout bezet: wij hadden gedurende den nacht, verscheiden vuuren gezien en omtrent den middag enig volk. *Kaap Grafton* omgeloefd zijnde, vonden wij het land N. W. t. W. strekkende en drie Engelsche mijlen ten Westen van de kaap vonden wij eene baai, in welke wij ankerden omtrent twee Engelsche mijlen van den wal, in vier vademen water met eenen modderigen grond. De oostlijke punt van de baai lag Z. 74° O. de westlijke punt Z. 83° W. en een laag, groen, houtrijk eiland, dat in volle zee ligt, N. 35° O. Dit eiland, dat N. t. O. $\frac{1}{2}$ O. op drie of vier mijlen afstand van *Kaap Grafton* ligt, is op de Kaart *Groen Eiland* genaamd.

Zoo

Zoo dra het schip ten anker lag, voer ik naat den wal, vergezeld van de Heeren BANKS en SOLANDER. Naardien mijn voornaamst doelwit was zoet water inteneemen en in het diepst van de baai laag land was, met manglesboomen bedekt, daar het niet waarschijnlijk was dat zoet water zoude te vinden zijn, voer ik naar buiten naar de Kaap en vond twee kleine stroomtjens, die egter zeer moeilijk waren om bijtekoomen door de branding en de klippen op het strand: ik zag ook, zoo als ik om de Kaap kwam, een kleine water-stroom over het strand loopen in eenen zandigen inham, maar ik voer 'er niet in met de sloep, omdat ik zag dat het niet gemakkelijk zou zijn aldaar te landen. Toen wij aan land kwamen, vonden wij het land overal in stelle rotfige bergen ryzende, en, alzoo wij niet wel aan zoet water konden koomen, wilde ik geen' tijd verliezen met elders laager land te gaan zoeken; wij begaven ons dan, zoo spoedig wij konden, terug naar het schip en omtrent middernacht ligteden wij het anker en stuurden Noord-Westwaarts, hebbende maar weinig wind, met enige regen-buien. Des morgens ten vier uren wakkerde het koeltjen op in het Z. t. O. en het weder wierd schoon: wij bleeven N. N. W. $\frac{1}{2}$ W. stuuren, zoo als het land strekte, op omtrent drie mijlen afftands, met tien, twaalf en veertien vadem water. Ten tien uren loefden wij noordlijk van land af, ten einde boven een klein

laag eiland te koomen, dat omtrent twee mijlen van het groot land lag en van welk een groot gedeelte thans, nu het hoog water was, overstroomd was: omtrent drie mijlen ten N. W. van dit eiland, ligt onder het groot land, is een ander eiland, van welk het land hooger is en dat op den middag zeven of agt Engelsche mijlen N. 55 W. van ons lag. Op dit tijdstip was onze Breedte 16° 20' Z. *Kaap Grafson* lag Z. 29 O. veertig Engelsche mijlen van ons en de noordlijkste land-punt in het gezigt N. 20 W.; onze diepte was vijftien vademen. Tusschen deeze punt en *Kaap Grafson* vormt de kust eene groote, maar niet zeer diepe baai, welke, op den dag van de H. Drievaldigheid ontdekt zijnde door mij *Drievaldigheid* *Baai* genoemd wierd.

+ +
+

DERDE HOOFDSTUK.

Gevaarlijke toestand, waarin het schip geraakte in de koers van Drievuldigheid Baai tot de Endeavour-Rivier.

Wij hadden tot hier toe zonder ongelukken deze gevaarlijke kust bevaaren, daar de zee overal banken bedekt, die eensklaps van de kust uitsteeken en klippen, die steil als eene pyramide van haaren bodem oprijzen, en dat in eene uitgestrektheid van twee en twintig graaden Breedte, dat is meer dan een duizend drie honderd Engelsche mijlen; ook zijn geene der naamen, die de verschillende deelen van het land, dat wij zagen, aanduiden, gedagtenissen van ongeval; maar hier leerden wij het ongeluk kennen en daarom noemden wij de land-punt, welke wij zoo even versten noorden zagen, *Kaap Kwelling* (*Cape Tribulation*).

Deeze Kaap ligt op 16° 6' Zuider Breedte en op 214° 39' Wester Lengte. Wij stuurden langs de kust N. t. W. op den afstand van tusſchen drie en vier mijlen, hebbende van veertien tot twaalf en tien vademen water. Wij zagen in volle zee twee eilanden, die op de Breedte van 16° en omtrent zes of zeven mijlen van het groot land lagen. Des

avonds ten zes uren lag het noordlijkst land in het gezig N. r. W. $\frac{1}{2}$ W. en twee laage boschrijke eilanden, welke sommige van ons voor klippen boven water aanzagen, lagen N. $\frac{1}{2}$ W. Nu minderden wij zeil en loefden van wal naar het O. N. O. en N. O. t. O. scherp bij den wind, want mijn voorneemen was den geheelen nacht van het land af te snijden, zoo om het gevaar te vermijden, dat wij vooruit bespeurden, als om te zien of 'er ook eilanden in volle zee lagen, vooral omdat wij nu omtrent die breedte waren, op welke men de eilanden, door QUIROS ontdekt, geplaatst heeft, en welke enige aardrijk-beschrijvers, om welke reden weet ik niet, goed gevonden hebben aan dit land vasttechten. Wij hadden het voordeel van een fraai koeltjen en eene heldere maaneschijn en, terwijl wij van zes uren tot bij negen uren van land af hielden, vermeerderde onze diepte van veertien tot een en twintig vademen; doch terwijl wij aan tafel zaten, wierd zij eensklaps minder en wij kwamen op twaalf, tien en agt vademen binnen den tijd van enige weinige minuuten; ik beval onmiddelijk dat elk op zijn post zonde gaan en alles was gereed om te wenden en ten anker te komen; maar bij het werpen van het dieplood weder diep water vindende begrepen wij dat wij over de punt van de banken gevaaren waren, die wij bij zonne-ondergang gezien hadden en dat alle gevaar voorbij was: voor tien uren hadden wij
twin-

twintig en een en twintig vademen en, alzo deeze
 diepte bleef aanhouden, verlieten de heeten met
 de grootste gerustheid het dek en gongen naar
 bed; maar enige minuten voor elf uren vermin-
 derde onze diepte eensklaps van twintig tot zeven-
 tien vademen en voor het lood weder kon uitge-
 worpen worden, stootte het schip en bleef onbe-
 weeglijk zitten, behalven dat het door de baaren
 werd opgeligt, die het tegen de hobbelige kanten
 van de klip, waarop het lag, stooteden. In eenen
 oogenblik waren wij alle op het dek mer gelaats-
 trekken, die de ijslijkheid van onzen toestand ge-
 noegzaam aankondigden. Wij hadden vierde half
 uur van land afgehouden met een labber koeltjen
 en wisten dus dat wij er niet zeer dicht bij konden
 zijn en wij hadden maar al te veel reden om te be-
 sluiten dat wij op eene klip van koraal zaten, die
 erger zijn dan andere, omdat de punten scherp
 zijn en die klippen overal zoo ruuw, dat zij alles
 wat er, zelfs met de zachtste beweging, tegens
 wrijft, aan stukken krabben. In deezen toestand
 wierden onmiddelijk alle zellen geborgen en de
 sloepen uitgezet om de diepte rondom het schip te
 peilen: wij ontdekten dan dat onze vrees ons on-
 geluk niet vergroot had en dat het schip over
 eenen rand van de klip geligt was en in eene holte
 van dezelve lag: op sommige plaatsen was van
 drie tot vier vademen diepte en op andere nog niet
 eens zoo veele voeten. Het schip lag met de boeg

om de N. O. en op den afstand van omtrent negentig voeten aan stuur-boord verdiepte het water tot agt, tien en twaalf vademen. Zoo dra de groote sloep was uitgezet, streeken wij onze raas en stengen en bragten het stroom-anker aan den stuurhoords boeg uit, legden het vertui-anker en de kabel in de sloep en wilden het denzelfden weg uit brengen; maar nog eens rondom het schip peilende, vonden wij dat het water agter aan het schip diepst was: het anker wierd dan van den stuurhoords spiegel uitgebragt, in plaats van van den stuurboords boeg, dat is van het agterschip, in plaats van van het voorschip en toen het grond hield, draaiden wij met alle kragt aan de spil, hoopende, dat wij, zoo wij het anker niet t'huis wonden, het schip 'er af zouden winden, doch, tot ons groot ongeluk, wierden wij in deeze onze hoop te leur gesteld en wij konden het schip niet beweegen: geduurende deezen gantschen tijd bleef het met groote hevigheid tegens de klip stooten, zoo dat wij de grootste moeite hadden om op onze beenen te blijven; en, dat dit droevig toneel nog akeliger maakte, wij zagen bij het maan-licht de planken van de huid van den bodem van het schip overal rondom ons heen drijven, en eindelijk ook de valsche kiel, zoo dat 'er elken oogenblik een weg voor de zee gebaad wierd om 'er in te stroomen en ons te verzwelgen. Daar schoot ons nu niets over dan het schip te ligten en wij had-

hadden de gelegenheid van zulks met het grootste voordeel te doen reeds voorbij laten gaan, want ongelukkiglijk waren wij juist bij hoog water op de klip geraakt en het water was nu reeds veel gevallen, zoo dat, als het zoo sterk geligt wierd, dat het zoo veel minder diep ging als het water gevallen was, wij egter nog maar in denzelfden toestand als in het eerst zouden wezen en de eenigste verligting in deeze omstandigheid was dat het schip, naar maate het water ebde, vaster op de klip gong zitten en niet zoo geweldig regens dezelve gestoten wierd. Wij hadden wel enige hoop op het volgende getij, maar het was onzeeker of het schip zoo lang heel zoude blijven, bijzonderlijk wijl de klip haaren bodem onder den boeg aan stuurboord met zoo veel geweld bleef wrijven dat men het in de voor-brød-kamer hooren kon. Het was evenwel nu geen tijd om zig met gislingen op te houden, ook lieten wij niets na uit wanhoop van te zullen slaagen: om geen tijd te verliezen, lieten wij terstond de water vaten in het hol ledig loopen en het water uit pompen; zes van onze kanonstukken, zijnde alle die wij op het dek hadden, ons ijzer en steenen ballast, leggers, duigen, olie-kruiken, oude proviand, en veele andere dingen, die in den weg van zwaarer lagen, wierden met den grootsten spoed over boord geworpen, waartoe ieder al zijn best mede werkte met eenen ijver, die bijna naar vrolijkheid geleek, zonder de minste

murmureering of ontevredenheid; egter was het volk zoo diep getroffen van het gevoel van hunnen toestand, dat 'er geen vloek onder hen gehoord wierd; de gewoonte van te zweeren, hoe sterk bij hen ingeworteld, was oogenbliklijk te onder gebracht door de vrees van schuld op zig te laaden nu de dood zoo nabij scheen.

Terwijl wij dus bezig waren, brak de dag aan en wij zagen het land omtrent agt mijlen van ons, zonder enig eiland tuschen beiden, op welk wij, zoo het schip verbrijzeld ware, door de sloepen aan land hadden kunnen gezet worden en van welk wij in verschillende tochten naar het groot land zouden hebben kunnen oversteeken: de wind gong egter langzaamerhand leggen en vroeg in den agtermiddag was het dood stil; zoo het sterk gewaaid hadd', zou het schip onvermijdelijk verbrijzeld geweest zijn. Wij verwagteden dat het ten elf uuren in den voormiddag hoog water zoude wezen; de ankers wierden uitgebragt en alles gereed gemaakt om nog eene pooging te doen om het schip af te winden; als het vlot zoude geraaken; doch tot onze onuitspreeklijke verwondering en verlagenheid geraakte het niet vlot op geen anderhalf voet na, schoon wij het ten naasten bij vijftig tonnen geligt hadden; zoo veel minder vloede het dag-getij in vergelijking van het nacht-getij. Nu begonnen wij het nog meer te ligten en wierpen alles over boord dat wij met mogelijk-

heid

held misfen konden: tot hiertoe had het niet veel water in gekregen; maar terwijl het ebbe, liep het water er zoo sterk in, dat twee pompen, gestadig aan den gang blijvende, het nauwlijks konden houden. Ten twee uren hielde het twee of drie strecken over stuurboord en de pinas, die onder den boeg lag, raakte grond: wij hadden nu geene hoop dan op het getij te middernacht en, om ons daartoe gereed te maaken, bragten wij onze twee boeg ankers uit, een van agteren aan stuurboord en het ander recht agter uit, maaken de blokken en takels, die ons moesten dienen om de kabels aan te haalen, in orde, legden de losse bogten of pinden van dezelve naar agteren, en haalden die strak aan, opdat de eerste kragt, die wij doen zouden, op het schip zoude werken en, door het inkotten van de kabels tussehen het schip en de ankers, hetzelfde van den rand, waarop het lag, in diep water zoude winden. Omtrent vijf uren in den agtermiddag zagen wij dat het getij begon te vloeijen; maar wij bespeurden ook tegelijk dat het lek op eene schriklijke wijze toenam; zoovdat wij nog twee pompen moesten gereed maaken; maar ongelukkiglijk was er maar eene die werken wilde: wij hielden nu egter drie pompen aan den gang en ten negen uren rigtede het schip zig op; maar het lek was zoo aanmerklijk toegenoomen, dat wij vreesden dat het schip te grond zoude gaan, zoovdat het niet meer door

de klip gedraagen zoude worden: dit was een verschriklijk vooruitzigt, zoo dat wij het vlot brengen van het schip niet als het tijdstip van onze verlossing beschouwden, maar als eene gebeurtenis, die waarschijnlijk onzen dood stond te verhaasten. Wij wisten wel dat onze sloepen ons niet alle naar land konden brengen, en dat, als het vreeslijk beslissend oogenblik koomen zoude, alle ondergeschiktheid en gehoorzaamheid zoude ophouden en 'er waarschijnlijk een strijd om den voorrang zoude ontstaan, die zelfs de ijslijkheid van eene schipbreuk nog zoude vergrooten en eindigen zoude in onzer aller vernieling door de handen van elkanderen; en egter wisten wij ook dat diegeenen, die aan boord zouden gejaaten worden om hun leven in de golven te eindigen, waarschijnlijk over het geheel minder lijden zouden dan zij, die aan land zouden geraaken, zonder enige duurzaame en kragtvaardige middelen van verdediging tegens de inboorlingen, in een land, daar zelfs netten en vuur-wapenen hun naauwlijks hun levens-onderhoud zouden kunnen verschaffen en daar zij, al vonden zij 'er middelen van bestaan, veroordeeld zouden zijn hunne overige levens-dagen in eene woeste wildernis te kwijnen, zonder enige huislijke genoegens te genieten of zelfs te kunnen hoopen, en van alle gemeenschap met menschen afgesneden, uitgezonderd met de naakte wilden, welke door die woestijnen zwierven, en die mis-

schien

schien onder de ruuwste en onbeschaafde van den aardbol behoorden.

Zij alleen, die den dood in zulk eenen verwijfelden toestand hebben afgewagt, hebben dien in alle zijne verschrikking gezien, en naar maate het vreeslijk tijdstip, dat ons noodlot beslissen moest, naderde, zag elk zijne eigen gewaarwordingen op het gelaat van zijne medgezellen geschilderd: de spil en het braadspit wierden egter met zoo veel handen bemand als van de pompen gespaard konden worden en toen het schip, omtrent twintig minuten na tien uren, vlot geraakte, wierden alle kragten aangewend en het wierd in diep water geworpen. Het was enige troost toen wij bespeurden dat het nu niet meer water inliet dan het op de klip gedaan had en, schoon 'er, door het winnen van het lek op de pompen, niet minder dan drie voeten en negen duimen water in het hol stond, verliet het volk egter hun werk niet en wij hielden het water, als het ware, staande; doch nu meer dan vier en twintig uren agter een zwaare vermoeienis van lighaam en ontroering van geest uitgestaan hebbende, en maar weinig hoop ziende van eindelijk nog te zullen slaagen, begonnen zij moedeloos te worden: geen hunner kon meer dan vijf of zes minuten agereen aan de pomp werken, of hij wierp zig, gantsch afgemat, op het dek neder, schoon 'er een stroom water uit de pompen over liep, die tuschen drie
en

en vier duimen dik was; als degeene die volgden hunne beurt afgewerkt hadden en nu ook afgemat waren, wierpen zij zig insgelijks daar neder en de andere reezen weder op en vernieuwden hunnen arbeid; dus verpoosden zij elkanderen tot dat een toeval bijna in eens een eind van hunne poogingen zoude gemaakt hebben. Tusschen de planken, waarmede de binnen zijde van den bodem van het schip bekleed is, en de buitenste planken is eene ruimte van omtrent agttien duimen: de man, die tot hertoe bij de pomp gestaan had om de diepte van het water te peilen, had het slechts tot op den eersten vloer gepeild en gaf de maat daarnaar op; maar, deezen afgelost zijnde, rekende de man, die in zijne plaats kwam, de diepte tot de ondefste planken, waardoor het in weinige minuten agttien duimen op de pompen scheen gewonnen te hebben, zijnde het onderscheid tusschen den buitensten en binnensten bodem. Hierop was zelfs de kloekmoedigste op het punt om zijnen arbeid met zijne hoop te laten vaaren en het stond geschapen dat alles binnen enige minuten in alle de verwarring, die de wanhoop verzelt, zoude gedompeld worden. Maar dit toeval, hoe vreeslijk in zijne eerste gevolgen, was de aanleidende oorzaak van ons behoud: de dwaaling werd ras ontdekt en de blijdschap, die elk aanstonds gevoelde van zijnen toestand beter te bevinden dan hij gevreesd had, werkte als eene betovering en scheen hem

hem vast te doen gelooven dat 'er nauwlijks enig gevaar meer was. Een nieuw vertrouwen, eene nieuwe hoop, hoe veel of weinig dan ook gegrond, gaf hun nieuwe kragten en schoon onze toestand nog dezelfde was als toen het volk eerst in zijnen arbeid begon te verslappen door vermoeidheid en moedeloosheid, vernieuwde het nu zijne poogingen met zoo veel moed en ijver, dat het 'er, voor agt uren in den morgen, zoo verre af was dat het lek op de pompen zoude gewonnen hebben, dat de pompen aanmerklijk op het lek gewonnen hadden. Ieder sprak nu van het schip in de eene of andere haven te brengen als eene zaak waaraan niet te twifelen was en, alzoo wij nu enige aan de pompen konden missen, wierden zij gebruikt om de ankers te ligten; het stroom-anker en best boeg-anker hadden wij reeds aan boord; maar het was ons onmogelijk het klein boeg-anker te krijgen en het wierd met een geheel kabel gekapt: wij verlooren ook het kabel van het stroom-anker op de klippen; maar in onzen toestand waren dit beuzelingen, die nauwlijks onze aandacht wekten. Ons naaste werk was nu den fokke-steng op te rigten, de fokke-raa weder opteheisen en het schip naar het zuid-oosten te boegseeren en ten elf uren, wanneer wij een koeltjen uit zee hadden, gongen wij weder onder zeil en stuurden naar land.

Het was egter onmogelijk den arbeid, waar-
door

door de pompen op het lek gewonnen hadden, lang uithielden en, alzoo wij niet naauwkeurig konden ontdekken waar het was, hadden wij geen' hoop van het van binnen te zullen kunnen stoppen. In deezen toestand kwam de Heer MONKHOUSE een van mijne adelborsten bij mij en stelde mij een middel voor, dat hij eens aan boord van een koopvaardijschip, dat een lek gekregen had, waardoor het meer dan vier voeten water in een uur in kreeg, had zien gebruiken en dat door dit middel behouden van Virginia naar Londen gebragt wierd, alzoo de schipper 'er zoo veel vertrouwen in stelde, dat hij met hetzelfde de haven verliet, schoon hij wist in welken staat het was, en het der moeite niet waardig rekende te wagen tot dat het lek op eene andere wijze gestopt konde worden. Aan deezen man wierd dan ook de zorg aanstonds betrouwd van dit middel te werk te stellen, dat men *het schip voederen* (a) noemt, terwijl 'er vier of vijf mannen bevel kreegen hem te helpen, en hij verrigtte het op deeze wijze. Hij nam een onder-lij-zeil, mengde eene groote hoeveelheid werk en wol, vrij klein gekapt, onder een; hij naaide het met

hand-

(a) Dit heet in het Engelsch *fother the ship*, in het Fransch noemt men het *larder la bonnette*; het is mij onbekend dat men 'er in het Nederduitsch eene eigen uitdrukking voor hebbe.

VERTAALER.

handvollen op het zeil vast, zoo lugdig als mogelijk was, en hier over spreidde hij de mist van onze schaapen en andere vuiligheid; maar paerdenmist zou beter geweest zijn, zoo wij die gehad hadden. Het zeil dus gereed gemaakt zijnde, wierd met touwen onder den bodem van het schip gehaald, en aldus strak gehouden; toen het nu onder het lek kwam, trok de zuiging, die het water deed indringen, het werk en de wol van de oppervlakte van het zeil mede naar binnen, terwijl het water op andere plaatsen niet genoegzaam beroerd was om het 'er af te spoelen. Door het wel slaagen van dit middel wierd ons lek zoo verre verminderd, dat het, in plaats van op drie pompen te winnen, gemakkelijk met eene pomp kon tegegehouden worden. Dit was eene nieuwe bron van troost en vertrouwen; het volk zou nauwelijks meer blijdschap hebben kunnen laten blijken, als het reeds in de haven geweest ware en hunne uitzigten waren zoo verre van bepaald te zijn tot het schip in de eene of andere haven op strand te zetten, hetzij van een eiland of van het groot land, en een vaartuig uit de afbraak te bouwen, om daar mede naar de Oost-Indiëen te vaaren, dat nog zoo kort geleden het uiterste doel van alle onze hoop geweest was, dat men nu op niets anders dacht dan om de kust langs te stevenen, ten einde eene bekwaame plaats te zoeken om de schade, die het bekoomen had, te herstellen en de

de reis volgens hetzelfde bestek te vervolgen, als of 'er niets gebeurd ware. Bij deeze gelegenheid moet ik het scheepsvolk en den Heeren, die aan boord waren, met dankbaarheid dat recht doen van aantemerken dat, schoon in het midden van onze benaauwdheid, elk een waar begrip scheen te hebben van het gevaar, waarin hij was, 'er egter geene klaagende uitroepingen of wanhoopige gebaerden gehoord of gezien wierden; elk scheen de volmaakste tegenswoordigheid van geest te bezitten en elk deed zijn uiterste best, met eene stille en geduldige standvastigheid: even zoo verward van de onstuimige hevigheid van schrik als van de akelige werkloosheid van wanhoop.

Ondertuschen hadden wij ligte koeltjens uit het O. Z. O. en kreegen de voorsteng en de groote raaf op, terwijl wij naar het land hielden tot omtrent zes uren 's avonds, wanneer wij op zeven vadem water, zeven mijlen van het land en eene mijl van de klippen, waarop wij gestoten hadden, ten anker kwamen.

Deeze klip of bank ligt op $15^{\circ} 45'$ Zuider Breedte en tuschen zes en zeven mijlen van het groot land. Zij is evenwel de eenigste bank op deeze kust niet, vooral naar het noorden en op deezen tijd zagen wij eene in het zuiden, welke staert wij over gevaaren waren, toen wij zulke ongelijke diepten peilden, twee uren voor wij stooteden. Daar is altoos een gedeelte van deeze bank

boven water en het heeft het voorkoomen van wit zand; daar is ook een gedeelte van die, waarop wij gelegen hadden, dat bij laag water droog is en dat bestaat uit zand-steenen; maar al het overige is eene koraal-klip.

Terwijl wij geduurende den nacht ten anker lagen, bevonden wij dat het schip omtrent vijftien duimen water in een uur in kreeg, waarvan geen onmiddelijk gevaar te vreezen was, en ten zes uren 's morgens ligteden wij het anker en steveden Noord-Westwaarts, steeds naar het land snijdende met een labber koeltjen uit het Z. Z. O. Ten negen uren voeren wij digt buiten twee kleine eilanden om, die op $15^{\circ} 41'$ Zuider Breedte en omtrent vier mijlen van het groot land liggen: deeze eilanden te bereiken was, in het uiterste van onze verlegenheid, het voorwerp van onze hoop, of liever van onze wenschen geweest en daarom noemde ik die *Hoop eilanden*. Op den middag waren wij omtrent drie mijlen van land en op de Zuider Breedte van $15^{\circ} 37'$; het noordlijkst gedeelte van het groot land, dat in het gezigt was, lag N. 30 W. en de *Hoop eilanden* strekten van het Z. 30 O. tot het Z. 40 O. Op deeze plaats hadden wij twaalf vademen water en verscheiden zand-banken naar zee. Het lek was nog niet toegenoomen; maar, om tegens alle toevallen klaar te zijn, maakten wij het zeil gereed om nog eens te voederen. In den agtermiddag, een labber

koeltjen uit het Z. O. t. O. hebbende, zond ik den stuurman uit met twee sloepen, zoo om vooruit te peilen als om naar eene haven uit te zien, daar wij onze schade zouden kunnen herstellen en het schip in behoorlijk evenwigt ballasten. Ten drie uren zagen wij eene opening, die het voorkoomen van eene haven had, en wij bleeven af en aan houden, terwijl de sloepen dezelve opnamen; maar zij vonden dra dat 'er geene genoegzaame diepte was voor het schip. Toen de zon aan het ondergaan was, hadden wij veele banken rondom ons, en kwamen ten anker in vier vademen, op den afstand van omtrent twee Engelsche mijlen van land, terwijl de kust van N. $\frac{1}{2}$ O. tot Z. t. O. $\frac{1}{2}$ O. strekte. De pinas was nog uit met eenen van de onderstuurlieden, maar ten negen uren kwam hij terug en berichtte dat hij, omtrent twee mijlen aan lij, juist zulk eene haven ontdekt had als wij nodig hadden, waarin het water hoog genoeg rees en waarin alle andere gemakken waren, die wij verlangen konden, hetzij om het schip op den wal te leggen, hetzij om het te kren- gen.

In gevolge van dit bericht ligtede ik des morgens ten zes uren het anker en, twee sloepen vooruit gezonden hebbende om op de banken, die wij in onzen weg zagen, te leggen, zetteden wij het naar de haven; doch ondanks onze voorzorg, waren wij egter eens in drie vademen water. Zoo dra

dra wij deeze banken voorbij waren, zond ik de sloepen af om in het kanaal te gaan liggen, dat in de haven liep, en nu begon het te waaien. Het was gelukkig voor ons dat 'er eene schuilplaats bij de hand was; want wij bevonden weldra dat het schip niet wilde stuuren, naardien het tweemaal had geweigerd over staag te gaan: onze toestand, schoon hij veel erger konde geweest zijn, was egter niet zonder gevaar; wij waren tuschen banken verward en ik had groote reden om te vreezen dat ik naar lij zou drijven voor de sloepen zig zoo konden plaatsē dat zij ons onze koers konden wijzen, Ik ankerde dan in vier vademen, omtrent eene Engelsche mijl van land en deed toen de sloepen sein om aan boord te koomen. Toen dit gedaan was, gong ik zelf om het kanaal af te bakken, dat ik zeer eng vond; ik vond de haven ook kleiner dan ik verwacht had, maar alleruitmuntendst tot ons oogmerk geschikt; en het is opmerkenswaerdig dat wij, in den gantschen loop van onze reis, geene plaats gezien hadden, die ons, in onze omstandigheden, hetzelfde gerief zoude hebben kunnen bezorgen. Op den middag was onze Breedte $15^{\circ} 26' Z.$ Geduurende al het overige van deezen dag en den geheelen nacht, woei het te sterk voor ons om het te waagen van ons anker te gaan en de haven in te loopen en, tot meerder veiligheid, streeken wij de bram-raas,

sloegen het groot mars-zeil en enige van de kleine zeilen af, haalden de voor-bram-zeil-raas neder, gelijk ook het kluihout en blindzeil, ten einde het schip zoo veel van vooren te ligten als mogelijk was, om bij het lek te koomen, dat wij gisten hier of daar in dat gedeelte te zijn; want in alle de vreugd van onze onverwagte behoudenis waren wij egter niet vergeeten dat 'er niet meer dan eene vlok wol tusfchen ons en den dood was. Vermits de wind bleef aanhouden, bleeven wij den gantschen dag van den negentienden liggen. Op den zestienden was de wind wat meer bedaard, en, omtrent ten zes uren in den morgen, haalden wij voor ons anker, met oogmerk om onder zeil te gaan, maar wij waren genoodzaakt 'er van af te zien en het kabel weder uit te vieren. Het is opmerklijk dat de zee-wind, die sterk woei toen wij ankerden, bijna alle dagen, zoo lang wij hier bleeven, aanhield; het was slechts stil toen wij op de klip zaten, uitgezonderd nog eens; en zelfs zou de wind, die ons daarna naar het strand dreef, ons toen voorzeeker aan stukken verbrijzeld hebben. In den avond van den vorigen dag hadden wij regt over ons een vuur digt bij het strand gezien, en, alzoo wij ons noodwendig alhier enigen tijd zouden moeten ophouden, waren wij niet buiten hoop van kennis met het volk te zullen maaken. Wij zagen deezen dag nog meer vuuren
op

op de bergen en ontdekten met onze verrekijkers vier Indiaanen, langs het strand gaande, die stil stonden en twee vuuren maakten, maar tot wat einde konden wij met geene mogelijkheid gissen.

De scheurbuik begon zig nu onder ons te vertoonen met veele vreeslijke verschijnzelen. Onze arme Indiaan TUPIA, die enigen tijd te vooren geklaagd had dat zijn tandvleesch pijnlijk en gezwollen was, en die, op raad van onzen heelmeester, veel van ons limoenfap gebruikt had, had nu blaauwe vlekken op de beenen en andere ontwijfelbaare blijken dat de kwaal snelle vorderingen gemaakt had, ondanks alle onze middelen, onder welke de kina rijklijk was toegediend. De Heer GREEN, onze sterrekundige, verzwakte ook en dit alles maakte ons zeer verdrietig dat wij niet aan land konden koomen.

In den morgen van den zeventienden, schoon de wind nog sterk was, waagden wij het het anker te ligten en het naar de haven te zetten; maar terwijl wij zulks deeden, raakten wij twee maalen grond; de eerste reis geraakte het schip 'er zonder moeite af, maar de tweede maal bleef het vast zitten. Wij streeken de fokke-raa en fokke-stengen en haalden het kluihout in, heisten die over boord en maakten 'er een vlot van langs het schip. Gelukkig was het water aan het vloeijen en om-

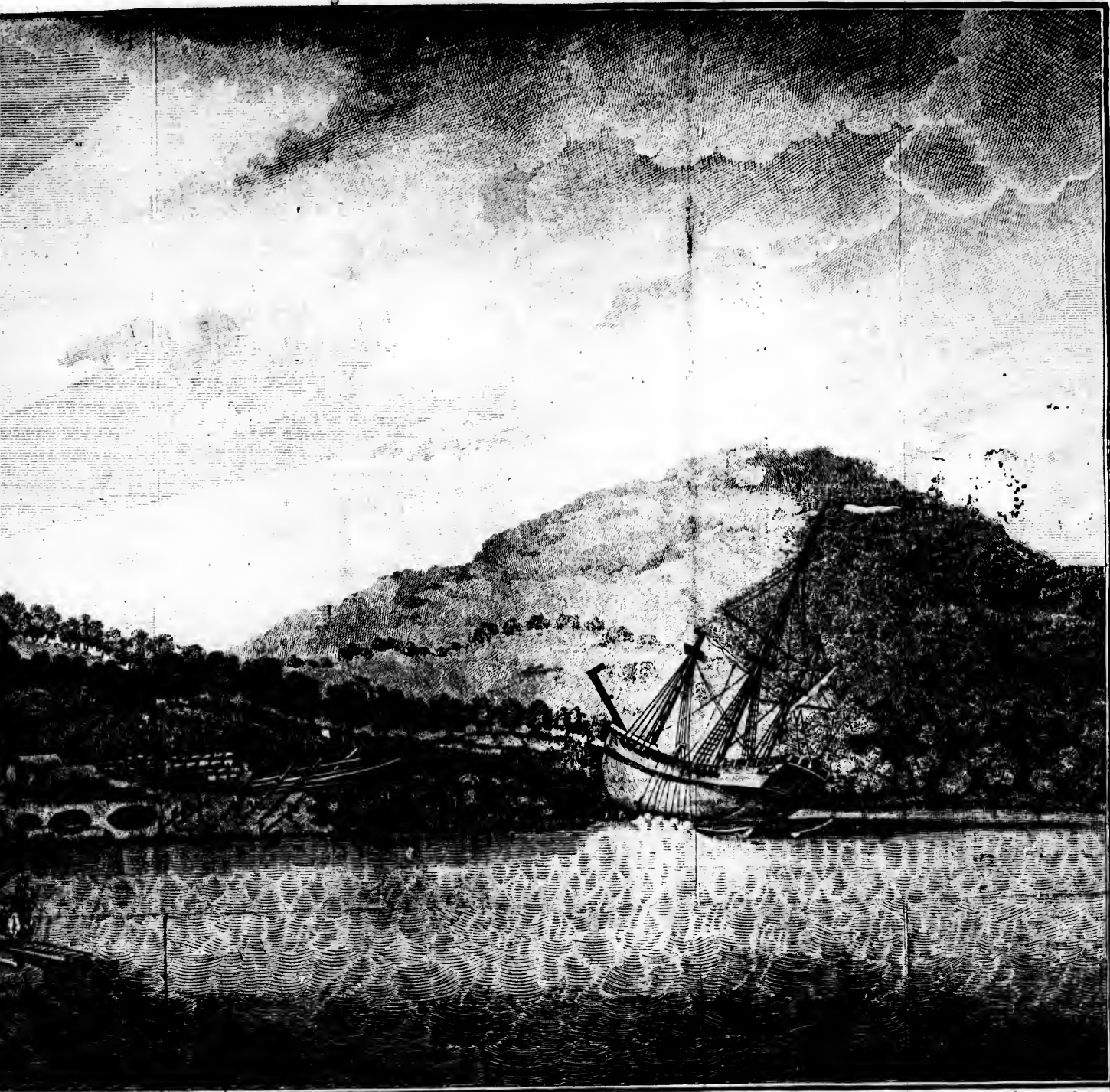

een gantsch
doed ; her /

Gezicht van de Rivier ENDEAVOU

J. S. Clauber fecit.

ENDEAVOUR op de Kust van NIEUW-HOLLAND.

...no no uerfooly had een toew ten uw glijde

in

8 II

VIER-

In
wie
lege
twi
wie
ziek
pro
wie
en e
dra
gen
aan
den
vang
wee
wijn
van
een
deed

VIERDE HOOFDSTUK.

*Verrigtingen terwijl de schade aan het schip
hersteld wierd in de Endeavour Rivier.*

*Beschrijving van het omliggend
land, deszelfs inwooneren
en voortbrengzelen.*

In den morgen van maandag den agttienden Junij
wierd er een brug van het schip op den wal ge-
legd, welkers kant zoo steil was, dat het schip op
twintig voeten afftands van land vlot lag: daar
wierden ook twee tenten opgezet, eene voor de
zieken en de andere voor scheeps behoeften en
proviand, dat in den loop van dien dag gelost
wierd. Wij losten ook alle de ledige watervaten,
en een gedeelte van de scheeps behoeften. Zoo
dra de zieken-tent gereed was om hen te ontvan-
gen, wierden zij, ten getale van agt of negen,
aan land gebragt en de sloep wierd afgezonden om
den zegen te trekken, op hoop van enige visch te
vangen tot hunne verversching; maar zij kwam
weêrom zonder iets opgedaan te hebben. Onder-
wijlen klom ik op eenen van de hoogste bergen,
van welke mien de haven kon overzien, daar zig
een gantsch niet aangenaam gezigt voor mij op-
deed; het laag land omtrent de rivier is geheel

overgroeid met mangles boomen , en vloeit elk getij door het zee-water onder en het hoog land schein overal steenachtig en dor. De Heer BANKS had ondertuschen ook eene wandeling het land in gedaan en had de geraamten van verscheiden Indische huizen gevonden , gelijk ook plaatsen , daar zij schulpvischen hadden klaar gemaakt; maar zij scheenen in enige maanden niet bezogt te zijn geweest. TUPIA, die zig bezig had gehouden met hengelen en enkel leefde van hetgeen hij vong, beterde op eene verwonderlijke wijze ; maar de Heer GREEN bleef nog zeer ziek.

Den volgenden morgen liet ik de vier overige stukken kanon uit het hol haalen en zettede hen op de kompanje ; ik bragt ook een wissel-anker en een anker-stok aan wal en het overig gedeelte van de scheeps-behoefden en de ballast, die in het hol waren, zettede de smidse op en gebruikte den wapen-smit en zijn' maat om spijkers en andere noodwendigheden te maaken, om de schade aan het schip te herstellen. In den agtermiddag waren al het goed van de officieren en de onderste laag water-vaten gelost, zoo dat 'er niets voor en in het midden in het hol bleef dan de kolen en een weinig steenen ballast. De Heer BANKS gong dezen dag de rivier over, om het land aan de overzijde te bezigtigen : hij bevond dat het voornaamlijk uit zand-heuvelen bestond, waarop hij enige
In-

Indiaansche huizen zag, die nog zeer kortling bewoond scheenen geweest te zijn. Hij ontmoette op zijne wandeling groote vlugten duiven en kraaien: van de duiven, die uitmuntend fraat waren, schoot hij verscheiden; maar de kraaien, van dezelfde soort als die in Engeland zijn, waren zoo schuw, dat hij die niet onder schot kon krijgen.

Den twintigsten bragten wij het buskruid aan land en lostten het brandhout en den steenen ballast, waardoor het schip nu niet meer dan agt voeten en tien duimen van vooren en dertien voeten van agteren diep gong; en dit dagt mij dat, met het verschil, dat wij te weeg zouden brengen door de kolen naar agteren te verwerken, genoegzaam zou zijn; want ik bevond dat het water bij springtijen agt voeten lijnregt en neder gong; maar zoo dra de kolen van het lek af gewerkt waren, konden wij het water hooren inloopen, een weinig agter de fokke mast, omtrent drie voeten van de kiel; dit deed mij besluiten om het hol geheel en al te ontruimen. Deezen avond bespeurde de Heer BANKS dat 'er, op verscheiden plaatsen van het kanaal groote menigten puimsteenen waren, die op eenen aanmerklijken afstand boven het merk van hoog water lagen, daar zij gebragt konden geweest zijn of door de overstromingen, of bij buitengemeene hooge vloedten, want daar kon geen twijfel zijn of zij kwamen uit zee.

Des anderen daags 's morgens gongen wij vroeg

aan het werk en des agtermiddags ten vier uren hadden wij alle de kolen uit gelost, de touwen los gegooid en het schip een weinig hooger in de haven getrokken naar eene plaats, die mij voorkwam allergechiktst te zijn om het op de kant te leggen, ten einde het lek te stoppen. Het gong nu van vooren zeven voeten en negen duimen en van agteren dertien voeten zes duimen diep. Ten agt uren, wanneer het hoog water was, haalde ik het met den boeg digt op de kant, maar hield den agtersteven vlot, omdat ik bedugt was het zoo om hoog te zetten, dat het 'er niet dan met het volgend springtij weder af zou hebben kunnen koomen; het was egter nodig het geheele schip zoo digt aan grond te leggen als mogelijk was.

Den twee en twintigsten ten twee uren 's morgens verliet het getij het schip en gaf ons gelegenheid om het lek te bezien, dat wij bevonden aan de eerste planken onder water van den bodem, aan stuurboord, een weinig voor de voorste pudding ijzers te zijn. Op deeze plaats waren de klippen door vier planken gestooten en zelfs tot in de ribben; drie andere planken waren zeer beschadigd en deeze gaten maakten eene buitengewoone verrooning; daar was geen splinter te zien, maar alles was zoo glad als of het geheel door een werktuig was uitgesneden: de ribben waren op deeze plaats gelukkiglijk zeer digt bij een geplaatst, en zoo zij dus niet geweest waren, zou het volstrekt on-

mogelijk geweest zijn het schip te redden. Maar met dit alles hong dezelfs behoud van eene nog zonderlinger omstandigheid af: een van de gaten, dat groot genoeg was om ons te doen zinken, al hadden wij agt pompen, in plaats van vier, gehad en al waren wij in staat geweest die alle aan den gang te houden, was grootendeels toegestopt door een stuk van de rots, dat, na het gat gemaakt te hebben, in hetzelfde was blijven steeken, zoo dat het water, dat in het eerst op onze pompen gewonnen had, dat was, 't welk door de tuschen wijden tuschen den steen en de randen van het gat, waarin hij stak, in liep. Wij vonden ook verscheiden stukken van de voeding, die tuschen de ribben ingedrongen waren en grootendeels de gaten van het lek stopten, welke de steen nog open gelaaten had. Bij verder onderzoek bevonden wij dat, behalven het lek, de bodem nog aanmerkelijke schade bekoomen had, een groot gedeelte van de dubbeling was onder den bakboord boeg weg, gelijk ook een groot gedeelte van de valsche kiel; ook hadden wij die in stukken van het schip zien wegdrijven, terwijl het tegens de klip lag te stooten: het overig gedeelte van dezelve was in eenen zoo gehavenden toestand, dat het beter ware geweest dat zij geheel weg geweest ware en de voorstevan en de kiel waren ook beschadigd, maar niet zoo sterk dat 'er nog groot gevaar van te wagten was; welke schade het naar agteren

mocht

mogt ontvangen hebben konden wij nog niet nauwkeuriglijk weeten, maar wij hadden reden om te denken dat zulks niet veel ware, alzo 'er maar weinig water door den bodem kwam, zoo lang het getij beneden het lek bleef, dat alreeds beschreven is. Des morgens ten negen uuren gingen de timmerlieden aan het werk, terwijl de smits bezig waren bouten en spijkers te maaken. Daar wierden ondertüschen enige van het volk naar de overzijde van het water gezonden om duiven voor de zieken te schieten, die bij hunne terugkomst berichtten dat zij een dier gezien hadden zoo groot als een hazenwindhond, tenger van maakzel, muisvaal van kleur en zeer vlug; zij hadden ook veele Indiaansche huizen ontdekt en eenen fraaien stroom van zoet water.

Den volgenden morgen zond ik eene sloep uit om den zegen te trekken; maar op den middag kwam zij weêrom met slechts drie vischen en egter zagen wij die in menigte omtrent de haven springen. Deezen dag eindigde de timmerman het werk dat aan stuurboord te doen was en des avonds ten negen uuren deeden wij het schip naar de andere zijde overhellen en haalden het twee voeten van den kant af, uit vrees dat het boven het gewoon getij droog zou zitten. Heden had bijna al het volk het dier gezien, van welk de duiven-schieters daags te vooren bericht hadden ingebracht en een van de matrozen, die in de boschen had

loq.

lo
kw
du
wij
en
stijl
sch
„ e
„ v
„ k
„ r
„ k
ont
wee
mii
ben
koo
is w
iema
gebr
D
gon
bakt
ken
rusf
van
de 2
den
eene

loopen dwaalen, vertelde ons, toen hij terugkwam, dat hij „waarachtig geloofde dat hij den duivel gezien had:” wij vroegen hem natuurlijker wijze in welke gedaante hij hem verschenen ware, en zijn antwoord was in eenen zoo zonderlingen stijl, dat ik het in zijne eigen woorden zal neder-schrijven: „Hij was (zeide Jan) zoo groot als „een vierdedeels vatjen en geleek 'er ook zeer „veel naar; hij had hoornen en vlerken en egter „kroop hij zoo langzaam door het gras, dat, wa- „re ik niet bang geweest, ik hem zou hebben „kunnen grijpen.” Deze vreeslijke verschijning ontdekten wij naderhand dat eene vledermuis geweest was; en men moet bekennen dat de vledermuizen alhier een verschriklijk voorkoomen hebben; want zij zijn ten naasten bij zwart en volkoomen zoo groot als een patrijs; zij hebben, wel is waar, geene hoornen, maar de verbeelding van iemand, die den duivel meende te zien, kon dat gebrek gemakkelijk vervullen.

Den vier en twintigsten 's morgens vroeg begonnen de timmerlieden de dubbeling onder den bakboord boeg te herstellen, daar wij twee planken omtrent half doorgesneden vonden en onderzochten zond ik eene bende volks, onder geleide van den Heer GORE, af, om ververschingen voor de zieken te zoeken: deeze bende kwam omtrent den middag terug met enige palmboom-koolen en eene bos of twee wilde platanen; de platanen waren

ren de kleinste die ik ooit gezien had en het vleesch, schoon goed van smaak, was vol kleine steentjens. Terwijl ik deezen morgen op eenen kleinen afstand van het schip wandelde, zag ik zelf een der dieren, welke men mij zoo dikwijls uitgeduid had: het was ligt muisvaal van kleur en geleeck in grootte en gedaante zeer veel naar eenen haazenwindhond; het had ook eenen langen staert, dien het als een haazenwindhond droeg en ik zou het voor eenen wilden hond aangezien hebben, als het niet, in plaats van te loopen, gesprongen had als een haas of een rhee: men zeide dat zijne pooten zeer dun waren en het indrukzel van zijn' voet als dat van eene geit; maar daar ik het zag was het gras zoo hoog, dat de pooten niet zichtbaar waren en de grond was te hard om indrukzels van zijne voeten te ontvangen. De Heer BANKS zag dit dier ook met een zwenk, en was van gedagten dat het van eene tot hier toe geheel onbekende soort was.

Toen het schip op de kant gehaald was, liep al het water, dat 'er in kwam, natuurlijk naar agteren, zoo dat het, schoon het van vooren droog was, van agteren negen voeten water in had; naardien dan de bodem in dit gedeelte niet van binnen kon nagezien worden, nam ik deezen avond het laag water waar en liet den stuurman en twee matroozen 'er onder kruipen en het van buiten aan bakboord geheel onderzoeken. Zij vonden dat de
dub-

dubbeling omtrent de boven planken van den bodem even onder water regt over de groote mast weg was en dat een gedeelte van een plank een weinig was beschadigd; maar alle zeiden eenpaarig dat het geene andere schade van aanbelang bekoomen had. Het verlies van de dubbeling alleen was een groot ongeluk, alzoo de worm nu in den bodem kon koomen, dat ons aan veel ongemak en gevaar zoude kunnen blootstellen; doch alzoo ik geen middel tegens dat kwaad wist dan het schip te krengeu, dat ontzagchelyken arbeid en langen tijd zou vereisfchen, zoo het al in het geheel in onzen tegenswoordigen toestand doenlijk ware, was ik verplicht mij te vreden te houden. De timmerlieden bleeven egter over den bodem werken in den avond, tot dat zij door den vloed daarin verhinderd wierden; het morgen getij ebde niet laag genoeg om 'er iets aan te werken, want wij hadden slechts een vrij hoog en laag getij in vier en twintig uren, gelijk wij maar al te wel ondervonden hadden, toen wij op de klip zaten. De ligging van het fchip, waardoor het water naar agteren liep, zou de waereld bijna van alle de kennis beroofd hebben, welke de Heer BANKS met zoo veele moeite en gevaaren had opgedaan; want hij had de merkwaardige verzameling van planten, welke hij geduurende de geheele reis gemaakt had, in de brood-kamer, die in het agterft gedeelte van het fchip is, geborgen, als op de veilig-

ligste plaats; en dewijl niemand gedagt had aan het gevaar, waaraan zij blootgesteld zouden zijn, als de boeg zoo veel hooger dan de agtersteven lag, vond men die heden onder water. De meeste wierden egter, door onvermoeide zorg en vlijt, weder zoodanig hersteld, dat zij bewaard konden worden, maar andere waren geheel bedorven en vergaan.

De dag van den vijf en twintigsten wierd doorgebracht met water-vaten te vullen en het tuig in orde te brengen en met laag water eindigden de timmerlieden hun werk onder den bakboord boeg en op alle de andere plaatsen, waarbij het getij hen toeliet te koomen; toen wierden 'er enige water-vaten onder den boeg gesjord om het schip te helpen vlotten en in den avond, toen het hoog water was, tragteden wij het aftewinden, maar het gelukte ons niet, wijl enige der water-vaten, die 'er aan gesjord waren, los geraakten.

De voormiddag van den zes en twintigsten wierd besteed met nog meer water-vaten tot hetzelfde einde gereed te maaken en in den agtermiddag maakten wij 'er niet minder dan agt en dertig onder des schips bodem vast; maar, tot onze groote spijt, hielp dit nog niet en wij vonden ons in de noodzaaklijkheid van het volgende spring-getij aftewagten.

Deezen dag bragten enige van onze heeren, die eene wandeling in de boschen gedaan hadden, de
bla-

bla
de
ge
den
gee
nig
plan
koo
maa
ker
geg
vru
ne g
van
wier
enig
leek
prui
D
te u
om
voor
het f
ter-v
voor
en de
vong
schen
de be
III

bladeren mede van eene plant, welke men meende dezelfde te zijn, die in de West-Indieën coccos genoemd wordt; maar toen wij de wortelen proefden, vonden wij die te scherp van smaak om geeten te worden; de bladeren waren egter weinig minder dan spinagie. Op de plaats daar deeze planten geplukt waren, groeiden veele van de koolpalmboomen, van welke reeds melding gemaakt is en eene soort van wilde plataanen, welcher vrugt zoo vol steenen was, dat zij naauwlijks geeten kon worden; daar wierd ook eene andere vrugt gevonden omtrent van de grootte als eene kleine goud-pippeling, maar platter en donker paersch van kleur: als zij eerst van den boom geplukt wierd, was zij zeer hard en onaangenaam, maar enige dagen bewaard zijnde, wierd zij zagt en geleeck zeer veel in smaak naar eene slegte damaskus pruim.

Den volgenden morgen begonnen wij watzwaarte uit het agterschip naat vooren te verwerken, om het te ligten; ondertüschen gong de smit voort met werken, de timmerman was bezig met het schip te kalefaaten en de matroozen met water-vaten te vullen en het tuig aantehaalen: in den voormiddag voer ik zelf met de pinas de haven op en deed verscheiden trekken met den zegen, maar vong niet meer dan tüschen twintig en dertig vischen, die aan de zieken en aan degeenen, die aan de beter hand waren, uitgedeeld wierden.

Den agt en twintigsten gong de Heer BANKS met enige van het volk het land in, om hun de plant te toonen, die in de Engelsche West-Indieën *Indian Kale* (Caraïbische Kool?) genaamd wordt en die ons voor groente diende. TUPIA had de wortelen van de Cocos veel verbeterd, door dezelve lang in een oven, op de wijze van zijn land, te laten bakken, maar zij waren zoo klein, dat wij het der moeite niet waardig achteden voorraad voor het schip van dezelve medeteneemen. Zij vonden op hunne wandeling eenen boom, waarin men keepen gemaakt had, om 'er met gemak in te kunnen klimmen, op dezelfde wijze als die, welke wij in *Botanie Baai* gezien hadden: zij zagen ook veele nesten van witte mieren, welke naar die in de Oost-Indieën gelijken, de schadelijkste insecten op de waereld. De nesten waren van gedaante als pyramiden, van enige duimen tot zes voeten hoogte, en geleeken zeer veel naar die steenen in Engeland, welke men zegt dat overblijfselen van de Druïden zijn. De Heer GORE, die deezen dag ook vier of vijf Engelsche mijlen het land in was geweest, verhaalde dat hij voetstappen van menschen gezien had en dat hij dieren gespoord had van drie of vier verschillende soorten, maar hij was zoo gelukkig niet geweest van mensch of dier in het oog te krijgen.

Den negen en twintigsten, ten twee uren na middernacht nam ik, met den Heer GREEN, eenen

uitg
de
Ler
de
bre
uit
teru
man
bors
haar
gezi
gew
op
had.

D
moe
dag,
en
ken
om
klom
figt,
wate
zand
lang
drie
verst
kijke
het

uit-

uitgang van den eersten wagter van Jupiter waar; de tijd was alhier $2^{\circ} 18' 53''$, hetwelk voor de Lengte van deeze plaats $214^{\circ} 42' 30''$ W. opleverde en voor de Breedte $15^{\circ} 26'$ Z. Met het aanbreeken van den dag zond ik de sloep wederom uit met den zegen en in den agtermiddag kwam zij terug met zoo veel visch, dat ik in 10 minuten man anderhalf pond te geeven. Een van de adelborsten, een Amerikaan, die met zijnen snaphaan uit geweest was, verhaalde dat hij eenen wolf gezien had, even zoodanigen als hij gewoon was geweest in zijn eigen land te zien, en dat hij op denzelfven geschoten, maar hem niet gedood had.

Des anderen daags 'smorgens, zond ik, aangevoerd door de goede vangst van den voorigen dag, de sloep weder uit om den zegen te trekken en eene andere bende volks gong groenten plukken: Ik zond ook enige van de jonge heeren uit om eene kaart van de haven te maaken en ik zelf klom op een berg, die over de zuidlijke punt ligt, om in zee te zien. Het was op dien tijd laag water en ik zag, met groot verdriet, ontallijke zand-banken en droogten, overal in alle rigtingen langs de kust liggende. De naaste lag omtrent drie of vier Engelsche mijlen van den wal, de verste strekte zig zoo verre ik met mijnen verreijker zien kon en veele staken maar even boven het water uit. Daar was enige schijn van eene

opening in het Noorden en ik had geene hoop 'er door te zullen koomen dan in deeze streek, want, alzo de wind aanhoudend uit het Z. O. blies, zou het moeilijk, zoo niet onmogelijk, geweest zijn terug naar het Zuiden te keeren.

De Heer GORR berichtede dat hij dien dag twee dieren gezien had, als honden, van eene strokleur, dat zij als een haas liepen en ook omtrent van die grootte waren. In den agtermiddag kwam het volk van het vischen terug met nog betere vangst dan te vooren, want ik kon nu derde half pond aan ieder man uitdeelen: de groenten, die men verzameld had, liet ik onder de erweten koken en zij maakten eene zeer goede schotel, die, met twee overvloedige portieën visch, eene onuitspreeklijke verkwikking opleverden.

Den volgenden dag, den eersten Julij, zijnde een zondag, had ieder vrijheid om aan land te gaan, uitgezonderd eenen van elke bak, die weder met den zegen uitgezonden wierden. De vangst was weder even goed en het volk, dat het land in geweest was, gaf bericht dat zij verscheiden dieren gezien hadden, schoon zij geene hadden kunnen vangen. Zij hadden ook, eene Engelsche mijl hooger de rivier op, een vuur gezien en de Heer GORR, de tweede luitenant, had de dop van eene kokosnoot opgeraapt, die op strand geworpen en vol van lepaden was: zij zal waarschijnlijk gekoomen zijn van het een of ander eiland

land boven den wind, misfchien van de *Terra del Espirito Santo* van QUIROS, alzoó wij nu op de Breedte waren, daar men zegt dat dat land ligt. Deezen dag rees de thermometer in de fchaduwe tot 87°, dat hooger was dan hij nog op enigen dag geweest was zedert wij op deeze kust gekoomen waren.

Den volgenden morgen vroeg zond ik den ftuurman in de pinas uit de haven, om tufchen de banken in volle zee te peilen en naar een kanaal in het Noorden uittezien: wij hadden op dien tijd een windjen, dat van land woei, 't welk tot omtrent negen uren aanhield en dat het eerfte was, dat wij gehad hadden zedert wij in de rivier gekoomen waren. Toen het laag water was, maakten wij enige ledige water-vaten onder den boég van het fchip vast, in hoop dat het, alzoó de getijen hooger wierden, bij het naaste hoog water vlot zoude geraaken. Wij bleeven nog met een zeer goeden uitflag visfchen en bij hoog water beproefden wij wederom het fchip afewinden; maar onze uiterft poogingen waren nog vrugtloos.

Des anderen daags, op den middag, kwam de ftuurman terug en berichtte dat hij een kanaal naar zee tufchen de banken door gevonden had en fchreef ons waar het lag. De banken beftonden naar zijn zeggen uit koraalklippen, van welke veele bij laag water droog waren en op eene van welke hij geland was. Hij had hier enige

kokhaanen gevonden van eene zoo ontzagchelijke grootte, dat 'er aan eenen meer was dan twee mannen konden op eeten, en eene groote verscheidenheid van andere schulpvischen, van welke hij ons eenen overvloedigen voorraad medebragt: hij had in den avond ook aan land geweest in eene baai, omtrent drie mijlen ten noorden van daar wij lagen, daar hij enige van de inboorlingen, die aan het avondmaal zaten, gestoord had; zij vlugteden alle op zijne aannadering met de grootste overhaasting en lieten enige versche zeevogelen-eieren en een ontstooken vuur agter, maar daar was noch huis, noch hut bij. Wij merkten op dat, alschoon op de banken, die in het gezicht van de kust liggen, overvloed van schulpvischen is, die bij laag water gemakkelijk gevangen kunnen worden, wij egter geene schulpen bij de vuur-plaatsen aan land zagen. Wij zagen deezen dag een kaaiman enigen tijd rondom het schip zwemmen; toen het hoog water was, deden wij weder eene pooging om het in vlot water te brengen, die goed gelukte; wij vonden egter dat 'er, door zoo lang met de boeg op den wal en de agtersteven vlot te leggen, eene plank tusschen deks gesprongen was, regt over de puddingijzers van de hoofdtouwen van de groote mast, zoo dat het nodig geworden was het andermaal tegens den wal te leggen.

De voormiddag van den volgenden dag wierd
be-

besteed met het schip op eene effen kiel te ballasten en in den agtermiddag hetzelfde naar de overkant gehaald en naar hoog water gewagt hebbende, legden wij het op de zand-bank aan de zuidzijde van de rivier, want de schade, die het reeds bekoomen had, door de groote schuinste van den grond, maakte mij huiverig om het met de zijde op dezelfde plaats op den wal te leggen, van welke wij het zoo even in vlot water hadden gebragt. Ik was zeer verlangende om nog eens eene poging te doen om bij deszelfs bodem te koomen, daar de dubbeling afgeschuurd was; doch schoon het naauwlijks vier voeten water onder de kiel had, als het getij af was, was egter dat gedeelte evenwel nog niet droog.

Den vijfden haalde ik eenen van des timmermans maats, een' man, op wien ik vertrouwen kon stellen, over om nog eens naar den bodem van het schip te duiken en de plaats te onderzoeken. Hij berichtte dat 'er vier reien van de dubbeling, omtrent agt voeten lang, weg waren en dat de groote dubbel-plank afgeschaafd was; dit bericht strookte volmaakt met het zeggen van den stuurman en andere, die bevorens onder den bodem geweest waren: Ik had egter den troost dat de timmerman van gedagten was dat dit van weinig belang zoude zijn en dus liet ik het, zoo dra de andere schade hersteld was, weder bij hoog water vlot brengen en het langs het strand vast

meeren , daar de scheeps-behoefden gelegd waren ; toen gingen wij aan het werk om die inteneemen en om het schip in staat te stellen om zee te kiezen. Deezen dag stak de Heer BANKS naar de andere zijde van de haven over, daar hij, terwijl hij langs een zandig strand wandelde, zeer veele vrugten vond, en veele van de zoodanige, van welke hij de planten in dit land niet gevonden had: daar waren onder andere enige kokosnooten, welke, volgens het zeggen van TUPIA, geopend waren door eene soort van krab, die wij naar zijne beschrijving dezelfde meenden te zijn, die door de Hollanders de *Beurs-Krabbe* genoemd wordt en welke wij in deeze zeeën niet gezien hadden. Alle de zelfstandigheden van gewasfen afkomstig, welke hij hier vond, waren omkorst met voortbrengzelen van de zee en met lepaden bedekt; een zeeker teken dat zij van verre af, over zee, gekoomen waren, en, alzoo de pasfaatwinden regt op de kust aan waaien, waarschijnlijk van *Terra del Espirito Santo*, van welke ik hier boven reeds heb gewag gemaakt.

Den volgenden morgen vertrok de Heer BANKS met den luitenant GORE en drie mannen in eene kleine sloep de rivier op, met voorneemen om een tochtjen van twee of drie dagen te doen, om het land te bezien en om enige van de dieren te schieten, welke wij zoo dikwijls van verre gezien hadden.

Dea

Den zevenden zond ik den Stuurman wederom uit om tuschen de banken te peilen, alzo het bericht, dat hij mij gebragt had, van een kanaal, in geene deelen voldoende was en wij besteedden het overige van deezen dag en den voormiddag van den volgenden met vischen en andere noodzaaklijke bezigheden.

Omtrent vier uren in den agtermiddag keerde de Heer BANKS met zijn gezelschap terug en gaf ons verslag van hunnen tocht. Omtrent drie mijlen door moerasfen en tuschen manglesboomen voortgegaan zijnde, gongen zij het land in, dat zij bevonden maar weinig te verschillen van hetgeen zij te vooren gezien hadden: zij vervolgden dan hunnen tocht de rivier op, die eindelijk tot een eng kanaal vernauwde en die hier bepaald wierd niet door moerasfen en manglesboomen, maar door steile kanten, die met boomen van het allerschoonste groen bezet stonden, onder welke die was, welke in de West-Indiën *Mohoe* genoemd wordt; het is de lindenbladige *Hibiscus*, *Hibiscus tiliaceus*; het land van binnen was, over het algemeen, laag en dik met lang gras bedekt; de grond was zoodanig dat hij groote vrugtbareheid beloofde, indien men denzelven beplante en verbeterde. Deezen dag zag TUPIA een dier, dat de Heer BANKS, volgens zijne beschrijving, voor eenen wolf hield; zij zagen ook drie andere dieren, maar konden geene derzelve vangen of dooden,

den, en eene foort van vledermuis, zoo groot als eene patrijs, maar ook deeze stelde alle hunne ijver en bekwaamheid te leur. Toen de nacht aankwam, zetteden zij zig neder digt aan den oever van de rivier en maakten een vuur; maar de moskiten zwermden in zulk eene menigte om hen, dat zij het aldaar bijna niet houden konden; zij volgden hen in den rook en bijna in het vuur, dat zij, hoe heet het weder ook was, beter verdraagen konden dan het steeken van deeze insekten, dat een ondraaglijke plaag was. Het vuur, de vliegen, en het gebrek aan een beter bed dan de grond maakten den nacht zeer onaangenaam, zoo dat zij dien niet in slaap doorbragten, maar met onophoudlijk te wenschen naar het aankoomen van den dag. Met den eersten dageraat gongen zij op weg om wild te zoeken, en in eene wandeling van verscheiden mijlen zagen zij vier dieren van hetzelfde geslacht, op twee van welke des Heeren BANKS hazenwindhond zeer goed jaagde, maar zij lieten hem verre agter, door over het lang dik gras te springen, dat hem belette te loopen: dit dier liep niet op vier pooten, maar sprong alleen op zijne agterste, even als de Springhaas of Ierboa, (de *Dipus Jaculus*). Omtrent den middag keerden zij weder naar de sloep en voeren de rivier verder op, die weldra tot eene zoet water beek vernauwde, daar het getij egter tot eene aanmerkelijke hoogte in rees: toen de avond viel, wierd het laag

laag
noot
voort
daar
van
den
haa
agt
nie
ling
lan
het
lijk
tal
egt
ver
ont
den
ger
voort
sch
voort
ho
daar
van
ov
de
zee
om

laag water en toen was het zoo ondiep, dat zij ge-
noodzaakt waren uit de sloep te stappen en haar
voortesleepen, tot zij eene plaats zouden vinden,
daar zij den nacht konden doorbrengen, met hoop
van wat te zullen rusten. Zulk eene plaats von-
den zij eindelijk en, terwijl zij alles uit de sloep
haalden, zagen zij op den afstand van omtrent een
agste van eene Engelsche mijl rook: naardien zij
niet twijfelden of daar zouden enige van de inboor-
lingen, met welke zij zoo lang en zoo ernstig ver-
langd hadden persoonlijk kennis te maaken, bij
het vuur zijn, gongen drie van hun onmidde-
lijk 'er toe, hoopende dat een zoo klein ge-
tal heft niet op de vlugt zoude jaagen. Toen zij
egter aan de plaats kwamen, vonden zij dezelve
verlaaten en gisten daaruit dat de Indiaanen hen
ontdekt hadden. Zij vonden het vuur nog bran-
den in eenen ouden vermolzemden boom, en za-
gen verscheiden takken van boomen, die even te
vooren afgebrooken waren en met welke kinderen
scheenen gespeeld te hebben: zij zagen ook veele
voetstappen op het zand, beneden het merk van
hoog water, zekere tekenen dat de Indiaanen
daar ter plaatse geweest waren. Niet verre daar
van daan vonden zij verscheiden huizen en enige
ovens, die in den grond uitgegraaven waren, op
de wijze als te *Otahiti*, in welke het schein dat
zedert den morgen eeten gebraden was, en rond-
om lagen enige schulpen van eene soort van klip-
kle-

klever, als ook enige stukken van wortelen, zijnde het overschot van het maal. Het speet hun zeer dus in hunne hoop te leur gesteld te worden, maar zij begaven zig weder naar hunne verblijfplaats, zijnde eene breede zand-bank onder bedekking van enig kreupelhout. Hunne bedden bestonden uit bladeren van plataanen, die zij op het zand spreidden en die zoo zagt waren als eene matras; hunne schansloopers dienden hun voor dekens en enige bosfen gras voor kussens; dus toegerust hoopten zij eenen beteren nacht door te brengen dan de voorige, bijzonderlijk wijl'er zig, tot hunne groote blijdschap, geene muskiet vertoonde. Zij legden zig dan hier neder en, zoo groot is de kragt der gewoonte, zij begaven zig tot slaapen, zonder eens te denken aan het waarschijnlijk gevaar dat zij liepen van in dien staat door de Indiaanen gevonden te zullen worden. Zoo dit vreemd schijnt, zoo laaten wij voor eenen oogenblik bedenken dat men met den tijd aan alle gevaar, allen tegenspoed gewent en dat het zijnen indruk op den geest verliest. Zoo het mogelijk ware dat een mensch eerst zijne sterfelijkheid, of zelfs maar de onvermijdelijke zwakheid en de ongemakken van den ouderdom, vername, als zijn verstand tot volkoomen rijpheid gekoomen en het leven hem dierbaar geworden ware door het genot van jeugd, kragt en gezondheid, met welk eenen angstigen schrik, met welke droefheid

heid
nu
vige
naau
ne
ring
men
dwa
kwa
eene
kwa
zijn
der
zijn
ling
voor
bese
gen
spoe
gen
oud
elk
aan
nie
zoo
gen
ran
voe
zijn

heid zou de tijding ontvangen worden! en egter, nu wij ongevoelig en traspwijze met deeze droevige waarheden bekend worden, terwijl wij nauwlijks weeten wanneer, verliezen zij alle hunne kragt en wij denken niet meer aan de aannadering van den ouderdom en den dood dan deeze menschen, die in eene onbekende wildernis dwaalden, aan een minder duidlijk en zeker kwaad, de nadering van de wilde inboorlingen, op eenen tijd dat zij een weerlooze prooi voor hunne kwaadaartigheid of hunne vrees zouden geweest zijn. En het is opmerkenswaardig dat het meerder deel van degeene, die ter dood veroordeeld zijn geworden, den nacht voor hunne te regt stelling geslaapen hebben, schoon 'er mischien geen voorbeeld is dat iemand, van eene hoofdmisdad beschuldigd, den eersten nacht van zijne gevangen neeming geslaapen hebbe. Dus is de rampspoed van het leven effigermaate een middel tegens zigzelven, en schoon elk die twintig jaaren oud is slechts verlangt tagtig te worden, is egter elk mensch op zijn tagtigste jaar nog zoo gehecht aan het leven als op zijn twintigste, en, als hij niet onder smertlijke kwaalen lijdt, verliest hij zoo weinig van de aangenaamheden, die hij nog genieten kan, door te bedenken dat hij op den rand des grafs is, daar de aarde reeds onder zijne voeten afkrumelt, als hij van de vermaak van zijne jeugdiger dagen verloor, toen zijne ontbinding,

ding, schoon zeeker, onderfeld wierd nog verre verwijderd te wezen.

Onze reizigers, tot 's morgens gelslaapen hebbende, zonder eens te ontwaaken, zagen hoe het met de rivier gesteld was, en bevindende dat het getij gunstig was om terugtekeeren, en dat het land niets beloofde, dat eene verdere naspeuring verdiende, schiepten zij zig weder in in hunne boot en voerden, zoo snel zij konden, terug naar het schip.

Kort na de aankomst van deeze sloep kwam de stuurman insgelijks terug; hij was zeven mijlen verre in zee geweest, en hij was nu van gedagten dat 'er geen door koomen was daar hij te vooren gemeend had dat een doortocht lag; zijn tocht was evenwel niet zonder vrugt geweest; want wederom op de klip geweest zijnde daar hij de grootte kokhaanen gevonden had, vond hij een groot getal schildpadden, van welke hij drie vong, die met elkanderen zeven honderd en een en negentig ponden woogen, schoon hij geen beter werktuig bij zig had dan een bootshaak.

Ik zond hem derhalven des anderen daags 's morgens weder af met goede werktuigen om die dieren te vangen en de Heer BANKS gong mede, maar de uitslag beantwoordde in het geheel niet aan onze verwagting, want, door het onbegrijpelijk gedrag van den officier wierd 'er geen eene schildpad gevangen en ik kon hem niet overhaalen

om

om 'e
gong
te kol
zelen
avond
sloep
aan d
hadde
de zu
ner k
schip
steek
zij al
Na
de fl
gend
de j
nen
aan
hout
enig
nen
naar
kaat
over
ver
Ik
gef
Aer

om 'er weder naar toe te vaaren. De Heer BANK'S gong egter op het rif, daar hij veele van de groote kokhaanen zag en, veele schulpenen voortbrengzelen van de zee verzameld hebbende, kwam hij des avonds ten elf uuren terug in zijne eigen kleine sloep, terwijl de stuurman met de groote sloep nog aan de klip gebleven was. In den agtermiddag hadden zig zeven of agt van de inboorlingen aan de zuid-zijde van de rivier vertoond en twee hunner kwamen af naar de zand-punt regt over het schip; doch toen zij mij met eene sloep zagen afsteeken om met hun te koomen spreken, liepen zij alle met de grootste overhaasting weg.

Naardien de stuurman den geheelen nacht met de sloep uit bleef, was ik genoodzaakt, den volgenden morgen vroeg, den tweeden luitenant met de jol om hem te zenden; kort daarop verscheenen 'er vier van de inboorlingen op de zand-punt, aan de noord-zijde van de rivier, met eene kleine houten kano met uitleggers bij zig: zij scheenen enigen tijd druk bezig te zijn met visch te harpoenen: sommige van ons volk wilden met eene sloep naar hen toe vaaren; doch dit wilde ik niet toelaaten, naardien eene herhaalde ondervinding mij overtuigd had dat dit eer geschikt was om hen te verdrijven dan om met hun in gesprek te koomen. Ik wilde dan beproeven wat door een tegenovergesteld middel konde uitgewerkt worden en liet hen dus met vrede, zonder te laten blijken dat ik

de

de minste acht op hen sloeg: dit gelukte zoo wel, dat eindelijk twee hunner met hunne kano tot binnen eene musket-schoot van het schip kwamen, daar zij lang met eene zeer luide stem praateden: wij verstonden niets van hetgeen zij zeiden en konden daarom hunne redevoering slechts beantwoorden met schreeuwen en met alle tekenen van uitnodiging en vriendelijkheid te doen, die wij verzinnen konden. Gedurende deeze onderhandeling kwamen zij ongevoelig al nader en nader, hunne lanssen gereed houdende, niet op eene dreigende wijze, maar als wilden zij te kennen geven dat, zoo wij hun enig leed wilden doen, zij wapenen hadden om zig daar over te wreken. Toen zij bijna tegens het schip lagen, wierpen wij hun enig doek, enige spijkers, koraalen, papier en andere beuzelingen toe, welke zij zonder het minste blijk van vergenoegen ontvingen: eindelijk smeet een van het volk hun gevallen een vischjen toe; hierop vertoonden zij de grootste blijfchap die men zig verbeelden kan, en, door tekenen te kernen geevende dat zij hunne makkers zouden gaan haalen, roeiden zij terstond naar den wal. Onder tuschen landden enige van ons volk, onder welke TUPIA was, aan de overzijde van de rivier: de kano met alle vier de Indiaanen keerde zeer schielijk naat het schip en kwam geheel tegens het schip leggen, zonder vrees of wantrouwen te vertoonen. Wij deelden nog enige geschen-

sthen
zij
vier,
ner d
die g
derde
ons v
hunne
naar
dat z
den;
te zij
lieten
sthen
wij dr
voorn
de;
een v
tot he
Wij b
lijkhe
vende
teken
ter en
met h
ven d
drie v
van e
ten w
HI.

ſchenken onder hen uit en kort daarop verlieten zij ons en landden aan dezelve zijde van de rivier, daar ons volk aan land gegaan was: elk hunner droeg twee lanſen in zijne hand en een' ſtok, die gebruikt wordt om dezelve te werpen en naderde de plaats; daar TUPIA en de overige van ons volk zaten. TUPIA haalde hen ras over om hunne wapenen neder te leggen en zonder dezelve naar hem toe te koomen: toen deed hij tekenen dat zij bij hem neder zouden zitten, dat zij deden, en zij ſcheenen zonder vrees of verlegenheid te zijn: toen nog enige van ons aan land gaande, lieten zij enige bedugtheid blijken dat wij ruſſen hen en hunne wapenen in zouden koomen; wij droegen egter zorg hun te toonen dat dit ons voorneemen niet was en; bij hen gekoomen zijnde, deeden wij hun nog enige geſchenken, als een verder blijk van onze goede genegenheid tot hen en ons verlangen om de hunne te winnen. Wij bleeven bij elkanderen met de grootſte hartelijkheid tot eetens tijd en hun toen te verſtaan gevende dat wij gingen eeten, nodigden wij hen door tekenen om met ons te gaan: dit weigerden zij egter en; zoo dra wij hen verlieten, gingen zij weg met hunne kano. Een deezer mannen was iets boven den middelbaaren ouderdom, en de andere drie waren jong; zij waren, over het algemeen, van eene gewoone gedaalte, maar hunne ledenmaaten waren aanmerklijk klein; hun vel was van de

HI. DEEL: K kleur

kleur van roet, of van donker chocolaat kleur; hun hair was zwart, maar niet gekroesd; het was kort afgesneden en hong bij enige sluik neder, terwijl het bij andere gekruld was. DAMPIER zegt dat het volk, dat hij op de west kust van dit land zag, twee van hunne voorste tanden misten, maar deeze hadden dat gebrek niet: een gedeelte van hun lijf was rood gevertwd geweest en de boven lip en de borst van eenen van hun was met witte streepen geschilderd, die hij *Carbanda* noemde; hunne trekken waren verre van onaangenaam te zijn, hunne oogen stonden levendig en hunne tanden waren effen en wit; hunne stemmen waren zacht en welluidende en zij zeiden ons veele woorden met grootte gemaklijkheid na. In den nacht keerden de Heer GORE en de Stuurman met de groote sloep terug en bragten eene schilpad en enige weinige schulpvischen mede. De sol was op de bank gelaaten met zes mannen om te tragten nog meer schildpadden te vangen.

Des anderendaags 'smorgens kreegen wij weder een bezoek van vier van de inboorlingen; drie van hun waren reeds bij ons geweest, maar de vierde was een vreemdeling, wiens naam, gelijk wij van zijne makkers, die hem bij ons inleidden, hoorden, YAPARICO was. Deeze mahi mantte uit door een versferzel, dat eene zeer in het oog loopende vertooning maakte: het was het beer van eenen vogel, ten naasten bij zoo dik als eens mads

vin-

vinger en vijf of zes duimen lang, dat hij in een gat gestookt had, 't welk in het kraakbeen, dat de twee neusgaten van een scheidt, geboord was; hiervan hadden wij nog een voorbeeld; en ook maar een, gezien, in *Nieuw-Zeeland*; maar, bij nader onderzoek, vonden wij dat onder al dit volk dit gedeelte van den neus doorboord was om 'er een versierzel van dien aart in te steeken: zij hadden ook gaten in hunne ooren, schoon 'er toen niets in hong en zij hadden arm-ringen aan de boven-armen van gevlogten hair gemaakt, zoo dat zij, even als de inwooneren van *Terra del Fuogo* op versierzelen schijnen gezet te zijn, schoon zij volstrekt zonder kledij zijn, en een van hun, wien ik een stuk van een oud hemd gegeven had, in plaats van het over een deel van zijn lijf te werpen, bond het als een band om zijn hoofd. Zij bragten eenen visch mede, dien zij ons gaven, zoo wij meenden, in plaats van den visch, dien wij hun daags te vooren gegeven hadden. Zij scheenen zig wel te vermaakken en geen haast te hebben om ons te verlaaten, maar ziende enige van onze heeren hunne kano met groote aandacht en nieuwsgierigheid bekijken, wierden zij ongerust en 'er onmiddelijk in springende roeiden zij weg, zonder een woord te spreken.

Ten twee uren in den morgenstond kwam de jol, die op de bank gelaaten was, terug met drie schildpadden en eene groote rog. Naardien het

nu waarschijnlijk schein dat deeze vischerij met voordeel zoude kunnen vervolgd worden, zond ik haar, na het ontbijt, wederom uit, om nog meer te haalen. Kortens tijd daarna waagden het drie Indiaanen aan TUPIAS tent te koomen en zij waren zoo vergenoegd met het onthaal, dat zij ontvongen, dat een van hun met de kano twee andere gong haalen, die wij nooit gezien hadden: toen hij weder kwam, leidde hij de vreemdelingen in bij hunne naamen, eene plegtigheid, die, bij zulke gelegenheden, nimmer verzuimd wierd. Naardien zij den visch, die hun in hunne kano wastoegeworpen, toen zij eerst aan het schip kwamen, met zoo veel genoeg ontvangen hadden, wierd hun nu ook enige visch aangeboden, en wij waren grootliks verwonderd te zien dat hij met de grootste onverschilligheid ontvangen wierd: zij gaven evenwel enigen van het volk door tekenen te kennen dat zij dien voor hun zouden klaar maaken, hetwelk terstond geschiedde; maar, na dat zij 'er een weinig van gegeten hadden, wierpen zij het overige den hond van den heer BANKS toe. Zij bleeven den geheelen voormiddag bij ons, maar durfden nooit waagen zig verder dan zestig voeten van hunne kano te verwijderen. Wij bespeurden nu dat de kleur van hun vel niet zoo donker was dan zij wel geleek, naardien hetgeen wij voor hunne eigen kleur aangezien hadden de uitwerking was van vuiligheid en rook, waarin zij zig, naast wij

wij gisten , te slaapen legden , ondanks de hitte van de luchtstreek , als het eenigste middel dat zij hadden om de muskiten van zig af te houden. Onder andere dingen , die wij hun gegeven hadden , toen wij hen eerst zagen , waren enige penningen , die wij aan een lint aan hunne halzen gehangen hadden en deeze linten waren zoodanig door den rook veranderd , dat wij niet gemakkelijk konden onderscheiden van welke kleur zij geweest waren ; deeze omstandigheid gaf ons aanleiding om de kleur van hun vel naauwkeuriger gade te slaan. Terwijl dit volk bij ons was , zagen wij twee menschen op de land - punt , die aan de overzijde van de rivier lag , op den afstand van omtrent vijftig roeden en wij ontdekten door onze verrekijsers dat het eene vrouw en een jongen was ; de vrouw was , als alle de andere , moeder naakt. Wij merkten op dat zij alle aanmerkelijk net van ledenmaaten en zeer levendig en vlug waren. Een van deeze vreemdelingen had eenen hals - band van schulpen om , zeer aardig gemaakt , en eenen arming aan zijnen arm , uit verscheidene strengen bestaande , zoo dat hij geleet naar hetgeen men gimp noemt ; beiden hadden zij een stuk boom - bast over hun voorhoofd gebonden en waren mismakkt door het been in den neus. Hunne taal kwam ons harder voor dan die van de eilanders in de Zuidzee en zij herhaalden geduuriglijk het woord *chercau* , dat ons voorkwam eene uitdrukking van ver-

wondering te zijn, naar de wijze, waarop het wierd uitgesproken: zij schreeuwden ook, als zij iets nieuws zagen, *cher, tut, tut, tut, tut!* dat waarschijnlijk eene dergelijke betekenis had. Hunne kano was niet boven tien voeten lang en zeer smal, maar zij was met eenen uitlegger voorzien, veel naar die van de eilanden gelijkende, schoon in alle opzichten zeer veel minder van hoedanigheid; als zij in ondiep water voeren, duwden zij die voort met stokken, en, als zij in diep water waren, roelden zij met riemen, die omtrent vier voeten lang waren; zij konden juist vier menschen bevatten, zoo dat het volk, dat ons van daag bezogt, in twee reizen henen gong. Hunne lanssen waren gelijk die, welke wij in *Botanie-Baai* gezien hadden, behalven dat 'er slechts eene punt aan was, die aan sommige de stekel van een rog was, met weerhaaken van twee of drie scherpe beenen van denzelfden visch: het was in waarheid een allerverschriklijkst wapen en het werktuig, dat zij gebruikten om die te werpen, scheen met meer konst gewrocht dan al wat wij nog te voeren bij hen gezien hadden. Den volgenden dag omtrent twaalf uren kwam de jol terug met nog eene schildpad en eene groote stekelrog, en zij wierd in den avond wederom uitgezonden.

Den volgenden morgen kwamen twee van de Indianen aan boord, maar, na een kort verblijf, gongen zij langs het strand en begaven zig met
groc-

J. S. Klauber fecit.

De KANGUROO.

gro
Hoe
uitg
wel
gew
beel
wel
zou
met
king
gelij
naar
tega
schil
groo
volv
een
wee
hals
heid
tén
rom
van
poo
met
te;
lijf
dien
hain

grooten ijver aan het harpoenen van visch. De Heer GORE, die deezen dag met zijnen snaphaan uitging, had het geluk een dier dieren te schieten, welke zoo zeer het onderwerp van onze aandacht geweest waren: men zal 'er zig best een denkbeeld van maaken uit de figuur Pl. XX, zonder welke de omstandigste beschrijving weinig voldoen zou, naardien het geene gelijkenis genoeg heeft met enig, reeds bekend dier, om door vergelijking opgehelderd te kunnen worden. In gedaante gelijkt het meest naar de Jerboa of Springmuis, naar welke het ook gelijkt in zijne wijze van voortegaan, gelijk reeds is aangemerkt; maar het verschilt zeer veel in grootte, alzoo de Jerboa niet grooter is dan een gemeene rot en dit dier, als het volwasfen is, zoo groot is als een schaap; dit was een jong dier, op verre na nog niet volwasfen, weegende slechts agt en dertig ponden. De kop, hals en schouders zijn zeer klein naar evenredigheid van de andere deelen van het lijf; de staert is tén naasten bij zoo lang als het lijf, dik bij den romp en naar het eind verdunnende: de voorpooten van dit waren maar agt duimen lang en de agterste pooten twee en twintig duimen; het gaat voort met zeer verre sprongen in eene opgerigte gestalte; het houdt de voorste pooten dicht tegens het lijf gebogen, en zij schijnen het slechts te kunnen dienen om te graaven: het vel is bedekt met kort hair van eene donker muisvaale of graauwe kleur,

uitgezonderd den kop en de ooren, die een weinig naar die van een' haas gelijken. Dit dier wordt bij de inboorlingen *Kanguroo* genaamd.

Des anderen daags wierd onze Kanguroo voor de tafel klaar gemaakt en bleek een alleruitmuntendst eeten te zijn; wij konden nu wel zeggen dat wij alle dagen lekker aten, want wij hadden grooten overvloed van schildpadden en wij beken den eenpaariglijk dat zij veel beter waren dan alle die wij in Engeland geproefd hadden, dat wij daaraan toefchreeven dat zij versch uit zee gegeten wierden, voor hun natuurlijk vet verteerd was of hunne sappen veranderd waren door een voedsel, zoo verschillende van hetgeen zij in zee genieten, als het afval is dat men haat geeft, en door hun verblijf in een bak. De meeste die wij hier vongen waren van de soort de groene schildpad genaamd, en woogen van twee tot drie honderd ponden en, als deeze geslagt wierden, waren zij altoos vol van schildpad-gras, dat onze natuurkundigen voor eene soort van *Conserva* of Flap aanzagen; twee derzelve waren dik-koppen, welker vleesch op verre na zoo lekker niet was en in hunne maag wierd anders niet gevonden dan schulpen.

In den morgen van den zestienden, terwijl het volk, als naar gewoonte, bezig was met het schip gereed te maaken om zee te kiezen, beklom ik eenen der bergen aan de noord-zijde van de ri-

vier,

vier.
het.
wisf
op v
name
sten
voor
negen
42' 3
48' 7
van C
De
van d
doort
met e
de bo
PIA,
haalde
enige
mensc
een' r
Dit d
staat z
te ma
vier v
ons a
nog v
enige
hunne

vier, van welken ik een uitgestrekt gezigt over het binnenland had; ik vond het aangenaam afgewisseld met bergen, dalen en groote vlakten, die op veele plaatsen rijk met hout bedekt waren. Wij namen deezen avond eenen uitgang van den eersten wagter van Jupiter waar, die ons $214^{\circ} 53' 45''$ voor de Lengte gaf. De waarneeming, die den negen en twintigsten Junij gedaan was, had $214^{\circ} 42' 30''$ opgeleverd; het midden getal is $214^{\circ} 48' 7\frac{1}{2}''$, de Lengte van deezee plaats ten Westen van *Greenwich*.

Den zeventienden zond ik den stuurman en een' van de onderstuurlieden met de pinas om eenen doortocht ten Noorden te zoeken en ik gong zelf met den Heer *BANKS* en Doctor *SOLANDER* in de bosfchen aan de overzijde van het water. *TURIA*, die in zijne eenigheid daar geweest was, verhaalde dat hij drie Indiaanen gezien had, die hem enige wortelen gegeven hadden, zoo dik als eens menschen vinger, in gedaante niet ongelijk aan een' radijs en van eenen zeer aangenaamen smaak. Dit deed ons overvaaren, hoopende dat wij in staat zonden zijn nader kennis met de inboorlingen te maaken: binnen zeer weinig tijds ontdekten wij vier van dezelve in eene kano, die, zoo dra zij ons aan wal zagen koomen, en schoon zij ons alle nog vreemd waren, naar ons toe kwamen zonder enige agterdocht of vrees te laten blijken. Twee hunner hadden hals-sieraaden van schulpen, welke

wij hen niet konden overhaalen ons afteftaan, wat wij hun ook mogten bieden: wij schonken hun eger enige glazen koraalen en na korten tijd bij ons gebleven te zijn, vertrokken zij. Wij beproefden het hen te volgen, in hoop dat zij ons naar de eené of andere plaats zouden leiden, daar wij meer volk van hun vinden zouden en gelegenheid zouden hebben hunne vrouwen te zien; maar zij gaven ons door tekenen te verftaan dat zij ons gezelfchap niet begeerden.

Den volgenden morgen ten agt uren wierden wij bezogt door verfchieden van de inboorlingen, die nu geheel gemeenzaam geworden waren. Een hunner wierp, op ons verzoek, zijne lans, die omtrent agt voeten lang was: zij vloog met eene fnelheid en ftevigheid, die ons verwonderde en, fchoon zij niet hooger dan vier voeten van den grond bleef, vloog zij diep in eenen boom, die op vijftig fchreden afstands ftond. Toen waagden zij het aan boord te koomen, daar ik hen verliet, zig naar allen fchijn zeer vermaakende, en ik gong met den Heer BANKS andermaal uit, om het land te bezigugen; maar voornamelijk om onze angftige nieuwsgierigheid te voldoen, door rond te zien in de zee, van welke onze wenfchen ons bijna deden gelooven dat wij ons een nadeeliger denkbeeld gemaakt hadden dan indedaad waar was. Zeven of agt Engelsche mijlen noordwaarts langs het strand voortgegaan zijnde, beklommen wij eenen

eenen
tuigd
ten m
wij o
banke
dan de
door,
de gr
Wij k
moed
verfch
de on
niet m
aandac
hadder
Den
wij be
tendee
daar w
te vro
van he
moede
getal l
daan k
legd k
eenen
kwame
weldra
schildp

eenen zeer hoogen berg, en waren weldra overtuigd dat het gevaar van onzen toestand onze vrees ten minsten evenaarde; want, in welke rigtingen wij onze oogen wendden, wij zagen klippen en banken zonder tal, en geenen doortocht naar zee dan door de kronkelende kanaalen tusſchen dezelve door, welke niet bevaaren konden worden zonder de grootſte moeite en het uiterſte gevaar. Wij keerden dan naar het ſchip, niet beter gemoed dan toen wij het verlieten; wij vonden nog verſcheiden inboorlingen aan boord, en men zelde ons dat de zee-ſchildpadden, van welke wij niet minder dan twaalf op het dek hadden, hunne aandacht meer dan enig ander voorwerp in het ſchip hadden naar zig getrokken.

Den negentienden in den voormiddag wierden wij bezocht door tien van de inboorlingen, mees- tendeels van de overzijde van de rivier koomende, daar wij nog zes of zeven andere zagen, de meesten vrouwen, en zij waren, gelijk alle de andere van het volk, die wij in dit land gezien hadden, moeder naakt. Onze gasten bragten een grooter getal lanſen met zig dan zij immer te vooren gedaan hadden en, dezelve in eenen boom nedergelegd hebbende, zetteden zij 'er eenen man en eenen jongen bij om op dezelve te paſſen: toen kwamen de overige aan boord, en wij beſpeurden weldra dat zij vast beſloten hadden eene van onze ſchildpadden mede te neemen, die waarſchijnlijk

voor

voor hun zoo groot eene lekkernij waren als voor ons. Eerst verzogten zij ons door tekenen dat wij hun eene geeven zouden en, eene weigering ontvangende, toonden zij, met hunne oogen en gebaerden groote spijt en gramschap. Wij hadden juist te dien tijd geen eeten dat klaar gemaakt was, maar ik bood eenen van hun enig biscuit aan, dat hij mij uit de hand rukte en met groote vermaading over boord wierp. Een hunner vernieuwde zijn verzoek bij den Heer BANKS en, toen deeze het hem weigerde, stampte hij met zijn voet en sloote hem van zig, in eene vervoering van gevoeligheid en verontwaerdiging: Na dat zij zig bij beurten bijna aan ieder eenen, die enig gezag in het schip scheen te hebben, vervoegd hadden, zonder te slaagen, vatteden zij eensklaps twee van de schildpadden aan en sleepten die naar het boord van het schip, daar hunne kano lag: ons volk trok hun die weldra uit de handen en plaatsten dezelve bij de overige. Zij wilden egter hunne onderneeming niet laten vaaren, maar deeden verscheiden anderé poogingen van denzelfden aart, doch deeze hun alle even zeer mislukkende, sprongen zij eensklaps in woede in hunne kano, en begonnen naar land te roeijen. Ik gong te zelfden tijd in de sloep met den Heer BANKS en vijf of zes van het scheepsvolk, en wij kwamen voor hun aan wal, daar veele van ons volk reeds aan verscheidenerlei werk bezig was; zoo dra zij aan land kwamen,

grec-

grecp
neem
onder
omwe
gen,
gras
en be
zes v
brand
maakt
Heer
was,
eene z
gebran
sloep
tijds g
op str
minste
wierd
de Ind
daar v
waren
was,
gen g
brand,
acht te
zaakt
enen
van on

greepen zij hutne wapenen en, voor wij hun voornemen merkten, namen zij een brandhout van onder een pik-ketel, die daar kookte, en eenen omweg neemende boven wind van de welnige dingen, die wij aan wal hadden liggen, staken zij het gras onder weg met eene verwonderlijke snelheid en behendigheid in brand: het gras, dat vijf of zes voeten hoog en zoo droog als stoppels was, brandde met eene verbaazende woede en het vuur maakte snelle vordering naar eene tent van den Heer BANKS, die voor TUPIA, toen hij ziek was, opgezet was, en omringde in zijnen loop eene zog met haare biggen, eene van welke dood gebrand wierd. De Heer BANKS sprong in eene sloep en haalde enig volk van boord, nog even tijds genoeg om zijne tent te redden, door haar op strand neder te haalen; maar de smidse, ten minste dat gedeelte van dezelve dat branden kon, wierd verteerd. Terwijl dit geschiedde, gongen de Indianen naar eene plaats op enigen afstand, daar verscheiden van ons volk aan het waschen waren en daar onze netten, onder welke de zegen was, en eene groote hoeveelheid linnen te droogen gelegd waren; hier staken zij het gras ook in brand, zonder op onze bedreigingen of verzoeken acht te willen slaan. Wij waren dan ook genoodzaakt eenen snaphaan, met hagel gelaaden, op eenen van hun afgeschieten, dat op den afstand van omrent tien roeden bloed deed te voorschijn
koo-

koomen en, toen dit hen op de vlugt had gedreeven, bluschten wij het vuur op deeze plaats uit, voor het sterken voortgang gemaakt had: maar daar het gras eerst aangestooken was geweest, verbreidde het zig in de bosschen tot eenen grooten afstand. Naardien de Indiaanen nog in het gezigt waren, schoot ik eenen snaphaan, met een kogel gelaaden, af, regt over hen door de mangles-boomen, om hen te overtuigen, dat zij nog niet buiten ons bereik waren; toen zij den kogel hoorden, verhaastten zij hunne stappen en wij verloorren hen weldra uit het gezigt. Wij dagten dat zij ons nu niet meer moeite zouden geeven; maar kort daarna hoorden wij hunne stemmen in de bosschen en bespeurden dat zij al nader en nader kwamen. Ik vertrok dan met den Heer BANKS en drie of vier andere, om hun te ontmoeten; toen de twee benden in elkanderens gezigt kwamen, stonden zij stil, uitgezondend eenen ouden man, die voorwaarts trad om ons te ontmoeten; hij hield eindelijk stand en enige woorden gesproken hebbende, welke het ons zeer speet niet te kunnen verstaan, gong hij terug naar zijne makers en de geheele bende deinsde langzaam af. Wij vonden evenwel middel om enige van hunne schichten te krijgen en bleeven hen omtrent eene Engelsche mijl volgen: toen gongen wij op enige rotten zitten, van welke wij hunne bewegingen konden gade slaan en zij gongen ook nederzittend omtrent

trent
op k
eene
schei
staan
het
wij l
des v
keerd
toen
op e
toen
ten
terug
dit o
den
nooit
lijk
de m
den
gekw
dat l
de se
deed
die
rug
van
niet
enige

trent vijf en twintig roeden van ons af. Kort daar-
 op kwam de oude man weder naar ons toe; met
 eene lans zonder punt in zijne hand: hij bleef war-
 schelden maalen op verschillende afstanden stil-
 staan en sprak; wij antwoordden met wenken en
 het doen van alle tekenen van vriendschap die
 wij bedenken konden, waarop de boodschapper
 des vredes; waarvoor wij hem aanzagen; zig om-
 keerde en overluid tot zijne makkers sprak die
 toen hunne lansen tegens eenen boom zetteden en
 op eene vriendlijke wijze naar ons toe kwamen;
 toen zij bij ons waren; gaven wij hun de schich-
 ten of lansen die wij hun afgenoomen hadden
 terug en wij bespeurden met groot genoegen dat
 dit ons volkoomen met hun verzoende. Wij voor-
 den onder deeze bende vier perfoonen die wij
 nooit te vooien gezien hadden die als gestoon-
 lijk ons bij naamen aangeboden wierden; maar
 de man die in de pooging welke zij gedaan had-
 den om onze netten en ons linnen te verbranden
 gekwetst was; was niet bij hen; wij wisten egtes
 dat hij niet gevaarlijk konde gewond zijn; omdat
 de schoot hem van te verte getroffen had. Wij
 deden hun allen geschenken van de snuisterijen
 die wij bij ons hadden en zij gongen met ons ter-
 rug naar het schip: terwijl wij voortgingen; ga-
 ven zij ons doot rekenen te kennen dat zij het gas
 niet meer in brand zouden steeken en wij deelden
 enige snaphaan-kogels onder hen uit en poogden
 hen

hen te doen begrijpen welke derzelve gebruik en uitwerkingen waren. Toen zij rege over het schip kwamen, gingen zij nederzitten, doch konden niet overgehaald worden om aan boord te komen; wij verlieten hen dan en omtrent twee uren daarna gingen zij weg; kort daarna zagen wij de booschen op omtrent twee Engelsche mijlen afstand in brand. Zoo dit geval een weinig vroeger gebeurd ware, zouden de gevolgen vreeslijk geweest zijn; want ons buskruid had maar enige weinige dagen aan boord geweest en het was nog niet veele uren geleden dat de tent met scheeps-behoefsten, met al wat 'er in was, zijnde dingen voor ons van de grootste waarde; was weggehaald. Wij hadden geen denkbeeld gehad van de woede, waarmede gras in deze heete luchtstreek zoude branden en gevolglijk ook niet van de moeijelicheid om het uittebluschen; maar wij namen voor dat, zoo het immer weder nodig gevonden wierd onze tenten op zulk eene plaats opteslaan, onze eerste zorg zou zijn den grond rondom ons afteefleeken.

In den agtermiddag haalden wij alles aan boord, verlegden het schip en lieten het met het getij zwaalen en des avonds kwam de stuurman weder aan boord met het moed beneemend bericht dat 'er geen doortocht voor het schip in het noorden was.

Den volgenden morgen, bij laag water, gong

ik

Ik de
nu k
deze
rond
in de
verto
De
zonde
zelfs
heid
schild
haar o
omtre
vijftie
eind
boorlin
schou
geharp
over he
Den
ik enig
ken va
gewag
Kool
rige afg
Indiaan
niet za
draaien
vuur a
III.

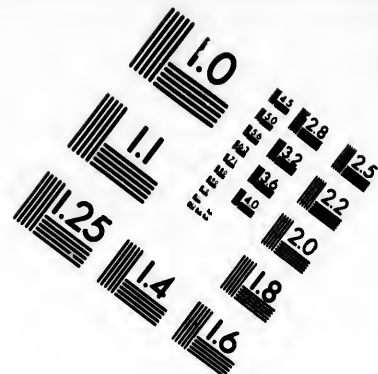
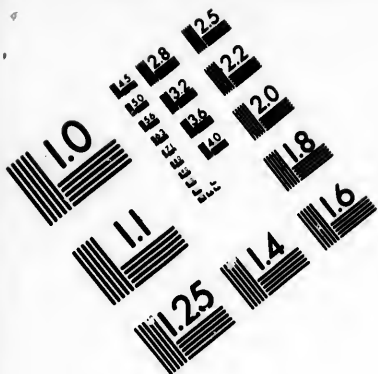

Ik de baar-peilen en afbalkenen, zijnde het schip nu klaar om in zee te kunnen gaan. Wij zagen deezē dag geene Indianen, maar alle de bergen rondom ons veele mijlen verre waren in brand, dat in den nacht eene alletruffendste en allerfraaiste vertoōning maakte.

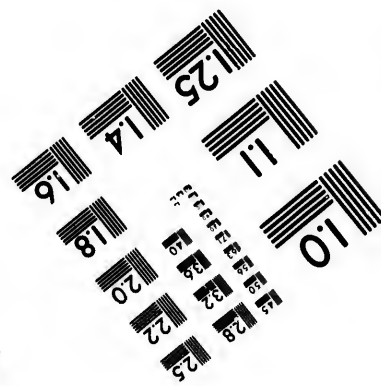
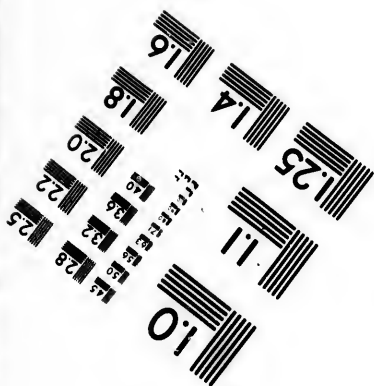
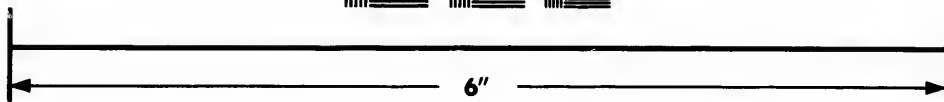
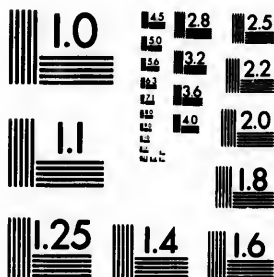
De dag van den een en twintigsten gong voorbij zonder dat wij iemand van de inboorlingen zagen, zelfs zonder enige aanmerkenswaardige omstandigheid. Den twee en twintigsten doodden wij eene schildpad voor den maaltijd van dien dag; toen wij haar openden, vonden wij eenen houten harpoen, omtrent zoo dik als een vinger, ten naasten bij vijftien duimen lang en met weérhaaken aan het eind, gelijk die welke wij in handen van de inboorlingen gezien hadden, doorbeiden zijne schouderen steeken; zij schieen reeds lang geleden geharpoend te zijn, want de wond was volmaakt over het wapentuig toegegroeid.

Den drie en twintigsten's morgens vroeg zond ik enig volk het land in, om voorraad te plukken van de groente, van welke hier boyen reeds gewag gemaakt is onder den naam van Caraïbische Kool. Een van hetzelfde, een weinig van de overige afgedwaald zijnde, ontmoetede eensklaps vier Indianen, drie mannen en een jongen, die hij niet zag, voor hij, in het bosch een hoek om draaiende, zig onder hen bevond. Zij hadden een vuur aangestookt en waren bezig met eenen vogel

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

15
12.8
13.2
13.6
14
20
22
25
18

10
11
12
13
14
15

en een stuk van een Kangaroo te braaden; waart-
 van het overig gedeelte beneven een Kakatoe niet
 verre daarvandaan aan eenen boom hangende, mat,
 ongewapend zijnde; was in het eerst een uitersten
 vreeschrik; maar hij had de tegenswoordigheid van
 geest van niet wegtevlugten, te recht oordeelende
 dat hij waarschijnlijk het meest gevaar zou loopen
 als hij hen gevaar ischen te vreezen; hij gong dan
 bij hen nederzitten en hield hun met een gelaat van
 vrolijkheid en vergenoegdheid zijn meenst, het een-
 nigste dat hij bij zig had en denken kon dat hun aan-
 genaam zou wezen; zij namen het aan en het de
 een den anderen overgereikt hebbende; gaven zij
 het hem terug: toen beproefde hij hen te verlaa-
 ten; maar die scheenen zij niet te willen toestaan;
 hij ontveinsde egter nog zijne vrees en zettede zig
 weder neder; zij beschouwden hem met groote
 aandacht en nieuwsgierigheid; vooral zijne klede-
 ren, en bevoelden zijne handen en zijn aangezigt,
 om zig te overtuigen dat zijn lighaam even zoo
 als het hun gemaakt was. Zij behandelde hem
 met de grootste beleefdheid en, hem omtrent een
 half uur opgehouden hebbende; deeden zij hem
 rekenen dat hij mogt vertrekken: hij wagtde geen
 tweede afscheid af, maar toen hij hen verliet en
 zij zagen dat hij den rechten weg naar het schip niet
 insloeg; kwamen zij van hun vuur en weezen hem
 den weg; zood dat zij wel wisten van waar hij ge-
 koomen was.

In
 wand
 om pl
 dekte
 schonk
 den le
 waardig
 zou hij
 snuister
 nen zee
 wij had
 eene ve
 misser.

Naar
 in zee te
 de Heer
 op den v
 nieuwe
 ten de
 vinden;
 diepe va
 als een n
 ren; vo
 liggen, o
 namelijk
 sche Ana
 spoor en
 den boom
 een Euro

In dien tusfchen tijd had de Heer BANKS een wandeling aan de overzijde van de rivier gedaan om planten te verzamelen en had het grootste gedeelte van het doek, dat wij den Indianen gefchonken hadden, op eenen hoop bij elkander vanden leggen, waarfchijnlijk als onnut tuig, niet waardig om medegedraagen te worden en mifchien zou hij, als hij verder gezogt hadd', de andere fnuifterijen ook gevonden hebben; want zij fcheenen zeer weinig waardij te hechten aan hetgeen wij hadden, uitgezonderd onze fchildpadden, die eene verfnapering waren, die wij minst konden miften.

Naardien de harde wind, die ons nog belette in zee te loopen, steeds bleef aanhouden, gongen de Heeren BANKS en SOLANDER wederom uit op den vier en twintigften, om te zien of zij enige nieuwe planten konden ontdekken: zij doorkruisten de bosfchen den geheelen dag zonder iets te vinden; maar zoo als zij terugkeerden door eene diepe valei, welker zijden, fchoon bijna zoo steil als een muur, met boomen en ftruiken bedekt waren, vonden zij verfcheiden nooten op den grond liggen, die hun aanmerkenswaardig voorkwamen, namelijk van de *Anacardium Orientale* of Oostersche *Anacardium*; deeze bragten hen op een nieuw fpoor en zij gongen allerijverigst aan het zoeken naar den boom, die dezelve droeg, welken mifchien geen een Eüropeifch kruidkundige immer gezien heeft;

maar, tot hunne grootte spijt, konden zij dien niet vinden, zoo dat zij, na veel tijds verspild en vier of vijf boomen nedergeveld te hebben, geheel van vermoeidheid uitgeput, naar het schip terugkeerden.

Den vijf en twintigsten de rivier opgevaaren zijnde, vond ik eene kano, onzen vrienden den Indiaanen toebehoorende, welke wij zedert het voorval met de schildpad niet gezien hadden; zij hadden dezelve aan enige manglesboomen gebonden gelaaten, omtrent eene Engelsche mijl van het schip en ik kon aan hunne vuuren zien dat zij zig ten minsten zes Engelsche mijlen regt uit landwaarts in begeeven hadden.

Terwijl de Heer BANKS op den zes en twintigsten wederom het land doorkruiste om voorwerpen van Natuurlijke Historie te zoeken, had hij het geluk een dier te vangen van het geslacht der *Opossums* of Buideldieren: het was een wijfjen en hij vond met hetzelfde twee jongen: wij vonden dat het zeer veel geleek naar het aanmerklijk dier van dat geslacht, dat BUFFON onder den naam van *Phalanger* beschreven heeft; maar het is egter hetzelfde niet. BUFFON meent dat dit geslacht Amerika bijzonder eigen is; maar hierin vergist hij zig voorzeeker en de *Phalanger* is, gelijk PALLAS in zijne dieren-beschrijving aangemerkt heeft, waarschijnlijk zelf een inboorling van de Oost-Indiën, alzoo het dier, dat de Heer BANKS vond, naar

naar h
zijner
slachte
Der
een K
agt en
bevond
was, a
waren.
voor o
grootte
welken
De
kragt w
gens te
daarop
alzooh
ik eene
op de b
ker en
Doch
officier
baar w
schip o
weder
trent ag
hoop v
len. he
Wij h

naar hetzelfde geleeke in het buitengewoon maakzel zijner voeten, in het welk het van alle andere geslachten van dieren versohilt.

Den zeven en twintigsten schoot de Heer GORZ een Kangaroo, die met vel, kop en ingewanden agt en veertig ponden woog. Bij nader onderzoek bevonden wij egter dat dit dier nog niet volwasfen was, alzoö de agterste kiezen nog niet gevormd waren. Wij maakten hem des anderen daags klaar voor ons middagmaal; maar bevonden, tot onze groote spijt, dat hij veel slegter smaakte dan die, welken wij te vooren gegeeten hadden.

De wind bleef uit dezelfde streek met dezelfde kragt waalen tot den negen en twintigsten des morgens ten vijf uuren, wanneer het stil wierd; kort daarop kwam 'er een zagt land-windjen op en, alzoö het nu omtrent twee uuren geëbt had, zond ik eene sloep uit, om te zien hoë veel water 'er op de baar ware; middelerwijl ligteden wij het anker en maakten alles gereed om in zee te loopen. Doch toen de sloep terug kwam, berichtede de officier dat 'er slechts dertien voeten water op de baar was, dat zes duimen minder was dan het schip diep gong. Wij waren dan genoodzaakt weder ten anker te koomen; en de zee-wind omtrent agt uuren weder opkoomende, lietèn wij alle hoop vaaren van dien dag te zullen kunnen zeilen.

Wij hadden frisse koelken uit het Z. O. met mis-

tig weder en regen tot twee uren in den morgen stond van den een en dertigsten, wanneer ik, het weder wat bedaard zijnde, enige gedagten had van te beproeven of ik het schip uit de haven konde laten winden; doch zelf eerst met de sloep uitvaarende, bevond ik dat het nog te sterk woei om het te onderneemen. Gedurende allen deezen tijd gong men in de pinas en jol voort met de netten uitwerpen en met den angel te vischen met srij goeden uitslag; somtijds vong men eene schildpad en dikwijls bragt men van twee tot drie honderd ponden visch aan boord.

Den eersten Augustus zag de timmerman de pompen na en vond dezelve, tot onze groote spijt, alle verrot, herwelk, naar hij zeide, daaraan was toe te schrijven dat de sappen in het hout gelaaten waren; eene derzelve was zoo verrot, dat zij, toen men haar uitheiste in stukken viel en de overige waren weinig beter, zoo dat ons voornaamste vertrouwen nu in de hechtsheid van ons schip was, dat gelukkiglijk niet meer water inliet dan een duim in een uur.

Op vrijdag den denden des morgens ten zes uren, deden wij wederom eene vergeefsche poging om het schip uit de haven te winden; maar den vierden, des morgens ten vijf uren, hadden onze poogingen eene betere uitkomst en omtrent zeven uren gongen wij wederom onder zeil met een ligt land windjen, dat weldra gong leggen en

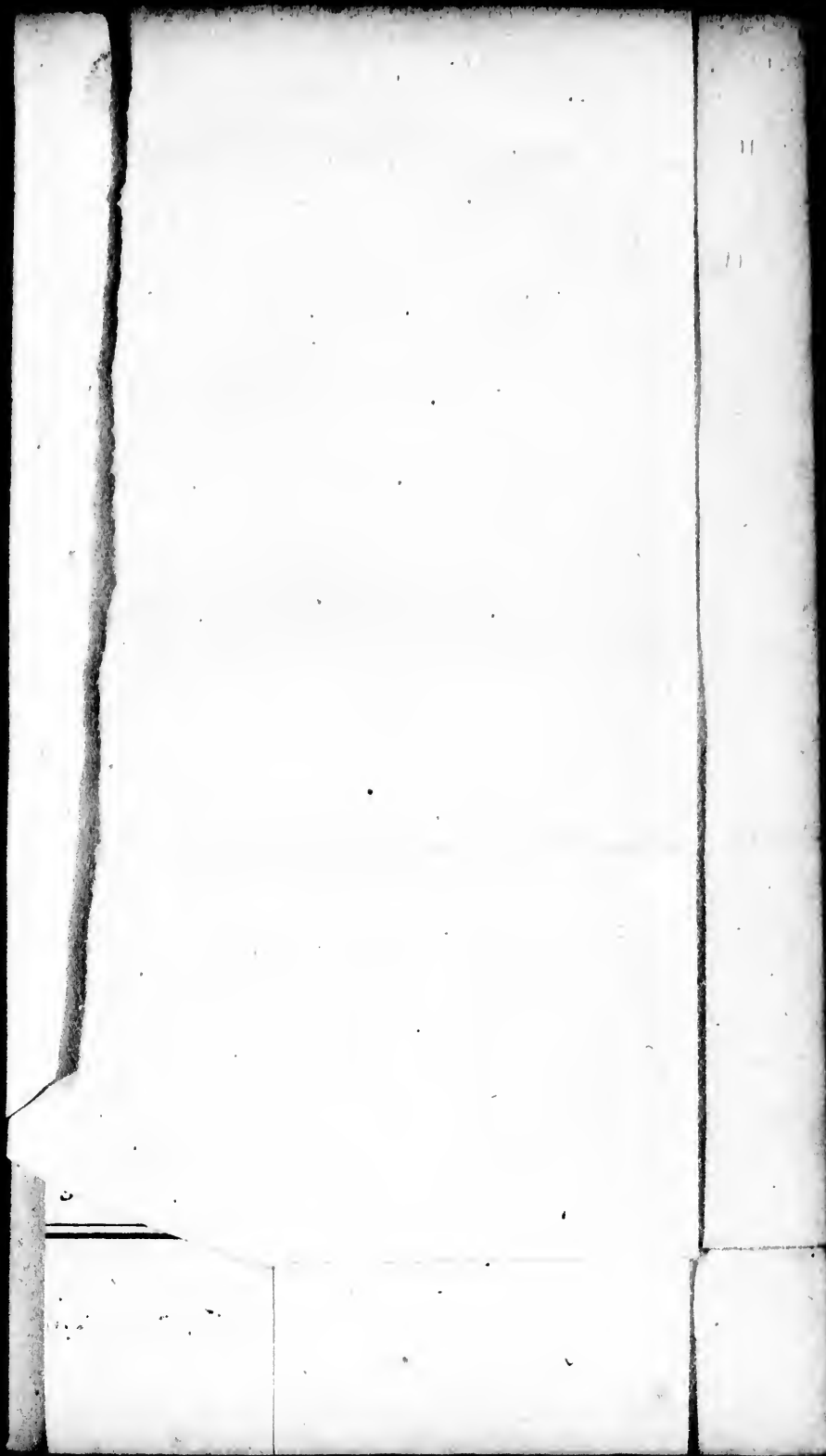
ge-

gevolgd wierd door de zee-winden uit het Z. O. & Z., mer welke wij in zee liepen en O. & N. hielden, hebbende de pins vooruit, die last had om aanhoudend te blijven peilen. De jol was naar de schildpadden bank gezonden om het net optehaalen, dat daar gelaaten was; maar, alzoo de wind opstak, geraakten wij voor haar naar buiten. Een weinig voor den middag ankerden wij in vijftien vademen water, met eenen zandigen grond; want ik vond het niet raadzaam tusschen de banken te loopen, voor ik dezelve wel, bij laag water, uit de mast bezien hadde, hetgeen mij een besluit zou kunnen doen neemen welken weg ik sturen zoude; want ik was voor als nog in twijfel of ik door het zuiden terug zoude keeren om alle de banken henen, dan of ik in het oosten of in het noorden eenen doortocht zoude zoeken, al hetwelk tegenswoordig even moeilijk en gevaarlijk scheen. Toen wij ten anker lagen, was de haven, uit welke wij gezeild waren, omtrent vijf mijlen Z. 70 W. van ons; de noordlijkste punt van het groot land, die wij in het gezicht hadden, welke ik *Kaap Bedford* noemde, en die op de Zuider Breedte van $15^{\circ} 16'$ en op de Wester Lengte van $214^{\circ} 45'$ ligt, lag drie en eene halve mijl N. 20 W. van ons; doch ten N. O. van deeze kaap konden wij land zien, dat het voorkoomen had van twee hooge eilanden: de schildpad-banken lagen eene Engel-

fche mijl in het oosten van ons: onze Breedte was, volgens onze waarneming, 15° 33' Z. en onze diepte, in het afhouden van het land, van drie tot een halve tot vijftien vademen.

Deze diepte was, naar, alsoo de wind oostlik; gezegden wij voor haer naar buiten. Een weinig voor den middag ophielden wij in vijftien vademen water, met eenen zandigen grond; want ik vond het niet anderszins, want de banken te ophielden, voor ik de rivier wel, bij laag water, in de meest bezien hadde. Hetgeen mij een besluit kon geven, dat de rivier welken ik fanteen zoude zien, want ik was voor als nog in twijfel of ik door het midden terug zoude keeren om als de banken te ophielden, dan of ik in het oosten of in het noorden, den rivier zoude zoeken, of het welk tegengewoondig lieven, namelijk en gevaarlijk scheen. Toen wij ten ander laggen, was de haven, uit welke wij geredid waren, ongeveer vijftien N. 70 W. van ons; de noordelijke punt van het groot land, die wij in het gezigt hadden, welke ik Knap Rock, een noemde, en die op de Zuiden breedte van 15° 45' N. op de Wester Lengte van 114° 45' W. lag, die om een halve mijl N. 20 W. van ons; doch ten N. O. van deze kapp konden wij land zien, dat het voorkomen had van twee hooge eilanden: de Zuiden-banken lagen eenen halve mijl

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

11
11

K A A R T
 van een gedeelte van de Kust van
N I E U W Z U I D W A L D
 VAN KWELLING KAAP TOT
 ENDEAVOUR-STRAAT.

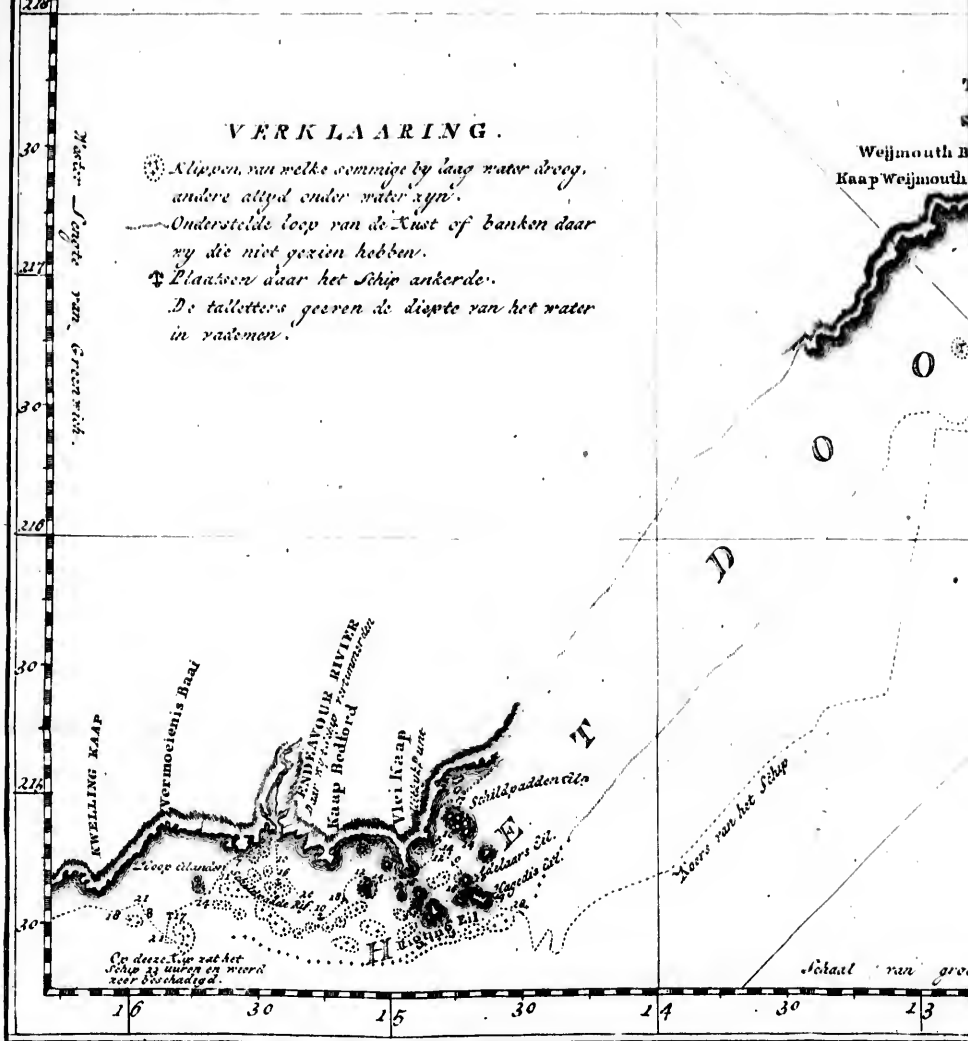
door LUIT. J. COOK

1770.

V E R K L A A R I N G .

- ⊙ Klippen, van welke sommige by laag water droog,
andere altijd onder water zyn.
  - Onderstelde loop van de Kust of banken daar
zy die niet gezien hebben.
  - ⚓ Plaatsen daar het Schip ankerde.
- De tallenters geeven de diepte van het water
in rademen.

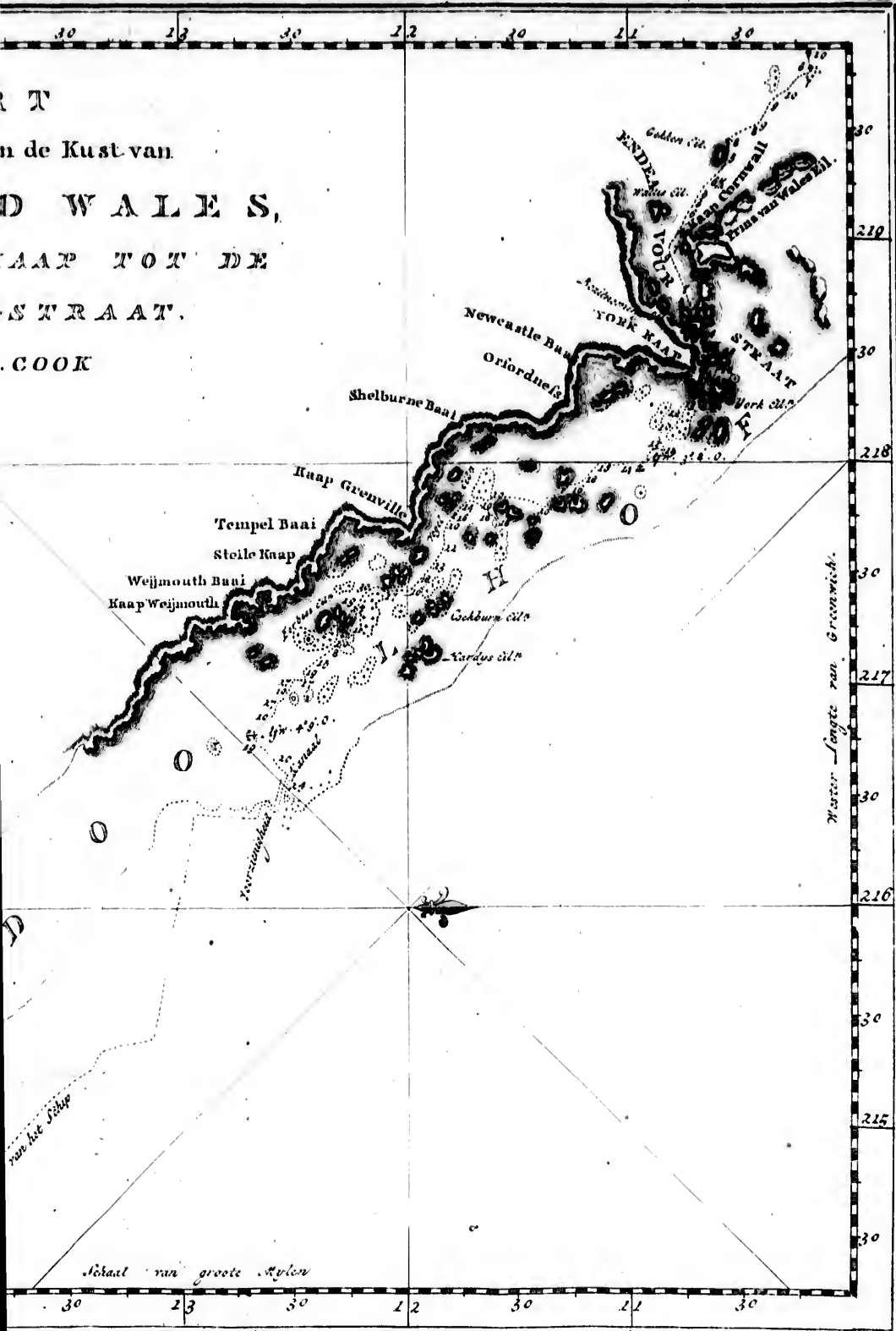
Water Loopt van Greenwich.

Op deze Kijp zat het
 Schip 23 uren en meer
 zeer beschadigt.

Schaal van groen

R T
n de Kust van
D W A L E S,
A A P T O T D E
S T R A A T.
C O O K

Water-Sogte van Greenwich.

Schaal van groote Sylen

VIJFDE HOOFDSTUK.

*Vertrik uit de Endeavour-Rivier. Bijzondere
beschrijving van de haven, het omliggend
land en verscheiden eilanden aan de kust.*

*Vaart van de Endeavour-Rivier tot het
noordlykste eind van het land en gevaren
op dien tocht.*

De haven, die wij nu verlaten hadden, noemde ik *Endeavour-Rivier*. Zij is slechts eene kleine haven of kreek, met eene baar er voor; zij loopt in een kronkelend kanaal drie of vier mijlen het land in en boven aan dezelve is eene kleine beek van zoet water: daar is geene diepte voor schepen verder dan eene Engelsche mijl binnen de baar, en op dien afstand alleen aan de noord-zijde, daar de kanaal bijna een vierde van eene mijl verre zoo steil is, dat een schip bij laag water zoodigt aan den wal vlot kan liggen, dat men eene brug van hetzelfde op het land kan slaan en de plaats is ook zeer gemakkelijk om het schip op zijde te leggen; maar met laag water is er geene grooter diepte op de baar dan van negen of tien voeten, noch ook meer dan zeventien of agttien voeten met hoog water; het verschil tusschen hoog en laag water is bij spring-tijden, omtrent negen

voeten. Bij nieuwe en volle maan is het tusfchen negen en tien uren hoog water. ik moet ook alhier herinneren dat dit gedeelte van de kust zoo met banken bezet is, dat zulks de haven nog moeilijker maakt om aantedoën; men nadert dezelve veiligst uit het zuiden, gestadig digt langs de kust zeilende. Derzelyer ligging kan altijd gevonden worden door de Breedte, die zeer nauwkeuriglijk is opgegeeven. Boven de zuidlijke punt is enig hoog land, maar de noordlijke punt wordt gevormd door een laag zandig strand, dat zig omtrent drie Engelsche mijlen noordwaarts uitstrekt, daar het land wederom hoog begint te worden.

De voornaamste ververfching, die wij hier kwamen, was schildpad; dan alzoó zij niet te krijgen waren dan met vijf mijlen verre in zee te gaan en het weder dikwijls stormachtig was, hadden wij geen' overvloed van deeze lekkernij: die wij vongen wierden, zoo wel als de visch, altoos gelijklijk onder ons bij het gewigt verdeeld, en de geringste matroos aan boord kreeg zoo veel als ik; ik geloof dat alle bevelhebbers, op zulk eene reis als deeze, zig 'er wel bij zullen bevinden deeze regel te volgen. Op verscheiden plaatsen van de zandige stranden en op de zand-duinen aan de zee vonden wij porcelein en eene foort van boon, die op eene steel groeit, welke langs den grond kruipt: de porcelein vonden wij zeer goed als zij gekookt was en de boonen zijn ook niet te ver-
ach-

achten; want zij waren ons van grooten dienst voor onze zieken: de beste groente egter die hier te bekoomen was, waren de toppen van de cocos, van welke ik reeds melding gemaakt heb als in de West-Indiën bekend zijnde onder den naam van Karaïbische kool: deeze waren, naar ons dacht, niet veel minder dan spinragie, naar welke zij in smaak enigzints gelijken; de wortels zijn wel niet goed, maar zij zouden waarschijnlijk door eene behoorlijke aankweeking verbeterd kunnen worden. Zij worden hier voornamelijk in moderachtige gronden gevonden. De weinige koolpalmboomen, die wij ontmoeteden, waren, over het algemeen, klein, en gaven zulke kleine koolen, dat het der moeite niet waardig was naar dezelve te zoeken.

Behalven de kanguroo en de opossum, van welke reeds gesproken is, en eene soort van bontsem, zijn 'er ook wolven op dit gedeelte van de kust, zoo wij niet bedrogen wierden door het spoor op den grond, en verscheiden soorten van slangen; sommige van de slangen zijn venijnig en andere onschadelijk; daar zijn hier geene andere tamme dieren dan honden en van deeze zagen wij slechts twee of drie, die dikwijls bij de tenten kwamen om de beenen en brokjes die daar lagen, op te zoeken. Daar schijnt ook geen een dier in menigte te zijn dan de kanguroo; andere zagen wij nauwelijks meer dan eens, maar deeze ontmoeteden

den wij bijna zoo dikwijls wij in de boschen gongen. Van land-vogelen zagen wij kraaien, wouwen, havikken, tweeërleie soorten van kakatoes, eene wit en de andere zwart, eene zeer fraaie soort van lorij, enige papegaaien, twee of drieërleie soorten van duiven en verscheiden kleine vogeltjens, in Europa niet bekend. De water-vogelen zijn sluitende eenden of smienten, die op de boomen gaan zitten en ik geloof ook roesten, wilde ganzen, wulpen, en enige weinige andere, maar deeze zijn niet overvloedig. Het aanzien van het land is, gelijk reeds hier boven, als het te pas kwam, gezegd is, aangenaam afgewisseld met bergen en dalen, grás-landen en boschen. De grond is op de bergen hard, droogen steenachtig; hij brengt egter grof gras voort, en ook hout; de grond van de vlakten en in de valeien is op sommige plaatsen zand, op andere klei; op sommige is hij ook rotsachtig gelijk de heuvelen; hij is egter over het algemeen wel bedekt en heeft ten minsten het voorkomen van vrugtbaarheid. Het geheele land, zoo bergen als valeien, zoo boschen als vlakten, is bezet met mieren-hoopen, van welke sommige zes of agt voeten hoogte en tweemaal zoo veel in omtrek hebben. De boomen zijn niet menigvuldig in soorten; de gombboom, dien wij op het zuidlijk gedeelte van de kust vonden, is de gemeenste, maar hij is hier zoo groot niet: ter wederzijde van de rivier, zoo verre zij loopt, staan
zeer

zeer veele mangles-boomen, die zig op sommige plaatsen eene Engelsche mijl binnen 's lands uitstrekken. Het land is overal wel bewaterd; daar zijn verscheiden fraaie beekjens op eenen kleinen afstand van elkanderen, maar geene op de plaats daar wij lagen, ten minsten niet gedurende den tijd dat wij ons daar bevonden, toen het in het drooge jaargetijde was; wij wierden egter wel van water voorzien door bronnen, die niet verre af gelegen waren.

In den agtermiddag van den vierden hadden wij eene labber koelte uit het Z. O. en helder weder; doch alzo ik niet voorneemens was voor des anderen daags 'smorgens onder zeil te gaan, zond ik alle de sloepen naar het rif, om zoo veele schildpadden en schulp-vischen te haalen als zij konden. Bij laag water klom ik in de mast en zag naar de banken, die een zeer gevaarlijk voorkoomen hadden. Ik kon veele in de verte zien en van veele was een gedeelte boven water. De zee scheen meest vrij ten noord-oosten van het schildpadden-rif en ik nam het besluit die koers te neemen dicht bij den wind, opdat wij, als wij geen doortocht konden vinden, altoos denzelfden weg zouden kunnen terug keeren. In den avond bragten de sloepen eene schildpad, eene stekelrog en zoo veele groote kokhaanen, dat ieder man omtrent anderhalf pond kreeg, want daar was in elken niet minder dan twee ponden vleesch: Wij
von-

vongen in den nacht ook verscheiden haaien, die, schoon juist geene lekkernij, egter eene aangename toevoer bij onze versche levensmiddelen waren.

Ik wagtte in den morgen tot half eb voor ik het anker ligtte, omdat de banken zig alsdan beginnen te vertoonen; maar het woei toen zoo sterk, dat ik genoodzaakt was ten anker te blijven liggen: in den agtermiddag egter, wannser de wind meer be daard wierd, gongen wij onder zeil en zeilden bij den wind N. O. t. O. naar buiten, latende het schildpadden rif te loefwaard leggen en de pinas vooruit zendende om te peilen: wij hadden niet lang deeze koers gehouden, of wij ontdekten banken voor uit en ter wederzijde; en ten half vijf, omtrent agt Engelsche mijlen voortgezeild zijnde, deed de pinas sein van ondiep water, daar wij zulks weinig verwagttten; hierop wendden wij en hielden af, en aan, terwijl de pinas zig verder oostwaarts begaf, en den avond toen vallende, kwam ik ten anker in twintig vademmen water met eenen modderigen grond. *Endeavour - Rivier* lag toen Z. 52 W. *Kaap Bedford* W. t. N. $\frac{1}{2}$ N. op vijf mijlen afstand; het noordlijkst land in het gezigt, dat zig als een eiland vertoonde, N.; en eene bank, van welke zig een klein zandig gedeelte boven water zien liet, lag N. O. tuschen twee en drie Engelsche mijlen van ons: terwijl wij van het schildpadden - rif naar deeze plaats afhielden, hadden

den wij van vebtien tot t'vintig vademēn water, maar toen de pifas omtrent eene Engelsche mijl verder naar het O. N. O. was, was 'er niet meer dan vier of vijf voeten water met eenēn rotsachtigen grond en egter kwam ons dat zoo niet voor in het schip.

In den morgen van den zesden hadden wij eene sterke koeke, zoo dat wij, in plaats van het anker te ligten, genoodzaakt waren nog meer touw te steeken en onze bram-raas te strijken. Toen het laag water was, gong ik met verscheiden van de officiers boven in de mast op den uitkijk, om te zien of wij een' doortocht door de banken konden ontdekken, maar wij zagen niets dan branding, die zig uit het Z. in de rondte door het O. tot in het N. W. uitsprekte en verre in zee tot buiten bereik van ons gezigt; deeze branding scheen egter niet veroorzaakt te worden door eene enkele doorgaande bank, maar door verscheidene, die van elkanderen afgezonderd waren: op die, welke verst naar het oosten lag, brak de zee zeer hoog, dat mij deed denken dat deeze de laatste was, want op veele van die, welke binnen deeze waren, was de branding niet aanmerklijk en van omtrent half eb tot half vloed waren zij in het geheel niet te zien, dat het zeilen door dezelve nog gevaarlijker maakt, vooral naardien de banken alhier voornamelijk bestaan uit koraal klippen, die zoo steil zijn als een muur; op enige van dezelve egter, en
ge-

gemeenlijk aan het noordlijk eind, zijn vakken zand, die slechts bij hoog water bedekt en op enigen afstand te onderscheiden zijn. Nu overtuigd zijnde dat er geen doortocht naar zee was dan door den doolhof van deeze banken, wist ik niet welken weg ik stuuren zoude, als het weder ons zoude toelâaten onder zeil te gaan. De stuurman was van gedagten dat wij denzelfden weg, dien wij gekoomen waren, moesten terugkeeren, maar dit zou een eindeloos werk geweest zijn, alzoo de wind sterk uit die streek woei, bijna zonder tuschenpoozing; aan den anderen kant, als er geen doortocht naar het noorden konde gevonden worden, zouden wij wel genoodzaakt zijn daar eindelijk toe overtégaan. Deeze besluitelooze overleggingen hielden ons tot des nachts ten elf uuren bezig, wanneer het schip begon te drijven, hetwelk ons noodzaakte tot een en een derde kabel te vieren, dat het deed opdraaijen; maar in den morgen stak de wind nog feller op, wanneer het weder begon te drijven, waarom wij het klein boeganker lieten vallen en eene geheele kabel staken en twee kabels op het ander anker, en egter dreef het nog, schoon niet zoo sterk; toen streeken wij de bramstengen, lieten de raas en stengen geheel neder en hadden eindelijk het genoeg te zien dat het schip bleef liggen. *Kaap Bedford* lag nu W. Z. W. drie en eene halve mijl van ons en in deeze ligging hadden wij banken ten oosten, die

zig

zig van het Z. O. t. Z. tot het N. N. W. uitstrek-
 ten, van welke de naaste omtrent twee Engelsche
 mijlen van ons lag. Naardien de wind met weinig
 tusfchenpoozing bleef aanhouden, bleeven wij rij-
 den tot zeven uren in den morgen van den tien-
 den, wanneer wij, vermits de wind wat bedaald
 was, het anker ligteden en naar het land stuurden,
 hebbende eindelijk besloten eenen doortocht naar
 het noorden langs de kust te zoeken, en steeds de
 sloep vooruit latende peilen: wij hadden, terwijl
 wij het land naderden, van negentien tot twaalf
 vademen: na dat wij omtrent een uur naar land
 gestuurd hadden, lieten wij het afvallen naar drie
 kleine eilandjens, die in het N. N. O. $\frac{1}{2}$ O. lagen,
 drie mijlen van *Kaap Bedford*, welke de stuurman
 bezogt had terwijl wij in de haven lagen. Ten
 negen uren waren wij 'er regt over en tusfchen
 dezelve en het groot land: tusfchen ons en het
 groot land was nog een laag eiland, dat N. N. W.
 vier Engelsche mijlen van de drie eilanden ligt en
 in dit kanaal hadden wij veertien vademen water.
 De noordlijkste land-punt in het gezigt lag nu N.
 N. W. $\frac{1}{2}$ W., op omtrent twee mijlen afftands.
 Vier of vijf mijlen ten noorden van deeze land-
 punt zagen wij drie eilanden, bij welke enige nog
 kleinere lagen, en wij konden de banken en klip-
 pen naar den zeekant zien liggen, die zig noord-
 waarts tot aan deeze eilanden uitstrekten: wij rig-
 teden onze koers tusfchen dit rif en het groot land,

laatende een klein eilandjen, dat N. t. O. vier Engelsche mijlen van de drie eilanden ligt, oostwaarts liggen. Op den middag waren wij tuschen het groot land en de drie eilanden gekoomen; wij waren twee mijlen van het groot land en vier van de eilanden; onze Breedte was, bij waarneeming, $14^{\circ} 51'$. Wij dagten nu dat wij eene vrije opening voor ons zagen en hoopten dat wij nu wederom buiten gevaar waren; in deeze hoop vonden wij ons egter weldra bedrogen en om die reden noemde ik de land-punt *Vlei-Kaap*. Zij ligt op de Zuider Breedte van $14^{\circ} 56'$ en op de Wester Lengte van $214^{\circ} 43'$ en is een hoog voorgebergte, bij de zee in twee heuvelen uitsteekende, agter welke een derde is, met laagen zandigen grond ter wederzijde; zij kan egter nog beter gekend worden aan de drie eilanden die in zee liggen: het noordlijkst en grootst ligt omtrent vijf mijlen van de Kaap in de streek van N. N. O. Van *Vlei-Kaap* strekt het land N. W. en N. W. t. W. Wij stuurden langs de kust N. W. t. W., tot een uur, naar hetgeen wij dagten het open kanaal te zijn, wanneer de onder-officier, die in de mast zat, riep dat hij land vooruit zag, hetwelk zig geheel in de rondte tot aan de eilanden, die tuschen ons en de zee lagen, uitstreckte en een groot rif tuschen ons en dezelve; hierop klom ik zelf in de mast, van waar ik zeer duidlijk het rif zag, dat nu zoo verre te loefwaart was, dat wij het niet te bo-

ven

ye
ge
toe
Zo
ma
den
maa
rich
zij
twij
aan
koon
wij
opte
anker
minde
gelsch
en ee
het sc
punt,
de zee
W. str
was, z
toonde
en enig
groot
hooge
'er mee
land wa

yen konden zeilen, maar het land vooruit, dat hij
 gemeend had het groot land te zijn, scheen mij
 toe slechts eene groep kleine eilanden te wezen.
 Zoo dra ik tilt de mast kwam, klommen de stuur-
 man en enige andere 'er in, die alle staande hiel-
 den dat het land vooruit niet uit eilanden bestond,
 maar dat het het groot land was en, om hun be-
 richt nog ontrustender te maaken, zeiden zij dat
 zij overal rondom ons branding zagen. In deeze
 twijfeling loefden wij naar land en maakten seik
 aan de sloep, die vooruit peilde, om aan boord te
 koomen, doch alzoo zij verre aan lij was, waren
 wij genoodzaakt het af te laten vallen om haar
 opteneemen en een weinig daarna kwamen wij ten
 anker onder eene punt van het groot land, in wat
 minder dan vijf vademen, en omtrent eene En-
 gelsche mijl van wal. *Vlei-Kaap* lag nu drie
 en eene halve mijl in het Z. O. van ons; zoodra
 het schip ten anker lag, gong ik aan land op de
 punt, die hoog is, en die mij een goed gezigt van
 de zee-kust gaf, welke agt of tien mijlen N. W. t.
 W. strekte, dat, alzoo het weder niet zeer helder
 was, zoo verre was als ik zien kon. Daar ver-
 toonden zig negen of tien kleine laage eilandjens
 en enige banken over de kust; ik zag ook enige
 groote banken tusfchen het groot land en de drie
 hooge eilanden, buiten welke ik vast geloofde dat
 'er meer eilanden en geen gedeelte van het groot
 land waren. Behalven de punt, waarop ik nu

was, die ik *Uiskijk-punt* noemde, en *Vlei-Kaap*, is het groot land, ten noorden van *Kaap Bedford* laag en in vakken van wit zand en groen kreupelbosch verdeeld, tot tien of twaalf Engelsche mijlen binnen 's lands, agter welke het tot eene aanmerkelijke hoogte rijst. Ten noorden van *Uiskijk-punt* vertoonde de kust zig als eene bank en plat tot op eenen aanmerklijken afstand, hetwelk ons niet veel moeds gaf dat het kanaal, dat wij tot hier toe langs het land gevonden hadden, zou blijven aanhouden. Op deeze punt, die smal was en uit het fraaist wit zand bestond, dat wij ooit gezien hadden, ontdekten wij de voetstappen van volk en wij zagen ook rook en vuur op enigen afstand binnens lands.

In den avond keerde ik naar het schip en befloot des anderendaags 's morgens een van de hooge eilanden, in volle zee liggende, te bezoeken, van welks top, alzoo zij vijf mijlen in zee lagen, ik hoopte de ligging van de banken en het kanaal tusschen dezelve duidlijker te zullen ontdekken.

Ik vertrok dan den elfden des morgens met de pinas, verzeld van den Heer *BANKS*, wiens kloekmoedigheid en weetgierigheid hem in alle tochten deeden deelen, naar het noordlijkst en grootst van de drie eilanden en ik zond te zelfden tijd den stuurman met de jol aan lij, om tusschen de laage eilanden en het groot land te peilen. Ik voer, onder weg, over een rif van koraal-rots en zand,

dat

dat omtrent twee mijlen van het eiland ligt en ik liet een ander aan lij, dat omtrent drie Engelsche mijlen van hetzelfde ligt: aan de noord-zijde van het rif, onder den wind, ligt een laag zandig eiland met boomen op hetzelfde, en op het rif, over hetwelk wij voeren, zagen wij verscheiden schildpadden: wij maakten jagt op eene of twee, maar niet veel tijds overig hebbende en den wind vrij sterk zijnde, konden wij geen eene vangen.

Omtrent ten een uur bereikten wij het eiland en klommen terstond op den hoogsten berg met eene mengeling van hoop en vrees, geëvenredigd aan het gewigt van de zaak en de onzekerheid der uitkomst: rond ziende, ontdekte ik een rif klippen, tusschen twee en drie mijlen buiten de eilanden liggende, en zig in eene lijn N. W. en Z. O. uitstrekkende verder dan ik zien kon, waarop de zee met eene vreeslijke branding brak; dit deed mij egter denken dat 'er verder naar zee geene banken meer waren en ik schepte moed dat ik buiten deeze zoude geraaken, alzoo ik verscheiden afgebrooken plaatsen of openingen in het rif zag en diep water tusschen hetzelfde en de eilanden. Ik bleef op deezen berg tot de zon onderging, maar het weder was, geduurende al dien tijd, zoo dampig, dat ik, zeer in mijne verwagting te leur gesteld, weder naar beneden kwam. Hetgeen ik gezien had overdagt en de berichten, die ik gekregen had, met hetgeen ik verwagt had vergeleken hebbende,

besloot ik den geheelen nacht op het eiland te blijven, in hoop dat het des morgens helderer zoude zijn en ik een duidlijker gezigt van wijder omvang zoude hebben. Wij namen dan ons verblijf onder beschutting van een kreupelbosch, dat op strand groeide, en ten drie uren in den morgen, de pinas uitgezonden hebbende met eenen van de stuurlieden, die ik met mij gebragt had om tuschen het eiland en het rif te peilen en hetgeen een kanaal in hetzelfde scheen te onderzoeken, klom ik andermaal den berg op; maar ik vond het weder, tot mijne groote spijt, nog veel dampiger dan den voorigen dag. Omtrent den middag keerde de pinas terug, die aan het rif geweest was en tuschen vijftien en twintig vademen water gevonden had; maar het woei zoo sterk, dat de stuurman het niet had durven waagen in een van de kanaalen te vaaren, die hem, zoo hij zeide, toescheenen zeer naauw te zijn; dit benam mij egter den moed niet, want ik oordeelde, naar zijne beschrijving van de plaats daar hij geweest was, dat hij het onder een ongunstig oogpunt gezien had. Terwijl ik met mijn onderzoek bezig was, hield de Heer BANKS zig onledig met zijne geliefdste bezigheid en verzamelde verscheiden planten, welke hij nog niet gezien had. Wij bevonden dat het eiland, dat op twaalf mijlen afstands zichtbaar is, omtrent agt mijlen omtreks had en over het algemeen zeer rotsachtig en dor was. Aan de noord-west zijde zijn

egter enige zandige baaien en enig laag land, dat met lang dun gras bedekt is en met boomen van dezelfde soort als die op het groot land: in dit gedeelte van het eiland waren ook veele zeer groote hagedisfen, van welke wij enige vongen. Wij vonden ook op twee plaatsen zoet water; het een was een loopend stroomtjen, maar dat was wat brak daar ik het proefde, dat digt aan zee was; het ander was eene staande plas digt agter het zandig strand en dit was volkoomen zoet en goed. Ondanks den afstand van dit eiland van het vast land, zagen wij egter, tot onze groote verwondering, dat het somtijds door de inboorlingen bezocht wierd; want wij vonden zeven of agt geraamten van hunne hutten en groote hoopen schulpen, uit welke zij, naar wij onderfelden, den visch gegeten hadden. Wij merkten op dat alle deeze hutten op hoogten gebouwd waren en geheel naar het Z. O. stonden, strijdig met die, welke wij op het vast land gezien hadden; want zij waren alle of op het hangen van een heuvel, of onder enig kreupelhout gebouwd, dat dezelve voor den wind beschuttede. Uit deeze hutten en derzelver plaatsing maakten wij op dat het weder hier in sommige jaargetijden onveranderlijk stil en fraai is; want de inboorlingen hebben geene booten, met welke zij de zee bevaaren kunnen tot op zoo grooteenen afstand, in zulk weder als wij gehad hadden van den tijd dat wij eerst op de kust gekoomen waren.

Alzoo wij hier geene andere dieren zagen dan hagedisfen, noemde ik het eiland *Hagedis-Eiland*; de twee andere hooge eilanden, die vier of vijf Engelsche mijlen van dit af liggen, zijn in vergelijking klein, en bij deeze liggen nog drie andere, welke nog kleiner zijn en laag met verscheiden banken of rifs, vooral naar het Z. O.: daar is egter eene vrije vaart van *Vlei-kaap* naar deeze eilanden en zelfs tot de buitenste rifs, als men *Hagedis-Eiland* ten N. W. en de andere ten Z. O. laat liggen.

Ten twee auren in den agtermiddag, geene hoop ziende dat het weder helder zoude worden, vertrokken wij van *Hagedis-Eiland* naar het schip en wij gongen onder weg aan land op het laag zandig eiland, daar boomen op stonden, en dat wij op onze uit-reis gezien hadden. Op dit eiland zagen wij een ongelooflijk getal vogelen, meest zee-vogelen: wij vonden ook het nest van eenen arend met jongen; die wij doodden, en het nest van eenen anderen vogel, zonder te weteen van welken, van eene allerontzagchelijkste grootte; het was met takken op den grond gebouwd en was niet minder dan zes en twintig voeten in den omtrek groot en twee voeten agt duimen hoog. Wij bevonden ook dat deeze plaats door de Indiaanen bezocht wierd, waarschijnlijk om schildpad te eeten; want wij zagen 'er veele op het eiland en eene groote menigte van haare schilden, die hier en daar op hoopen gestapeld lagen. Aan

Aan deeze plaats gaven wij den naam van *Ade-
laar-Eiland* en , hetzelfde verlaatende , stuurden
wij Z. W. regt naar het schip , onder weg altijd
peilende , en wij hadden nooit minder dan agt,
noch meer dan veertien vademen , dezelfde diep-
te , welke ik tusfchen dit en *Hagedis Eiland* ge-
vonden had.

Toen ik aan boord kwam , berichtte mij de
stuurman dat hij naar de laage eilanden geweest
was , tusfchen welke en het groot land ik hem ge-
last had te peilen ; dat zij hem voorkwamen om-
trent drie mijlen van het groot land te liggen ; dat
hij , buiten dezelve , van tien tot veertien vademen
en tusfchen dezelve en het groot land zeven vade-
men water gevonden had ; maar dat eene bank , die
twee mijlen van het groot land uitftak , dit kanaal
eng maakte . Hij had op een van deeze laage ei-
landen geflaapen en was op andere aan wal ge-
weest ; en hij verhaalde dat hij overal hoopen van
fchilden van fchildpadden gezien had en vinnen ,
die hier en daar aan de boomen hingen met het
vleesch 'er aan ; nog zoo versch , dat het volk van
de floep 'er van gegeten had : hij zag ook twee
plaatfen zonder gras , welke kortling geleden
fcheenen opgegraaven te zijn en aan de grootte en
gedaante van dezelve giste hij dat het graffteden
waren .

Mijne gedagten hebbende laaten gaan over het-
geen ik zelf gezien had en oyer het verflag van den

stuurman, was ik van gedagten dat de doorgang aan lij met gevaar verzeld zou zijn en dat wij, als wij het langs het land hielden, gevaar zouden loopen van door het groot rif ingesloten te worden en eindelijk zouden genoodzaakt zijn terug te keeren, om eenen anderen doortocht te zoeken, waardoor wij, zoo wel als door enig ander toeval, dat dezelfde verdraaging zoude veroorzaaken, onfeitbaar onze reis naar de Oost-Indiëen zouden missen en gevaar loopen van den tocht geheel vrugtloos te maaken, naardien wij nu maar weinig meer dan voor drie maanden leeftocht aan boord hadden, zelfs op half rantsoen.

Dit gevoelen met de felten en waarfchijnlijkheden, waarop het gegrond was, den officieren voorgelegd hebbende, beslooten wij met algemeene stemmen dat het best dat wij doen konden, was de kust geheel te verlaaten tot wij dezelve met minder gevaar zouden kunnen naderen.

Wij gongen dan den dertienden, met het aanbreeken van den dag, onder zeil en stevenden noord-oostwaarts aan naar het noord-westlijk eind van *Hagedis-Eiland*, terwijl wij *Adelaars-Eiland* te loefwaart en enige andere eilanden en banken aan lij lieten liggen, en de pinas vooruit hadden, om overal op onze koers de diepte te peilen. Wij hadden in dit kanaal van negen tot veertien vademen. Op den middag lag het noord-westlijk eind van *Hagedis-Eiland* O. Z. O. op den

den afstand van eene Engelsche mijl; onze Breedte was, volgens onze waarneeming, $14^{\circ} 38'$, en onze diepte veertien vademen. Wij hadden eene stijve koelte uit het Z. O. en ten twee uren waren wij juist een van de kanaalen of openingen in het buitenste rif, dat ik van het eiland gezien had, te boven gezeild. Nu wendden wij en maakten een' gang naar het Z. W., terwijl de stuurman in de pinas het kanaal opnam; hij deed weldra sein dat het schip zoude volgen en in korten tijd geraakte het behouden buiten. Zoo dra wij buiten de branding waren, hadden wij geen' grond met honderd en vijftig vademen en vonden eene hooge zee, die uit het Z. O. kwam, een zeeker teken dat 'er in die streek geen land, noch geene banken dicht bij ons lagen.

Onze verandering van omstandigheden was nu in elks gelaat te leezen, want zij wierd in ieders hart ten sterksten gevoeld: wij waren weinig minder dan drie maanden tuschen banken en klippen verward geweest, die ons elken oogenblik met vernieling dreigden, dikwijls den nacht ten anker doorbrengende, terwijl wij 'er de golven op hoorden breeken, somtijds 'er naar toe drijvende, zelfs terwijl onze ankers uit stonden, en wetende dat wij, zoo zij, bij enig toeval, waaraan een bijna aanhoudende storm ons bloot stelde, niet hielden, in weinige minuten onvermijdelijk moesten vergaan. Doch nu, na niet minder dan

dan drie honderd en zestig mijlen gezeild te hebben, altoos een' man in de rusten hebbende, die het lood wierp, zonder eene minuut tuschenpoozing, dat mischien nooit aan enig ander schip gebeurd is, bevonden wij ons in eene open zee met diep water en genooten eene opgeruimdheid, die wij zoo wel aan onze voorleden gevaaren als aan onze tegenswoordige veiligheid hadden toe te schrijven; egter deden ons dezelfde golven, die ons door haare deining overtuigden dat wij geene klippen of banken te vreezen hadden, ook zien dat wij niet gerustlijk hetzelfde vertrouwen op ons schip konden stellen als voor het gestoten had; want de stooten, die het kreeg, maakten de lekken zoo veel grooter, dat het niet minder dan negen duimen water in een uur inkreeg, hetwelk, den staat onzer pompen en de reis, die ons nog te doen stond, in aanmerking genoomen zijnde, een voorwerp van ernstige huiverigheid geweest zoude zijn voor volk, dat niet zoo kort geleden in zulk een hachelijker gevaar geweest was.

De doorgang of het kanaal, door hetwelk wij door het rif in de open zee voeren, ligt op 14° 32' Zuider Breedte en kan altoos gekend worden aan de drie hooge eilanden binnen hetzelfde, welke ik de *Rigting Eilanden* genoemd heb, omdat een vreemdeling, door middel van dezelve, eenen veilig en doortocht door het rif geheel tot het vast land vinden kan. Het kanaal ligt drie mijlen N. O. $\frac{1}{2}$ N. van

van *Hagedis - Eiland*, is omtrent een derde van eene Engelsche mijl breed en heeft niet meerder in lengte. *Hagedis Eiland*, dat, gelijk ik hier boven aangemerkt heb, het grootst en noordlijkst van de drie is, verleent eene veilige anker-plaats onder de noord-west-zijde, zoet water en brandhout. De laage eilanden en banken, die tusschen hetzelfde en het groot land liggen, hebben overvloed van schildpadden en visch, die waarschijnlijk in alle jaargetijden kan gevangen worden, uitgezonderd wanneer het weder zeer stormachtig is, zoo dat 'er, alles in aanmerking genomen zijnde, mischien op de geheele kust geene beter plaats is voor schepen om zig te ververschen dan dit eiland. En voor ik het verlaat moet ik aanmerken dat wij op hetzelfde, zoo wel als op het strand in en omtrent *Endeavour-Rivier*, bamboezen, kokos-nooten en puim-steen vonden, gelijk ook de zaaden van planten, die geene voortbrengzelen van dit land zijn en welke men moet onderstellen dat door de pasfaat-winden uit het oosten aangevoerd worden. De eilanden, die door QUIROS ontdekt zijn en die *Australia del Espiritu Santa* genoemd worden, liggen in deeze parallel, maar hoe verre oostwaarts kan nu niet bepaald worden: op de meeste kaarten worden zij op dezelfde lengte met dit land geplaatst, dat hij, gelijk uit zijne reisbeschrijving, die in het licht gegeven is, blijkt, nooit gezien heeft; want daar

wor-

worden zijne ontdekkingen niet minder dan twee en twintig graaden ten oosten van hetzelfde ge-
plaatst.

Zoo dra wij buiten het rif waren, gongen wij op den wind leggen en heisten de sloepen binnen boord; wij laveerden den gantschen nacht door; want ik wilde niet gaerne aan lij afvallen voor ik eenen gantschen dag voor mij had. Des morgens, bij het aanbreeken van den dag, lag *Hagedis-Eiland* tien mijlen Z. 15° O. van ons; toen haalden wij de zeilen bij en stevenden N. N. W. $\frac{1}{2}$ W. tot negen uren, wanneer wij N. W. $\frac{1}{2}$ N. hielden, met eene friske koelte uit het Z. O. Op den middag was onze breedte, bij waarneeming, 13° 46' Z. en wij hadden nu geen land in het gezigt. Des avonds ten zes uren minderden wij zeil en maakten een bijlegger met den boeg naar het N. O.; ten zes uren 's morgens gongen wij onder zeil en stuurden westwaarts, om in het gezigt van het land te koomen, opdat ik zeeker mogt zijn den doortocht niet te misfen, zoo 'er een doortocht was tusfchen dit land en *Nieuw-Guinea*. Op den middag vonden wij onze Breedte bij waarneeming 13° 2' Z. en onze Lengte 216° W., dat 1° 23' ten Westen van *Hagedis-Eiland* was; wij hadden nu geen land in het gezigt; maar een weinig voor een uur zagen wij hoog land uit den top van de mast in het W. Z. W. liggende. Ten twee uren zagen wij nog meer land ten N. W. van dat, hetwelk

welk wij te vooren gezien hadden: het vertoonde zig in heuvelen als eilanden; maar wij hielden het voor eene verlenging van het groot land. Omtrent drie uren zagen wij branding tusfchen het land en het fchip, die zig naar het Zuiden uitftekte verder dan wij zien konden; maar in het Noorden meenden wij dezelve regt voor ons te zien eindigen. Dat wij voor het einde van dezelve in deeze rigting aanzagen bleek egter weldra slechts eene opening in het rif te zijn; want wij zagen dezelve terftond weder, zig tot buiten ons gezigt noordwaarts uitftekende. Hierop haalden wij fcherp bij den wind, die nu O. Z. O. was en naauwlijks hadden wij onze zeilen aangehaald of hij liep O. t. N., dat regt op het rif aan was, en het gevolgljk voor ons bezwaarlijk maakte het mis te zeilen. Bij zonne- ondergang lag het noordlijkst gedeelte, dat in ons gezigt was, N. t. O. van ons en was twee of drie mijlen van ons af; naardien het egter over deeze boeg best te boven kon gezeild worden, bleeven wij noordwaartsaanftuuren met alle zeilen, die wij voeren konden, tot middernacht; toen wij, bevreesd zijnde te verre in die ftrek te zullen vorderen, het lieten wenden en zuidwaarts ftevenden; wij waren van zonne- ondergang tot nu toe zes mijlen N. en N. t. O. gevorderd. Toen wij omtrent twee Engelsche mijlen Z. Z. O. gezeild hadden, wierd het ftill; wij hadden in den nacht verfcheidene maalen gepeild,

maar

maar hadden geen grond gevonden met honderd en veertig vademen; wij hadden nu ook geen' grond met dezelfde lengte van de lijn; wij hoorden egter, omtrent vier uren in den morgen, duidlijk het ruisfchen van de golven en bij het aanbreeken van den dag zagen wij eene zeer hooge branding niet meer dan eene Engelsche mijl van ons. Wij kwamen nu wederom in eenen eens zoo ergen toestand; de golven, die op het rif aan rolden, sleepten ons zeer snel naar hetzelfde; wij konden met het anker geen grond vinden en hadden geen zughten wind voor de zeilen. In deezen vreeslijken toestand was ons niets overig dan de sloepen, en, dat ons ongeluk nog vergrootte, de pinas was onder timmermans handen: de groote sloep en de jol wierden egter uitgezet en vooruit gezonden om te boegseeren, dat, met hulp van onze riemen van agteren, den boeg noordwaarts om deed wenden, hetwelk, zoo het onze vernieling niet kon voorkoomen, dezelve ten minsten nog wat konde vertraagen. Maar het was zes uren voor dit geschiedde, en wij waren toen geene drie honderd voeten van de klip, waarop dezelfde baar, die de zijde van het schip bespoelde, bij de volgende rizing tot eene vreeslijke hoogte brak, zoo dat tusfchen ons en den dood niet meer was dan eene akelige water-vallei, niet breeder dan eene enkele golf, en egter was de zee onder ons nog onpeilbaar, ten minsten wij konden met honderd en

twin-

tu
de
ge
da
de
ge
juis
opg
and
dat
te
de
bew
gen.
min
en h
geen
hetze
verlo
duur
zen t
rif o
sche
van
beric
van l
ter w
te be
al; h

twintig vademmen geen' grond pellen. Geduurende dit benaauwd toneel had de timmerman middel gevonden om de pinas in goeden staat te stellen, zoo dat zij uitgezet en de andere sloepen te hulp gezonden wierd, om te boegseeren; maar alle onze poogingen zouden vrugtloos geweest zijn, zoo 'er niet, juist op het hachlijkst tijdstip, een klein zugtjen opgekoomen was, zoo ligt, dat wij het op eenen anderen tijd niet gemerkt zouden hebben; maar dat nu genoeg was om de schaal tot ons voordeel te doen overslaan en om, met de hulp, die ons de sloepen verleenden, het schip eene merkbare beweging schuinsch van het rif af te doen krijgen. Nu begon onze hoop te herleeven; maar in minder dan tien minuten was het weêr dood stil en het schip dreef weder naar de branding, die nu geene zes honderd voeten van ons af was. Maar hetzelfde ligt koeltjen kwam weder, voor wij alles verloren hadden, dat het ons had doen winnen, en duurde omtrent tien minuten. Geduurende deezē tijd ontdekten wij eene kleine opening in het rif op den afstand van een vierde van eene Engelsche mijl of daar omtrent. Ik zond terstondeenen van de stuurlieden om dezelve opteneemen, die berichtte dat zij niet breeder was dan de lengte van het schip, maar dat binnen dezelve slegt water was: deeze ontdekking scheen de mogelijkheid te belooven van ons te redden en dat was het ook al; hiertoe moesten wij het schip door de opening

stuuren, dat onmiddelijk ondernoomen wierd. Het was wel onzeeker of wij haar zouden kunnen bereiken; maar als wij zoo verre konden koomen, twijfelden wij niet of wij zouden in staat zijn om 'er door te koomen; hierin wierden wij egter te leur gesteld; want, toen wij 'er, door de vereenigde hulp van onze sloepen en het koeltjen, voor gekoomen waren, bevonden wij dat het intusschen hoog water geworden was en wij ontmoeteden, tot onze groote verwondering, de eb, die 'er als een stroom uit kwam schieten. Wij wonnen egter enig voordeel, schoon regtstreeks tegens onze verwagting; wij vonden het onmogelijk door de opening te vaaren, maar de stroom, die ons zulks belette, zette ons omtrent een vierde van eene Engelsche mijl agter uit; hij was te smal om 'er langer in te blijven; egter hielp deeze eb de sloepen zoo zeer, dat wij op den middag bijna twee Engelsche mijlen naar buiten gedreven waren. Wij hadden egter reden om aan onze verlossing te wanhoopen, al ware het dat het windjen, dat nu was gaan leggen, weder op kwame, want wij waren nog door het rif omringd en, de eb af zijnde, dreef de vloed, ondanks onze uiterste poogingen, het schip in de bogt. Omtrent deezen tijd kreegen wij egter eene andere opening, omtrent eene Engelsche mijl westwaarts, in het gezigt; ik zond onmiddelijk den eersten luitenant, den Heer HICKS, met de kleine sloep om

om dezelve opteneemen: ondertusfchen worstelden wij sterk met den vloed, dan wat winnende, dan wat verliezende; maar elk deed nog zijn werk met zoo veel bedaardheid en orde als of 'er geen gevaar geweest ware. Omtrent twee uren kwam de Heer HICKS terug met bericht dat de opening smal en gevaarlijk was, maar dat het mogelijk was 'er door te koomen: deeze mogelijkheid was genoegzaame aanmoediging om het te waagen, want alle gevaar was minder groot dan dat van onzen tegenswoordigen toestand. Daar kwam nu een ligt koeltjen op uit het O. N. O., met welk wij, met hulp van onze sloepen en den vloed, die, zoo 'er geene opening geweest ware, ons verderf zoude veroorzaakt hebben, dezelve in voeren en wij wierden 'er met eene verbaazende snelheid door geseept, door een stroom, die ons verhinderde tegens eene der zijden van het kanaal te drijven, dat niet meer dan een vierde van eene Engelsche mijl breed was. Terwijl wij deezen afgrond oversnelden, peilden wij van dertig tot zeven vademmen, zeer onregelmatig, met een' zeer onzuiveren grond.

Zoo dra wij binnen het rif waren, ankerden wij op negentien vademmen in eenen grond van koraal en schulpen. En nu, zoodanig is de wisselvalligheid van het leven, achteden wij ons gelukkig van weder eene plaats bereikt te hebben, welke wij, slechts twee dagen te voeren, zoo vuurig ge-

wenscht hadden te verlaaten. Klippen en banken zijn altoos gevaarlijk voor den zeeman, zelfs daar derzelve ligging bekend is; zij zijn gevaarlijker in zeeën, welke nooit te vooren bevaaren zijn en in dit gedeelte van den aardbol zijn zij nog gevaarlijker dan in enig ander; want hier zijn het rifs van koraal-klippen, bijna zoo steil als een muur uit de onprijlbaare diepte oprijzende, bij hoog water altoos onder staande en bij laag water op veele plaatsen droog; hier op breeken de ontzagchelijke golven van den grooten Zuidlijken Oceaan, die eensklaps eenen zoo steilen wederstand ontmoeten, met onbegrijpelijk geweld, en eene branding, welke geene klippen of stormen in het noorder halfroond kunnen teweeg brengen. Het gevaar van onbekende deelen van deezen Oceaan te bevaaren wierd nu zeer vermeerderd door den beschadigden staat van ons schip en door ons gebrek aan leeftogt en alle andere noodwendigheden; de roem egter van eerste ontdekkers te zijn deed ons alle gevaaren vrolijk ondergaan en alle ongemakken verdraagen en wij wilden liever den blaam van onvoorzigtigheid en vermetelheid verdienen, met welken de leegloopers en wellustelingen kloekmoedigheid en standvastige poogingen, als zij niet met eenen goeden uitslag bekroond worden, zoo mild beschikken dan een land, dat wij ontdekt hadden, te verlaaten zonder het onderzocht te hebben en gelegenheid te geeven tot eene beschuldiging van vreesachtigheid en besluiteloosheid. Wij

ne
ko
dat
lan
ren
mo
het
de
mog
al o
stuk
uur
was.
deeli
wier
nodig
blijve
was.
pen
rif on
waren
LANE
vond
afwijk
den m
ming,
Het g
Z. en

Wij wenschten ons zelve nu geluk dat wij binnen het rif gekoomen waren, schoon wij nog zoo kortling geleden onszelven geluk gewenscht hadden dat wij buiten hetzelfde waren geraakt, en ik besloot langs het groot land te stevenen in mijnen verderen tocht noordwaarts, welke ook de gevolgen mogten wezen; want, zoo wij nu weder buiten het rif gegaan waren, zou zulks ons zoo verre van de kust hebben kunnen brengen, dat het mij onmogelijk zoude geweest zijn te bepaalen of dit land al of niet aan *Nieuw-Guinea* vast zij, een vraagstuk, dat ik besloten had optelosfen van het eerste uur dat ik in het gezigt van het land gekoomen was. Naardien ik egter ondervonden had hoe nadeelig het was eene sloep te hebben die vermaakt wierd op een' tijd dat het mogelijk was dat ik haar nodig konde hebben, besloot ik vast ten anker te blijven liggen tot de pinas volkoomen afgemaakt was. Naardien ik geen werk voor de andere sloepen had, zond ik dezelve in den morgen naar het rif om te zien of 'er ververschingen te bekoomen waren en de Heer BANKS gong, van Doctor SOLANDER verzeld, met hun mede. Hier liggende vond ik door de amplitudo en het azimuth dat de afwijking van de kompas naald $4^{\circ} 9'$ O. was en op den middag was onze Breedte, volgens waarneming, $12^{\circ} 38'$ Z. en onze Lengte $216^{\circ} 45'$ W. Het groot land strekte van N. 66° W. tot Z. W. t. Z. en het naastbij gelegen gedeelte was omtrent

negen mijlen van ons. De opening, door welke wij gevaaren waren, noemde ik *Voorzienigheid Kanaal*; zij lag tien of twaalf Engelsche mijlen O. N. O. van ons: op het hoog land waseen hoog voorgebergte, dat ik *Kaap Weymouth* noemde, ten Noorden van welk eene baai is, die ik den naam van *Weymouth Baai* gaf: zij liggen op $12^{\circ} 42'$ Zuider Breedte en op $217^{\circ} 15'$ Wester Lengte. Ten vier uren in den agtermiddag keerden de sloepen terug met twee honderd en veertig ponden vleesch van schulp- vischen, voornamelijk van kokhaanen, (a) van welke sommige zoo zwaar waren, dat twee mannen dezelve nauwlijks draagen konden, en twintig ponden goed vleesch bevatte- den. De Heer BANKS bragt ook veele merk- waardige schulpen en weeke dieren (*Mollusa*) mede, behalven verscheiden soorten van koraalen, waar onder ook die, welke de *Tubipora musica* of het rood Pijpkoraal genoemd wordt.

Des morgens ten zes uren gongen wij weder onder zeil en stevenden Noord - Westwaarts, hebbende twee sloepen vooruit om ons den weg te wijzen: onze peilingen gaven eene zeer onregelma- tige diepte, die bij elke worp van het lood vijf of zes vademen verschilde tusschen tien en zeven en

twin-

(a) De Schrijver noemt deeze schulpen *kokhaanen* (*cock-les*), schoon zij denklijk eene andere soort zullen geweest zijn dan die welke men gemeenlijk daardoor verstaat.

VERTAALER.

rwintig vademen. Een weinig voor den middag
 voeren wij voorbij een laag zandig eiland, dat wij
 twee Engelsche mijlen aan stuurboord lieten. Op
 den middag waren wij op $12^{\circ} 28'$ Breedte en op
 den afstand van omtrent vier mijlen van het groot
 land; het strekte van Z. t. W. tot N. 71 W. en
 enige kleine eilanden van N. 40 W. tot 54 W.
 Tusschen ons en het groot land waren verscheiden
 banken en enige buiten ons, behalven het groot
 of buitenst rif, 't welk wij uit de mast zien konden
 dat naar het N. O. strekte. Ten twee uren na
 den middag, terwijl wij N. W. t. N. stuurden,
 zagen wij eene groote bank regt vooruit, die zig
 drie of vier streeken op iedere boeg uitsprekte;
 hierop loefden wij N. N. O. en N. O. t. N. op,
 om derzelver Noordlijke punt te boven te zeilen,
 die wij ten vier uren bereikten, wanneer wij het
 westwaarts lieten afvallen en tusschen het noord-
 lijk eind van deeze bank en eene andere, die twee
 Engelsche mijlen ten noorden van dezelve ligt,
 door zeilden, hebbende altoos eene sloep vooruit
 peilende; onze diepte was nog zeer onregelmatig
 van twee en twintig tot agt vademen. Ten half
 zeven uren ankerden wij op dertien vademen: het
 noordlijkst van de kleine eilanden, welke wij op
 den middag gezien hadden, lag drie Engelsche mij-
 len $W. \frac{1}{2} Z.$ van ons: deeze eilanden staan in de
 kaart getekend met den naam van *Forbes Eilanden*
 en liggen omtrent vijf mijlen van het groot land.

dat hier eene hooge land-punt heeft, die wij *Steile Kaap* noemden, van waar het land meer westwaarts strekt en het is in die strekking geheel laag en zandig; naar het zuiden is het hoog en heuvelachtig, zelfs aan de zee.

Des morgens ten zes uuren gongen wij weder onder zeil en stuurden naar een eiland, dat op eenen kleinen afstand van het groot land en op dit tijdstip omtrent vijf mijlen N. 40 W. van ons aflag: wij wierden weldra in onze koers gestuit door banken; maar met hulp van de sloepen en een goeden uitkijk uit de mast geraakten wij in een goed kanaal, dat ons naar het eiland bracht, tusschen eene zeer groote bank aan stuurboord en verscheiden kleine naar de zijde van den wal: in dit kanaal hadden wij van twintig tot dertig vademen water. Tusschen elf en twaalf uuren loefden wij om de noord-oost zijde van het eiland, terwijl wij het tusschen ons en het groot land lieten liggen, van welk het zeven of agt Engelsche mijlen af ligt. Dit eiland is omtrent eene mijl in omtrek groot en wij zagen op hetzelfde vijf van de inboorlingen, twee van welke lansen in hunne handen hadden; zij kwamen af tot op eene punt en, eene kleine wijl naar het schip gekeken hebbende, gongen zij henen. Ten N. W. van hetzelfde liggen verscheiden laage eilanden en banken, als kaden, die niet verre van het groot land af zijn; en naar het noorden en oosten liggen verscheiden andere eilanden

en banken, zoo dat wij nu aan alle zijden bezet waren; doch kortling geleden in veel grooter gevaar geweest en aan klippen en banken gewoon geworden zijnde, beschouwden wij dezelve naar evenredigheid met weinig schroom. Het groot land scheen laag en dor te zijn, doorsneden met groote vakken van dat zeer fijn wit zand, dat wij op *Hagedis-Eiland* en op verschillende plaatsen van het groot land gevonden hadden. Het volk in de sloepen had veele schildpadden op de banken, die zij voorbij gevaaren waren, gezien; maar het woei te sterk om enige derzelve te vangen. Op den middag was onze Breedte, bij waarneming, 12° en onze Lengte $217^{\circ} 25'$: onze diepte was veertien vademen en onze koers en afstand, tot eene regte lijn gebragt, was, tuschen nu en den voorigen middag, N. 29 W. twee en dertig Engelsche mijlen.

Het groot land vormt, over de eilanden, van welke ik zoo even melding gemaakt heb, eene punt, die ik *Kaap Grenville* noemde; zij ligt op de Breedte van $11^{\circ} 58'$ en op de Lengte van $217^{\circ} 38'$ en tuschen dezelve en de *Steile Kaap* is eene baai, die ik *Temple Baai* noemde. Op den afstand van negen mijlen van *Kaap Grenville* in de streek van O. $\frac{1}{2}$ N. liggen enige hooge eilanden, welke ik *Sir Charles Hardy's Eilanden* noemde en die, welke over de kaap liggen, noemde ik *Cockburns Eilanden*. Na dat wij tot omtrent een

uure bij gelegen hadden om de sloepen in te wagen, die van hunne post geraakt waren, namen wij de jol op het sleeptouw en de pinas voor ons uit vaarende, haalden wij de zeilen bij en stuurden N. t. W. naar enige kleine eilanden, welke in die streek lagen; zij scheenen ten minsten zoodanig te zijn; maar toen wij dezelve naderden, bespeurden wij dat zij door een breed rif aaneengevoegd waren: hierop lieten wij het naar het noordwesten afvallen en lieten die aan stuurboord zijde liggen; wij stuurden tuschen dezelve en de eilanden, die van het land af lagen, door, hebbende eenen onbelemmerden doortocht en van vijftien tot drie en twintig vademen water. Ten vier uren ontdekten wij enige laage eilanden en klippen in het W. N. W. en stuurden 'er onmiddelijk naar toe; ten half zeven ankerden wij aan de noord-oost-zijde van het noordlijkst van dezelve, op eene Engelsche mijl afstand en in zestien vademen water. Deze eilanden liggen N. W. vier mijlen van *Kaap Grenville* en om het groot getal vogelen, die wij op dezelve zagen, noemde ik die *Vogel-eilanden*. Een weinig voor zonne-ondergang waren wij in het gezigt van het groot land, dat overal zeer laag en zandig schein, zig noordwaarts tot in het N. W. t. N. uitstreckende, terwijl enige banken, kaden en laage zandige eilanden zig tot in het N. O. uitstrekten.

Ten zes uren in den morgenstond gongen wij

we-

wederom onder zeil met eene friske koelte uit het O. en wij stevenden N. N. W. naar enige laage eilanden, in die streek liggende, maar wij waren weldra genoodzaakt sterk bij den wind opreloeven, om eene bank te boven te zeilen, die wij aan bakboord ontdekten, terwijl wij ook nog andere ten oosten van ons hadden: toen wij deeze bank aan lij omgezeild waren, hadden wij de eilanden wel aan lij van ons, doch ziende enige banken van dezelve uitsteeken en enige klippen aan stuurboord, die wij niet ontdekten voor wij 'er zeer dicht bij waren, durfde ik niet te loefwaart van de eilanden zeilen en maakte dus een bijlegger, en de pinas, die vooruit was, sein gedaan hebbende om aan boord te koomen, zond ik haar aan lij van de eilanden, met last om langs den kant van de bank henen te houden, die van de zuid-zijde van het zuidlijkst eiland uitstak, terwijl ik tegelijk de jol uitzond om over de bank te vaaren om schildpad-den te zoeken. Zoo dra de pinas op eenen voeglijken afstand gekoomen was, wendden wij voor den wind om en zeilden haar na; terwijl wij aan lij van dit land voortstevenden, namen wij de jol op het sleeptouw; zij hadden maar eene kleine schildpad gezien en waren daarom slechts weinig tijds op de bank gebleven. Het eiland bevonden wij een klein zandig stuk lands te zijn met enige boomen op hetzelfde, en wij konden veele hutten, of wooningen van de inboorlingen, onderschei-

scheiden, welke wij onderfelden dat bij gelegenheid deeze eilanden van het vaste land, dat 'er maar vijf mijlen van daan ligt, gingen bezoeken, om schildpadden te vangen, als zij aan wal koomen om haare eiëren te leggen. Wij bleeven de pinas agter op vaaren N. N. O. en N. t. O. naar twee andere laage eilanden, hebbende twee banken buiten ons en eene tusfchen ons en het land. Wij waren op den middag omtrent vier mijlen van het groot land, dat wij noordwaarts zagen strekken, tot N. W. t. N. overal plat en zandig. Wij waren nu volgens onze waarneeming op de Zuider Breedte van $11^{\circ} 23'$ en op $217^{\circ} 46'$ Wester Lengte, en peilden van veertien tot drie en twintig vademmen water; maar deeze, zoo wel als de banken en eilanden, kunnen best op de kaart gezien worden. Ten een uur waren wij omtrent aan het eind van het zuidlijkst van de twee eilanden, die in het gezigt waren en ziende dat wij, zoo wij dezelve boven den wind voorbij zeilden, te verre van land zouden geraaken, hielden wij meer voor den wind af en liepen naar lij, daar wij eenen vrijen open doortocht vindende, N. t. W. stuurden in eene rigting langs het land, terwijl wij een klein eiland, dat tusfchen hetzelve en het fchip lag, en enige laage zandige eilanden en banken buiten ons lieten liggen, welke alle wij ten vier uren uit het gezigt verlooren en niet meer zagen voor de zon onder ging: op dit tijdstip lag het verst gedeelte van het

het land in het gezicht N. N. W. $\frac{1}{2}$ W. en kort daarop ankerden wij in dertien vademen in eenen zagten grond, op den afstand van omtrent vijf mijlen van land, daar wij tot den dageraad bleeven liggen.

Vroeg in den morgen gongen wij weder onder zeil en stuurden N. N. W. op het kompas naar het noordlijkst land in het gezicht; op dit tijdstip bevonden wij de afwijking dan de kompas-naald 3° 6' O. te zijn. Ten agt uren ontdekten wij banken vooruit en aan bakboord en zagen dat het noordlijkst land, dat wij voor het groot land aangezien hadden, van hetzelfde afgescheiden was en dat wij tusschen beiden door konden vaaren, met aan lij van de banken, die aan bakboord van ons lagen, en die nu dicht bij ons waren, te loopen; wij lieten het dan voor den wind om wenden en lagen bij, terwijl wij de pinas en jol afzonden om ons den weg te wijzen; toen stuurden wij N. W. langs de zuid-westlijke of binnen-zijde van de banken, steeds uit de mast scherp uitzierende, en nog eene andere bank aan bakboord hebbende: wij vonden egter een goed kanaal eene Engelsche mijl breed tusschen dezelve, waarin wij van tien tot veertien vademen peilden. Ten elf uren waren wij ten naasten bij aan het einde van het land, dat van het groot land was afgescheiden en daarscheen geene hindernis in den doortocht tusschen beiden te zijn; doch wijl wij de groote sloep vooruit hadden

den en dezelve toegetuigd was, zonden wij haar af, om aan bakboord langs den wal te vaaren, terwijl wij te zelfden tijd de pinas aan stuurboord uit zonden, voorzorgen, welke ik nodig rekende, alzoo wij eenen sterken vloed hadden, die ons zeer snel voortdreef en het was nabij hoog water: zoo dra de sloepen vooruit waren, zeilden wij haar agter na en geraakten op den middag door het kanaal. Wij waren toen, volgens onze waarneming, op $10^{\circ} 36'$ Breedte en het naast gedeelte van het groot land, dat wij kort daarna bevonden het noordlijkst te zijn, lag tusschen drie en vier Engelsche mijlen W. 2 Z. van ons: wij bevonden het land, dat van het groot land was afgescheiden, een enkel eiland te zijn, dat zig van N. tot N. 75 O. uitstreckte en 'er tusschen twee en drie Engelsche mijlen van af lag; wij zagen te gelijk nog andere eilanden op eenen aanmerkblijken afstand, die zig van N. t. W. tot W. N. W. uitstrekten en agter deeze eene andere keten hoog land, dat wij ook voor eilanden hielden: daar waren nog andere eilanden, die zig tot in het N. 71 W. uitstrekten, en welke wij op dit tijdstip voor het groot land aanzagen.

De punt van het groot land, die de zijde van het kanaal uitmaakt, waardoor wij gestevend waren, regt over het eiland, is het noordlijkst voorgebergte van het land en ik noemde het *York Kaap*. Zij ligt op $218^{\circ} 24'$ Westér Lengte, de noordlijke punt

pu
Zu
en
re
vru
de
Ba
en
laag
van
wel
klei
zijn
gen
klei
eilan
dat
vaar
mijl
kiel
hoop
de n
anke
en v
kaar
Ten
ten
ande
diep

punt ligt op $10^{\circ} 37'$, en de oostlijke punt $10^{\circ} 42'$ Zuider Breedte. Het land over de oostlijke punt en ten zuiden v... dezelve is vrij laag en, zoo verre het oog reiken kan, zeer plat en van een onvrugbaar aanzien. Ten Zuiden van de kaap vormt de kust eene groote open baai, die ik *Newcastle Baai* noemde in welke enige kleine laage eilanden en banken liggen; het omliggend land is ook zeer laag, plat en zandig. Het land aan de noord zijde van de kaap is heuvelachtiger, de valeien schijnen wel met hout bezet te zijn en de kust vormt enige kleine baaien, waarin goede ankerplaats schein te zijn. Digt bij de oostlijke punt van de kaap liggen drie kleine eilandjens, van een van welke eene kleine rei klippen in zee uitsteekt: daar is ook een eiland digt aan de noordlijke punt. Het eiland, dat de straat of het kanaal, door hetwelk wij gevaaren waren, vormt, ligt omtrent vier Engelsche mijlen buiten deeze, die, uitgezonderd twee, zeer klein zijn: het zuidlijkste is het grootst en veel hooger dan enig gedeelte van het groot land. Aan de noord-west zijde van dit eiland schijnt goede ankerplaats te zijn en aan land valeien, die hout en water beloofden. Deeze eilanden zijn op de kaart met den naam van *York eilanden* getekend. Ten zuiden en ten zuid-oosten en zelfs ten oosten en noorden van dezelve liggen nog verscheiden andere laage eilanden, klippen en banken; onze diepte was, terwijl wij tusschen dezelve en het

groot

groot land door zeilden, twaalf, dertien en veertien vademen.

Wij bleeven westwaarts langs de kust stevenen met een zagt koeltjen uit het Z. O. t. Z. en toen wij tusfchen drie en vier Engelsche mijlen voortgezeild waren, ontdekten wij dat het land vooruit, dat wij, toen wij het eerst zagen, voor het groot land hielden, uiteilanden bestond, welke door verscheiden kanaalen van hetzelfde waren afgescheiden: hierop zonden wij de sloepen weg met behoorlijke onderrigtingen, om ons den weg te wijzen door dat kanaal, dat digst aan het groot land lag; doch kort daarop klippen en banken in dit kanaal ontdekkende, deed ik sein aan de sloepen dat zij door het naaste kanaal ten noorden zouden vaaren, dat tusfchen deeze eilanden lag, terwijl wij enige van dezelve tusfchen ons en het groot land lieten liggen; het fchip volgde ons en had nooit minder dan vijf vademen water in het engst gedeelte van het kanaal, daar de afstand van eiland tot eiland omtrent anderhalve Engelsche mijl was.

Ten vier uren in den agtermiddag kwamen wij ten anker, zijnde omtrent anderhalve Engelsche mijl of twee mijlen binnen den ingang, op zes en eene halve vademen, met eenen zuiveren grond: het kanaal was hier breeder begonnen te worden en de eilanden ter wederzijde van ons lagen omtrent op eene Engelsche mijl afstand: het groot land strekte naar het Z. W.; de verste punt in het

ge-

ge
el
ga
ko
sch
In
me
te
pu
eil
ten
eni
tor
gen
ren
war
bon
hand
hadd
groc
zen
met
regt
gens
toen
stran
Wij
die n
van d

III

gezig lag Z. 48 W. en de zuidlijkste punt van de eilanden aan de noord-west zijde van den doorgang Z. 76 W. Tusschen deeze twee punten konden wij geen land zien, zoo dat wij hoopeschepten dat wij eindelijk eenen doortocht in de Indische zee gevonden hadden; om dit egter met méer zekerheid te kunnen bepaalen, besloot ik te landen op het eiland, dat aan de zuid-oostlijke punt van den doorgang ligt. Wij hadden op dit eiland veele der inwooneren gezien, toen wij eerst ten anker kwamen en toen ik in de sloep gong met enig volk, verzeld van den Heer BANKS en Doctor SOLANDER, om naar den wal te vaaren, zagen wij tien van hun op eenen heuvel: negen waren gewapend met zulke lansen als wij gewoon waren te zien en de tiende had een' boog en een' bondel pijlen, welke wij nimmer te vooren in handen van de inboorlingen van dit land gezien hadden: wij merkten ook op dat twee hunner groote versierzelen van paerlemoér om hunne halzen hadden hangen. Drie, onder welke de man met den boog was, plaatsten zig op het strand regt over ons, en wij verwagteden dat zij zig tegens onze landing zouden verzet hebben, maar toen wij tot binnen eene snaphaan-schoot van het strand kwamen, gongen zij op hun gemak henen. Wij beklommen terstond den hoogsten heuvel, die niet meer dan drie maalen zoo hoog als de top van de mast was, en de onvrugtbaarste van alle.

die wij gezien hadden. Van deezen berg was geen land te zien tusſchen het Z. W. en W. Z. W., zoo dat ik niet twijfelde of ik zou een kanaal tusſchen beiden vinden. Het land ten noord-ſteden beſtond uit een groot getal eilanden van verſchillende grootte en hoogte, het een agter het ander geplaatst, zoo verre noordwaarts en westwaarts als ik zien kon, dat niet minder kon zijn dan dertien mijlen. Naardien ik nu op het punt was om de oost-kust van *Nieuw Holland* te verlaaten, welks kusten ik had langs gevaaren van den agt en dertigſten graad breedte tot hier, die ik verzeekerd ben dat geen Europeaan ooit te vooren gezien heeft, heifte ik hier wederom de Engeliſche vlag op en ſchoon ik reeds bezit genoomen had van verſcheiden bijzondere gedeelten, nam ik nu bezit van de geheele oost-kust van den agt en dertigſten graad tot hier toe, zijnde op de Zuid-der Breedte van $10\frac{1}{2}^{\circ}$ in naam van Zijne Majesteit Koning GEORGE III, onder den naam van *Nieuw Zuid Wales*, met alle de baaien, rivieren, havenen en eilanden, die 'er op liggen: toen deden wij drie eereſhooten uit klein geweer, die door hetzelfde getal uit het ſchip beantwoord wierden. Deeze plegrigheid op het eiland ver-rijgt hebbende, dat wij *Bezitneeming Eiland* noemden, gingen wij wederom in onze ſloep, maar eene snelle eb, die N. O. liep, maakte onze terugreis naar het ſchip zeer moeielijk en lastig.

tig. Van den tijd dat wij laatst tusschen de banken gekoomen waren, hadden wij altoos een tamelijk getij gevonden; de vloed liep N. W. en de eb Z. O. Op deese plaats is het hoog water, bij nieuwe en volle maan, omtrent ten een of ten twee uren en het water gaat omtrent twaalf voeten lijnrecht op en neder. Wij zagen op veele plaatsen van de nabij liggende landen en eilanden rook opgaan, gelijk wij overal op de kust gezien hadden, na dat wij laatst weder door het rif naar dezelve gekeerd waren.

Wij bleeven den geheelen nacht ten anker liggen en tusschen zeven en agt uren in den morgen zagen wij drie of vier van de inboorlingen op het strand schulp-vischen raapen. Wij ontdekten, door middel van onze verrekijkers, dat het vrouwen waren en, gelijk alle de andere inwooneren van dit land, moeder naakt. Bij laag water, dat omtrent tien uren was, gongen wij onder zeil en stevenden Z. W. met een ligt koeltjen uit het O., dat naderhand naar het N. t. O. draaide: onze diepte was van zes tot tien vademen, uitgezonderd op eene enkele plaats, daar wij slechts vijf vademen hadden. Op den middag lag *Bezitting Eiland* vier mijlen N. 53 O. van ons af; het westlijkst eind van het groot land dat in het gezigt was lag Z. 43 W. tusschen vier en vijf mijlen van ons en scheen zeer laag; de zuidwest punt van het grootst eiland aan de noord-

west zijde van den doorgang lag N. 71° W. op den afstand van agt mijlen en deeze punt noemde ik *Kaap Cornwall*. Zij ligt op de Zuider Breedte van 10° 43' en op de Wester Lengte van 219° en enige laage landen, die omtrent het midden van den doorgang liggen, en die ik *Wallis Eilanden* noemde, lagen W. t. Z. $\frac{1}{2}$ Z. op den afstand van omtrent twee mijlen: onze breedte was, volgens waarneeming, 10° 46' Z. Wij bleeven met den vloed W. N. W. voort stevenen, hebbende weinig wind en van agt tot vijf vademen water. Ten half twee deed de pinas, die vooruit was, sein van ondiep water, waarop wij wendden en de jol afzonden om insgelijks te peilen: toen wendden wij weder en volgden haar agter na: in omtrent twee uren deeden zij beiden sein van ondiep water en, alzoo het nu bijna hoog water was, durfde ik niet voort stevenen, naardien het aan den grond zeilen op dien tijd noodlottig zou hebben kunnen wezen; ik kwam dan ten anker in wat minder dan zeven vademen, zand grond. *Wallis Eilanden* lagen vijf of zes Engelsche mijlen Z. t. W. $\frac{1}{2}$ W., de eilanden ten noorden strekten van Z. 73° O. tot N. 10° O. en een klein eiland, dat even in het gezicht was, lag N. W. $\frac{1}{2}$ W. Hier vonden wij dat de vloed westwaarts en de eb oostwaarts liep.

Na dat wij ten anker gekoomen waren, zond ik den stuurman in de groote sloep af om te peilen,

len, die, bij zijne terugkomst, in den avond, berichtede dat 'er eene bank was, zig noord en zuid uitstreckende, waarop slechts drie vademen water stonden en dat buiten dezelve zeven vademen water waren. Omtrent deezen tijd wierd het stil en het bleef stil tot den volgenden morgen ten negen uuren, toen wij het anker ligteden met een slap koeltjen uit het Z. Z. O. en wij stuurden N. W. t. W. naar het klein eiland, dat even in het gezicht lag, hebbende eerst de sloepen vooruit gezonden om te peilen: de diepte van het water was agt, zeven, zes, vijf en vier vademen, en drie vademen op de bank, zijnde het nu de eb van het laatste kwartier. Op deezen tijd lag het noordlijkst land dat in het gezicht was N. 9 O. *Kaap Cornwall* drie mijlen O. en *Wallis Eilanden* drie mijlen Z. 3 O. Deze bank, ten minsten zoo veel wij 'er van gepeild hebben, strekt omtrent N. en Z., maar hoe verre weet ik niet: derzelver breedte is niet meer dan eene halve Engelsche mijl op haar breedst. Toen wij over de bank waren, verdiepte het water tot zes en drie vierde vademen en wij hadden dezelfde diepte overal tot het klein eilandjen, dat vooruit lag en dat wij op den middag bereikten, wanneer het omtrent eene halve Engelsche mijl ten Zuiden van ons was. Onze diepte was nu vijf vademen en het noordlijkst land in het gezicht, dat een gedeelte is van dezelfde keten eilanden, welke wij in het noorden gezien

hadden van den tijd dat wij eerst de straat ingevaaren waren, lag N. 71 O. Onze Breedte was, volgens onze waarneeming, $10^{\circ} 33'$ Z. en onze Lengte $219^{\circ} 22'$ W. In deeze ligging hadden wij niets van het groot land in het gezigt. Alzoo wij nu dicht bij het eiland waren en maar weinig wind hadden, gongen de Heer BANKS en ik op hetzelfde aan land en vonden het, uitgezonderd enige weinige vakken, die met hout bezet waren, eene dorre rots, de verblijfplaats van de vogelen, die 'er in zulk eene groote menigte verkeerd hadden, dat zij de oppervlakte bijna geheel wit gemaakt hadden met hunne mist: van deeze vogelen scheen het grootste gedeelte gekken te zijn en daarom noemde ik de plaats *Gekken Eiland*. Na een kort verblijf keerden wij weder naar het schip en ondertuschen was de wind Z. W. geloopen; het was slechts een labber koeltjen en egter was het verzeld van eene dijning uit diezelfde streek, hetwelk, gevoegd bij andere omstandigheden, mij in mijn gevoelen bevestigde dat wij ten westen van *Carpentaria*, of het noordlijkst eind van *Nieuw Holland* gekoomen waren en dat wij nu eene open zee in het westen hadden, dat mij zeer verheugde, niet alleen omdat de gevaaren en vermbeyensfen van de reis nu op hun einde liepen, maar omdat het nu niet langer twijfeling onderhevig zou zijn, of *Nieuw Holland* en *Nieuw Guinea* twee afzonderlijke eilanden, of ver-

schil-

schillende deelen van eenzelfde eiland waren.

De noord-oostlijke mond van deezen doortocht of deeze straat ligt op de Zuider Breedte van $10^{\circ} 39'$ en op de Wester Lengte van $218^{\circ} 36'$. Zij wordt gevormd door het noordlijk eind van *Niouw Holland*, ten Z. O. en door eene verzameling van eilanden, welke ik de *Prins van Wales Eilanden* noemde, naar het N. W. en het is waarschijnlijk dat deeze eilanden zig geheel tot aan *Nieuw Guinea* uitstrekken. Zij verschillen zeer veel in hoogte en omtrek en veele scheenen wel met hout en planten bedekt te zijn: op de meeste, zoo niet op alle, zagen wij rook en dus kan 'er geen twijfel zijn of zij zijn bewoond: het is ook waarschijnlijk dat 'er tusfchen dezelve ten minsten even zulke goede doortochten zijn als die, door welken wij kwamen, misfchien nog betere, schoon men naar geene betere zoude behoeven te verlangen, zoo de toegang tot denzelven uit het oosten minder gevaarlijk was: dat 'er een minder gevaarlijke toegang zoude te ontdekken zijn, daar aan is, dunkt mij, weinig reden om te twifelen en om dien te vinden daartoe fchijnt weinig meer vereischt te worden dan te bepaalen hoe verre het voornaamste of buitenste rif, dat de banken ten oosten bepaalt, zig ten noorden uitstrekt, dat ik niet voor toekomende zeevaarders zou overgelaten hebben, zoo ik minder door gevaaren en ver-

moeienisfen ware gekweld geweest en een fchip gehad hadde, dat beter tot dat einde in ftaat was.

Aan dit kanaal of aan deezen doortocht gaf ik den naam van het fchip en ik noemde het *Endea- your - Straat*. Deszelfs lengte van het N. O. tot het Z. W. is tien mijlen en het is omtrent vijf mijlen breed, uitgezonderd aan den noord-oostlijken mond, daar het wat minder dan twee Engelsche mijlen breed is, alzoö het verengd wordt door de eilanden, die daar liggen. Dat, hetwelk ik *Bezitting Eiland* genoemd heb, is van eene tamelijke hoogte en grootte en wijlieten het tusfchen ons en het groot land liggen, terwijl wij tusfchen hetzelfde en twee kleine ronde eilanden, die omtrent twee Engelsche mijlen ten N. W. van hetzelfde liggen, doorvoeren. De twee kleine eilandjens, welke ik *Wallis Eilanden* genoemd heb, liggen in het midden van den zuid-westlijken mond en deeze lieten wij ten zuiden van ons. Wij hadden in de Straat van vier tot negen vadem diepte, met overal goeden anker-grond, uitgezonderd op de bank, die twee mijlen ten Noorden van *Wallis Eilanden* ligt, daar, bij laag water, flechts drie vadem water is: om eene naauwkeuriger kennis van deeze Straat te krijgen en van de ligging van de verfchillende eilanden en banken op de oostlijke kust van *Nieuw Wales* zal ik den leezer naar de kaart verwijzen, daar zij met alle de naauwkeurigheid, welke de omftandighe-

den

den toelieten, afgetekend staan; egter kan ik, met opzigt tot de banken, niet zeggen dat de helft derzelve zijn opgetekend, ook is het niet mogelijk te rekenen dat de helft in den loop van eene enkele reis zoude kunnen ontdekt worden: daar kunnen ook veele eilanden mijne teken-pen ontfapt zijn, bijzonderlijk tusfchen den twintigften en twee en twintigften graad breedte, daar wij eilanden verre in zee zagen, zoo verre als eilanden onderscheiden kunnen worden; toekomende zeevaarders moeten daarom niet denken dat 'er, daar geen eiland of bank op mijne kaart geplaatst is, ook geen eiland of bank in deeze zeeën zal gevonden worden: het is genoeg dat de ligging van die, welke op de kaart staan, getrouw is, en ik heb, over het algemeen, de grootste reden te hoopen dat zij zoo vrij van mislagen zal bevonden worden als de beste kaarten welke niet door volgende en herhaalde waarneemingen verbeterd zijn. De breedten en lengten van alle, of de meeste der voornaamfte kaapen en baaien kan men met vertrouwen aanneemen, want wij misten zelden ten minften eens daags eene waarneeming te doen, om de breedte van onze rekening te verbeteren; onze waarneemingen om de lengte te bepalen waren even talrijk, alzoó wij geene gelegenheid van de zon en maan lieten voorbij gaan. Ik zou de gelagtenis van den Heer GREEN te kort doen, als ik alhier niet getuigde dat hij onvermoeid was

in het doen van waarneemingen en het berekenen volgens dezelve en dat door zijne onderrigtingen en zijnen bijstand veele van de onder-officieren in staat gesteld wierden met groote naauwkeurigheid waarteneemen en te berekenen. Deeze wijze van de lengte op zee te vinden kan in algemeen gebruik gebragt worden en men kan 'er altijd op vertrouwen tot op eene halve graad na, dat genoeg is voor alle zeevaart-kundige waarneemingen. Zoo dan het waarneemen en berekenen onder de noodzaaklijke kundigheden van alle zee-officieren geteld wierden, zou de arbeid van den bespiegelenden theorist om dit vraagstuk op te lossen, zonder veel nadeel voor het menschedom, gespaard kunnen worden, ook zal het niet zoo moeilijk zijn om deeze kundigheden te verkrijgen of dezelve in oefening te brengen als in den eersten opslag schijnen zou; want, met hulp van den zeevaart-kundigen Almanak en de Sterrekundige Ephemerides, zal de berekening om de lengte te vinden weinig meer tijds wegneemen dan de berekening van een azimuth om de afwijking van de kompas-naald te bepaalen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Nieuw-Zuid-Wales. Beschrijving van het Land, deszelfs Voortbrengzelen en Bewooneren. Enige woorden van de taal. A. m. ingen over de stroc en getijen.

Van dit land, deszelfs voortbrengzelen en bewooneren zijn reeds veele bijzonderheden in den loop van dit verhaal opgegeeven, die zoodanig met de voorvallen doorweeven waren, dat men die daarvan niet scheiden kon. Ik zal thans eene vollediger en omstandiger beschrijving van elk dezer voorwerpen geeven, waarin, zoo 'er al enige dingen mogen herhaald zijn, egter het grootste gedeelte nieuw zal bevonden worden.

Nieuw Holland of, gelijk ik nu de oost-kust genoemd heb, *Nieuw-Zuid-Wales* is van grooter uitgestrektheid dan enig ander land in de bekende waereld, dat den naam van vast land niet draagt: de lengte van de kust, welke wij langs gezeild zijn; tot eene regte lijn gebragt, is niet minder dan van zeven en twintig graaden breedte, dat is ten naaften bij twee duizend Engelsche mijlen, zoo dat deszelfs vierkante oppervlakte veel grooter dan geheel Europa moet zijn. Ten Zuiden van den drie en dertigsten of vier en dertigsten

sten graad is het land over het algemeen laag en effen; verder noordwaarts is het heuvelachtig, maar nergens kan het bergachtig genoemd worden, en de heuvelen en bergen, te zaamen genomen, maaken slechts een klein gedeelte van de oppervlakte, in vergelijking van de valeien en vlakten. Het is over het geheel eerder dor dan vruchtbaar, nochtans is de rijzende grond afgewisseld door boschen en weiden en de vlakten en valeien zijn op veele plaatsen met gras bedekt; de grond is egter dikwerf zandig en veele van de weiden of draslanden zijn rotsachtig en dor, bijzonderlijk ten noorden, daar, op de beste plaatsen, de groeiing minder kragtig was dan in het zuidlijk gedeelte des lands; de boomen waren niet zoo hoog en het gras niet zoo rijk. Het gras is, over het algemeen, hoog, maar dun, en de boomen staan, daar zij de zwaarste zijn, zelden minder dan veertig voeten van elkanderen; ook is het land van binnen, zoo verre wij het konden bezien, niet beter bewasfen dan de zee-kust. De oevers van de baaien zijn bedekt met manglesboomen tot op den afstand van eene Engelsche mijl van het strand, onder welke de grond eene vette slijk is, die altoos bij spring-tijen onder vloeit; verder in het land ontmoeteden wij somtijds een moerasachtige grond, waarop het gras zeer dik en weelderig stond, en somwijlen eene valei, die met kreupel hout begroeid was: de
grond

grond schein in sommige strecken vatbaar voor verbetering, maar verre het grootste gedeelte is zoodanig dat hij niet bebouwd kan worden. De kust, ten minsten dat gedeelte van dezelve dat ten noorden van 25° Z. B. ligt, heeft veele fraaie baaien en havenen, daar de schepen voor alle winden volmaakt veilig kunnen liggen.

Zoo wij naar het aanzien van het land terwijl wij daar waren, dat in het heetste van het droog jaargetijde was, mogen oordeelen, dan is het wel bewaterd: wij vonden ontelbaare kleine beekjens en bronnen, maar geene groote rivieren; de beekjens worden evenwel waarschijnlijk groot in het regen-saizoen. *Dorstig Kanaal* was de eenigste plaats daar geen zoet water voor het schip te bekoomen was en zelfs daar wierden een of twee kleine poelen in de boschen gevonden, schoon de oppervlakte van het land overal doorneden was met zoute kreeken en mangles land.

Van boomen is 'er geene groote verscheidenheid. Van die, welke timmerhout konden genoemd worden, waren maar twee soorten; de grootste is de gom-boom, die het geheel land door groeit en van welken reeds gewag gemaakt is: hij heeft smalle bladeren, niet zeer ongelijk aan die van de willig, en de gom, of liever de harst, welke hij oplevert, is donker rood en gelijk naar Draaken bloed; mischien is zij dezelfde, want het is bekend dat deeze zelfstandigheid door

door meer dan een gewas wordt voortgebracht; DAMPIER maakt 'er gewag van en zij is mischien ook die, welke TASMAN op *van Diemens Land* vond, daar hij, zegt hij, *gom van de boomèn en gom-lak van den grond* zag. De andere soort van timmerhout is van een boom die omtrent als onze pijnboom groeit en van welken omstandig gesproken is in de beschrijving van *Botanie Baai*. Het hout van beiden deeze boomèn is, gelijk ik hier boven aangemerkt heb, zeer hard en zwaar. Behalven deeze zijn hier boomèn met eene zachte schors bedekt, die gemakkelijk kan afgeschild worden en dezelfde is, welke in de Oost-Indiëen tot het kalefaaten van schepen gebruikt wordt.

Wij vonden hier drie verschillende soorten van palmbroomen. De eerste, die in groote menigte in het zuidlijk gedeelte groeit, heeft bladeren, die als een waaiër geplooid zijn; de kool van deeze is klein, maar uitneemend zoet, en de nooten, welke zij in grooten overvloed draagt, zijn een zeer goed voeder voor zwijnen. De tweede soort had eene veel grooter gelijkenis met den waaren koolpalm uit de West-Indiëen; derzelver bladeren waren groot en gevind als die van den kokosnootenboom en deeze bracht ook eene kool voort, die, schoon niet zoo zoet als de andere, egter veel grooter was. De derde soort, die, gelijk de tweede, alleen in de noordlijke deelen

ge-

gevonden wierd, was zelden meer dan tien voeten hoog met kleine gevinde bladeren, naar die van eene soort van varen gelijkende: hij droeg geene kool, maar was vol nooten omtrent van de grootte van eene groote kastanje, maar ronder: alzo wij de doppen van deeze rondom de plaatsen, daar de Indiaanen hunne vuuren gemaakt hadden, verspreid zagen liggen, namen wij voor zeker aan dat zij goed waren om te eeten; zij egter, die 'er de proef van namen, leerden ten hunne kosten het tegendeel, want zij deeden de uitwerking van een hevig braak- en bulkzuiverend middel. Wij twiifelden egter nog niet of zij wierden door de Indiaanen geheeten, en denkende dat het gestel van de varkens zoo sterk zou zijn als het hun, schoon het onze zoo veel zwakker bevonden was, bragten wij die naar het schot; de varkens aten die ook indedaad op en, zoo wij enigen tijd meenden, zonder ongemak te gevoelen; maar in omtrent eene week wierden zij zoo ongesteld dat twee derzelve stierven en de overige herstelden met zeer veel moeilijkheid. Het is egter waarschijnlijk dat de vergiftige eigenschap van deeze nooten in het sap ligge, gelijk die van de *casava* of *maniok* uit de West-Indieën en dat het vleesch, gedroogd zijnde, niet alleen gezond, maar voedzaam zij. Behalven deeze soorten van palmbomen en manglesbomen, waren 'er verscheiden kleine boomen en heesters, in Europa

ge-

geheel onbekend, bijzonderlijk een die eene zeer slegte soort van vijg voortbragt, een ander die eene vrugt droeg, die wij een pruim noemden, naar welke zij in kleur, maar niet in gedaante, geleck, zijnde ter zijde plat als een kaasjen en een derde, die eene soort van purperen appel droeg, die, als hij enige dagen bewaard was, eetbaar wierd en enigzints naar een pruim van damascus smaakte.

Daar is hier eene groote verscheidenheid van planten om de verzameling van eenen kruidkundige te verrijken, maar zeer weinige zijn eetbaar. Eene kleine plant met lange, smalle, grasvormige bladeren, naar die soort van riet gelijkende, die in Engeland *katten-staert* genoemd wordt, levert eene harst op van eene heldere geele kleur, die volkoomen naar guttegom gelijk, behalven dat zij niet afgeeft; zij heeft eenen aangenaamen reuk, maar wij hadden geene gelegenheid om derzelve eigenschappen te ontdekken, zoo min als die van veele andere, welke den inboorlingen niet onbekend schijnen te zijn, alzoo zij dezelve bij naamen onderscheiden hebben.

Ik heb reeds gewag gemaakt van de wortelen en bladeren van eene plant, die naar de cocos van de West-Indieën gelijk en van eene soort van boon, waarbij nog kunnen gevoegd worden eene soort van pietercelie en porcelein en twee soorten van yams, eene van gedaante als eene ra-

dijs

dij
len
aan
vin
dik
ren
de
geli
I
opg
deel
halv
ong
van
is in
Pijn
V
opge
gesla
van
welk
gelijk
de ru
wit.
ven g
gevor
zoude
geach
dat h
III

dijs en de andere rond en met touwachtige vezelen bedekt; beiden soorten zijn zeer klein, maar aangenaam; wij hebben nooit de plant kunnen vinden, die dezelve voortbrengt, schoon wij dikwijls de plaatsen zagen daar zij nauwlijks waren opgegraaven; waarschijnlijk had de droogte de bladeren verteerd en wij konden dezelve niet, gelijk de Indiaanen, aan de stengels ontdekken.

De meeste der vrugten van dit land zijn reeds opgenoemd. Wij vonden eene in het zuidlijk gedeelte des lands, die naar eene kers geleek: behalven dat de steen zagt was, en eene andere niet ongelijk in voorkoomen aan eene ananas, maar van eenen onaangenaamen smaak, die wel bekend is in de Oost-Indiëen en aldaar door de Hollanders *Pijn Appelboom* genoemd wordt.

Van de viervoetige dieren heb ik reeds den hond opgenoemd en den Kangaroo en het dier van het geslacht der buidelrotten, dat naar de Phaianger van BUFFON gelijkt, omstandig beschreven, bij welke ik nog een kan voegen naar een bunling gelijkende, hetwelk de inboorlingen *Quoll* noemen; de rug is bruin met wit gevlekt en de buik zuiver wit. Verscheiden van ons volk zeiden dat zij wolven gezien hadden; maar, zoo wij geen spoor gevonden hadden, die dat bericht bevestigden, zouden wij het mischien zoo min geloofwaardig geacht hebben als dat van dengeenen die vertelde dat hij den duivel gezien had.

Van vledermuizen, die den overgang tusſchen de viervoetige dieren en vogelen maaken; zagen wij veele ſoorten, bijzonderlijk eene; die, gelijk ik reeds aangemerkt heb, grooter dan eene patrijs was; wij hadden het geluk niet van eene, hetzij leevend of dood, te vangen; maar wij hielden haar voor die welke BUFFON onder den naam van het Rosjen *la Rousfette*, of het Roodjen *la Rouge* beschreven heeft.

De zee- en andere water-vogelen van dit land zijn meeuwen, kormorans, Jan van Genten of kropganzen van tweeërle ſoorten, gekken, Amerikaanse ſternen, wulpen, ganzen, pelikaanen van eene ontzagchelike grootte en veele andere. De land-vogelen zijn kraaten, papegaaien parkieten, kakatoes en andere vogelen van dat geſlacht van uitmuntende ſchoonheid, duiven, kwartels, trappanzen, reigers, kraanvogelen, haviken en arenden. De duiven vliegen in talrijke vlugten, zoo dat, niettegenſtaande zij ten uiterſten ſchuw waren, ons volk dikwijls tien of twaalf van dezelve op eenen dag doodde. deeze vogelen zijn zeer fraai en zeer verſchillende van alle andere die wij ooit gezien hadden gekuifd.

Onder andere kruipende dieren zijn nſer verſchillende ſoorten van ſlangen; ſommige ſchadelijk en andere onſchadelijk, ſcorpioenen, duizendbeenen en hagediſen. Daar zijn maar weinige infekten; de voornaamſte zijn moskiten en mieren.

Van

Van mieren zijn 'er verscheiden soorten; sommige zijn zoo groen als een blad en leeven op boomen, daar zij haare nesten van verschillende grootte bouwen van de grootte van een 's menschen hoofd tot die van eene vuist. Deeze nesten zijn zeer aardig gebouwd; zij zijn gemaakt door het nederbuigen van verscheiden bladeren, elk zoo breed is als een 's menschen hand van welke zij de punten te zaamenlijmen, zoo dat zij eene beurs vormen; de lijm, die zij daartoe gebruiken, is een dierlijk sap, welk de natuur haar in staat gesteld heeft te bewerken. Hunne wijze van de bladeren eerst neder te buigen hadden wij geene gelegenheid om waarteneemen, maar wij zagen duizenden, die alle haare kragten vereenigden om dezelve in dien stand te houden, terwijl eene menigte andere van binnen druk bezig waren met het lijm aantestrijken, die deeze bladeren moest beletten weder terug te keeren. Om ons te overtuigen dat zij nedergebogen en nedergelield wierden door de kragt van deeze kleine arbeidsters, stonden wij haar in haar werk en, zoo dra zij van haare posten verdreven waren, sprongen de bladeren, waaraan zij werkten, op, met eene veel grooter kragt dan wij geloofd hadden dat zij in staat zouden geweest zijn door enige vereeniging van kragten te overwinnen. Doch schoon wij onze nieuwgierigheid ten haare kosten voldeeden, bleef egter de belediging niet ongewrooken, want duizenden

wierpen zig onmiddelijk op ons en gaven ons ondraaglijke pijn met haare steeken, vooral die, welke op onze halzen en in onze hairen vielen, waaruit zij niet gemakkelijk gedreven wierden: de steek was naauwlijks minder pijnlijk dan die van de bije; doch, zoo zij niet herhaald wierd, duurde de pijn niet langer dan eene minuut.

Eene andere soort is gantsch zwart en haar werk en levenswijs zijn niet minder buitengemeen. Haare wooningen zijn het binnenste van de takken van een' boom, welke zij weeten uit te hollen door 'er het pit uit te werken, bijna tot het eind van het dunste takjen; terwijl de boom ondertuschen blijft bloeien als of 'er geene zulke gasten in zaten. Toen wij den boom eerst vonden, plukten wij enige van de takken en waren ontrent zoo verwonderd als wij geweest zouden zijn, zoo wij gezien hadden dat wij een heilig bosch hadden geschonden, daar elke boom, gekwetst zijnde, takken van leven zoude geeven; want wij waren terstond bedekt met legiöenen van deeze dieren, uit elken gebrooken tak zwerfende, en hunne steeken met onophoudlijk geweld uitdeelende. RUMPHIUS heeft van dezelve gewag gemaakt in zijn *Herbarium Amboinet. se. Vol. II. p. 257*; maar de boom, in welken hij haare woonplaatsen zag, is zeer verschillende van dien, in welken wij die gevonden hebben.

De derde soort vonden wij genesteld in den wortel van eene plant, die op den bast van boomen groeit

groeit op de wijze van Maarentakken en welken zij daartoe doorboord hadden. Deeze wortel is gewoonlijk zoo dik als eene groote knol en somtijds veel dikker: als wij denzelven doorsneeden, vonden wij dien doorboord met ontelbaare slingerende gangen, alle vol van deeze diertjens, hetgeen egter den groei van de plant niet nadeelig scheen geweest te zijn. Wij sneeden nooit eenen van deeze wortelen door, of hij was bewoond, schoon sommige niet dikker waren dan eene hazelnoot. De diertjens zelve zijn zeer klein, niet meer dan half zoo groot als de gemeene roode mier in Engeland. Zij hadden angels, maar naauwlijks kragt genoeg om derzelver steek te doen gevoelen; zij hadden egter het vermogen van ons even zeer, zoo niet meer, te kwellen; want zoo dra wij den wortel behandelden, zwermden zij uit ontelbaare gaatjens en over die deelen van ons lighaam, welke niet bedekt waren, loopende, deden zij ons eene kitteling gevoelen, die ondraaglijker was dan pijn, uitgezonderd wanneer zij tot eene groote hevigheid is aangegroeid. RUMPHIUS heeft ook eene beschrijving van deezen wortel en deszelfs bewooneren gegeven *Vol. VI. p. 120*, daar hij van eene andere soort gewag maakt, die zwart is.

Wij vonden nog eene vierde soort, die volkoomen onschadelijk is en die bijna naauwkeurig gelijkijkt naar de witte mieren van de Oost-Indiëen; de

bouwing van deeze is nog merkwaerdiger dan die van de andere. Zij hebben tweeërleie soorten van wooningen; de eene hangen aan de takken van boomen en de andere zijn op den grond opgerigt: die op de boomen zijn omtrent drie of viermaalen zoo dik als een's menschen hoofd en zijn van eene brooze zelfstandigheid gebouwd, die schijnt te bestaan uit kleine stukjens van gewassen, met eene lijmerige stoffe te zaamen gekneed, welke hunne lighaamen waarschijnlijk opleveren; als men deeze korst doorbreekt, vertoonen zig ontelbaare cellen, krioelende van inwooneren, in eene groote verscheidenheid van slingerende kanaalen, die alle met elkanderen gemeenschap hebben en met verscheiden openingen, die naar andere nesten op denzelfden boom leiden; zij hebben ook eenen grooten gang of bedekten weg, die naar den grond loopt en onder denzelfden doorgaat naar het ander nest of huis, dat aldaar gebouwd is. Dit huis staat gemeenlijk aan den wortel van een' boom, maar niet van dien, waarop haare andere huizen gebouwd zijn: het is van gedaante als een kegel van regelmaatige zijden en is somtijds meer dan zes voeten hoog en omtrent zoo veel in doorsnede. Sommige zijn kleiner en deeze zijn gemeenlijk op de zijde plat en gelijken zeer veel in gedaante naar de steeten, die in verscheiden deelen van Engeland gevonden worden en welke men voor overblijfselen van oudheden der Druiden houdt. De

bui-

buiten zijde van deeze is van wel getemperde klei, omtrent twee duimen dik, en binnen in zijn de cellen, die aan de buitenzijde geene opening, maar alleen gemeenschap hebben met den onderaardschen gang, die naar de huizen op den boom loopt en naar den boom, bij welken zij gebouwd zijn, daar zij in den wortel opklimmen en zoo naar boven door den stam en de takken, onder bedekte wegen van dezelfde soort als die, door welke zij van haare andere wooningen nederdaalden.

In deeze wooningen op den grond verschuilen zij zig waarschijnlijk in den winter of in het regenfaizoen, aizoo zij bestand zijn tegens alle vogt, die 'er vallen kan, dat die in den boom, schoon gemeenlijk onder den eenen of anderen overhangenden tak gebouwd, door den aart en de dunheid van de korst of den muur niet zijn kunnen.

De zee schenkt alhier veel milder voedsel aan de inwooneren dan het land, en schoon visch 'er juist niet zoo overvloedig is als gemeenlijk op hooger breedten, trokken wij egter zelden den zegen zonder van vijftig tot twee honderd ponden te vangen. De visch is van verscheiden soorten, doch behalven den harder en enige van de schulp-vischen, zijn geene derzelve in Europa bekend; de meeste zijn eetbaar en sommige zeer lekker. Op de banken en klippen is eene ongelooftijke menigte van de schoonste groene schildpad in de waereld en oesters van verschillende soor-

ten, bijzonderlijk de rots-oester en de paert-oester. Van de reusachtige kokhaanen heb ik reeds melding gemaakt; behalven deeze zijn 'er ook zee-kreeften en krabben; van deeze zagen wij egrer alleen de schaaen. In de rivieren en zoute kreeken zijn aligators.

De eenigste die tot hier toe enig bericht van dit land of deszelfs bewooneren gegeven heeft is DAMPIER en schoon hij, over het algemeen, een geloofwaardig schrijver is, heeft hij zig egrer in veele bijzonderheden bedrogen. Het volk, dat hij zag, bewoonde wel een gedeelte van de kust, zeer verre afgelegen van dat, hetwelk wij bezogt hebben; maar wij zagen ook inwooneren op gedeelten van de kust die zeer verre van elkanderen lagen, en, alzoo 'er eene volkoomen gelijkvormigheid in persoon en gewoonten onder hen alle plaats had, kan men natuurlijk besluiten dat de afstand in eene andere strekking die gelijkenis niet zeer veel afgebrooken zal hebben.

Het getal der bewooneren van dit land schijnt zeer klein te zijn naar evenredigheid van deszelfs uitgestrektheid. Wij zagen nimmer een dertigtal van dezelve bij elkanderen dan eens, en dat was in de *Botanie Baai*, wanneer de mannen, vrouwen en kinderen zig op eene klip verzamelden om het schip te zien voorbij vaaren: toen zij, gelijk haarblijklijk was, een besluit namen om ons te bevegten, konden zij niet meer dan veertien of

vijf.

vijf
heb
hui
bev
de
tus
stree
daar
ontz
min
welk
dat
woon
het i
kuste
sten
bruik
zoo z
en v
den.
staat
hebbe
de ze
niet b
De
geme
het so
twint
ven v

vijftien strijdbare mannen bijeenbrengen en wij hebben nergens een getal van hunne dakken of huizen bij elkanderen gezien, dat meer menschen bevatten kon. Het is wel waar dat wij alleen de zee-kust aan de oost-zijde zagen en dat 'er tusfchen deeze en de west-kust eene onmeetlijke ftreek land is, die nog geheel onbezogt is; maar daar is groote reden om te gelooven dat dit ontzagchelijk groot land of geheel wild is, of ten minften nog dunner bewoond dan de strecken, welke wij bezogt hebben. Het is onmogelijk dat in de binnen-landen in alle jaargetijden inwooners zouden kunnen bestaan zonder landbouw; het is zeer onwaarschijnlijk dat de bewooners der kusten geheel onbedreven zouden zijn in de konsten van bebouwing, als zij binnens lands in gebruik waren, en het is even onwaarschijnlijk dat, zoo zij zulke konsten kenden, 'er geene voetspooren van dezelve onder hen zouden gevonden worden. Het is zeeker dat wij geenens voet gronds in staat van bebouwing in het gantsche land gezien hebben en daarom kan men wel besluiten dat, daar de zee de inwooneren niet helpt voeden, het land niet bewoond is.

De eenigste volks-bende, met welke wij enige gemeenschap hadden, vonden wij ter plaats daar het schip gekield wierd; zij bestond uit een en twintig perfoonen, namelijk twaalf mannen, zeven vrouwen, een jongetjen en een meisjen: de

vrouwen zagen wij niet dan van verre; want, als de mannen de rivier over kwamen, wierden zij altoos agter gelaaten. De mannen waren hier en elders van eene middelbaare gestalte en over het algemeen wel gemaakt, net van lijf en leden en zeer sterk, werkzaam en vlug: hun gelaat was niet zonder enige uitdrukking en hunne stemmen waren merklijk zagt en verwijfd.

Hun vel was overal zoo met vuil befmeerd, dat het zeer bezwaarlijk was te zeggen van welke kleur zij waren: wij beproefden dikwijls die korst, door het wrijven met natte vingers, wegteneemen, maar wij konden dit niet gedaan krijgen. Met dit vuil bedekt gelijken zij bijna zoo zwart als een Neger en, volgens hetgeen wij best hebben kunnen ontdekken, is hun vel zelf van de kleur van roet, of die gemeenlijk chocoalat-kleur genoemd wordt. Hunne trekken zijn verre van onaangenaam te zijn, hunne neusen zijn niet plat en hunne lippen niet dik; hunne tanden zijn wit en gelijk en hun hair is natuurlijk lang en zwart; het is egter gewoonlijk kort afgesneden; het is over het algemeen sluik, maar somtijds is het enigzins gekruld; wij zagen geen eenen of zijn hair was verward en vuil, schoon zonder olie of vet, en tot onze groote verwondering vrij van ongedierte. Hunne baarden waren van dezelfde kleur als hun hair en digt en dik: zij laaten die evenwel niet lang groeijen. Een, welken wij op eenen dag met

me
zie
den
zoe
dit
in h
en l
dez
E
gem
voel
bloo
het k
Hun
het
steek
siera
zetter
zien
dat
misc
paale
schen
steekt
de ne
zaak
adem
willen
voor

met zijn baard wat langer dan zijne makkers gezien hadden, zagen wij den volgenden dag met denzelfen wat korter, en wij vonden, bij onderzoek, dat de einden der hairen afgebrand waren: uit dit geval en omdat wij nooit een scherp werktuig in hunne handen gezien hadden, beslooten wij dat en het hair en de baard kort gehouden wierden door dezelve te zegen.

Beiden de kunnen gaan, gelijk ik reeds heb aangemerkt, moeder maakt en schijnen niet meer gevoel van onbetamelijkheid te hebben in het ontblooten van het gantsche lijf dan wij gevoelen in het bloot draagen van onze handen en aangezigten. Hun voornaamste opschik is het been, dat zij door het kraakbeenig tusschenschot van de neusgaten steeken: welke verkeerde smaak hen dit voor een sieraad konde doen houden, of wat hen konde aanzetten, voor zij het gedragen hadden of hadden zien draagen, de pijn of het ongemak te lijden, dat 'er noodwendig mede verzeld moet gaan, is misfchien voor het menschlijk verstand niet te bepaalen: naardien dit been zoo dik is als een's menschen vinger en tusschen vijf en zes duimen lang, steekt het geheel dwars voor het aangezicht en stopt de neusgaten zoo volkoomen toe, dat zij genoodzaakt zijn hunnen mond wijd open te houden om adem te haalen en zoo snuiven, als zij spreken willen, dat zij naauwlijks verstaanbaar zijn zelfs voor malkanderen. Onze matroozen noemden het
grap-

grappig hunne blinde raa, en het stond inderdaad zoo koddig, dat wij, voor wij 'er aan gewoon waren, ons bezwaarlijk van lagchen onthouden konden. Behalven dit neus-juweel hadden zij ook kettingen om den hals van schulpen gemaakt, die zeer net gefneden en aan elkanderen geregen waren, arm-ringen van dun koord, twee of drie maalen om het oppergedeelte van den arm gewonden en eene streng van gevlogten menschen hair, omtrent zoo dik als eene wollen draad om den middel gebonden. Behalven dit hadden sommige ringkraagen van schulpen om den hals, die dwarsch over de borst hongen. Doch schoon dit volk geene klederen draagt, hebben hunne lighaamen egter nog eene bedekking behalven het vuil, want zij schilderen zig wit en rood: het rood wordt gemeenlijk in breede vakken op de schouderen en de borst gelegd, en het wit ligt in streepen, sommigé smal, andere breed: de smalle waren over de beenen getrokken en de breede over het lijf, niet zonder enige smaak. Het wit lag ook in kleine vakken op het aangezigt en was in eenen kring rondom elk oog getrokken. Het rood scheen oker te zijn, maar wat het wit ware konden wij niet ontdekken; het was digt van korrel, zeepachtig op het gevoel en bijna zoo zwaar als lood-wit; mogelijk was het eene soort van *Stearites* of Speksteen, maar tot onze groote spijt konden wij 'er geen korrel van bekoomen om het te onderzoeken.

Zij

Zij
 her
 vee
 dat
 wij
 daa
 van
 ged
 is w
 kon
 de
 nen
 de p
 die h
 wedd
 geer
 zijn;
 te ge
 met g
 waara
 want
 van d
 vonda
 ten,
 haage
 op hu
 zweer
 dige l
 van w

Zij hebben gaten in hunne ooren, maar wij zagen hen 'er nooit iets in draagen. Zij hechteden zoo veele waarde aan de versierzelen die zij hadden, dat zij nimmer iets wilden afstaan voor alles wat wij hun bieden konden, dat te zonderling was, daar onze glazen koraalen en linten versierzelen van denzelfden aart waren, maar regelmaatiger van gedaante en blinkender stoffen. Zij hadden, wel is waar, geen denkbeeld van koophandel, en wij konden 'er hun geen begrip van geeven: zij namen de dingen, die wij hun gaven, aan; maar scheenen onze tekenen niet te verstaan, als wij iets in de plaats vroegen. Dezelfde onverschilligheid, die hen beletteden te koopen hetgeen wij hadden, wederhield nen ook van steelen: als zij meer begeerd hadden, zouden zij zoo eerlijk niet geweest zijn; want toen wij weigerden hun eene schildpad te geeven, wierden zij verwoed en tragteden die met geweld te neemen en wij hadden niets anders, waaraan zij de minste waarde scheenen te hechten; want, gelijk ik hier boven heb aangemerkt, veele van de dingen, die wij hun gegeeven hadden, vonden wij zorgloos in de boschen nedergesmeten, als speelgoed van kinderen, dat slechts behaagt zoo lang tot het nieuw 'er af is. Wij zagen op hunne lighaamen geene tekenen van ziekten of zweeren, maar groote lidtekenen in onregelmaatige lijnen, die de overblijfszelen scheenen te zijn van wonden, die zij zigzelve met een stomp werktuig

talg gegeven hadden, en welke wij uit hunne tekenen verkonden dat godagtenisfen van hunne droefheid over het verlies van overledene vrienden waren.

Zij schijnen geene vaste woonplaatsen te hebben, want wij zagen in het geheel land niets dat naar eene stad of een dorp geleek. Hunne huizen, zoo men die nog huizen kan noemen, schijnen met minder konst en schranderheid gemaakt te zijn dan alle andere die wij gezien hadden, uitgezonderd de ellendige hutten op *Terra del Fuego* en in sommige opzigten zijn zij zelfs nog beneden deeze. Aan de *Boranie Baai*, daar zij best waren, waren zij juist even zoo hoog dat een mensch er regrop in zitten kon, maar niet wijd genoeg dat hij zig in enige rigting regruit in dezelve kon uittrekken: zij zijn gebouwd van buigzaam teenen, omrent zoo dik als een vinger, in de gedaante van een oven, de twee einden worden in den grond gestookt en dan met palm-bladeren en breede stukken boom-bast bedekt: de deur is niet anders dan een groot gat aan het eind, over welk het vuur wordt gestooke, gelijk wij aan de asch zien konden. Onder deeze huizen of dakken slaapen zij en liggen gekromd zoo dat hunne hiel en aan hun hoofd koomen en in deeze houding kan eene derzelve drie of vier personen bevatten. Naar maate wij noordwaarts vorderden, en de luchtstreck warmer wierd, vonden wij deeze af-

dak-

dak-
teen-
dek-
voe-
gest-
den-
dat-
tege-
schij-
hoo-
haan-
vuur-
wter-
plaa-
fen-
zij,
op-
twee-
ting-
hier-
even-
het-
den-
naar-
wijs-
hebb-
zelfde-
bezo-
zij-
sla-

dakken ligter; zij waren, gelijk de andere, van
 teenen gebouwd, en met bast van boomen ge-
 dekt; maar geene derzelve waren meer dan vier
 voeten diep en eene zijde was geheel open; de
 gesloten zijde stond altoos tegens den heerschen-
 den wind en regt over de open zijde was het vuur,
 dat waarschijnlijk meer tegens de moskiten dan
 tegens de koude aangelegd wierd. Het is waar-
 schijnlijk dat zij onder deeze hutten slechts hunne
 hoofden en het bovenst gedeelte van hunne lig-
 haamen steeken, terwijl zij hunne voeten naar het
 vuur uitstrekken. Zij wierden, als het verischte
 wierd, opgezet door trekkende horden op die
 plaatsen, die haar voor een tijd voedsel verschaften
 en wierden door haar agtergelaaten, wanneer
 zij, na dat het uitgeput was, heen gingen; maar
 op plaatsen daar zij slechts voor eenen nacht of
 twee bleeven, sliepen zij zonder enige beschei-
 ting; uitgezonderd de struiken of het gras, dat
 hier bijna twee voeten hoog is. Wij merkten
 evenwel op dat, schoon de slaap-hutten, die wij op
 het groot land vonden, altijd van den heerschen-
 den wind gekeerd stonden, de hutten op de eilanden
 naar denzelven gedraaid waren, hetwelk een be-
 wijs schijnt te zijn dat zij hier een zagt jaargetijde
 hebben, gedurende welk de zee stil is en dat he-
 zelfde weder, dat hen in staat stelt de eilanden te
 bezoeken, de lucht welkoom maakt, zelfs terwijl
 zij slaapen.

Het

Het eenigst huisraad dat wij in deeze huizen zagen, is eene soort van langwerpig vat van boombast gemaakt, enkel door het opbinden van de twee einden met een reën, die, niet afgesneden zijnde, met een voor een oor dient; deeze wierden, naar het ons toefcheen, gebruikt als emmers om water uit de brôn te haalen, welke somtijds op eenen aanmerklijken afstand kan wezen. Zij hebben egter ook een kleine zak, die gemaakt wordt door draaden aan maazen te leggen, omtrent op de wijze van het knoopwerk, dat onze juffers werken om beurzen te maaken. Deezen zak draagt de man los op zijne schouderen aan een touwtjen, dat om zijn hoofd hangt; daar is gewoonlijk een klomp of twee verw en harst in, enige visch-hoeken en lijnen, eene schulp of twee, waarvan hunne hoeken gemaakt worden, enige punten van pijlen en hunne gewoone versierzelen; dit bevat den gantschen waerelschen schat van den rijksten onder hen.

Hunne visch-hoeken zijn zeer net gemaakt en enige zijn zeer klein. Om schildpadden te harpöenen hebben zij eene pen van hout, omtrent een voet lang en wel met weërhaaken voorzien; zij zit in eene sleuf aan het eind van eenen stok van ligt hout, omtrent zoo dik als eene vuist en ten naasten bij zeven of agt voeten lang; aan den stok is een eind van eene losse lijn gebonden, omtrent drie of vier vademen lang, van welke het

ande
te f
en a
is en
vlieg
getro
ook e
ne ka
sleepe
lijk il
schild
lijnen
tot de
tige z
het b
weeter
Hun
schoon
den en
nietteg
moeije
te nade
zel kan
egter o
onder d
opgeno
van ver
fen daa
Zij se
III. D

ander eind aan de pen vast is. Om de schildpad te schieten wordt de pen in de sleuf gedaan en als zij in het lighaam van het dier gestookt is en door de weërhaaken daarin wordt gehouden, vliegt 'er de stok af en dient als een' boei om het getroffen dier in het water te vinden; het dient ook om het moede te maaken, tot zij het met hunne kano's kunnen onderhaalen en naar het strand slepen. Eene van deeze pennenvonden wij, gelijk ik reeds gezegd heb, in het lijf van eene schildpad, dat over dezelve geneezen was. Hunne lijnen zijn van de dikte van een halven duims touw tot de sijnte van een hair en zijn van eene plantaartige zelfstandigheid gemaakt, doch van welke in het bijzonder hadden wij geene gelegenheid te weeten te koomen.

Hun voedsel bestaat hoofdzakelijk uit visch, schoon zij somtijds den kangaroo weeten te dooden en zelfs verscheiden soorten van vogelen, niettegenstaande zij zoo schuw zijn, dat wij het moeilijck vonden hen tot op eene snaphaan-schoot te naderen. Het eenigst gewas dat als hun voedsel kan beschouwd worden, is de yam; zij eeten egter ongetwijfeld de verschillende vrugten, die onder de andere voortbrengzelen van het land zijn opgenoemd; ook zagen wij de schillen en doppen van verscheiden derzelve liggen omtrent de plaatsen daar zij hun vuur gestookt hadden.

Zij schijnen geen dierlijk voedsel raauw te eeten;

doch geen vat hebbende , waarin water kan gekookt worden , branden zij het op kolen , of bakken het in een gat door middel van heete steenen , op dezelfde wijze als door de inwoonieren van de zuid-zee eilanden wordt in het werk gesteld.

Of zij eene plant kennen die eene dronken makende kracht heeft weeten wij niet ; maar wij merkten op dat verscheiden van hun altoos bladeren in hunnen mond hadden , gelijk een Europeaan tabak en een Oost-Indiër betel : wij hebben de plant nooit gezien dan wanneer zij die op ons verzoek uit hunnen mond namen ; mischien is zij eene soort van betel ; maar welke zij ook ware , zij had geene uitwerking op de tanden of lippen.

Naardien zij geene netten hebben , vangen zij de visch alleen met harpoenen , of met den hoek en de lijn , uitgezonderd die , welke zij in de holtten van de klippen en banken vinden , die ter halver ebbe droog zijn.

Hunne wijze van jaagen hadden wij geene gelegenheid te zien ; maar wij gisten aan de inkervingen , welke zij overal in de groote boomen gehakt hadden , om die te beklommen , dat zij zig in derzelve toppen plaatsten en daar op de dieren loerden , die bij geval dicht genoeg voorbij kwamen om met hunne lanssen getroffen te kunnen worden : het is ook mogelijk dat zij dus geplaatst zijnde vogelen vangen , als zij koomen roesten.

Ik heb aangemerkt dat , toen zij onze tenten op den

den oever van de *Endeavour-Rivier* verlieten, wij hen konden nagaan aan de vuuren, welke zij op weg ontfaken, en wij verbeeldden ons dat men deeze vuuren gebruikte om op de eene of andere wijze de kanguroos te vangen, welke wij zagten dat zoo bevreesd voor vuur waren, dat onze honden hen naauwlijks over de plaatsfen konden drijven, die nieuwling verbrand waren, schoon het vuur reeds was uitgebluscht.

Zij weeten zeer gemakkelijk vuur te maaken en verspreiden het op eene wonderlijke wijze. Om het voorttebrengen, neemen zij twee stukken van droog zag hout; het een is een stokjen, omtrent agt of negen duimen lang, het ander stuk is plat: aan den stok maaken zij eene stompe punt aan het een eind en dien stok op het plat stuk drukkende, draaien zij het snel rond door het tusschen hunne twee handen te houden, gelijk wij met een chocolaat molen doen, terwijl zij dikwijls hunne handen naar boven strijken en dezelve dan weder naar beneden laten glijden om de drukking zoo veel mogelijk te vermeerderen. Op deeze wijze krijgen zij in minder dan twee minuten vuur en zij vermeerderen het van de minste vonk met groote spoed en behendigheid. Wij hebben dikwijls eenen van hun langs het strand zien loopen, naar allen schijn niets in zijne hand houdende, die, eenen oogenblik nederbukkende, op den afstand van elke tien of twintig roeden, vuur agter zig liet, gelijk

wij eerst aan den rook en dan aan de vlam onder het drijf-hout en ander ruigte, dat verspreid lag; zien konden. Wij hadden de nieuwsgierigheid van eenen van deeze vuur-planters te bezien, toen hij heen gong, en wij zagen hem eene kleine vonk in droog-gras oprollen, die, als hij een weinig geloopt had, door den togt, welken zijne beweging voortbragt, aangeblaazen zijnde, begon te branden; dan legde hij het neder op eene plaats, die tot zijn oogmerk geschikt was, en rolde weder eene vonk in een ander bosjen gras, waarna hij zijnen weg vervolgde.

Daar zijn mischien weinige dingen in de historie van het menschedom die zoo wonderlijk zijn als de ontdekking en het gebruik van het vuur: men zal niet ligt betwisten dat de wijze van het voortbrengen, hetzij door slaan of door wrijven, bij geval ontdekt moet wezen; maar de eerste uitwerkingen van het vuur moeten natuurlijk de geene, voor welken het een nieuw voorwerp was, met schrik en vrees getroffen hebben: zij moeten het aangezien hebben als een vijand van het leven en de natuur om te pijnigen en te vernielen alles wat gepijnigd of vernield kon worden, en daarom schijnt het niet gemakkelijk te begrijpen wat hen, die het de eerste een kort bestaan van het geval zagen verkrijgen, konde aanlokken om het met opzet hervoort te brengen. Het is geenzins waarschijnlijk dat zij, die eerst vuur zagen, het
met

met dezelfde voorzigtigheid naderden als zij, die met dezelfs uitwerkingen gemeenzaam zijn, zoo dat zij slegts verwarmd en niet gebrand wierden, en het zou natuurlijk zijn te denken dat de ondraaglijke pijn, welke het, bij zijne eerste verschijning, den onkundigen nieuwsgierigen moet veroorzaakt hebben, eene eeuwige vijandschap zoude gezaaid hebben tuschen deeze hoofdstof en het menschlijk geslacht, en dat dezelfde beweegoorzaak, die de menschen aanzet om eene slang te verpletteren, hen ook zoude aanzetten om het vuur uitte dooven en alle middelen te vermijden, waardoor het konde voortgebracht worden, zoo dra als men die kende. Als men deeze omstandigheden in aanmerking neemt, schijnt het zeer moeilijk optelosen hoe de menschen gemeenzaam genoeg met het vuur geworden zijn om het zig te nutte te maaken; ook is niet gemaklijk reden te geeven van dezelfs eerst gebruik in de keuken, alzoo het eeten van raauw dierlijk en plantaartig voedsel eene gewoonte moet geworden zijn voor 'er vuur was om het gaar te maaken en zij, die de kragt der gewoonte kennen, zullen gereedlijk gelooven dat voor menschen, die altoos het vleesch van dieren raauw gegeten hadden, gaar gemaakt vleesch zoo onaangenaam moest zijn als raauw vleesch zou wezen voor de geenen, die altoos gewoon zijn geweest het gaar te ceten. Het is opmerkenswaardig dat de

inwooners van *Terra del Fuego* vuur maaken door het slaan van vonken uit steenen en dat de gelukkiger inboorlingen van dit land, *Nieuw Zeeland* en *Orahiti* het voortbrengen door het wrijven van de eene brandbaare zelfstandigheid tegens de andere is er dan niet enige reden om te onderstellen dat deeze verschillende bewerkingen overeenkoomen met de wijze, op welke het geval vuur heeft voortgebracht in de nabuurschap van de verzengde en koude luchtstreeken? Men kan niet onderstellen dat, onder de ruuwe inwooneren van een koud land, eene kunstbewerking of eene toevalligheid zoo gemakkelijk vuur hebbe kunnen voortbrengen door wrijving als in eene luchtstreek, daar alles heet, droog en brandbaar en van een verborgen vuur zwanger is, dat door eene geringe beweging konde te voorschijn gebragt worden; het is dan ook natuurlijk te onderstellen dat het vuur in een koud land zij voortgebracht door de toevallige botsing van twee metaalachtige zelfstandigheden en om die reden wierd in een koud land hetzelfde middel gebezigt om het met opzet voortbrengen; maar in heete landen, daar twee brandbaare zelfstandigheden gemakkelijk door wrijving ontbranden, is het waarschijnlijk dat de wrijving van dergelijke zelfstandigheden eerst vuur voorgebragt hebbe, en hier was het dan ook natuurlijk dat de konst dezelfde bewerking volgde met inzicht om dezelfde uitwerking voortbrengen. Het kan wel
 waar

waar zijn dat het vuur nu in veele koude landen door wrijving worde voortgebracht in veele heete landen door slaan; maar daar zal bij onderzoek mischien aanleiding zijn om te gelooven dat dit van de gemeenschap van het eene land met het ander gekoomen is en dat met opzigt tot de oorspronkelijke voortbrenging van vuur in heete en koude landen het onderscheid wel gegrond is.

Daar zal mischien enige reden zijn om te onderstellen dat de menschen trapswijze bekend zijn geworden met den aart en de uitwerkingen van het vuur, door deszelfs aanhoudende aanwezigheid in eenen brandenden berg, alzoo 'er in bijna alle deelen der waereld overblijfszels van brandende bergen, of spooenen van derzelve uitwerkingen gevonden worden: van eenen brandenden berg kon men egter geene andere wijze van vuur voortbrengen leeren dan bij mededeeling; de voortbrenging en het gebruik van vuur schijnt dan voor den nieuwsgierigen nog overvloedige stof tot bespiegeling opteleveren.

De wapenen van dit volk zijn speeren of lansen en deeze zijn van verschillende soorten: enige, die wij op het zuidlijk gedeelte van de kust zagen, hadden vier takken, met punten van been en met weërhaaken; de punten waren ook besmeerd met eene harde harst, die dezelve glad maakte en dieper deden ingaan in het geen zij troffen. Ten noorden heeft de lans maar eene punt; de steel is

gemaakt van rotting, of van den stengel van eene plant, die enigzins naar riet gelijkt, zeer regt en ligt en van agt tot veertien voeten lang, uit verscheiden gelederen bestaande, daar de stukken in elkander steeken en te zaamen gebonden zijn; hier aan worden verscheidene punten gehecht; sommige zijn van hard zwaar hout, en sommige zijn beenen van vischen: wij zagen verscheiden die gepunt waren met den stekel van de stekel-rog, de grootste die zij krijgen konden en met weërhaaken van verscheiden kleinere, die 'er omgekeerd aan vast gehecht waren; de houten punten waren somtijds ook gewapend met scherpe stukken van gebrooken schulpen, die 'er in gestooken en aan de voegen met harst bedekt waren: de lansen, die dus met weërhaaken voorzien zijn, zijn inderdaad vreeslijke wapenen, want als zij eens in het vleesch steeken, kunnen zij 'er niet weder uitgetrokken worden, zonder het vleesch te verscheuren of de scherp afgebrooken splinters van het been of de schulp, die de weërhaaken uitmaaken, in de wond agter te laaten. Deeze wapenen worden met groote kragt en behendigheid geworpen; als men met dezelve op eenen korten afstand tuschen dertig of zestig voeten wil kwetsen, werpt men die enkel met de hand, maar zoo het op den afstand van tien of twaalf roeden moet geschieden, dan met een werktuig, dat wij een werpstok noemden. Dit is een eenvoudig, glad stuk hard, rood-

ach.

achtig
duime
voeten
sind
men
eind f
dat ei
gema
zij vo
langs
in een
perfo
schou
ben,
weg,
dwars
zijen
ongel
mikt,
waren
ten da
Buiten
wapen
dezelv
spiedd
gen m
dat wij
aan de
eene l

rechtig hout, zeer sterk gepolijst, omtrent twee duimen breed, eenen halven duim dik en drie voeten lang, met een kleine knop of haak aan een eind en een dwarsch stuk, omtrent drie of vier duimen lang, aan het ander eind: de knop om het een eind steekt in eene kleine sleuf, of een gat, dat tot dat einde in de steel van de lans digt bij de punt gemaakt is, doch waaruit het gemakkelijk slijt, als zij voorwaarts gedreven wordt: als de lans overlangs op dit werktuig gelegd is en door de knop in eene goede ligging gehouden wordt, houdt de persoon, die haar werpen zal, het over zijnen schouder en gooit, na dezelve gezwaaid te hebben, en den werp-stok en de lans met alle magt weg, maar de stok gestuit wordende door het overdwarsch stuk, dat met een schielijken stoot tegens zijnen schouder kooft, vliegt de lans met eene ongelooflijke snelheid voorwaarts en zoo wel gemikt, dat deeze Indiaanen zeekerer van hun doel waren op den afstand van honderd en vijftig voeten dan wij met eenen enkelen kogel zijn konden. Buiten deeze lanssen zagen wij geene aanvallende wapenen op deeze kust, uitgezonderd toen wij dezelve de laatste maal met onze verrekijkers bespiedden, en toen meenden wij dat wij een man zagen met boog en pijlen, waarin het mogelijk is dat wij ons bedroogen hebben. Wij zagen egter, aan de *Botanie-Baai*, een schild- of beukelaar van eene langwerpige gedaante, omtrent drie voeten

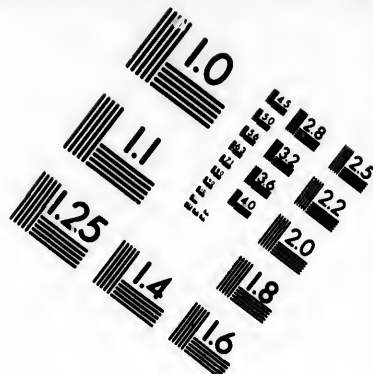
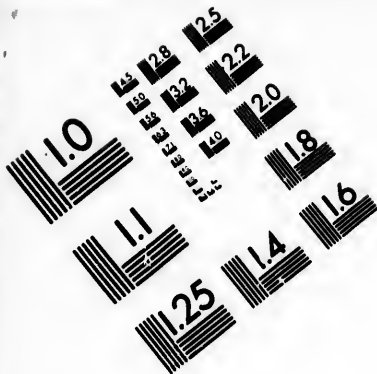
lang en agttien duimen breed, dat van den bast van een boom gemaakt was: het wierd uit eene hut gehaald door eenen dergeene, die zig tegens onze landing verzetteden, die het, toen hij weg liep, agter liet en, toen wij het opnamen, bevonden wij dat het omtrent in het midden doorboord was geworden met eene lans met eene enkele punt. Deeze schilden zijn zekerlijk alhier onder het volk veel in gebruik, want schoon dit het eenigst was, dat wij bij hen vonden, zagen wij egter dikwijls boomen, waarop het baarblijkelijk bleek dat zij er uitgesneden waren, alzo de teekenen gemakkelijk konden onderscheiden worden van die, welke gemaakt waren om emmers te hebben: somtijds vonden wij ook het schild uitgesneden, maar nog niet van den boom genoomen, zijnde de randen van den bast alleenlijk een weinig opgeligt door middel van wiggen, zoo dat dit volk schijnt ontdekt te hebben dat de bast van eenen boom dikker en sterker wordt, als men dien op den stam laat, na dat hij rondom is afgesneden.

De kano's van *Nieuw Holland* zijn zoo slegt en ruuw als de huizen. Die aan het zuidlijk gedeelte van de kust zijn niet meer dan een stuk bast, omtrent twaalf voeten lang, aan de einden te zaamen gebonden en in het midden open gehouden door kleine houten hoepels: egter zagen wij eens in een vaartuig van dat maakzel drie menschen. In ondiep water worden zij door een stok voortgeduwd,

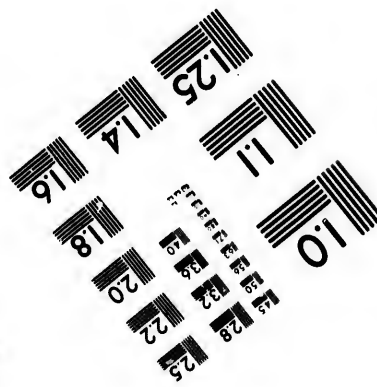
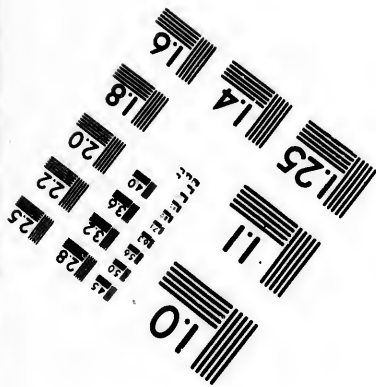
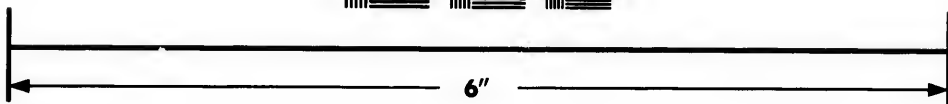
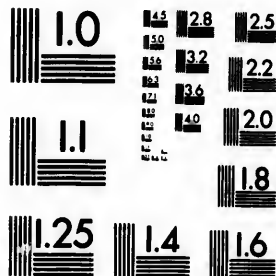
duuwd, en in dieper water door roefspanen, omtrent agttien duimen lang, van welke de roeijer eene in elke hand heeft; hoe flegt zij zijn, hebben zij egrer veele voordeelen; zij gaan zeer ondiep, en zij zijn zeer ligt, zoo dat zij 'er mode op modder-banken gaan om fchulp-vifchen te raapen, den gewigtigften dienst, waartoe zij gebruikt kunnen worden, misfchien beter dan vaartuigen van een ander maakzel. Wij wisten op dat 'er in het midden van deeze kano's een hoop zee-wier was en daarop een klein vuur, waarfchijnlijk om den vifch te braaden en te eeten zoo haast hij gevangen is.

De kano's, die wij zagen, toen wij verder noordwaarts gevorderd waren, zijn niet van bast gemaakt, maar van eenen ftam van een' boom, die uitgehold is, misfchien door het vuur. Zij zijn omtrent veertien voeten lang en, zeer smal zijnde, zijn zij met eenen uitlegger voorzien om het omvallen voortekoomen. Deeze worden met roefspanen voortgezet, die zoo groot zijn, dat beiden handen 'er toe vereifcht worden om eene van dezelve te behandelen; de buitenfte zijde is door geen gereedschap bewerkt, maar aan elk eind is het hout langer gelaaten aan den top dan in den bodem, zoo dat 'er een uitftek is buiten het hol gedeelte, dat naar het eind van eene plank gelijk; de zijden zijn vrij dun, maar hoe de boom geveld en gefatfoeneerd wordt hadden wij geene gelegenheid

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

18 20 22 25
E6 E8 E12 E18 E25

10
E10 E15 E20 E25

heid te weeten te koomen. Het eenigst gereedschap, dat wij onder hen zagen, waren eene bijl, ellendig van steen gemaakt, enige kleine stukken van dezelfde stoffe in de gedaante van eene wig, een houten hamer, en enige schulpen en stukken van koraal. Tot het polijsten van hunne werpstokken en van de punten van hunne lanssen gebruiken zij de bladeren van eene soort van wilden vijgenboom, die het hout zoo scherp scharpen als de biezen die in Europa door onze kabinet-werkers daartoe gebruikt worden: met zulk gereedschap moet het maaken zelfs van zulk eene kano als ik beschreven heb een allermoeielijkste en verdrietige arbeid zijn: voor dengeenen, die aan het gebruik van metaal gewoon zijn, schijnt het gantsch ondoenlijk; maar daar zijn weinige zwaarigheden, die niet wijken moeten voor aanhoudend geduld en hij, die alles doet wat hij kan, zal voorzeeker dingen doen, die verre boven zijn schijnbaar vermogen zijn.

De grootste vrage, welke deze kano's voeren kunnen, is vier mannen, en als 'er meer te gelijk de rivier over moesten koomen, moest een van degeene, die eerst kwamen, terug vaaren om de andere te haalen: uit deeze omstandigheid gisten wij dat de boot, die wij zagen, toen wij in de *Endeavour-Rivier* lagen, de eenigste in de nabuurschap was: wij hebben egter enige reden om te gelooven dat de kano's van boom-bast ook gebruikt

WOR-

wo
op
gen
een
boo
zou
D
tot
den
zij,
kaër
zel,
weg
aanw
mend
den.
pene
den
egter
ging
vijan
de d
van
hunn
Ook
harti
hunn
tanie
den,
10

worden daar de houten gebouwd worden; want op een van de kleine eilanden, daar de inboorlingen naar schildpadden gevischt hadden, vonden wij eene van de kleine roei-spaanen, die tot zulk eene boot behoord had en die in eene andere nutloos zou geweest zijn.

Door welke middelen de inwooners van dit land tot zulk een getal verminderd worden als het voeden kan is mischien niet gemakkelijk te gissen; of zij, gelijk de inwooners van *Nieuw Zeeland*, elkaer verdelgen in hunne gevegten om voedsel, of zij door toevalligen hongersnood worden weggelleept, dan of 'er eene oorzaak zij, die den aanwas van het geslacht belet, moet aan toekomende reizigers ter onderzoeking overgelaaten worden. Dat zij oorlog hebben blijkt uit hunne wapenen; want ondersteld dat de lanssen enkel dienden tot het harpoenen van visch, kon het schild egter tot niets gebruikt worden dan tot verdediging tegens menschen; het eenigst blijk van vijandschap egter, dat wij onder hen zagen, was de doorbooring van het schild door eene speer, van welke zoo even gesproken is, want geen hunner scheen door eenen vijand gewond te zijn. Ook kunnen wij niet zeggen of zij dapper dan lafhartig zijn. De kloekmoedigheid, waarmede twee hunner onze landing zогten te beletten in de *Botanie Baai*, toen wij twee sloepen vol volk hadden, zelfs na dat een hunner met hagel gewond was,

was, gaf ons reden om te besluiten dat zij niet alleen dapper van aart, maar dat zij ook met de gevaaren van vijandlijkheden gemeenzaam, en uit gewoonte zoo wel als uit den aart, een stout en oorlogszugtig volk zijn; maar hunne overhaaste vlugt van alle andere plaatsen, welke wij naderden, zelfs zonder bedreiging, terwijl zij buiten ons bereik waren, was een blijk van ongemeene bloheid en beschroomdheid, welke men zou moeten onderstellen dat degeene, die, al ware het slechts bij enkele gelegenheden, oorlog gevoerd hadden, moesten afgelegd hebben, welke dan ook hunne natuurlijke neiging ware. Ik heb de feiten getrouwlijk opgegeeven, de leezer kan voor zigzelve van het volk oordeelen.

Uit het verslag, dat wij van onzen omgang met hun gegeeven hebben, kan men niet verwagten dat wij veel van hunne taal zullen weeten: naardien dit egter een voorwerp van groote nieuwsgierigheid is, bijzonderlijk voor geleerden en van groot gewigt in hunne naspeuringen van den oorsprong van de verschillende volkeren, die ontdekt zijn geworden, gaven wij ons enige moeite om 'er een staaltjen van mede te brengen, dat enigmaate aan dat oogmerk zoude kunnen voldoen en ik zal nu verslag geeven hoe wij het bekwamen. Als wij den naam van eenen steen wilden weeten, namen wij eenen steen op in onze handen en gaven, zoo goed wij konden, bij tekenen te kennen dat

dat
het
wij
zij
kor
zoo
naa
wo
een
van
nen
ond
te k
den
zoo
mij
lend
wee
ve o
lijst
volg
den
op v
bete
met
tedr

Wag
Mor

dat wij verzogten dat zij dien noemen zouden, het woord dat zij daar op uitspraken, schreeven wij terstond op. Deze wijze van doen, schoon zij de beste was, welke wij konden verzinnen, kon ons zeekerlijk dikwijls doen mistasten; want zoo eens een Indiaan een' steen opname en ons den naam van denzelfen vroeg, zouden wij kunnen antwoorden een kei dan wel een steen, zoo ook, als wij eenen steen oppraapten en eenen Indiaan den naam van denzelfen vroegen, zou hij een woord kunnen uitspreken dat de soort en niet het geslacht onderscheidde, of dat, in plaats van enkel steen te betekenen, eenen ruuwen steen, of een' glad den steen zoude kunnen aanduiden; om evenwel zoo veel mogelijk mislagen van dien aart te vermijden maakten verscheiden onzer, op verschillende tijden, zoo veele woorden van hun te weeten te koomen als wij konden en, dezelve opgetekend hebbende, vergeleeken wij onze lijsten: die, welke in alle dezelfde waren en die, volgens elks opgaaf, hetzelfde betekenden, waagden wij opteschrijven, met zeer weinige andere, op welke, door de eenvoudigheid van hetgeen zij betekenden, en de gemaklijkheid om onze vraag met duidlijkheid en juistheid door een teken uitgedrukken, even zeer staat te maaken is.

Wageegee.

het Hoofd.

Morye.

het Hair.

<i>Meul.</i>	de Oogen.
<i>Melea.</i>	de Ooren.
<i>Yembe.</i>	de Lippèn.
<i>Bonjob.</i>	de Neus.
<i>Unjar.</i>	de Tong.
<i>Wallar.</i>	de Baard.
<i>Doomboo.</i>	de Hals.
<i>Cayo.</i>	de Tepels.
<i>Marigal.</i>	de Handen.
<i>Coman.</i>	de Dijen.
<i>Toolpoor.</i>	de Navel.
<i>Pongo.</i>	de Knicën.
<i>Edamat.</i>	de Voeten.
<i>Kniorrer.</i>	de Hiel.
<i>Wanda.</i>	een Kakatoe.
<i>Chūmal.</i>	de Zool van den voet.
<i>Chongurn.</i>	de Enkel.
<i>Kulke.</i>	de Nagelen.
<i>Gallan.</i>	de Zon.
<i>Meanang.</i>	Vuur.
<i>Walba.</i>	een Steen.
<i>Yowall.</i>	Zand.
<i>Gurka.</i>	een Touw.
<i>Bama.</i>	een Man.
<i>Poinga.</i>	een mannetjens Schildpad.
<i>Mameingo.</i>	een wijfjens Schildpad.
<i>Marigan.</i>	eene Kano.
<i>Peteryo.</i>	Roeijen.
<i>Takai.</i>	Nederzitten.

Mier

Mie
Coit
Perp
Gar
Toco
Tapo
Char
Aco
Eboor
Egala

Naki
Kere
Dünjo
Jumun
Moting

Marac
Cher
Cher
Yarcu
Tut,

 Ik za
 enige aa
 tijen op
 graad er
 III. I

<i>Mier Carrar.</i>	Glad.
<i>Cotta of Kota.</i>	een Hond.
<i>Perpere of pier-pier.</i>	een Lorij.
<i>Garmbe.</i>	Bloed.
<i>Yocou.</i>	Hout.
<i>Tapool.</i>	het Been in den Neut.
<i>Charngala.</i>	een Zak.
<i>Aco of Acoli.</i>	de Armen.
<i>Eboorbarga.</i>	de Duim.
<i>Egalbaiga.</i>	de voorste middenste en Ringvinger.
<i>Nakil of Eboornakil.</i>	de Pink.
<i>Kere of Kearre.</i>	de Lucht.
<i>Dunjo.</i>	een Vader.
<i>Jumurre.</i>	een Zoon.
<i>Moingo.</i>	een groote Schulp van die wij Kokhaanen genoemd hebben.
<i>Maracotta.</i>	Coccos, Yams.
<i>Cherr.</i>	Uitdrukkingen, zoo wij
<i>Cherco.</i>	gisten, van bewonde-
<i>Yarcaw.</i>	ring, die zij geduurig
<i>Tut, tut, tut, tut.</i>	gebruikten, als zij bij ons waren.

Ik zal thans afscheid neemen van dit land met enige aanmerkingen betrekkelijk de stroomen en getijden op de kust. Van den twee en dertigsten graad en wat hooger tot de *Zandige Kaap* op

de Breedte van $24^{\circ} 46'$ vonden wij aanhoudend eenen stroom; die zuidwaarts liep met de snelheid van omtrent tien of vijftien Engelsche mijlen op een' dag, meer of min, naar maate van onzen afstand van het land; want hij stroomde altoos met meer kragt langs het strand dan in volle zee; maar ik heb mij nooit kunnen verzeekeren of de vloed uit het Zuiden, het Oosten of het Noorden kwame: Ik neigde tot het gevoelen dat hij uit het Zuid-Oosten liep, maar de eerste reis dat wij voor de kust ankerden, dat op de Breedte van $24^{\circ} 30'$ was, omtrent tien mijlen ten Zuid-Oosten van *Tragans Baai*, bevond ik dat hij uit het Noord-Westen kwam; integendéel, dertig mijlen verder naar het Noord-Westen, aan de Zuid-zijde van *Keppels Baai* vond ik dat hij uit het Oosten kwam en in het noorder gedeelte van die baai kwam hij uit het Noorden, maar met eene veel traager beweging dan hij uit het Oosten kwam: aan de oost-zijde van de *Kanaalen Baai* liep hij sterk naar het Westen, tot den mond van het *Brede Kanaal*; maar aan de noord-zijde van dat Kanaal kwam hij met eenen zeer traagen voortgang van het Noord-Westen, en toen wij voor *Stuit Baai* ten anker lagen, kwam hij uit het Noorden: om reden te geeven van deszelfs loop in alle-deeze verschillende rigtingen, heeft men alleen aanteneemen dat de vloed uit het Oosten of Zuid-Oosten kooft. Het is wel bekend

dat

de
kr
w
riv
ste
de
die
nig
get
het
zoo
vlo
E
stell
Pin
naal
noor
kust
zood
nen
dezel
kana
hoog
den n
regte
als 'e
voete
merkl
geheel

dat daar diep inschietende kanaalen en groote kreeken in laage landen zijn, die uit zee landwaarts in loopen, en die niet door zoet water, rivieren veroorzaakt worden, de vloed 'er altoos sterk in zal schieten, welks loop zal bepaald worden door de ligging of de strekking van de kust, die den ingang van zulk een kanaal vormt, hoedanig ook deszelfs loop in zee mag wezen en daar de getijen zwak zijn, dat op deeze kust gemeenlijk het geval is, zal een groot inschietend kanaal, zoo men deeze uitdrukking wil toelaaten, den vloed veele mijlen aantrekken.

Een opslag van het oog op de kaart zal deeze stelling terstond ophelderen. Ten Noorden van *Pinkster Kanaal* is een groot inschietend kanaal, gevolglijk loopt de vloed noordwaarts of noord-westwaarts, volgens de strekking van de kust, en de eb zuidwaarts, of zuid-oostwaarts; zoodanig is ten minsten zijn loop op eenen kleinen afstand van land; want zeer dicht bij land zal dezelve gewijzigd worden door kleine inschietende kanaalen. Ik merkte ook op dat wij slechts een hoog getij in vier en twintig uren hadden, dat in den nacht kwam. Het verschil tusschen de loodrechte rijzing van het water over dag of in den nacht, als 'er een spring-tij is, is niet minder dan drie voeten, hetwelk, daar de getijen zoo onaanmerklijk zijn als hier, een groot deel van het geheel onderscheid tusschen hoog en laag wa-

ter is. Deze onregelmatigheid van de getijden, die aanmerking verdient, ontdekten wij niet voor dat wij aan den grond zaten en mischten is zij verder noordwaarts nog grooter: na dat wij ten tweede maale binnen het rif geraakt waren, vonden wij de getijden aanmerklijker dan wij die immer te vooren gevonden hadden, uitgezonderd in de *Kanalen Baai* en mogelijk is dit daaraan toetschrijven dat het watermeer tuschen de banken bepaald is; hier loopt de vloed ook naar het Noord-Westen en blijft in dezelfde strek vloeijen tot het eind van *Nieuw Wales*, van waar deszelfs strekking West en Zuidwestwaarts in de Indische Zee is.

gry nothden het. Ten Westen van
 -ni bndelend ka-
 Ploegter Kanalen is een groot inwendig rif
 to is gevolgtijk loope de vloed noordwaarts
 de -ni bndelend ka-
 noord-westwaarts, volgens de richting van de
 kant, en de op zuidwaarts, of zuid-oostwaarts;
 -nigtig is ten minste zijn loop op eenen klein-
 ren afstand van land; want noordwaarts is land
 de vloed gelyk, of worden door kleine inwendige
 kanalen. In de rivier ook op dat wij slechts een
 hoog land in vier en twintig uren wandelen, dat is
 den naam Kwant. Het verschil tuschen de lood-
 10, te zijnde van het water over dat of in den nacht,
 als te een spring-tij is, is niet minder dan drie
 vooten; hoewel de rivier de rivier een draan-
 merklijk klein is hier, een groot deel van het
 gelyk over de rivier tuschen hoog en laag wa-

tu
 Ge
 ma
 nu
 da
 kw
 een
 lan
 af
 N.
 een
 46
 I
 zes
 bra
 den
 terf
 draa
 de
 den

ZEVENDE HOOFDSTUK.
Koers van Nieuw Zuid - Wales naar Nieuw-Guinea. Voorvallen bij de landing.

Op donderdag den drie en twintigsten Augustus, in den agtermiddag, stuurden wij, na het *Gekken-Eiland* verlaaten te hebben, W. N. W. met labber koeltjens uit het Z. Z. W. tot vijf uren, wanneer het stil wierd, en de eb kort daarop naar het N. O. beginnende te loopen, kwamen wij ten anker in agt vademen water met eenen zagen zandigen grond. Het *Gekken-Eiland* lag Z. 50 O. vijf Engelsche mijlen van ons af en de *Prins van Wales Eilanden* strekten van N. O. t. N. tot Z. 55 O. tusfchen deeze scheen een vrije open doortocht te zijn, die zig van N. 46 O. tot O. t. N. uitstreckte.

Den vier en twintigsten, des morgens ten half zes, terwijl wij bezig waren anker te winden, brak de kabel, omtrent agt of tien vademen van den ring; het schip begon te drijven, maar ik liet terstond een ander anker vallen, dat het deed opdraaien voor het meer dan eene kabels lengte van de boei was; de sloopen wierden toen uitgezonden om naar het anker te drijven, maar konden

niet slaagen. Op den middag was onze Breedte, volgens de waarneeming, $10^{\circ} 30'$ Z. Alzoo ik het anker niet wilde agter laten, zoo lang 'er mogelijkheid was van het weder te krijgen, zond ik de sloepen na het middagmaal wederom af met eene dunne lijn om te ontdekken waar het lag; dit gelukkig ter uitvoer gebragt zijnde, dreeven wij 'er naar met eene paerden lijn en haalden, door middel van dezelfde lijn, het schip 'er naar toe; wij begonnen het te ligten, maar zoo als wij het binnen boord zouden haalen, slipte de lijn en wij moesten allen onzen arbeid weder van vooren af aan beginnen; het was nu donker geworden, zoo dat wij genoodzaakt waren ons werk tot des anderendaags 's morgens te staaken.

Zoo dra het licht was, dreeven wij wederom om het te vinden en wonden het voor den boeg: ten agt uren ligteden wij het ander anker, gongen onder zeil, en stevenden met een fraai koeltjen uit het O. N. O. noord-westwaarts. Op den middag bevonden wij ons, volgens onze waarneeming, op $10^{\circ} 18'$ Zuider Breedte en op $219^{\circ} 39'$ Wester Lengte. Op dit tijdstip hadden wij geen land in het gezicht, maar omtrent twee Engelsche mijlen ten Zuiden van ons lag eene groote bank, op welke de zee met groot geweld brak en die, geloof ik, bij laag water, gedeeltelijk droog is. Zij strekt N. W. en Z. O. en is omtrent vijf mijlen in omtrek. Onze diepte was, van toen wij het

anker ligteden tot nu, negen vademem, maar zij verminderde weldra tot zeven, en ten half twee, wanneer wij zedert den middag elf mijlen gevorderd waren, deed de sloep, die vooruit was, sein van ondiep water; wij lieten onmiddelijk een anker vallen en lieten het schip opdraaien met alle zeilen bij; want de sloep, die juist even door eene andere was afgelost, was slechts op eenen geringen afstand: uit het schip rond ziende, zagen wij bijna overal rondom ons ondiep water, terwijl en wind en getij te gelijk op hetzelfde aandrongen. Het schip lag op zes vademem, maar, rondom hetzelfde peilende, op den afstand van eene halve kabels lengte, vonden wij naauwlijks twee vademem. Deze bank strekte uit het oosten rond door het noorden en westen tot in het zuid-westen, zoo dat 'er geen weg voor ons was om vrij te koomen dan die, welken wij gekoomen waren. Wij ontsnaptten dan hier wederom op een hair af ons verderf, want het was omtrent hoog water, en daar liep eene korte kabbelende zee, die het schip zeer dra zou hebben doen bersten, als het gestoten hadde, en zoo deszelfs koers eene halve kabels lengte meer regts of links geweest ware, moest het gestoten hebben voor het sein voor de bank gegeven was. De banken, die, als deeze, een vadem of twee onder water liggen, zijn de gevaarlijkste van alle; want men ontdekt die niet voor het schip 'er op is en dan ziet het water bruin als

of 'er eene donkere wolk in schein. Tusschen drie en vier uren begon de eb te gaan en ik zond den stuurman om naar het zuiden en zuid-westen te peilen en ondertusschen, terwijl het schip begon te zwaaien, ligtede ik het anker en stevende met klein-zeil eerst zuidwaarts, en daarna, westwaarts af houdende, geraakte ik wederom buiten gevaar. Bij zonne-ondergang ankerden wij in tien vademmen, met eenen zandigen grond, hebbende eene friske koelte uit het Oost-Zuid-Oosten.

Des morgens ten zes uren ligteden wij wederom het anker en stевenden westwaarts, hebbende, als gewoonlijk, eerst eene sloep vooruit gezonden om te peilen. Ik was voorneemens geweest N. W. te sturen, tot ik de Zuid-kust van *Nieuw-Guinea* in het gezicht kreeg, met oogmerk om, zoo het mogelijk ware, die kust aanteden, doch op het ontmoeten van deeze banken veranderde ik van koers, op hoop van een wijder kanaal en dieper water te zullen vinden. Dit gelukte mij, want op den middag was onze diepte trapswijze vermeerderd tot zeventien vademmen. Wij waren nu, volgens onze waarneeming, op 10° 10' Zuider Breedte en op 270° 12' Westter Lengte. Wij hadden geen land in het gezicht. Wij bleeven westwaarts sturen tot zonne-ondergang, terwijl onze diepte van zeven en twintig tot drie en twintig vademmen was: toen minderden wij zeil en loefden den geheelen nacht op, vier uren

over

over eenen boeg en vier uren over de andere. Mer den dageraat zetteden wij alle zeilen bij die wij konden en stuurden W. N. W. tot agt uren en toen N. W. Op den middag bevonden wij ons, volgens onze waarneeming, op $9^{\circ} 56'$ Zuider Breedte op 221° Wester Lengte; de afwijking van de kompasnaald was $2^{\circ} 30'$ O. Wij bleeven onze koers Noord-westwaarts houden tot zonne-ondergang, wanneer wij wederom zeil minderden en scherp bij den wind noordwaarts oploefden: onze diepte was een en twintig vademen. Ten agt uren wendden wij en stuurden zuidwaarts tot twaalf uren, toen noordwaarts met klein zeil tot den dageraat; onze diepte was van vijf en twintig tot zeventien vademen, wordende het water trapswijze ondieper, terwijl wij noordwaarts stevenden. Nu haalden wij de zeilen bij en stevenden noordwaarts, om het land van *Nieuw Guinea* in het gezigt te krijgen: van den tijd dat wij zeil begonnen te maaken tot op den middag verminderde onze diepte trapswijze van zeventien tot twaalf vademen met eenen steenachtigen en schulpachtigen grond. Onze Breedte was nu, volgens waarneeming, $8^{\circ} 52'$ Z. dat op dezelfde parallel is als waarop de zuidlijke deelen van *Nieuw-Guinea* op de kaarten geplaatst zijn; maar daar zijn slechts twee punten zoo zuidlijk en ik rekende dat wij eenen graad ten Westen van beiden waren en daarom zagen wij het land niet, dat meer naar het noorden weg wijkt.

Wij vonden de zee hier op veele plaatsen met een bruin schuim bedekt, zoodanig als de matroozen gewoonlijk *kuit* noemen. Toen ik het eerst zag was ik ongerust, vreezende dat wij tuschen banken waren; maar, peilende, vonden wij dezelfde diepte als op andere plaatsen. De schuim werd door de Heeren BANKS en SOLANDER onderzocht, maar zij konden niet bepaalen wat het ware: het bestond uit ontelbaare kleine deeltjens, niet meer dan eene halve lijn lang, die, voor het mikroskoop gebragt, elk uit dertig of veertig buisjens scheenen te bestaan en elk buisjen was door zijne geheele lengte door kleine tusschenschotten in veele celtjens verdeeld, gelijk de buisjens van de *conferva* of *slap*: zij onderstelden dat dezelve tot het groeiend rijk behoorden, omdat zij, verbrand wordende, geene reuk van zig gaven, welke naar die van eene dierlijke zelfstandigheid geleek. Wij hadden hetzelfde verschijnzel op de kusten van *Brazil* en *Nieuw Holland* waargenomen, maar nooit op eenen aanmerklijker afstand van land. In den avond zweefde een klein vogeltjen om het schip; des avonds gong het in het wand zitten en werd gevangen. Het bleek even dezelfde vogel te zijn, welchen DAMPIER beschreven, en van welchen hij eene ruuwe afbeelding gegeven heeft onder den naam van een *Stern uit Nieuw Holland*. Ziet zijne Reizen Deel III. p. 98. Plaat van de vogelen Fig. 5.

Wij

ko
avo
maa
ent
Teh
van
zeer
te st
Wij
wij
neer
stuur
wij
wij
naar
Onze
onreg
klaps
diep
afstand
gens
land,
lag, v
eiland
25. W
met de
geteke
W., v

Wij bleeven noordwärts stevenen met eene friske koelte uit het Z. t. O. en Z. O. tot zes uren des avonds; hebbende ondertusfchen zeer onregelmaatige diepten; terwijl dezelve in eens van vier en twintig vademen tot zeven vademen veranderde. Ten vier uren hadden wij het land uit den top van de mast in het N. W. t. N. gezien; het fcheen zeer laag te zijn en van W. N. W. tot N. N. O. te ftrekken, op den afftand van vier of vijf mijlen. Wij loefden nu op tot zeven uren; toen wendden wij en ftuurden zuidwärts tot twaalf uren, wanneer wij voor den wind wendden en noordwärts ftuurden tot vier uren 's morgens; toen wendden wij den boeg van land tot den dageraft; wanneer wij wederom land zagen en 'er N. N. W. regt naar toe hielden, met eene friske koelte uit O. t. Z. Onze diepte was; geduurende den nacht; zeer onregelmaatig van zeven tot vijf vademen; eensklaps van diep tot ondiep veranderende en van ondiep tot diep; zonder in het minfte met onzen afftand van het land overeentekoomen. Des morgens ten half zeven uren was een klein laag eiland, dat omtrent eene mijl van het groot land lag, vijf Engelsche mijlen N. t. W. van ons; dit eiland ligt op 8° 13' Zuider Breedte en op 221° 25' Wester Lengte en ik vind het op de kaarten met de naamen van *Bartholomeus* en *Whermoyfen* getekend. Wij ftuurden nu N. W. t. W., W. N. W., W. t. N., W. t. Z. en Z. W. t. W., zoo als wij

wij bevonden dat het land lag, met van vijf tot negen vadem water, en het was zoo laag, en vlak, dat wij, schoon wij rekenden niet meer dan vier mijlen van hetzelfde af te zijn, het egter van het dek maar even zien konden. Het scheen nogtans wel met hout bedekt, en onder andere boomen, meenden wij den kokosnotenboom te kunnen onderscheiden. Wij zagen op verscheiden plaatsen rook en wisten daaruit dat er inwoonders op waren. Op den middag waren wij omtrent drie mijlen van land, van wolk het westelijkst gedeelte, dat in het gezicht was, Z. 179° W. lag wij waren, volgens onze waarneming, op 8° 19' Zuider Breedte, en op 211° 44' Westen Lengte. Het *Sth Bartholomeus Eiland* lag 740 O. op den afstand van twintig Engelsche mijlen. Na dat wij zes Engelsche mijlen Z. W. t. W. gestuurd hadden, hadden wij ondiep water aan stuurboord, dat ik met de jol liet pijlen, terwijl ik af loefde tot vier uren en schoon wij gedurende dien tijd zes Engelsche mijlen gezeild hadden, was ons water geen duim dieper geworden. Ik hield toen nog vier Engelsche mijlen Z. W. af, maar nog ondiep water vindende, hield ik het op den wind en riep de sloepen aan boord. Op dit tijdstip tuschen drie en vier mijlen van land zijnde, en de jol slechts drie vadem water gevonden hebbende op de plaats, daar ik haar gezonden had om te peilen, loefde ik digt bij den wind van land af

en

en
mij
T
eene
eilan
schij
er a
zij.
derzo
regt
geen
W
neer
per w
vaden
tot vij
eene
den b
wij la
den af
ten wi
W. t.
koome
vademe
Z. en
van he
omtren
zeer la
bruine

en zeilde de bank omtrent eene halve Engelsche mijl te boven.

Tusſchen een en twee uren voeren wij voorbij eene baai of eenen ingang, voor welken een klein eiland ligt, dat denzelven voor de zuidlijke winden ſchijnt te beſchutten; maar ik twijfel heel zeer of 'er agter hetzelve genoegzaame diepte voor ſchepen zij. Ik kon het niet onderneemen om dit te onderzoeken, omdat de Zuid-Oost paſſaat-wind regt in de baai waait en wij hadden tot nog toe geen een land-windjen gehad.

Wij hielden af naar zee tot twaalf uren, wanneer wij omtrent elf mijlen van land waren en dieper water gekregen hadden tot negen en twintig vademen. Nu wendden wij en hielden naar land tot vijf uren 's morgens, wanneer wij, op zes en eene halve vademen zijnde, wendden en met den boeg afhielden tot den dageraat, wanneer wij land zagen, dat in het N. W. t. W. lag, op den aſtand van omtrent vier mijlen. Nu maakten wij zeil en ſtuurden eerst W. Z. W. toen W. t. Z., doch op vijf en eene halve vademen koomende, hielden wij Z. W. af, tot wij op agt vademen water kwamen en toen hielden wij W. t. Z. en W., hebbende negen vademen en het land van het dek even in het gezicht; wij giſten dat het omtrent vier mijlen van ons af was en het was nog zeer laag en boſchrijk. Daar bleef veel van het bruine ſchuim op het water en de matroozen, nu
het

het denkbeeld hebbende laaten vaaren dat het kuit was, vonden 'er eenen nieuwen naam voor en noemden het *Zee-zaagzel*. Op den middag waren wij, volgens onze waarneeming, op 8° 30' Zuider Breedte en op 222° 34' Wester Lengte; en *St. Bartholomeus Eiland* lag N. 69 O. op den afstand van vier en zeventig Engelsche mijlen.

Naardien deeze geheele kust door de Hollanders nauwkeuriglijk schijnt onderzocht te zijn en alzoo onze koers met onze peilingen uit de kaart zal blijken, is het genoeg te zeggen dat wij onze koers noordwaarts voortzetterden met zeer ondiep water, over eene modder-bank, op zoodanig eenen afstand van het land, dat het nauwlijks van het schip gezien kon worden tot den derden September. Geduurende deezen tijd deden wij veele poogingen om nabij genoeg te koomen om aan land te gaan, maar zonder te slaagen, en nu zes dagen van goeden wind verloren hebbende op eenen tijd dat wij wisten dat de Zuid-ooster passaat bijna ten einde was, begonnen wij onverduldig te worden, en beslooten met het schip zoodigt mooglijk bij land te loopen, en dan met de pinas te landen, terwijl het af en aan zou houden, om de voortbrenzelen des lands en de neiging der inwooneren te onderzoeken. Wij hadden de twee laatste dagen vroeg in den morgenstond een ligt koeltjen van land gehad, sterk bezwangerd met de reuk van de boomen, heesters en kruiden, waarmede

me
naa
ber
lan
tre
me
tot
Eng
mer
zijn
de
kne
zijn
wel
naar
dat
reik
den
ter
tot
deez
kwa
die
zijn
ware
verre
binne
vond
gaan

mede het bedekt was; de reuk geleek enigzints naar die van Benjoin Gom. Den derden September, met het aanbreeken van den dag, zagen wij land, strekkende van N. t. O. tot Z. O., op omtrent vier mijlen afstands, en wij hielden 'er naar toe met eene frisse koelte uit het O. Z. O. en O. t. Z. tot negen uren, wanneer wij, binnen drie of vier Engelsche mijlen van hetzelfde en op drie vademmen water zijnde, bijlegden. De pinas uitgezet zijnde, vertrok ik van het schip met het volk van de sloep, verzeld van den Heer BANKS, die zijne knechts ook medenam, en Doctor SOLANDER, zijnde wij in het geheel twaalf mannen sterk, alle wel gewapend. Wij roeiden regt toe regt aan naar den wal; maar het water was zoo ondiep, dat wij denzelven op geen vijftig roeden na bereiken konden: wij waadden egter het overige van den weg, terwijl wij twee van de matroozen agter lieten om op de sloep te passen. Wij hadden tot hier toe geene tekenen van inwooneren aan deeze plaats gezien; maar zoo dra wij aan wal kwamen, vonden wij voetstappen van menschen, die niet lang in het zand konden gedrukt geweest zijn, alzoó zij beneden het merk van hoog water waren: wij beslooten daaruit dat het volk niet verre af was en alzoó 'er een bosch was, dat tot binnen vijf en twintig roeden van het water kwam, vonden wij het nodig met voorzigtigheid voorttegaan, opdat wij niet in eene hinderlaag zouden ver-

val-

vallen en ons de aftogt naar de sloep niet zoude worden afgesneden. Wij gongen langs den zoom van het bosch voort en omtrent vijftig roeden van de plaats, daar wij geland waren, kwamen wij aan een boschjen van kokosnootenboomen, dat op de oevers van eene kleine beek van brak water stond. De boomen waren klein van gewas, maar wel met vrugten beladen en bij dezelve was een dak of eene hut, die met derzelve bladeren bedekt was, schoon de meeste 'er nu afgevallen waren: rondom de hut lagen veele doppen van de vrugten, van welke enige versch van de boomen scheenen gekoomen te zijn. Wij keeken met zeer begeerlijke oogen naar de vrugten, maar het niet veilig rekenende in de boomen te klimmen, waren wij genoodzaakt dezelve te verlaten zonder eene enkele noot te proeven. Een weinig van deeze plaats vonden wij plataanen, en eenen broodboom, maar daar was niets aan. Terwijl wij ons nu een vierde van eene Engelsche mijl van de sloep verwijderd hadden, sprongen 'er eensklaps, omtrent vijf en twintig roeden van ons af, drie Indiaanen uit het bosch met eene vreeslijke gil en, terwijl zij naar ons toe liepen, wierp de voorste iets uit de hand, dat aan zijne zijde vloog en dat brandde even als buskruid, maar geen slag gaf: de andere twee wierpen onmiddelijk hunne lansen naar ons, en, alzoo 'er nu geen tijd te verkiesen was, schooten wij onze geweeren af, die met hagel gelaaden waren.

re
ge
hie
een
dag
den
kos
ver
onz
ma
ding
egte
vlug
was
luste
besp
voet
waar
meer
keerd
Zoo
wij d
dat 'e
wij i
hunne
omtre
zij de
ontmo

III.

ten. Het is waarschijnlijk dat zij de schoot niet gevoelden; want, schoon zij eenen oogenblik stil hielden, keerden zij egter niet terug en daar wierd een derde schicht naar ons geworpen. Alzoo wij dagten dat wij hen zouden kunnen beletten te naderen met minder gevaar van het leven dan het kosten zoude om ons zelve tegens hunnen aanval te verdedigen, als wij nader kwamen, laadden wij onze geweeren met kogels en schooten ten tweede maal: het is waarschijnlijk dat door deeze losbranding enige van hun gewond wierden; wij hadden egter het genoeg te zien dat zij alle met groote vlugheid wegliepen. Naardien ik niet voornemens was met geweld in dit land te dringen, om onze lusten of onze nieuwsgierigheid te voldoen, en bespeurde dat 'er niets op eenen vriendschaplijken voet te verrigten was, namen wij deezen tusschentijd waar, waarin het dooden van de inboorlingen niet meer tot onze eigen verdediging nodig was, en keerden met allen spoed weder naar onze sloep. Zoo als wij langs het strand gongen, bespeurden wij dat de twee mannen in de sloep seinen deden dat 'er nog meer Indiaanen afkwamen; en, voor wij in het water waren, zagen wij verscheiden hunner om eene punt koomen, op den afstand van omtrent tagtig roeden: het is waarschijnlijk dat zij de drie, welke ons eerst aangetast hadden, ontmoet hadden; want, zoo dra zij ons zagen,

stonden zij stil en scheenen te wagten tot de groote
 troep bij hen zoude zijn. Wij gingen in het wa-
 ter en waadden naar de sloep en zij bleeven op
 hunne post zonder ons verder te nooren. Zoo
 dra wij in de sloep waren, roelden wij tot regt
 over hen en toen bleek het dat zij tusſchen zestig
 en honderd sterk waren. Wij bekeeken hen nu
 op ons gemak; zij zagen er omtrent even zoo
 uit als de Nieuw-Hollanders; zijnde ten naas-
 ten bij van dezelfde gestalte en hebbende het hult
 kort afgesneden; zij waren ook, even als zij,
 moeder naakt; maar het kwam ons voor dat de
 kleur van hun vel niet wel zoo donker was; dit
 zou evenwel misſchien daarvandaan kunnen koo-
 men dat zij niet zoo vuil waren; geduurende allen
 deezen tijd tartten zij ons door schreeuwen, en
 staken hunne vuuren, viert of vijf te gelijk, af.
 Wat deeze vuuren waren, of tot wat oogmerk zij
 moesten dienen konden wij niet gissen; zij, die
 dezelve affchooten, hadden eenen korten stok in
 hunne handen, misſchien een hol riet, dat zij ter
 zijde van zig zwaaiden en dan zagen wij onmidde-
 lijk vuur en rook, even als dat van eenen snap-
 haan en van geenen langer duur. Dit wonderlijk
 verskijnsel was ook van het schip gezien en de
 schijn was zoo groot, dat het volk aan boord
 dacht dat zij vuur-wapenen hadden en wij in de
 sloep zouden, als wij niet zoo nabij geweest wa-
 ren

ten dat wij den slag gehoord moesten hebben, ge-
dacht hebben dat zij snaphaanschooten deden (a).

(a) In het historisch dagverhaal van Kapitein HUNTZ
van het voorgevallene in *Jacksens Haven* en op *Norfolk*
Eiland, vindt men eene omstandigheid opgetekend, welke
hetgeen COOK hier verhaalt zoo grootlijks opheldert,
dat ik niet kan nalaten die hier in te laschen. Van het
Herzog van Torcks Eiland spreekende zegt hij: „ De in-
„ boorlingen zijn een groot, sterk, wel gemaakt volk van
„ eene heldere koper-kleur. — Zij maken hun hair op
„ met het een of ander vet, of olie en een wit of rood
„ poeder, met welk zij het bestuiven. Hunne geels of
„ roode kleur kan veroorzaakt zijn door deeze alge-
„ meene gewoonte van zig te poederen, want de poe-
„ der schijnt van gebrande schulpen of koraal gemaakt
„ te zijn en is indedaad eene soort van kalk; zij draa-
„ gen gemeenlijk eene kleine kalebas, of een doosjen
„ vol van hetzelfde bij zig en, als zij vijandlijkheden
„ in den zin hebben, neemen zij dikwerf eene zeker
„ hoeveelheid van dit poeder in de holte van de hand,
„ van welke zij het met den mond vooruit blaazen; dit
„ heeft op eenen kleinen afstand juist het voorkoemen
„ van het affteeken van buskruid en het is ongetwijfeld
„ een teken van uitdaaging. Dit is zekerlijk ook in
„ gebruik bij het volk van *Nieuw Guinea*, want Kapitein
„ COOK heeft 'er gewag van gemaakt en zegt dat
„ hij geloofte dat dit volk een middel bezit om zoo
„ eensklaps vuur voorttebrengen. Hij merkte ook aan
„ dat zij een bamboes of hol riet hadden, uit welk
„ hij vuur en rook zag voortkoemen; maar ik wil liever
„ gelooven dat de gissing van vuur gezien te hebben

Na dat wij enigen tijd aandachtig naar hen gekken hadden, zonder ons aan hun losbranden en geschreeuw te stooren, schooten wij enige snaphaan-schooten over hunne hoofden: toen zij de kogels door de boomen hoorden ratelen, gongen zij op hun gemak heen en wij keerden naar het schip. De wapenen, die zij naar ons geworpen hadden, beziende, bevonden wij dat het ligte werp-schichten waren, omtrent vier voeten lang, zeer slegt gemaakt van een riet of bamboes, en met hard hout gepunt, waaraan veele weërhaaken waren. Zij wierden met groote kracht geworpen; want, schoon wij op vijftien roeden afstand waren, vloogen zij over ons, maar op welke wijze kon-

alleen kon spruiten uit de verschijning van rook, welken men natuurlijk denkt dat van vuur voortkoomt; want het is waarschijnlijk dat, als 'er eensklaps vuur en rook uit een eng werktuig wierd voortgedreven, 'er ook een slag zoude gehoord worden zijn; schoon het ook zoude kunnen wezen dat zij, die in de sloep van de *Endeavour* waren, niet nabij genoeg geweest waren om dien te hooren, daar is egter veel reden om te gelooven dat hetgeen Kapitein COOK op die kust zag hetzelfde was dat hier in gebruik is, daar wij het van veel digter bij zagen. alzoo het enigen van ons volk in hunne oogen geblaazen wierd".

HUNTER *Historical Journal of the Transactions at Port Jackson and Norfolk Island.*

VERTAALER

konden wij niet te deeg zien: mischien wierden zij met eenen boog geschooten; maar wij zagen geene boogen onder hen, toen wij hen uit de sloep bekeeken en wij waren over het algemeen van gedagten dat zij met eenen stok geworpen wierden, op de wijze als bij de Nieuw Hollanders in gebruik is.

Deeze plaats ligt op de Zuider Breedte van 6° 15' en omtrent vijf en zeventig mijlen ten N. O. van *St. Augustinus Haven of Walsche Kaap* en is dicht bij hetgeen in de kaarten *C. de la Colta de St. Bonaventura* genoemd wordt. Het land is hier, gelijk op alle andere deelen van de kust, zeer laag, maar bedekt met houtgewas en kruiden, zoo weelderig dat men het nauwlijks begrijpen kan. Wij zagen den kokosnootenboom, den broodboom, den plataanenboom, alle in eenen allervolmaaksten staat bloeiende, schoon de kokosnooten groen waren en het de tijd van de broodvrugt niet was, behalven de meeste boomen, heesters en planten, welke op de *Zuid-Zee-Eilanden, Nieuw-Zeeland* en *Nieuw-Holland* gemeen zijn.

Zoo dra wij weder aan boord waren, heisten wij de sloep binnen boord en zeilden westwaarts, niet voorneemens zijnde meer tijd op deeze kust te verspillen, tot groote blijdschap van verre de meeste van het scheepsvolk. Maar het spijt mij te moeten zeggen dat ik sterken aanzoek kreeg van

enige van de officieren om eene bende volks aan land te zenden en de kokosnootenboomen omte-kappen, om de vrugten. Dit weigerde ik volstrekt-lijk als even zoo onrechtvaardig als wreed. De inboorlingen hadden ons aangetast, enkel omdat wij op hunne kust geland waren, toen wij niets poogden wegteneemen en dus was het vrij zeker dat zij eene sterke pooging zouden gedaan hebben om hunnen eigendom te verdedigen, als die aangevallen wate geworden, in welk geval veele de slagtoffers van onze onderneeming zouden zijn en mischien ook enige van ons eigen volk. Het zou mij gespeten hebben tot de noodzaaklijkheid gebragt te worden van zulk eene maatregel te moeten neemen, als ik gebrek gehad hadde aan de noodwendigheden van het leven en het zou zekerlijk ten hoogsten misdaadig geweest zijn, nu 'er niets mede te haalen was dan twee of drie honderd groene kokos-nooten, die ons op zijn best een kort genoeg en zouden gegeeven hebben. Ik zou wel verder noordwaarts en westwaarts langs de kust hebben kunnen stevenen, om eene plaats te zoeken, daar het schip zoo na bij land hadde kunnen leggen dat het volk door het kanon zoude hebben kunnen gedekt zijn, als het landde; maar dit zou slechts een gedeelte van het kwaad verhin-derd hebben en, schoon wij beveiligd zouden geweest zijn, zou het zeer noodlottig hebben kunnen zijn voor de inboorlingen. Wij hadden daaren-
bo-

boven reden om te denken dat wij, voor 'er zulk eene plaats zoude gevonden zijn, zoo verre westwaarts zouden gevoerd zijn dat wij genoodzaakt zouden geweest zijn langs de noord-zijde van *Java* naar *Batavia* te stevenen, dat ik zoo veilig niet rekende als ten zuiden van *Java* door de *Straat Sunda*; ook was het schip zoo lek, dat ik twijfelde of het niet nodig zoude zijn het te *Batavia* te krengeu, dat eene andere reden was om onze reis zoo spoedig mogelijk naar die plaats te vervolgen, vooral omdat 'er geene ontdekkingen te verwagten waren in zeeën, die reeds bevaaren zijn en waarin alle de kusten door de Hollandsche aardrijksbeschrijvers zijn opgetekend. De Spanjaards schijnen, zoo wel als de Hollanders, alle de eilanden in *Nieuw Guinea* omgevaaren te hebben, alzoo bijna alle plaatsen, die in de kaarten aangetekend staan, in beiden de taalen naamen hebben. De kaarten, met welke ik de gedeelten van de kust, die ik bezogr, vergeleek, zijn in een Fransch werk ingelascht, dat ten tijtel voert: *Histoire des Navigations aux Terres Australes*, dat in het jaar 1756 is in het licht gekoomen; ik vond dezelve vrij naauwkeurig; egter weer ik niet door wien noch wanneer zij geinaakt zijn: en schoon *Nieuw-Holland* en *Nieuw-Guinea* op dezelve als twee onderscheiden landen getekend staan, laat egter de geschiedenis zelve, waarin zij zijn ingelascht, dit in twijfel. Ik maak egter geene aanspraak op enige andere

verdienste in dit gedeelte van de reis dan dat ik de zaak buiten allen twijfel gesteld heb.

Alzoo de twee landen zeer dicht bij elkanderen liggen en de tusschenwijdte vol eilanden is, is het natuurlijk te onderstellen dat zij beiden van eenen gemeenen stam bevolkt zijn geworden: egter schijnt 'er geene gemeenschap tusschen beiden de landen plaats gehad te hebben, want zoo 'er die geweest ware, zouden de kokosnooten, de broodvrugt, plataanen en andere vrugten van *Nieuw-Guinea*, die alle even noodzaaklijk zijn voor het onderhoud van het leven, zeekerlijk naar *Nieuw-Holland* zijn overgeplant, daar egter geene sporen van dezelve te vinden zijn. De Schrijver van de *Histoire des Navigations aux Terres Australes* heeft in zijn verslag van LE MAIRE'S reis eene woorden-lijst gegeven van de taal, die in een eiland dicht bij *Nieuw Britannia* gesproken wordt en als wij die woorden-lijst met de woorden, welke wij in *Nieuw Holland* leerden, vergelijken, bevinden wij dat de taalen niet dezelfde zijn. Zoo het dan mogt blijken dat de taalen van *Nieuw Britannia* en *Nieuw Guinea* dezelfde zijn, zal 'er reden zijn om te stellen dat *Nieuw Britannie* en *Nieuw Guinea* van eenen gemeenen stam bevolkt zijn; maar dat de inwooners van *Nieuw Holland* eene andere oorsprong hadden, niettegenstaande de nabijheid van de twee landen.

AGTSTE HOOFDSTUK.

*Koers van Nieuw Guinea tot het Eiland Savu.
Voorvallen aldaar.*

Wij zeilden van maandag den derden op den middag tot dinsdag den vierden op den middag westwaarts en bleeven al dien tijd peilen, hebbende van veertien tot dertig vademen water, niet regelmaatig, maar dan meer, dan minder. Den vierden op den middag waren wij op veertien vademen en op $6^{\circ} 44'$ Zuider Breedte en $223^{\circ} 51'$ Wester Lengte; onze koers en afstand zedert den derden op den middag waren Z. 76 W.; honderd en twintig Engelsche mijlen naar het westen. Den vijfdén September op den middag waren wij op de Zuider Breedte van $7^{\circ} 25'$ en op de Wester Lengte van $225^{\circ} 41'$, hebbende al dien tijd gepeild van tien tot twintig vademen.

Des anderendaags 's morgens ten half twee voeren wij voorbij een klein eiland, dat tusschen drie en vier Engelsche mijlen in het N. N. W. van ons af lag en met den dageraat ontdekten wij een ander laag eiland zig van N. N. W. tot N. N. O. uitstrekkende, en waarvan wij twee of drie mijlen af waren. Op dit eiland, dat niet zeer klein geleeck, zou ik, geloof ik, geland hebben, om

te zien wat het voortbragt, zoo het niet te sterk gewaaid had om zulks ter uitvoer te kunnen brengen. Toen wij voorbij dit eiland voeren, hadden wij slechts tien vademen water met eenen rotsachtigen grond en daarom durfde ik het niet aan lij af laten vallen, uit vrees dat ik ondiep water en flegten grond zou vinden. Deeze eilanden hebben geene plaats in de kaarten, tenzij zij de *Arrou-Eilanden* zijn, en zoo zij deeze zijn, dan zijn zij veel te verre van *Nieuw Guinea* geplaatst. Ik bevond dat het zuidlijk gedeelte van dezelve op 7° $6'$ Zuider Breedte en 225° Wester Lengte was liggende.

Wij bleeven W. Z. W. stuuren met eenen voortgang van vier en eene halve Engelsche mijlen in een uur tot des avonds ten tien uuren, toen wij twee en veertig vademen hadden; ten elf uuren hadden wij zeven en dertig vademen, ten twaalf uuren vijf en veertig, ten een uure in den morgen negen en veertig en ten drie uuren honderd en twintig, waarna wij geen grond peilden. Met den dageraat zetteden wij alle zeilen bij die wij konden en ten tien uuren zagen wij land, zig van N. N. W. tot W. t. N. uitstreckende en tusfchen vijf en zes mijlen van ons af liggende: op den middag lag het van het N. tot het W. en omtrent op denzelfden afstand: het scheen vlak en van eene tamelijke hoogte te zijn: naar onzen afstand van *Nieuw Guinea* moest het een gedeelte van de *Arrou Eiland-*

land
dan
zijn
wij
vade
N
te b
en v
ken
wij r
had
loren
hetze
stuur
Z. O
hadd
deme
D
stuur
ons
9° 3
brag
Guin
gezi
kaar
twin
gepl
ten
vree

landen zijn; maar het ligt een' graad zuidlijker dan een van deeze eilanden in de kaarten geplaatst zijn en moest volgens de breedte *Timor-Laoet* zijn; wij peilden, maar hadden geen' grond met vijftig vademen.

Naardien ik niet in staat was uit enige kaart regt te bepaalen welk land het ware dat ik aan lij zag en vreezende dat het meer zuidwaarts zou strekken, en het weder ook zoo dampig zijnde, dat wij niet verre zien konden, stuurde ik Z. W. en had ten vier uren het eiland uit het gezigt verloren. Ik was nu zeker dat geen gedeelte van hetzelfde ten zuiden van $8^{\circ} 15' Z.$ lag en bleef Z. W. stuuren met klein zeil en eene friske koelte uit het Z. O. t. O. en O. Z. O.; wij peilden elk uur, maar hadden geen' grond met honderd en twintig vademen.

Des morgens, met het aanbreeken van den dag, stuurden wij W. Z. W. en daarna W. t. Z. dat ons op den middag op de Zuider Breedte van $9^{\circ} 30'$ en op de Wester Lengte van $229^{\circ} 34'$ bragt en volgens de koers, die wij van *Nieuw Guinoa* gehouden hadden, moesten wij in het gezigt van de *Wezel-Eilanden* zijn, die in de kaarten op den afstand van twintig of vijf en twintig mijlen van de kust van *Nieuw Holland* geplaatst zijn; wij zagen egter niets en dus moeten zij verkeerd geplaatst zijn; ook kan dit niet vreemd voorkoomen, als men in aanmerking neemt dat

dat niet alleen deeze eilanden, maar de kust, die deeze zee bezoomt, door verschillend volk en op verschillende tijden ontdekt en onderzocht zijn en dat de kaarten, op welke zij afgetekend staan, door andere zijn te zaamengesteld, mischien meer dan eene eeuw na dat de ontdekkingen gedaan zijn, om niet te zeggen dat de ontdekkers zelve alle de vereischten niet hadden, om een naauwkeurig dagverhaal te houden, met welke die van den tegenswoordigen tijd begaafd zijn.

Wij bleeven onze koers W. houden tot den agtsten 's avonds, wanneer de afwijking van het kompas, door verscheiden azimuths, 12' W. en door de *amplitudo* 5' W. bevonden wierd. Den negenden, op den middag, waren wij, volgens onze waarneeming, op de Zuider Breedte van 9° 46' en op de Wester Lengte van 232° 7'. Wij hadden de laatste twee dagen regt W. gestuurd; egter waren wij, volgens onze waarneeming, zes tien Engelsche mijlen zuidlijker geraakt, zes mijlen van den zesden op den middag tot den zevenden op den middag, en tien mijlen van den zevenden op den middag tot den agtsten op den middag, waaruit bleek dat 'er een stroom was, die zuidwaarts liep. Bij zonne-ondergang vonden wij de afwijking van de kompas-naald 2' W. en zagen te gelijk een schijn van zeer hoog land in het N. W. liggende.

In den morgen van den tienden zagen wij duidlijk

lijk d
opge
Breed
vijftie
Breed
was,
Wij st
het lan
neer d
zuidwa
wend
wind u
land z
tot in
het w
doch
waren
land,
laatste
Timor
dat, in
eiland
Het z
Zuider
maar o
lende
is wel
ander
held v

lijk dat het land, dat zig des avonds te vooren had opgedaan, *Timor* was. Op den middag was onze Breedte, naar de waarneeming, $10^{\circ} 1'$ Z., dat vijftien Engelsche mijlen meer Zuidlijk was dan de Breedte, welke het log opleverde. Onze Lengte was, volgens onze waarneeming, $233^{\circ} 27'$ W. Wij stuurden N. W. om een duidlijker gezigt van het land te krijgen tot vier uren 's morgens, wanneer de wind N. W. en W. liep, met welken wij zuidwaarts stuurden tot negen uren, wanneer wij wendden en N. W. stuurden, hebbende nu den wind uit het W. Z. W. Bij zome-opgang had het land zig verthoond strekkende van het W. N. W. tot in het N. O. en op den middag konden wij het westwaarts zien strekken tot W. t. Z. $\frac{1}{2}$ Z., doch niet verder oostwaarts dan N. t. O. Wij waren nu wel verzeekerd dat, gelijk het eerste land, dat wij gezien hadden, *Timor* was, het laatste eiland, dat wij voorbij gevaaren waren, *Timor Laoet*, of *Laut* was. *Laoet* is een woord, dat, in de taal van *Malacca*, Zee betekent en dit eiland is door de bewooneren van dat land genoemd. Het zuidlijk gedeelte van hetzelfde ligt op $8^{\circ} 15'$ Zuider Breedte en op $228^{\circ} 10'$ Weste Lengte; maar op de kaarten is de Zuid-punt op verschillende breedten geplaatst van $8^{\circ} 30'$ tot $9^{\circ} 30'$: het is wel mogelijk dat het land, dat wij zagen, een ander eiland geweest zij, maar de waarschijnlijkheid van het tegendeel is zeer sterk, want, zoo

Ti-

Timor Laut gelegen hadd' daar het in de kaartert geplaatst is, moesten wij het daar gezien hebben. Wij waren nu op $9^{\circ} 37'$ Zuider Breedte en volgens eene waarneeming van de zon en de maan, op $233^{\circ} 54'$ Wester Lengte; daags te vooren waren wij op $233^{\circ} 27'$; het verschil is $27'$, even hetzelfde dat door het log wierd opgegeeven; dit is egter een graad van naauwkeurigheid van waarneeming, dien men zelden verwagten kan. In den agtermiddag hielden wij het naat land tot agt uuren 's avonds, wanneer wij wendden en van wal afhielden, zijnde omtrent drie mijlen van land, dat bij zonne ondergang van Z.W. $\frac{1}{2}$ W. tot N.O. strekte: op dit tijdstip peilden wij en hadden geen grond met honderd en veertig vademen. Te middernacht, slechts weinig wind hebbende, wendden wij en hielden het wederom op het land aan en des anderendaags, op den middag, waren wij volgens waarneeming, op $9^{\circ} 36'$ Zuider Breedte. Wij zagen deezen dag op verscheiden plaatsen, op den wal rook en hadden in den nacht verscheiden vuuren gezien. Het land vertoonde zig zeer hoog, trapswijze met schuinten, de eene boven de andere oprijzende; de heuvelen waren over het algemeen dik met bosch bedekt, maar wij onderscheidden tussehen beiden ook kaale plekken van aanmerklijke uitgestrektheid, die het voorkoomen hadden van door konst kaal gemaakt te zijn. Des agtermiddags ten vijf uuren waren wij minder dan ander-

derhalve Engelsche mijl van den wal, op zestien vademen water, en regt over eene kleine opening in het laag land, die op 9° 34' Zuider-Breedte ligt en die waarschijnlijk dezelfde is, welke VAN PIER met zijne sloep invoer, want daar scheen genoegzaame diepte voor een schip te zijn. Het land alhier beantwoordde wel aan de beschrijving, die hij 'er van gegeven heeft; dicht aan strand was het bedekt met hooge splitse boomen, van welke hij spreekt als het voorkoomen van pijnboomen hebbende; agter deeze scheenen zout-water kreeken te zijn en veele manglesboomen, zusschen welke egter hier en daar kokosnootenboomen stonden: het plat land aan zee scheen zig op sommige plaatsen naar binnen 's lands twee of drie Engelsche mijlen uitte strekken, voor den eersten heuvel; wij zagen egter in deeze streek geen schijn van plantagteën of huizen; maar groote vrugtbearheid, en, naar het getal vuuren, oordeelden wij dat de plaats wel bevolkt moest wezen.

Toen wij tot op anderhalve Engelsche mijl de kust genaderd waren, wendden wij en hielden af, de einden van de kust strekten toen van N. O. t. O. tot W. t. Z. $\frac{1}{2}$ Z. Het zuid-westlijk eind was eene laage punt, omtrent drie mijlen van ons liggende. Terwijl wij naar het land stevenden, peilden wij verscheiden reizen, maar hadden geen grond tot wij tot binnen omtrent derdehalf Engelsche mijl kwamen en toen vonden wij vijf en twintig

tig vademen, met eenen zagten grond. Na dat wij gewend hadden, hielden wij van land af tot middernacht, met eenen zuiden wind; toen wendden wij en stevenden twee uren westwaarts, wanneer de wind naar het Z. W. en W. Z. W. draaide en toen stuurden wij weder zuidwaarts. Wij vonden in den morgen de afwijking door de *amplitudo* $1^{\circ} 16'$ W. en door het azimuth $1^{\circ} 27'$. Op den middag waren wij, volgens waarneeming, op $9^{\circ} 45'$ Zuider Breedte, en op $234^{\circ} 12'$ Wester Lengte; wij waren toen omtrent zeven mijlen van het land, dat zig van N. 31. O. tot W. Z. W. $\frac{1}{2}$ W. uitstreckte.

Wij vorderden met ligte land-windjens uit het W. t. N., die enige uren in den morgen waaiden, en zee windjens uit het Z. Z. W. en Z. al westwaarts, maar traag. Den veertienden op den middag waren wij tusschen zes en zeven mijlen van het land, dat zig van N. t. O. tot Z. 78. W. uitstreckte; wij zagen nog op veele plaatsen rook bij dag en vuur bij nacht, beiden op het laag land en op de bergen daar agter. Wij bleeven langs de kust stuuren tot den vijftienden 's morgens; het land vertoonde zig nog heuvelachtig, maar niet zoo hoog als het geweest was: de heuvelen strekten zig, in het algemeen, tot aan zee uit en daar zij dit niet deden, zagen wij, in plaats van platte of mangles-landen, ontzagchelijk groote boschen van kokosnotenboomen, die zig omtrent eene

En-

Eng
beg
onte
bosc
boor
tuinc
de h
noch
kijke
verw
W.
dering
zestie
en op
over
het N
DA
ving v
dat he
dat he
bevond
N. O.
op de
ter Le
en veer
die va
door de
zuidlijk
sche m
III.

Engelsche mijl van het strand uitstrekten : daar begonnen de plantagieën en huizen en scheenen ontelbaar. De huizen waren beschaduwd door boschjens van den waaier-palmboom of den jagerboom, (de *Borasfus*) en de plantagieën, die omtuind waren, reikten bijna tot op de kruinen van de hoogste heuvelen. Wij zagen egter noch volk, noch vee, schoon wij onophoudlijk onze verreikers gebruikten, waarover wij ons niet weinig verwonderden.

Wij vervolgden onze koers met weinig verandering tot negen uren in den morgen van den zestienden, toen wij het klein eiland *Rotte* zagen en op den middag hadden wij het eiland *Semau*, over het zuidlijk eind van *Timor* liggende, in het N. W.

DAMPIER, die eene breedvoerige beschrijving van het eiland *Timor* gegeven heeft, zegt dat het zeventig mijlen lang en zestien breed is en dat het ten naasten bij N. O. en Z. W. ligt. Ik bevond dat de oost-zijde van hetzelfde naast aan N. O. t. O. en Z. W. t. W. lag en het zuid-eind op de Zuider Breedte van $10^{\circ} 23'$ en op de Westter Lengte van $236^{\circ} 5'$. Wij voeren omtrent vijf en veertig mijlen langs de oost-zijde en vonden die vaart geheel vrij van gevaar. Het land, dat door de zee bespoeld wordt, uitgezonderd aan het zuidlijk einde, is laag tot op twee of drie Engelsche mijlen van het strand, en over het algemeen

met zoute kreeken doorsnedeh: agter het laag land zijn bergen, die de eeh boven den anderen tot eene aanmerkelijke hoogte oprijzen. Wij stuurden W. N. W. tot ten twee uuren in den agtermiddag, wanneer wij, op eenen kleinen afstand van het noordlijk einde van het eiland *Rotte* zijnde, N. N. W. oploefden, ten einde tusschen hetzelfde en *Semau* door te vaaren: na dat wij drie mijlen in deeze koers gestevend hadden, lieten wij het N. W. en W. afvallen en ten zes uuren waren wij alle de eilanden te boven. Op dit tijdstip was het zuidlijk gedeelte van *Semau*, dat op $10^{\circ} 15'$ Zuider Breedte ligt, vier mijlen ten N. O. van ons en het *Rotte-eiland* strekte zig zuidwaarts tot in het Z. 36 W. nk. Het noordlijk eind van dit eiland en het zuidlijk eind van *Timor* liggen N. $\frac{1}{2}$ O. en Z. $\frac{1}{2}$ W. en omtrent drie of vier mijlen van elkanderen. Aan het west-einde van den doortogt tusschen *Rotte* en *Semau* zijn twee kleine eilandjens, van welke het een bij de kust van *Rotte* en het ander over de zuid-westlijke punt van *Semau* ligt: daar is een goed kanaal tusschen beiden, omtrent zes Engelsche mijlen breed, door welk wij voeren. Het eiland *Rotte* heeft geen zoo hoog en bergachtig voorkoomen als *Timor*, schoon het aangenaam afgewisseld is door heuvelen en valeien: aan de noord-zijde zijn veele zandige stranden, nabij welke enige waaijer-palmboomen groeiden, maar verre het grootste gedeelte was met eene foort
van

va
ren
vo
ho
wij
op
der
stom
om
uit:
op
agt
hetz
kleur
verni
maar
ging
word
Z. O
vermi
houde
het na
Wi
op de
Timor
westli
uuren
W. Z
eene

van struikachtig hout bedekt, dat zonder bladeren was. *Semau* had ten naasten bij hetzelfde voorkoomen als *Timor*, maar was niet wel zoo hoog. Omtrent ten tien uren 's avonds namen wij een verschijnzel in de lucht waar, dat in veele opzigten naar het noorder-licht geleek en in andere opzigten 'er zeer veel van verschilde: het bestond uit een dof roodachtig licht en strekte zig omtrent twintig graaden boven den gezigt-einder uit: deszelfs uitgestrektheid was zeer verschillende op verschillende tijden; maar nooit minder dan agt of tien streeken van het kompas; door en uit hetzelfde liepen licht-stralen van eene helderer kleur, die verdweenen en weder in denzelfden tijd vernieuwd wierden als die in het noorder-licht, maar geene zoo trillende en slingerende beweging hadden als bij dat verschijnzel waargenoomen worden: het voornaamste gedeelte was in het Z. Z. O. van het schip en hier bleef, zonder enige vermindering in helderheid, tot twaalf uren aanhouden, wanneer wij naar bed gingen; hoe lang het naderhand nog duurde kan ik niet zeggen.

Wij waren nu vrij van alle de eilanden, welke op de kaarten, die wij aan boord hadden, tuschen *Timor* en *Java* getekend staan, en stuurden eene westlijke koers tot den volgenden morgen ten zes uren, wanneer wij onverwagt een eiland in het W. Z. W. zagen, en ik dagt in het eerst dat wij eene nieuwe ontdekking gedaan hadden. Wij

stuurden 'er terstond naar toe en waren ten tien uren nabij hetzelfde aan de noord-zijde, daar wij huizen, kokosnootenboomen, en tot onze aangename verwondering, talrijke kudden schaapen zagen. Deeze was eene verzoeking die niet te wederstaan was in den toestand, waarin wij waren, vooral daar verscheiden van ons zig in een' slegten staat van gezondheid bevonden en veele nog mor- den dat ik *Timor* niet had aangedaan: men kwam dan weldra tot het besluit van eenen handel te be- proeven met volk, dat zoo wel in staat scheen in onze menigvuldige behoeften te voorzien en in eens de ziekte en de ontevredenheid, die bij ons ontstaan was, te geneezen. De pinas wierd uit- gezet en de Heer GORE, de tweede luitenant, afgezonden om te zien of 'er eene goede plaats ware om te landen; hij nam enige beuzelingen mede, als geschenken voor de inboorlingen, zoo 'er zig enige vertoonen mogten. Terwijl hij weg was, zagen wij van het schip twee mannen te paerd, die tot hun vermaak op de heuvelen scheenen te rijden en dikwijls stil hielden om naar het schip te kijken. Hierdoor wisten wij dat 'er op die plaats eene Europeaanfche volkplanting moest zijn en wij hoopten dat de menigvuldige onaangename omstandigheden, die altoos den eersten aanleg van koophandel met Wilden verzellen, nu vermijd zou- den kunnen worden. Ondertusfchen landde de Heer GORE in eenen kleinen zandigen inham bij
eni-

enige huizen en wierd ontmoet door agt of tien van de inboorlingen, die, zoo wel in kleeding als in perfoon, zeer veel naar Maleiers geleeken: zij hadden geene wapenen dan de mesfen, welke het hunne gewoonte is in hunne gordels te draagen en een hunner had een ezel bij zig: zij nodigden hem beleefdlijk aan land te koomen en spraken met hem door tekenen, maar zij konden zeer weinig van elkanderens meening begrijpen. Hij kwam binnen korten tijd met dit verflag terug en voegde 'er, tot onzen grooten spijt, bij, dat 'er geene gelegenheid voor het fchip was om te ankeren. Ik zond hem egter nog eens met geld en waaren, om, zoo het mogelijk ware, enige ververfchingen te koopn, ten minften voor de zieken en Doctor SOLANDER gong met hem in de floep. Ik hield ondertusfchen af en aan met het fchip, dat nu omtrent eene Engelsche mijl van den wal was. Eer de floep landen kon, zagen wij twee andere ruiters, van welke een volkoomen op de wijze der Europeaanen gekleed was, hebbende eenen blaauwen rok en wit kamifool aan en eenen met goud geboorden hoed op: dit volk floeg, toen de floep aan wal kwam, weinig acht op haar, maar drentelde rond en fcheen met groote nieuwsgierigheid naar het fchip te kijken. Wij zagen egter nog andere ruiters en een groot getal menschen te voet rondom ons volk verzamelen en, tot ons groot genoegn, verscheiden kokosnooten in de

sloep draagen , waaruit wij beslooten dat de vrede gevestigd en de handel tusſchen ons aan den gang was,

Na dat de sloep omtrent anderhalf uur aan wal geweest was, deed zij ſein dat zij kundſchap had dat 'er eene baai aan lij was, daar wij ten anker zouden kunnen koomen; wij ſtevend en 'er terſtond naar toe en de sloep, die ons agter op volgde, kwam weldra aan boord. De luitenant zéide ons dat hij enige van de voornaamſte van het volk gezien had, die in ſijn linnen gekleed waren en gouden kettingen om hunne halzen hadden: hij zeide dat hij geen hapdel had kunnen drijven, omdat de eigenaar van de kokosnooten aldaar niet was, maar dat 'er omtrent twee dozijnen naar de sloep gezonden waren als een geſchenk en dat men daarvoor enig linnen ontvangen had. Het volk trök, om hem de onderrigting te geeven, die hij nodig had, eene kaare op het zand, op welke zij eene ruuwe afbeelding van eene haven aan lij en eene ſtad, aan dezelve liggende, trokken: zij gaven hem ook te verſtaan dat 'er ſchaapen, varkens, hoenderen en vrugten in grooten overvloed te krijgen waren. Enige hunner ſpraken dikwerf het woord *Portugeezen* uit en zeiden iets van *Jarntuca* op het eiland *Ende*: uit deeze omſtandigheid gisten wij dat 'er ergens op het eiland Portugeezen waren en een Portugees, die in onze sloep was, tragtede met de Indiaanen in die taal te ſpreken, maar vond weldra dat zij ſlechts een woord of twee van dezelve

bij

bij gewoonte wisten: toen zij ons volk te verstaan gaven dat 'er eene stad was bij de haven, naar welke zij ons gewezen hadden, beduidde een hunner egter dat wij, als een teken dat wij te regt waren, iets zien zouden dat hij te kennen gaf door het kruisfen van zijne vingeren en de Portugees begreep terftond dat hij een kruis meende. Juist zoo als ons volk aftak, kwam de ruiter in Europeaanfche klederen aan; maar de officier zijne commiffie niet bij zig hebbende, vond best eene zaamenfpraak te vermijden.

Des avonds ten zeven uren kwamen wij ten anker in de baai, naar welke wij gewezen waren, omtrent eene Engelfche mijl van land in agt en dertig vademen water, met eenen zuiveren zand grond. De noord-punt van de baai lag derdehalve Engelfche mijl N. 30 O. van ons en de zuid-punt of het west eind van het eiland lag Z. 63 W. Zoo als wij de noord-punt om, en de baai inkwamen, ontdekten wij een groot Indiaanfch dorp of stad, waarop wij aanhielden, terwijl wij een wimpel aan den fokke-fteng opheifte: kort daarop wierd 'er, tot onze groote verwondering, eene Nederlandfche vlag in de stad opgeheisren daar wierden drie kanon-fchooten gedaan: wij zeilden egter voort tot wij grond peilden en kwamen toen ten anker.

Zoodra het 's morgens licht was, zagen wij dezelfde vlag op strand, regt over het fchip, opge-

heist: dierhalven onderstellende dat de Nederlanders hier eene volkplanting hadden, zond ik den luitenant GORE naar den wal om den Gouverneur of het Hoofd van de plaats optewagten, en hem bekend te maaken wie wij waren en om welke reden wij de kust aangedaan hadden. Zoodra hij aan land kwam, wierd hij ontvangen door eene wagt van tusfchen twintig en dertig Indiaanen, met musketten gewapend, die hem naar de stad bragten, daar den avond te vooren de vlag was opgehaald, terwijl zij die, welke op het strand opgeheist was, mede droegen en zonder krijgskundige regelmaatigheid voortgingen. Zoodra hij daar aankwam, wierd hij bij den *Raja* of Koning van het eiland binnen geleid en hij zeide hem, door middel van eenen Portugeefchen tolk, dat het fchip een oorlogfchip was, toebehoorende aan den Koning van Groot Britannie en dat het veele zieken aan boord had, voor welke hij alle zulke ververschingen wenschte te koopen als het eiland opleverde. Zijne Majesteit antwoordde dat hij gewillig was ons van alles wat wij nodig hadden te voorzien, doch dat hij, in verbond staande met de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij, geene vrijheid had met ander volk te handelen, zonder eerst derzelver toestemming bekoomen te hebben, welke hij, zeide hij, egter terstond zoude vraagen aan eenen Nederlander, die in dienst van de Maatschappij, en de eenigste blanke op het eiland was. Aan deezen man, die
op

op e
brief
en o
zond
beric
verdr
sche
toege
van g
PHEL
paerd
droeg
en ve
wat o
Kort
aan bo
versche
beduid
len, m
wal zo
wierd
Om
van he
namen
Ik verv
ten, m
eindelij
wij, di
dere kle

op enigen afstand woonde, wierd onmiddelijk een brief gezonden, waarin men hem onze aankomst en ons verzoek bekend maakte: ondertusfchen zond de Heer GORE eenen bode naar mij af met bericht van zijnen toestand en den staat van het verdrag. In omtrent drie uren bragt de Nederlandfche Resident het antwoord op den brief, die hem toegezonden was, in perfoon: hij was een Sax van geboorte en zijn naam is JOHAN CHRISTOPHEL LANGE; hij was dezelfde, welken wij te paerd in Europifche kledij gezien hadden: hij gedroeg zig zeer beleefd jegens den Heer GORE, en verzeekerde hem dat wij vrij waren om alles wat ons geliefde van de inboorlingen te koopen. Kort daarop gaf hij zijn verlangen te kennen om aan boord te koomen; dit deed ook de Koning en verfcheiden van zijne hovelingen: de Heer GORE beduidde hem dat hij gereed was hem te verzel- len, maar zij verzogten dat twee van ons volk aan wal zouden gelaaten worden als gijzelaars en dit wierd hun ook ingewilligd.

Omtrent twee uren kwamen zij alle aan boord van het fchip en, ons middagmaal gereed zijnde, namen zij onze nodiging aan van mede te eeten. Ik verwagtede dat zij onmiddelijk zouden gaan zitten, maar de Koning fcheen te aarfelen en zeide eindelijk met enige fchaamte dat hij niet dagt dat wij, die blanken waren, hem, die van eene andere kleur was, in ons gezelfchap zouden laaten

zitten; eene pligtpleeging deed dra zijne zwaarigheid verdwijnen en wij gongen alle te zaamen met groote vrolijkheid en hartlijkheid aanzitten: gelukkiglijk hadden wij geen gebrek aan tolken, want Doctor SOLANDER en de Heer SPORING verstonden Hollandsch genoeg om het gesprek met den Heer LANGE gaande te houden en verscheiden der matroozen waren in staat om met die inboorlingen, welke Portugeesch verstonden, te spreken. Ons middagmaal bestond gevallen uit schaapenvleesch en de Koning toonde verlangen om een Engelsch schaap te hebben; wij hadden 'er slechts een overig, dat hem egter wierd aangeboden: de gemaklijkheid, waarmede dat verkregen wierd, moedigde hem aan om eenen Engelschen hond te vraagen en de Heer BANKS schonk hem beleefdelyk zijnen haazenwindhond: De Heer LANGE gaf toen te kennen dat een tuur-glas hem aangenaam zou zijn, en hem wierd terstond een ter hand gesteld. Onze gasten zeiden ons dat het eiland overvloed van buffels, schaapen, varkens en hoenderen opleverde, van welke men den volgenden dag overvloed naar het strand zou brengen, opdat wij 'er zoo veele van zouden kunnen koopen als wij zouden goed vinden: dit maakte ons alle zeer vrolijk en de drank gong wat sterker rond dan de Indiaanen of de Sax verdraagen konden; zij gaven egter hun verlangen te kennen om henen te gaan voor zij volkoomen dronken waren en wierden

den
men
nen
hij
waa
bran
naar
ma
nen
den,
hij in
de s
veele
trokk
BAN
en, z
hoeze
On
men,
bestaa
wel n
ken v
hoogt
te vo
boom
gena
zieken
Kort n
Heer
boord.

den op het dek, gelijk toen zij aan boord kwamen, door de zee-soldaaten onder de wapenen ontvangen. De Koning gaf te kennen dat hij nieuwsgierig was hen te zien exerceeren, waarin men hem voldeed en zij deeden drie losbrandingen: hij keek 'er met groote aandacht naar en was zeer verwonderd over hunne regemaatigheid en snelheid, voornamelijk in het spannen van den haan; de eerste reis dat zij dit deeden, sloeg hij op het boord met een' stok, dien hij in zijne hand had en riep zeer hard uit dat alle de slooten maar eene tik gaven. Zij wierden met veele geschenken heen gezonden en, toen zij vertrokken, met negen schooten gegroet: de Heeren **BANKS** en **SOLANDER** gongen met hun mede en, zoodra zij aftaken, schreeuwden zij driemaal, hoezee.

Onze heeren gongen, toen zij aan land kwamen, met hun naar de stad, die uit veele huizen bestaat, waaronder sommige groote; zij zijn evenwel niets meer dan een afdak, dat boven een planken vloer staat op paalen van omtrent vier voeten hoogte. Zij bragten wat van hunnen palm-wijn te voorschijn, dat het versch ongegist sap van den boom was; het had eene zoete, maar niet onaangename smaak en wij kreegen hoop dat het onze zieken van de scheurbuik zoude helpen geneezen. Kort na dat het donker geworden was keerden de Heer **BANKS** en **Doctor SOLANDER** weder naar boord. Den

Den negentienden 's morgens gong ik aan wal met den Heer BANKS en verscheiden van de officieren en heeren, om den Koning een tegenbezoek te geeven; maar mijn voornaamst oogmerk was enige van de buffels, schaapen en hoenderen te koopē, welke men ons gezegd had naar het strand gebragt te zullen worden. Wij waren zeer spijtig te zien dat 'er niets gedaan was om deeze belofte te vervullen; wij gongen egter naar het stadhuis, dat, met nog twee of drie andere huizen, door de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij was gebouwd en die van de overige onderscheiden waren door twee stukken hout, naar een paar koe-hoornen gelijkende, van welke een op elk eind van de nok opgerigt was en dit was zeekerlijk wat de Indiaan bedoeld had met zijne vingeren over elkanderen te kruisfen, schoon onze Portugees, die een goede katholijk was, het teken voor een kruis aanzag, hetgeen ons had doen denken dat de volkplanting aan zijne landslieden toebehoorde. Hier vonden wij den Heer LANGE en den Koning, wiens naam A MADOCHO LOMI DJARA was, verzeld van veele van de aanzienlijkste. Wij zeiden hun dat wij in de sloepen verschillende soorten van goederen hadden, welke wij voorstelden te verruilen voor de ververschingen, welke zij 'er ons voor geeven wilden en verzogten verlos om die aan land te brengen, hetwelk toegestaan zijnde, wierden zij terstond aan den wal gebragt.

Toen

Toe
fels,
over
koop
doch
ons
inbo
egter
Conc
houd
Al
wij z
en ge
veele
Zijne
en w
nen t
te ma
wij e
klaar
loove
Wij
tersto
On
wierd
liever
spek,
waarin
vloer

Toen tragteden wij omtrent den prijs van de buffels, schaapen, varkens en and. . . gerieflijkheden overeentekoomen, welke wij aanboden: te willen koopen, en welke wij in geld zouden betaalen; doch zoo dra hier van gesproken wierd, verliet ons de Heer LANGE, zeggende dat dit met de inboorlingen bedongen moest worden: hij zeide egter dat hij eenen brief van den Gouverneur van *Concordia*, op *Timor* ontvangen had, welkers inhoud hij ons zou mededeelen, als hij weërom kwam.

Alzoo het nu reeds laat in den morgen was en wij zeer ongaerne weder naar boord wilden gaan en gezouten kost eeten, daar wij aan land van zoo veele lekkernijen omringd waren, verzogten wij Zijne Majesteit de vrijheid van een klein verken en wat rijst te moogen koopen en zijne onderdaanen te mogen gebruiken om dezelve voor ons klaar te maaken. Hij antwoordde zeer gunstig dat, zoo wij eeten lusteden, dat door zijne onderdaanen klaar gemaakt was, 't welk hij nauwlijks kon gelooven, hij de eer zoude hebben ons te onthaalen. Wij betuigden hem onze dankbaarheid en zonden terstond naar boord om drank te haalen.

Omtrent vijf uren was de maaltijd klaar; hij wierd opgedischt in zes en dertig schotelen, of liever mandjens, bevattende beurtelings rijst en spek, en in drie aardewerks bakken met het nat, waarin het spek gekookt was: zij wierden op den vloer geschikt en daar wierden matten voor ons rond-

rondom gelegd, om op te zitten. Wij wierden toen, elk op onze beurt, naar een gat gebragt, dat in den grond was, bij welk een man stond, met water in een vat, van de bladeren van de waaier-palm gemaakt; die ons onze handen hielp wasfchen. Toen dit gedaan was, plaatften wij ons om de fchotels, en wagteden den Koning af. Alzoo hij niet kwam, vroegen wij naar hem en men zeide ons dat de gewoonte van het land den perfoon, die het gastmaal gaf, niet toeliet met zijne gasten aantezitten; doch dat, zoo wij argwaan hadden dat het eeten vergiftigd was, hij koomen en 'er van proeven zoude. Wij verklaarden onmiddellijk dat wij zulk eenen agterdogt niet voedden en verzogten dat geene van de gewoonten der gastvrijheid om onzent wille zoude geschonden worden. De eerste Staatsdienaar en de Heer LANGE waren van ons gezelschap en wij deeden een allerheerlijkst maal: wij vonden de rijst en het spek uitmuntend en het sop niet te verachten; maar de lepels, die van bladeren gemaakt waren, zoo klein, dat weinige onzer het geduld hadden om 'er zig van te bedienen. Na den eeten gong onze wijn helder rond en wij vroegen weder naar onzen koninglijken gastheer, denkende dat, schoon 's lands gewoonte hem niet toeliet met ons te eeten, hij ten minsten in het vermaak van onze flesch konde deelen; maar hij verschoonde zig weder, zeggende dat de heer van een' gastmaal nooit dron-

ken

ken
doo
wijn
maa
ruim
delij
wij
vrou
haale
geete
gewe
wij
invlo
onde
tapij
geen
morg
onze
koelb
vand
van
dat h
daar
wij n
leefte
pen,
dan
groot
of ge

ken moest zijn; hetgeen best te vermijden was door geen' wijn te proeven. Wij dronken onzen wijn egter niet daar wij ons misal gedaan hadden; maar, zoo dra wij gegeten hadden, maakten wij ruimte voor de knechts en matroozen, die onthid- delijk onze plaatsen innamen: zij konden alles wat wij overgelaaten hadden niet opeeten, maar de vrouwen, die de bakken en manden kwamen weg- haalen, noodzaakten hen om hetgeen zij niet ge- geten hadden medeteneemen. Naardien de wijn gewoonlijk het hart verwarmt en opent, namen wij de gelegenheid, toen wij dagten dat deszelfs invloed gevoeld begon te worden, waar, om het onderwerp van de buffels en schaapen weder op het tapijt te brengen, van welke wij in allen dien tijd geen woord gehoord hadden, schoon zij vroeg in den morgen aangevoerd hadden moeten worden. Maar onze Saxische Nederlander begon ons met groote koelheid en bedaardheid den inhoud medetedeelen van den brief, dien hij voorgaf van den Gouverneur van *Concordia* ontvangen te hebben. Hij zeide dat hij hem, na hem gemeld te hebben dat 'er van daar een schip gezeld was naar het eiland, daar wij nu waren, gelaste; zoo dit schip gebrek aan leefocht had en daar om vroeg, hetzelfde te hel- pen, maar niet te dulden dat het langer bleewe dan volstrekt noodzaaklijk was, noch dat men groote geschenken aan het gemeen volk deede, of geschenken aan de lieden van aanzien egter liete

om naderhand onder hetzelfde uitgedeeld te worden; maar het behaagde hem gunstiglijk daar bij te voegen dat wij de vrijheid hadden om glaazen koraalen en andere beuzelingen voor kleine beleeftheden en voor palm-wijn te schenken.

Wij waren eenpaariglijk van gedagten dat deze brief verduidelijkt was, dat dit verbod voorgegeeven werd, met inzicht om geld van ons te haalen om het te verbreeken, en dat deeze man, door onze milddaadigheid jegens de inboorlingen te stuiten, hoopte dezelve gemaklijk in een ander kanaal te zullen leiden.

In den avond ontvongen wij bericht van onze handel-plaats dat er noch buffels noch varkens dangevoerd waren, maar slechts enige schaapen, die weder weggedreven waren, voor ons volk, dat om geld gezonden had, het bekoomen konde. Daar was egter enig gevogelte gekogt en eene groote hoeveelheid van eene soort van syroop, van het sap van den palmboom gemaakt, die, schoon oneindig beter dan melassen of suikerschuim, zeer goedkoop verkogt werd. Wij klaagden over deeze te leur stelling aan den Heer **LANGE**, die nu eene andere uitvlugt had: hij zeide dat wij, zoo wij zelve naar het strand gegaan waren, zouden hebben kunnen koopen wat wij begeerden; maar dat de inboorlingen geen geld van ons volk durfden aanneemen, uit vrees dat het valsch ware. Wij konden niet nalaaten eni-

enig
mar
en
egte
maa
vind
te v
ik w
niet
Heer
ren
hadd
wier
BAN
te an
keerd
uitslag
dien
morge
worde
voor
dat de
geen
drijver
Der
aan la
stad o
strand
het k
III.

enige verontwaerdiging te gevoelen tegens eenen man, die dit, als het waar ware, yezwegen had en als het valsch ware, zeggen kon. Ik vloog eger op en gong onmiddelijk naar het strand, maar daar waren noch vee, noch schapen te vinden en daar waren ook geene bij de hand, die te voorschijn konden gebragt worden. Terwijl ik weg was, zeide **LANGE**, die wel wist dat ik niet beter slaagen zoude dan mijn volk, aan den Heer **BANKS** dat de inboorlingen misnoegd waren dat wij hun geen goud vóór hun vee geboden hadden, en dat, zoo 'er geen goud geboden wierd, niets verkogt zou worden. De Heer **BANKS** achtte het der moeite niet waerdig hierop te antwoorden, maar rees kort daar na op en wij keerden alle naar boord, zeer onvoldaan over den uitflag van onze onderhandelingen. Geduurende dien dag had de Koning beloofd dat 'er in den morgen enig vee en schapen zouden aangevoerd worden en had eene wat meer schijnbaare reden voor onze te leur stelling gegeven; hij zeide dat de buffels verre in het land waren en dat 'er geen tijd geweest was om hen naar het strand te drijven.

Den volgenden morgen gongen wij wederom aan land. Doct. **SOLANDER** begaf zig naar de stad om **LANGE** te spreken en ik bleef op het strand om te zien wat 'er te doen zoude vallen in het koopjen van levensmiddele. Ik vond hier

eenen ouden Indiaan, welken wij, alzoó hij enig gezag scheen te hebben, onder ons den eersten minister genosmd hadden, om deezen man in ons belang overtehaalen, schonk ik hem een tuur-glas, maar ik zag niets op de markt dan eenen kleinen buffel. Ik vroeg naar den prijs en hien elschte mij vijf guineas: dit was tweemaal en zoo veel als hij waard was; ik bood egter drie, te welk ik kon merken dat de man, met welken ik te doen had, eenen goeden prijs rekende; maar hij zeide dat hij den Koning moest zeggen wat ik geboden had, voor hij het aanneemen konde. Daar wérd terstond een bode naar Zijne Majesteit gezonden; die kort daarop wederkwam en zeide dat de buffel voor niet minder dan vijf guineas verkogt mogt worden. Deezen prijs weigerde ik volstrekt te betaalen en toen werd 'er weder een andere bode gezonden met bericht van mijne weigering; deeze bleef langer weg dan de eerste en, terwijl ik zijne terugkomst afwagtede, zag ik, tot mijne groote verwondering, Doctor SOLANDER uit de stad koomen, gevolgd van meer dan honderd mannen, sommige met snaphaanen, andere met lanssen gewapend. Toen ik vroeg wat de meening van deeze vijandelijke vertoonng ware, zeide de Doctor mij dat de Heer LANGE hem eene boodschap van den Koning vertolkt had, houdende dat het volk met ons niet handelen wilde, omdat wij geweigerd hadden het meer dan de halve

wa
ven
gen
om
bo
gee
han
van
wie
zijn
inhu
LA
ged
fact
reed
tene
den
zijn
volk
en a
men
hog
tuur
zijn
de h
de l
Die
deek
Verv

waarde van hetgeen zij te koop hadden te gee-
 ven; en dat het ons niet geoorloofd zou zijn lan-
 ger te handelen dan deezen dag. Behalven de
 officieren, die deeze bende geleidden, kwam 'er
 ook nog een man mede, die te *Timor* van Portu-
 geefche onderen geboren was en die wij nader-
 hand ontdekten dat eene soort van amptgenoot
 van den Hollandfchen factoor was; door deezen man
 wierd hetgeen zij voorgaven des Konings bevel te
 zijn aan mij overgebracht; het was van denzelfden
 inhoud als dat, hetwelk Doctör SOLANDER van
 LANGE ontvangen had. Wij waren alle vast van
 gedagten dat dit enkel eene konstenarij van de
 factoor was om ons geld aftepersen, waartoe wij
 reeds waren voorbereid door het bericht van
 eenen brief van *Concordia*; en terwijl wij aarfel-
 den wat te doen, begon de Portugees, opdat hij
 zijn oogmerk te schielijker bereiken konde; het
 volk, dat hoenderen en syroop aangevoerd had,
 en andere, die nu met buffels en schaapen aan kwa-
 men, wegtedrijven. Op dit tijdstip sloeg ik het
 oog op den ouden, welken ik dien morgen een
 tuur-glas gefchonken had; en ik meende aan
 zijn gezigt te zien dat hij niet hartlijk goed keur-
 de hetgeen 'er geschiedde; ik nam hem dan bij
 de hand en bood hem eenen ouden fabel aan.
 Dit deed onmiddellijk de schaal ten onzen voor-
 deele overslaan; hij ontvong den fabel met eene
 vervoering van blijdschap en denzelven over den

druk bezig zijnde Portugees zwaaiende, die voor hem dook als een vos voor een' leeuw; deed hij hem en den officier, die de bende geleidde, op den grond agter hem nederzitten: het volk, dat, welk ook de bedrieglijke voorgeevens van deeze ongeregtige factooren waren, graag was om ons van alles te voorzien wat wij nodig hadden en dat ook liever goederen dan geld scheen te hebben, maakte onmiddelijk gebruik van het voordeel, dat hun bezorgd was, en de markt was bijna in eenen oogenblik vol. Om met het koopen van buffels, die ik meest nodig had, begin te maaken, was ik egter genoodzaakt tien guineas voor twee te geeven, van welke de een niet meer dan honderd-en zestig ponden woog; maar ik kocht nog zeven voor veel laagere prijs en zou naderhand nog zoo veele hebben kunnen koopen als ik wilde, bijna voor den prijs dien ik wilde geeven; want zij wierden nu bij geheele kudde naar den waterkant gedreven. In de eerste twee, welke ik zoo duur kocht, had *LANGE* zeekerlijk deel en het, was in hoop van een gedeelte van den prijs van de andere naar zig te strijken dat hij voorgegeeven had dat wij die in goud moesten betaalen. De inboorlingen verkogten egter dat zij naderhand toevoerden zeer tot hun genoegen, zonder hem een gedeelte van den prijs te geeven, als eene belooming voor dat hij ons in geld had doen betaalen. De meeste buffels, die wij kochten, na dat onze vriend, de eerste

eerf
had
ket
hebb
med
D
besto
vark
nen
van v
wein
van P

eerste minister, ons eene vrije markt bezorgd had, wierden ons verkogt het stuk voor een musket en voor deezen prijs zouden wij zoo veele hebben kunnen koopen, dat wij 'er ons schip mede zouden hebben kunnen beladen.

De ververschingen, die wij hier bekwamen, bestonden uit negen buffels, zes schaapen, drie varkens, dertig dozijnen hoenderen, enige limoenen en enige kokosnooten, veele dozijnen eieren, van welke de helft egter rot bevonden wierd, een weinig knoffloek en verscheiden honderden pinten van palm-syroop.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Beschrijving van het Eiland Savu, deszelfs voortbrengzelen en inwooneren. Kleine woordenlijst van de taal.

Dit eiland wordt door de inboorlingen *Savu* genaamd; deszelfs midden ligt op omtrent $10^{\circ} 35'$ Zuider Breedte en op $137^{\circ} 30'$ Wester Lengte en het is over het algemeen zoo weinig bekend geweest, dat ik nooit eene kaart gezien heb, waarin het duidlijk of naauwkeurig getekend staat. Ik heb eene zeer oude kaart gezien, waarin het *Sou* genaamd wordt en met *Sandel Bosch* verward wordt. *RUMPHIUS* maakt gewag van een eiland onder den naam van *Saou* en hij zegt ook dat het hetzelfde is dat de Hollanders *Sandel Bosch* noemen; maar noch dit eiland, noch *Timor*, noch *Rotte*, noch enige van de eilanden, die wij in deeze zeeën gezien hebben, zijn binnen eenen redelijken afstand van hunne waare ligging geplaatst. Het is omtrent agt mijlen lang van het oosten naar het westen; maar hoe breed het zij weet ik niet, alzoo ik slechts de noordzijde zag. De haven, in welke wij lagen, heet *Seba*, naar het distrikt, in welk zij ligt: zij is aan de noord-west-zijde van het eiland en wel

ge-

gedekt voor den zuid-westlijken pasfaat-wind, maar zij ligt open naar het noord-westen. Men zeide ons dat 'er twee andere basien waren, waarin schepen kunnen ankeren; dat de beste *Tibino* genaamd, aan de zuid-west-zijde van de zuidoost punt was: van de derde vernamen wij noch den naam, noch de ligging. De zee-kust is, over het algemeen, laag, maar in het midden van het eiland zijn heuvelen van eene aanmerkelijke hoogte. Wij waren op de kust in het laatst van het droog jaargetijde, toen 'er in geene zeven maanden regen geweest was en men zeide ons dat 'er, als het droog jaargetijde zoo lang duurt, geene loopende beek van zoet water op het gantsche eiland is, maar alleen kleine bronnen, die zeer verre van den zee-kant zijn: egter kan men zig niets zoo fraais verbeelden als het gezigt op het land van het schip. De effen grond aan den zee-kant was bedekt met kokosnotenboomen en eene soort van palmboom, *Areca* genoemd, en agter deeze waren de heuvelen, die zagten regelmatig opliepen, rijk gekleed tot den top toe met plantagiëen van de waaler-palm, die een bijna ondoordringbaar bosch maakten. Hoe veel dit gezigt nog zelfs verfraaid kan worden, wanneer elke voet grond tuschen de boomen met groente, maïs, gierst en indigo bedekt is, kan nauwlijks begrepen worden dan door eene levendige verbeelding, niet ongewoon aan de staats-

heid en schoonheid van de boomen, welke dit gedeelte van den aardbodem versieren. Het droog jaargetijde begint in Maart of April en eindigt in October of November.

De voornaamste boomen van dit eiland zijn de waater-palm, de kokosnoot, tamarinden, limoenen, oranjen-appelen en mangos; de andere gewassen zijn maïs, Guineesch koren, rijst, gierst, de ronde klimboontjens *caravances* genaamd en water-meloenen. Wij zagen ook een suiker-riet en enige weinige soorten van Europeische moesgroenten, bijzonderlijk celerij, marjolein, venkel en knoflook. Om de weelde te voeden, heeft het betel, areca, tobak, katoen, indigo en een weinig kaneel, die hier alleen voor liefhebberij schijnt geplant te zijn, en wij twijfelden zelfs of het wel de echte kaneel ware, weetende dat de Hollanders zeer zorgvuldig zijn om de specerijen niet uit de voor hun bestemde eilanden te laten gaan. Daar zijn egter verscheiden soorten van vrugten behalven die, welke alreeds opgenoemd zijn, bijzonderlijk de kaneel-appel, die bij de West-Indiers wel bekend is en eene kleine eironde vrugt, de *Blimbi* genaamd, welke beiden op boomen groeijen. De *Blimbi* is omtrent drie of vier duimen lang en in het midden omtrent zoodik als een vinger, naar de einden dun afloopende, zij is bedekt met eene zeer dunne schil van eene ligt groene kleur en binnen in zit een weinig zaad

zaad in de gedaante van eene star geschikt; derzelve smaak is een ligt, zuiver, aangenaam zuur, maar zij kan niet raauw gegeten worden; men zegt dat zij ingelegd zeer goed is en als zij gekookt was, maakte zij eene zeer aangenaame zuure saus bij onze gekookte geregten.

De tamme diertjes buffels, schaapen, geiten, varkens, hoenders, duiven, paerden, ezels, honden en katten, en van alle deeze is 'er groote overvloed. De buffels verschillen zeer aanmerkelijk van het hoornvee in Europa in verscheiden bijzonderheden; hunne ooren zijn veel grooter, hunne huid is bijna zonder hair, hunne hoornen zijn naar elkanderen gekromd, maar hellen te zaamen recht agterwaarts en zij hebben geene kwabben. Wij zagen verscheiden, die zoo groot waren als een wel gegroeide Europische os en daar moeten 'er zijn die veel grooter zijn; want de Heer BANKS zag een paar hoornen, die van punt tot punt drie voeten, negen duimen en een halven van elkanderen waren, over derzelve wijdste middellijn vier voeten en anderhalven duim hadden en langs den gantschen draai van hunnen halven cirkel van vooren zeven voeten zes duimen en een halven. Men moet egter in aanmerking neemen dat hier een buffel van eene gegeeven grootte niet meer dan half zoo zwaar weegt als een os van dezelfde grootte in Engeland: die, welke wij gisten dat vier honderd ponden woogen,

woogen niet meer dan twee honderd en vijftig ponden; de reden is dat zoo laat in het droog jaargetijde de beenderen zeer dun met vleesch bedekt zijn: daar is geen once vet in geheel het lijf en de ribben zijn letterlijk niet anders dan vel en been: het vleesch smaakt egter goed en is sappig, en, naar ik geloof, beter dan het vleesch van eenen Engelschen os zou smaaken, als hij in dit verschroeid land honger moest lijden.

De paerden zijn van elf tot twaalf palmen hoog; doch, schoon klein, zijn zij egter moedig en vlug, vooral in het stappen, dat hun gewoonlyke gang is: de inwooners bereiden hen gemeenlyk zonder zaal en met geenen anderen toom dan een halster. De schaapen zijn van de foort, welke in Engeland Bengaalsche schaapen genoemd worden en verschillen van de onze in veele opzigten. Zij zijn met hair, in plaats van wol, bedekt, hunne ooren zijn zeer groot en hangen neder onder hunne hoornen en hunne neuzen zijn gebogen; men vindt dat zij over het algemeen wel naar geiten gelijken en om die reden worden zij dikwijls *cabritos* genoemd: hun vleesch kwam ons voor het slegtst schaapen-vleesch te zijn, dat wij ooit gegeten hadden, zijnde zoo mager als dat van de buffels en zonder smaak. De varkens egter waren van de vetste, die wij ooit gezien hadden, schoon, naar men ons zeide, hun voornaamsz voedzel in de buitenste schillen van de rijst

ca

en palm-syroop, in water gesmolten, bestaat. De hoenderen zijn meest van het ras dat wij tot de haanen-gevegen gebruiken en groot, maar de dieren zijn zeer klein.

Van de visch, die de zee hier oplevert, weten wij weinig: daar worden somtijds schildpad- den op de kust gevonden, en zij worden bij dit volk, gelijk bij alle andere, voor etnie lekkernij gehouden.

Het volk is eer onder dan boven de middelmaar- tige gestalte; de vrouwen in het bijzonder zijn aanmerkelijk kort en gedrongen; zij zijn donker bruin van kleur en hun hair is algemeen zwart en stak. Wij zagen geen onderscheid in de kleur van rijken en armen, schoon in de Zuid-zee-e- landen die, welke aan het weder waren blootge- steld, bijna zoo bruin waren als de Nieuw-Hol- landers en die van de beste soort ten naastenbij zoo schoon als de inboorlingen van Europa. De mannen zijn over het algemeen wel gemaakt, sterk en levendig en hebben eene grooter verschei- denheid in den vorm en de gesteldheid van hun- ne wezenstrekken dan gewoonlijk is: de gezigten van de vrouwen gelijken, integendeel, alle naar malkanderen.

De mannen maaken hun hair op de kruin van het hoofd vast met eene kam, de vrouwen binden het van agteren vast in eene klomp, dat verre is van fraai te staan. Beiden de kunk u trekken het hair

hair onder de armen uit en de mannen doen hetzelfde aan hunne baarden, waartoe de aanzienlijkste altoos een paar zilveren tangerjens aan een koord om hunne halzen hebben hangen; sommige laten egter een weinig hair op hunne bovenlip, maar dit wordt altijd kort gehouden.

De kleeding van beiden de kunnen bestaat in katoenen lijnwaad, dat, in de wol blaauw geleverd zijnde en niet eenvormig van dezelfde tint, blaauw gewolkt of gegolfd is en zelfs in ons oog niet onaardig stond. Dit lijnwaad weeven zij zelve, en twee stukken, elk omtrent twee ellen lang en anderhalve el breed, maaken eene kleeding uit: zij winden een derzelve om hunnen middel en met het ander bedekken zij het bovenst gedeelte van het lijf: den onderste rand van het stuk, dat om den middel gewonden is, haalen de mannen vrij strak even beneden het kruis, den boven rand laaten zij los hangen, zoo dat het eene soort van hollen gordel vormt, die hun als een zak dient om hunne mesfen en ander klein gereedschap, dat gemakkelijk is bij zig te hebben, in te draagen. Het ander stuk lijnwaad wordt van agteren door deezen gordel gehaald, het een eind wordt over den regter en het ander over den linker fchouder geslaagen en beiden vallen op de borst en worden van vooren in den gordel gefronzeld, zoo dat zij, door het openen en sluiten van de plooiën, meer of minder van hun lijf bedekken

kub-

kub-
en
sch-
lijk-
wan-
stra-
voe-
laa-
het
doo-
der
met
aang-
de
vrou-
daar
welk
wen-
de m-
is kle-
die te
doeke-
katoe-
nen t-
Dit
schik-
versie-
aanzie-
hals,

kunnen, naar hun believen; de armen, beenen en voeten zijn altoos naakt. Het onderscheid tuschen de kleeding der twee sexen bestaat voornamelijk in de wijze van het middel stuk te draagen, want de vrouwen, in plaats van het onder eind strak te trekken en den boven rand los te laten voor eenen zak, trekken den bovenrand strak en laten den onderrand tot op de knieën vallen, zoo dat het als een rok vormt; het lijf-stuk, in plaats van door den gordel getrokken te worden, wordt onder de armen vastgemaakt en gaat over de borst met de grootste betamelijkheid. Ik heb reeds aangemerkt dat de mannen het haar van agteren op de kruin van het hoofd vast maaken en dat de vrouwen het in eenen bondel vast binden; maar daar is een ander onderscheid in het kapzel, door walc de sexen onderscheiden worden: de vrouwen draagen niets in plaats van eene muts, maar de mannen winden altoos iets om hun hoofd; het is klein, maar gemeenlijk van de fraaiste stoffen, die te krijgen zijn: wij zagen enige die zijden neusdoeken tot dat einde gebruikten en andere, die fijn katoen of neteldoek op de wijze van eenen kleinen tulband droegen.

Dit volk droeg getuigenis dat de zucht voor opschik eene algemeene hartstocht is, want hunne versierzelen waren zeer talrijk. Enige van de aanzienlijken droegen gouden ketenen om hunnen hals, maar zij waren van gevlogten draad gemaakt

maakt en gevolgljk ligt en van weinig waarde; andere hadden ringen, die zoo afgesleeten waren dat zij van verschelden geslachten overgeefrd scheenen te zijn en een hunner had eene rotting met eene zilveren knop, met eene soort van cypher gemerkt, bestaande uit de letters V, O, C, en dus waarschijnlijk een geschenk van de Hollandsche Oost-Indische Maatschappij, welke merk het is: zij hebben ook versierzelen van glazen koraaLEN, welke sommige om hunne halzen draagen als een hals-sieraad en andere als ringen om hunne handen: deeze zijn beiden de kunnen gemeen, maar de vrouwen hebben daarenboven strengen of gordels van koraaLEN, welke zij om haaren middel draagen en die haar dienen om haaren rok vast te hechten. Beiden de kunnen hadden gaten in de ooren; wij zagen daar omtrent geen eene uitzondering en egter hadden zij nooit een versierzel in dezelve hangen; het is waar wij zagen nooit een man of eene vrouw dan in hunne gewoone kledij, uitgezonderd den Koning en zijne ministers, die gemeenlijk eene soort van nacht-rok van grove chits droegen en een van welke ons eens in eenen zwarten tabbaard ontvong, die gemaakt schein van hetgeen wij prinses-stof noemen. Wij zagen enige jongens, omtrent twaalf of veertien jaaren oud, die krullende ringen van dik koperdraad droegen, welke drie of vier maalen om hunne armen boven den

el.

elleboog gedraaid waren en sommige mannen droegen ringen van ivoir, twee duimen breed, en meer dan een' duim dik, op dezelfde plaats van den arm: deeze waren, naar men ons zeide, de zoons van de *Rajas* of Opperhoofden, welke deeze belemmerende versierzelen als tekenen van hunne hooge geboorte droegen.

Bijna alle de mannen hadden hunne naamen op hunne armen geschreven, in onuitwischbaare letteren van eene zwarte kleur en de vrouwen hadden een vierkant versierzel van mes bloemschone getrokken lijnen, op dezelfde wijze even onder het gewrigt van den elleboog ingedrukt. Wij waren getroffen door de gelijkheid tuschen deeze tekenen en die door het *tatoueren* in de Zuid-zee-eilanden en, toen wij naar de oorsprong van deeze gewoonte vroegen, vernamen wij dat zij bij de Inboorlingen reeds in gebruik geweest was lang eer 'er enige Europeaanen onder hen gekoomen waren en dat op de nabuurige eilanden de Inwooneren met kringen op hunne halzen en borsten getekend waren. De algemeenheid van deeze gewoonte, welke onder de Wilden in alle deelen van de waereld van de verwijderdste grenzen van Noord-Amerika tot de eilanden in de Zuid-zee toe heerscht en die waarschijnlijk maar weinig verschilt van de wijze van het lighaam te verwen, die, bij de oude Inwooneren

van

van Brittannië in gebruik was, is een merkwaardig onderwerp van bespiegeling (*).

De huizen op *Savv* zijn alle naar denzelfden aangelegd getimmerd en verschillen alleen in grootte, zijnde de grootte naar maate van den rang en den rijkdom van den eigenaar. Sommige zijn vier honderd voeten lang en sommige niet meer dan twintig: zij staan alle op paalen, omtrent vier voeten hoog, van welke het een eind in den grond geslaagen is en op het ander eind is eene sterke houten vloer gelegd, zoo dat 'er eene ledige plaats van vier voeten hoogte tuschen de vloer

van

(*) In het verslag, dat Bossu gegeven heeft van enige Indiaanen, die de oevers van de *Akanza*, eene rivier in Noord-Amerika, die in *Nieuw Mexico* ontspringt en in de *Mississippi* valt, bewoonen, verhaalt hij het volgend geval: „De *Akanzas* (zegt hij) hebben mij aangenoomen en hebben als een teken van mijn voorrecht, de afbeelding van eene rhes. bok op mijn ne dije. Ingedrukt, dat op deeze wijze geschiedde: „een Indiaan, enig stro gebrand hebbende, mengde de asch in water en trok met dit mengzel de afbeelding op mijn vel; toen trok hij die weder over, door de lijn met naalden te prikken, zoo dat hij met elke prik even bloed deed te voorschijn koomen en het bloed, zig met de asch van het stro vermengende, maakt eene figuur die nooit weder uitgewischt kan worden”. Ziet zijne Reizen naar *Louisiana*, eerste Deel.

van
ande
lende
pen,
rande
legd
en ha
binne
gelijk
ten de
trent
Tontij
van de
ruimte
en het
van de
verblij
dat het
vrouwe
Het
me dier
hen de
de; na
buffel v
den en
zijn niet
visch ee
dan wan
het stran
III. D

van het huis en den grond is. Op deezen vloer staan andere paalen, welke een dak ondersteunen met hellende zijden, die in een' nok op den top uitloopen, gelijk dat van onze schuuren: de onderste randen van dit dak, dat met palm-bladeren belegd is, koomen tot op twee voeten van den vloer en hangen 'er ook zoo veel over: de ruimte van binnen is gemeenlijk in de lengte verdeeld in drie gelijke deelen; het middenste gedeelte is ingesloten door een affchutsel van vier zijden, dat omtrent zes voeten boven den vloer reikt en daar zijn somtijds ook nog een of twee kleine kamertjens van de zijden afgenoomen; het overige van de ruimte onder het dak is open, zoo dat zij de lucht en het licht vrijelijk inlaat: het bijzonder gebruik van deeze verschillende vertrekken liet ons kort verblijf ons niet toe te verneemen, uitgezonderd dat het besloten vertrek in het midden voor de vrouwen geschikt is.

Het voedsel van dit volk bestaat in alle de tamme dieren van het land, van welke het varken bij hen de eerste plaats bekleedt, en het paerd de tweede; naast aan het paerd volgt de buffel; op den buffel volgt hun gevogelte en zij schatten de honden en katten boven de schaapen en geiten. Zij zijn niet graag naar visch en ik geloof dat niemand visch eet dan de armen, en deeze zelfs ook niet dan wanneer hun pligt of werk vordert dat zij op het strand moeten wezen en dan is elk man voor-

zien van een klein werp-net, dat rondom zijn lijf gewonden is en een gedeelte van zijne kleeding uitmaakt, en met dit net vangt hij de kleine visch, die het geval hem doet vinden.

De eetbaare gewassen en vrugten heb ik reeds opgenoemd; maar de waajer-palm vereischt nog eene bijzondere beschrijving, want zij vervangt, op zekere tijden, alle ander voedsel, zoo voor menschen als beesten. Daar wordt van deezen boom eene soort van wijn, *saddy* genaamd, verkregen, door de knoppen, die bloemen moeten voortbrengen, zoo haast zij zig vertoonen; eene insnijding te geeyen en kleine mandjens onder dezelve te binden, van bladeren gemaakt en zoo dicht, dat zij vogten kunnen bevatten zonder te lekken. Het vogt, dat in deeze bakjens lekt, wordt verzameld door personen, die tot dat einde 'smorgens en 'savonds in de boomen klimmen en het is de drank van alle menschen op het eiland; egter wordt 'er eene veel grooter hoeveelheid afgetapt dan tot dit gebruik vertoord wordt en van het overschot maaken zij syroop en slegte suiker. Het vogt wordt *dua* of *duac* genoemd en de syroop en suiker *gula*. De syroop wordt gemaakt door het vogt in aardewerks potten te kookten tot het genoegzaam verdikt is; het is op het aanzien niet ongelijk aan suiker-schuim, maar het is wat dikker en heeft eene veel aangenaamer smaak: de suiker is roodachtig bruin, misfchten

dezelfde als de Jugata suiker op het vast land van Indie en zij was aangenaamer voor onze smaak dan alle ongeraafteerde suiker van suiker - riet, die wij ooit geproefd hadden. Wij waren in het eerst bevreesd dat de syroop, van welke ons volk zeer veel gebruikte, buikloopen zoude veroorzaakt hebben; maar dertzelver buikzuilverende hoedanigheid was zoo ligt, dat zij eer eene heilzaam dan schadelijke uitwerking had. Ik heb reeds aangemerkt dat zij met de schillen van de rijst aan de varkens gegeven wordt en dat zij ontzagheijk vet worden, zonder ander voedsel te gebruiken: men zeide ons ook dat deeze syroop gebruikt wordt om hunne honden en hoenderen te mesten en dat de inwooners zelve van die syroop alleen verscheiden maanden geleefd hebben, wanneer andere oogsten gemist waren en het dierlijk voedsel zeer schaarsch was. De bladeren van deezen boom worden ook tot verscheiden gebruiken gebezigd, zij dekken 'er de huizen mede en maaken 'er mandjens, kopjens, zonne - schermen en tobaks - pijpen van. De vrugt is minst geacht en als de bloeizems voor de *suac* of *toddy* gesneden zijn, zijn 'er niet veele vrugten aan; zij is omtrent zoo groot als eene groote knol en, even als de kokosnoot, met eene vezelachtige rok bedekt, waaronder drie pitten zijn, die gegeeten moeten worden voor zij rijp zijn, want naderhand worden zij zoo hard, dat zij niet te kaauwen zijn; als zij eetbaar zijn,

smaaken zij niet ongelijk aan eene groene kokos-
 noot en zij geeven, waarschijnlijk, gelijk deeze,
 een voedsel, dat waterachtig en niet voedzaam is.
 De gewoone wijze van het eeten alhier toete-
 bereiden is koken en, alzoo het brandhout zeer
 schaarsch is en de inwooners geene andere brand-
 stof hebben, maaken zij gebruik van eene uitvin-
 ding om het te spaaren, die in Europa niet ge-
 heel onbekend is, maar zelden gebruikt wordt dan
 in legers. Zij graaven eenen kull onder den grond
 in eene horizontaale rigting, als eene konijnem-
 rit, omtrent zes voeten lang en die aan elk eind in
 een gat uitkoomt, van welke het een groot en het
 ander klein is: in het groot gat wordt het vuur
 gestookt en het klein dient als een trek-gat. De
 aarde is boven deeze pijp met ronde gaten door-
 boord, die met de holte beneden gemeenschap
 hebben en in deeze gaten worden aarden-potten
 gezet, gemeenlijk omtrent drie op elk vuur, die
 breed in het midden en smal aan den bodem zijn,
 zoo dat het vuur op een groot deel van derzelver
 oppervlakte werkt. Elk van deeze potten bevat
 omtrent dertig of veertig pinten en het is verwon-
 derenswaerdig te zien met hoe weinig vuur zij aan
 de kook gehouden kunnen worden; een palmboom-
 men blad of een drooge stengel, die 'er nu en dan
 wordt ingestookt, is genoeg: op deeze wijze
 koken zij hun eeten en maaken alle hunne syroop
 en suiker. Het blijkt uit FRAZIERS reisbeschrij-
 ving

ving naar de Zuid-zee dat de Peruviaanen ook eene uitvinding van dien aart hebben en mischien zou zij met voordeel door de armen, zelfs in dit land, daar de brandstoffen zeer duur zijn, aangenoemen kunnen worden.

Beiden de kunnen zijn verslaafd aan de haatlijke en verderflijke gewoonte van betel en areca te kaauwen, welke zij zelfs reeds aanneemen als zij nog kinderen zijn en van den morgen tot den avond te werk stellen. Zij mengen 'er altoos eene soort van witte kalk onder, van koraal en schulpen gemaakt, en dikwijls een weinig tobak, zoo dat hunne monden zeer walglijk zijn, zoo voor de reuk als voor het gezigt: de tobak besmet hunnen adem en de betel en kalk maaken hunne tanden niet alleen zoo zwart als houtskool, maar rot. Ik heb menschen van tusfchen twintig en dertig jaaren gezien, welker voortanden bijna tot het tandvleesch toe verteerd waren, schoon geene twee naauwkeuriglijk van dezelfde lengte of dikte waren, maar onregelmatig uitgebeten, als ijzer door de roest. Dit verlies van tanden, wordt, geloof ik, van alle, die over het onderwerp geschreven hebben, geweten aan de taaië en vezelachtige schil van de areca noot; maar ik schrijf het geheel aan de kalk toe: zij worden niet los, gebrooken of uitgeligt, gelijk men verwagten zou, als zij beschadigd wierden door het aanhoudend kaauwen van harde en ruuwe zelfstandigheden,

maar zij worden trapswijze afgesleten; als metaalen, die aan de werking van sterke zuuren zijn blooëgesteld; de stompen blijven sterk in de kaak van de kaak vastzitten, terwijl 'er geen deel van den tand meer boven het tandvleesch uitsteekt en mischien hebben zij, die onderstellen dat suiker eene siegte uitwerking op de tanden van de Europeanen heeft, geen ongelijk; want het is wel bekend dat gerafneerde brood-suiker eene aanmerkelijke hoeveelheid kalk bevat, en hij, die nog twijfelt of kalk enig been zal verteeren, kan zig gemakkelijk door proefneeming van dat zelt verzeeken.

Als het volk hier niet aan dat haatlijk kaauwen is, is het aan het rooken. Dit doen zij door eene kleine hoeveelheid van tobak opteroffen en in het een eind van eene buis van omtrent zes duimen lang en zoo dik als eene ganzen-schaft, die zij van een palm-blad maaken, te steeken. Alzod de hoeveelheid tobak in deeze pijpen zeer klein is, vermeerderen zij de kragt, bijzonderlijk de vrouwen, door de rook optezwelgen.

Wanneer de inboorlingen van dit eiland eerst tot eene burger-maatschappij gevormd wierden is niet zeker bekend; maar thans is het verdeeld in vijf prinsdommen of negerijen, *Lani*, *Seba*, *Regeana*, *Timo* en *Masfara*, elk van welke door zijnen bijzonderen *Raja* of Koning geregeerd wordt. De *Raja* van *Seba*, het prinsdom waarin

wij

wij
zon
schi
vijf
wij
moe
blind
die o
eene
drog
ren
dja
hit e
kwa
maga
geho
gesch
den
stel
wierd
tijdig
Wi
dat de
ring o
ren o
maatw
met e
volk
zig al

wij ons bevonden, scheen groot gezag te hebben, zonder veel uiterlijke pragt of vertooning, of veel schijn van persoonlijken eerbied. Hij was omtrent vijf en dertig jaaren oud en de verfte man, dien wij op het eiland zagen: hij scheen van eene zwaar-moedige phlogmatieke gestedheid te zijn en bijna blind bestierd te worden door den ouden man, die ons, toen ik hem eenen sabel gefchonken had, eens vrije markt had bezorgd, in spijt van het bedrog en de gierigheid van de Hollandfche factoorren. De naam van deezen man was MANNU DJARME en men kan veilig onderstellen dat hij een man van ongemeene eerlijkheid en bekwaamheid was, alzoó hij, alhoewel hij alle de rugt bezat in het karakter van gunsteling, door geheel het prinsdom bevrind was. Als 'er enig gefchik onder het volk ontstaat, wordt het door den *Raja* en zijne raadsheeren beflist, zonder uitstel of hooger beroep: en, gelijk ons gezegd wierd, met de plegtigste raadpleeging en onpartijdige gerechtigheid.

Wij wierden door den Heer *LANGE* onderrigt dat de Opperhoofden, die elkanderen in de regering over de vijf prinsdommen van dit eiland waren opgevolgd, van onheuchlijke tijden in het naauwfte verbond en in de hartlijkste vriendschap met elkanderen geleeft hadden; egter was het volk, zeide hij, oorlogszuchtig van aart en had zig altoos tegens vreemde aanvallers dapper ver-

dedigd. Men zeide ons ook dat het eiland in staat was, om, binnen zeer korten tijd, 7300 strijdbare mannen, met snaphaanen, speeren, lansen en beukelaars gewapend, opteleveren. Van deeze magt zeide men dat *Laai* 2600, *Seba* 2000, *Regeena* 1500, *Timo* 800 en *Masfara* 400 leverden. Behalven de reeds genoemde wapenen is elk man nog voorzien van eene lange oorlogs-bijl, naar een snoeimes gelijkende, uitgezonderd dat zij eene rechte snede heeft en veel zwaarer is: dit moet, in de handen van volk, die moeds genoeg hebben om met eenen vijand hand aan hand te slaan, een vreeslijk wapen zijn en men zeide ons dat zij zoo behendig waren met hunne lansen, dat zij die op den afstand van zestig voeten, zoo juist konden werpen, dat zij een man het hart doorbooren en met zulk eene kragt, dat zij geheel door het lighaam gaan.

In hoe verre nu dit bericht van de krijgsdapperheid van de inwooneren van *Savu* waar zij, kunnen wij niet op ons neemen te bepalen; maar, gedurende ons verblijf, zagen wij er geen schijn van. Wij zagen, wel is waar, op het stadhuis, omtrent honderd speeren en beukelaars, welke gediend hadden om het volk te wapenen, dat afgezonden wierd om ons op de handelplaats bevreesd te maaken; maar zij scheenen het uitschot van oude tuighuizen te zijn; geene twee waren van hetzelfde maakzel of dezelfde lengte, want som-

sommige waren zes en andere zestien voeten lang; wij zagen 'er geene lanssen onder, en, wat de snaphaanen belangt, schoon zij van buiten schoon waren, waren zij egter door de roest van binnen vol gaten gevreten, en het volk zelf scheen zoo weinig krijgstuicht te kennen, dat zij als een wanordelijke hoop trokken, terwijl ieder van hun, in plaats van een beukelaar, een haan, wat tobak, of andere diergelijke waaren droeg, welke hij bij die gelegenheid medebragt om te verkopen en weinige of geene van hunne patroontassen waren met kruid of lood voorzien, schoon ter een stukjen papier in het gat was gestookt om 'er den schijn van te vertoonen. Wij zagen enige weinige draai-bassen en *pateranos* op het stadhuis en een stuk kanon voor hetzelfde, maar de draai-bassen en *pateranos* lagen buiten hunne affuiten en het stuk kanon lag op een hoop steenen, bijna verzeerd van de roest, met het laadgat naar beneden, mischien om deszelfs wijdté te verbergen, die mogelijk weinig minder dan die van den moord was. *Wij konden niet ontdekken dat 'er, bij dit volk, enige rang van onderscheiding was tusschen den Raja en de land-eigenaars: de land-eigenaars wierden geëerd naar maate van hunne bezittingen; de laage rangen bestaan uit handwerks-lieden, arme arbeiders en slaaven. De slaaven zijn, even als de boeren in enige landen van Europa, aan het*

landgoed vast en beddruaan te gelijk aan eenen anderen eigenaar over; doch schoon de land eigenaar zijnen slaaf kan verkoopen, heeft hij egter geene andere magt over zijnen persoon, zelfs niet om hem te straffen, zonder kennis en goedkeuring van den *Raja*. Somtijde hebben vijf honderd zulke slaaven en sommige geen halfdozijn de gewoone prijs van dezelve is een varken. Als een groot man uitgaat, wordt hij altoos door twee of meer van hun verzeld: een hunder draagt een degen of sabel, van welke het geveest gemeenlijk van zilver is en met groote bosfen paerden hair versierd; een ander draagt een zak, die betel, areca, kalk en tobak bevat. In deze bedienden bestaat alle hunne pragt, want de *Raja* zelf heeft geenen anderen onderscheiding teken.

Het grootst voorwerp van hoogmoed onder dit volk is een lang geslacht register van eerwaardige voorvaderen, en de eerbied voor de oudheid schijnt inderdaad hier verder gedreven te worden dan in alle andere landen: zelfs een huis, dat door veele geslachten wel bewoond is, wordt bijna heilig en weinige dingen van gebruik of weelde stijgen zoo hoog in prijs als steenen, die lang bezeten zijnde geweest, effen en glad geworden zijn; zij, die zulke steenen koopen kunnen of bij erfenis in het bezit van dezelve gekoomen zijn, plaatsen die rondom hunne huizen, dat zij toe zitplaatsen voor hunne bedienden strekken.

Ei.

of *El*
 provi
 als e
 de ve
 gen,
 stukk
 rigt
 ken
 ander
 aanm
 geerin
 twee
 . Ver
 moeij
 zij ge
 sonde
 is; m
 mensc
 kragt
 tenfeh
 fen te
 er nie
 barhaa
 die op
 Deo
 van de
 zijnde
 gemeen
 eigen
 is

gemeenfeest uitgeroepen door zijne landen en alle zijne onderdaanen verzamelen zig rondom deze steenen; bijna alle leevende dieren, die men van gen kan, worden dan gedood en het feest duurt een meerder of minder getal weken of maanden, naar maate het rijk op dien tijd meer of min van leevend vee voorzien is; de steenen dienen voor tafels. Als deeze dölligheid over is, moet 'er noodwendig een vastent volgen, en dan is geheel het rijk genoodzaakt van syroop en water te leven, als het in het droog jaargedijde voorvalt, wanneer 'er geene gewassen te krijgen zijn, tot 'er nieuw vee kan gefokt worden van de weinige, die bij geval de algemeene slagting ontkoomen, of uidsaak konde gespaard zijn, of die men uit de nabuurige rijken bekoomen kan. Zoodanig was het bericht, dat wij van den Heer **LANGZ** ontvingen. Wij hadden geene gelegenheid om enige van hunne manufactuuren te zien, uitgezonderd die van hun doek, dat zij spinnen, weeven en verven; wij zagen hen wel niet werken, maar vele van de werktuigen, die zij gebruiken, vielen onder ons oog. Wij zagen hun werktuig om de katoen van derzelve zaaden te zuiveren, dat op hetzelfde plan gemaakt is als dat van Europa, maar zoo klein, dat men het voor een model of speelgoed zou houden: het bestaat in twee rollen; wat minder dan een duim in middellijn, van wel-

welke
gedru
eene
is nie
hoog
en da
'er ge
goed
hunne
klos,
en een
wij g
gelijk
nieuw
'er lan
Hun v
het on
raam
een st
doek
het w
lengte
van d
maar
raadde
digo,
gising
van de
dat he

welke de eene, door een eenvoudig handvat rond gedraaid wordende, de andere doet draaien door eene schroef zonder eind; en het geheel werktuig is niet meer dan veertien duimen lang en zeven hoog: dat, hetwelk wij zagen, was veel gebruikt en daar hongen veele stukken katoen aan, zoo dat 'er geene reden is om te twijfelen of dit was een goed model van de overige. Wij zagen ook eens hunnen toestel om te spinnen; het bestond uit eene klos, waarop een weinig draad gewonden was, en eene soort van spintrokken met katoen gevuld; wij gisten daaruit dat zij met de handen spinnen, gelijk de vrouwen in Europa deden voor de spinnewielen ingevoerd waren, en ik heb gehoord dat 'er landen zijn daar zij nog niet zijn ingevoerd. Hun weefgetouw scheen in een opzicht beter dan het ons te zijn, want het webbe was niet op een raam gespannen, maar wierd strak gehouden door een stuk hout aan elk eind, om een van welke het doek gerold wierd en om het ander de draaden: het webbe was omtrent eene halve el breed en de lengte van de schietspoel was gelijk aan de breedte van de webbe, zoo dat hun werk waarschijnlijk maar traag voortgaat. Dat zij dit doek verwden raadden wij eerst aan deszelfs kleur en aan de indigo, die wij in hunne plantagieën zagen en onze gissing wierd daarna bevestigd door het bericht van den Heer LANGE. Ik heb reeds aangemerkt dat het in de wol geleverd wordt en wij zagen hen eens

eens iets verweten dat zij zelden gordels voor vrouwen te zijn van een vuil rood, maar met welke stoffe vonden wij der moeite niet waardig te onderzoeken.

De godsdienst van dit volk is, volgens de berichten van den Heer **LANGE**, eene ongerijmde soort van heidendom; elk kiest zijnen eigen God en bepaalt voor zigzelve hoe hij gedient moet worden, zoo dat 'er bijna zoo veele Goden en godsdiensten zijn als menschen. In hun sedenlijk gedrag, zijn zij, zegt men, egter onberispelijk, zelfs op de gronden van het Christendom: niemand mag meer dan eene vrouw hebben; egter is een ongeoorloofde omgang tusschen de twee sexen iets bijna onbekends onder hen: voorbeelden van diefstal zijn zeer zeldzaam; en zij zijn zoo verre van eene onderstelde belediging door moord te wreeken dat, zoo 'er enig verschil onder hen ontstaat, zij 'er zelfs niet eens over twisten willen, uit vrees dat zulks gevoeligheid en een kwaad hart zoude opwekken, maar zij laten het onmiddelijk en onherroepelijk aan de beslissing van hunnen Koning over.

Zij scheenen een gezond volk te zijn, dat lang leeft; egter waren sommige hunner van de kinderpokken geschonden, die de Heer **LANGE** ons zeide dat verscheiden reizen onder hen ontstaan waren en die met dezelfde voorzorgen als de pest behandeld wierden. Zoo dra iemand van die ziek-

wierd aangerast, wierd hij naar eene afgezonderde plaats gebragt, zeer verre van alle wooningen, daar men de ziekte haaren loop liet en daar de lijder dagelijks van voedsel voorzien wierd, door hem hetzelfde aan het eind van eenen langen stok toetereiken.

Van hunne huishouding konden wij slechts weinig te weeten koomen: in een opzigt is egter hunne kieschheid en zindelijkheid aanmerkenswaardig. Yeale van ons waren hier drie dagen agter elkanderen aan land van zeer vroeg in den morgen tot dat het donker was, en egter zagen wij nooit de minste sporen van eene offerhande aan *Cloacina* en konden zelfs niet eens eene gisling maaken waar zij gedaan wierden. In een zoo volkrijk land is hier zeer bezwaarlijk reden van te geeven en misschien is 'er geene andere plaats in de waereld daar het geheim zoo wel bewaard wordt.

De booten, die hier gebruikt worden, zijn eene soort van prauwen.

Dit eiland wierd door de Portugeezen bezet omtrent zoo dra zij de eerste in dit gedeelte van den Oceaan doordrongen; maar zij wierden in korten tijd vervangen door de Hollanders. De Hollanders namen 'er egter geen bezit van; maar zonden slechts sloepen om met de inboorlingen koophandel te drijven, waarschijnlijk voor leeftocht om de inwooneren van hunne specerij-eilanden te voeden, die, zig geheel bezig houden.

dende met het kweeken van dat gewigtig artijkel van koophandel en allen hunnen grond tot plantagieën aanleggende, weinige dieren kunnen aanfokken; misfchien was hetgeen deeze onbepaalde handel opleverde, te onzeker; misfchien waren zij bevreesd van op hunne beurt onderkropen te zullen worden: wat daar van zij, hunne Oost-Indifche Maatschappij trad, nu omtrent tien jaaren geleden, in een verbond met de *Rajas*, in welk de Maatschappij beloofde elken hunner ieder jaar eene zekere hoeveelheid zijde, fijn linnen, messen-werk, arrak en andere artijkelen te leveren en de *Rajas* verbonden zig dat noch zij, noch hunne onderdaanen met iemand anders handel zouden drijven dan met de Maatschappij, zonder eerst derzelver bewilliging verkregen te hebben, en dat zij een' resident van wegens de Maatschappij zouden aanneemen, die op het eiland zijn verblijf zou houden en toezien dat het verbond van hunne zijde wierd naargekoomen: zij verbonden zig ook om jaarlijks eene zekere hoeveelheid rijst, mais en carevances boonen te leveren. De mais en carevances worden in floepen naar *Timor* gezonden, welke daar tot dat einde gehouden en die elke door tien Indiaanen gevoerd worden, en de rijst wordt jaarlijks weggehaald door een fchip, dat de goederen van de Maatschappij aanbrengt en beurtelings in elke der drie baaien ankert. Deeze goederen worden den *Rajas* als een geschenk

ge-

gel
hun
een
I
der
GE,
mor
Por
van
der.
twe
verz
deez
dat z
oogs
dien
het v
mor
ge fl
vindt
hande
Ge
zijn v
ropea
koms
maand
nu all
boorli
grond
III.

geleverd en van de kist met arrak houden zij en hunne aanzienlijke niet op te drinken zoo lang 'er een druppel van overig is.

In gevolge van dit tractaat plaatsten de Hollanders drie perfoonen op het eiland, den Heer **LANGE**, zijnen amptgenoot den inboorling van *Timor*, zoon van eene Indiaansche vrouw bij eenen Portugees, en eenen **FREDERIK CRAIG**, zoon van eene Indische vrouw bij eenen Hollander. **LANGE** bezoekt elken der *Rajas* eens in twee maanden, wanneer hij het eiland rond reist; verzeld van vijftig slaaven te paerd. Hij vermaant deeze Opperhoofden te planten; zoo het blijkt dat zij daarin nalaatig geweest zijn, en ziet waar de oogst binnen is, opdat hij sloepen kan zenden om dien te gaan haalen, zoo dat het onmiddellijk van het veld naar de Hollandsche magazijnen op *Timor* gaat. Op deeze tochten neemt hij altijd enige fleschen artak mede, die hij van groot nut vindt om de harten van de *Rajas*, met welke hij handelen moet, te openen.

Gedurende de tien jaaren, die hij op dit eiland zijn verblijf gehad had, had hij nooit eenen Europeaan gezien dan ons, uitgezonderd bij de aankomst van het Hollandsch schip, dat slechts twee maanden voor onze komst was afgezeild, en hij is nu alleen door zijne kleur en kleeding van de inboorlingen te onderscheiden; want hij zit op den grond, kaaugt zijne betel en heeft in alle opzig-

ten hunne aart en manieren aangengomen; hij is met eene Indiaanſche vrouw van het eiland *Timor* getrouwd, die zijn huis naar de wijze van het land ophoudt, hetwelk hij als eene reden gaf dat hij ons niet nodigde hem een bezoek te geeven, zeggende dat hij ons op geene andere wijze onthaalen kon dan de Indiaanen gedaan hadden en hij ſprak geene taal vlyg dan die van het land.

De bediening van den Heer *CRAIG* is de jeugd van het land in het leezen en ſchrijven en in de gronden van den Chriſtlijken godsdienst te onderwijzen, alzo de Hollanders vertaalingen van het Nieuw-Testameent, eenen catechismus en verſcheiden andere ſtukken in de taal van dit en de nabuurige eilanden hebben laaten drukken. Doſter *SOLANDER*, die in zijn huis geweest is, zag de boeken en ook de ſchrijf-boeken van zijne ſcholieren, van welke xeele eene zeer fraaje hand ſchreeven. Hij berogemde zig dat 'er niet minder dan zes honderd Chriſtenen in het ſtad-gebied van *Seba* waren; doch wat het Hollandsch chriſtendom van deeze Indiaanen zijn mag is miſchien niet gemaklijk te raaden, want daar is geene kerk, noch zelfs een predikant op het geheel eiland.

Terwijl wij hier waren, deden wij xeele vragen omtrent de nabuurige eilanden en de berichten die wij ontvongen, koomen hier op uit.

Een klein eiland ten westen van *Sauu*, welks naam wij niet vernamen, brengt *1770* van enig be-

belang voort dan areca-nooten, van welke de Hollanders jaarlijks de ladingen van twee floepen ontvangen voor geschenken, welke zij den eilanderen doen.

Timor is het hoofd-comptoir en de Hollandsche Residenten van de andere eilanden gaan eens in het jaar derwaarts om rekening te doen. De plaats is ten naasten bij in denzelfden staat als ten tijde van DAMPIER; de Nederlanders hebben 'er eene sterkte en magazijnen en, volgens het bericht van LANGE, zouden wij 'er hebben kunnen voorzien worden van alle noodwendigheden, welke wij verwagten te *Batavia* te zullen vinden, gezouten vleesch en arrak niet uitgezonderd. Maar de Portugeezen zijn nog in bezit van verscheidene steden aan de noord-zijde van het eiland, bijzonderlijk *Laphao* en *Sesial*.

Omtrent twee jaaren voor onze aankomst leed een Fransch schip op de oost-kust van *Timor* schipbreuk; na dat het enige dagen op de bank gelegen had, kwam 'er eensklaps eene bui, die het in eens verbrijzelde en de kapitein met het grootste gedeelte van het volk verdrong: die, welke aan land kwamen, onder welke een van de Luitenants was, spoedden zig naar *Concordia*; zij waren vier dagen op reis en waren genoodzaakt een gedeelte van hun gezelschap, dat door vermoeidheid afgemat was, op weg agter te laten en de overige, omtrent tagtig in getal, kwamen

de stad. Zij wierden van alle noodwendigheden voorzien en naar het wrak teruggezonden met genoegzame hulp, om hergeen nog optevischten zoude zijn weder te krijgen; zij kreegen gelukkig al hun goud en zilver, dat in kisten was, weder als ook verscheiden van hunne kanonnen, die zeer zwaar waren. Toen keerden zij weder naar de stad, maar hunne makkers, die zij op den weg hadden agtergelaaten, konden zij niet vinden; zij dagten dat zij, of goed schiks of door geweld, onder de Indiaanen gehouden waren; want zij hebben zeer gaerne Europeaanen onder zig om hen in de krijgskonst te onderwijzen. Na een verblijf van meer dan twee maanden te *Concordia* was hun getal ten naasten bij tot op de helft geminderd door ziekte, in gevolge van de vermoënis en ongemakken, die zij bij het schipbreuk lijdten ondergaan hadden en die overbleeven wierden in een klein schip naar Europa gezonden.

Rotte is omtrent in denzelfden toestand als *Savv*; daar woont een Hollandsch factoor op om de inboorlingen te bestieren en naar de voortbrengzelen te zien, die, onder andere artijkelen, in suiker bestaan. Voorheen werd zij slechts gemaakt door het pletteren van het suikerriet en het kookken van het sap tot fyroop, op dezelfde wijze als *toddy*; doch men heeft zedert kort groote vorderingen gemaakt in het bereiden van deeze kostbaare gerieslijkheid. De drie kleine eilanden, de

So-

Solars genaamd, zijn ook onder den invloed van de Hollandſche volkplanting te *Concordia*: zij zijn laag en plat, maar leveren overvloed van allerhande levensmiddelen en men zegt dat het middenst eene goede haven voor ſchepen heeft. *Ende*, ook een klein eiland ten westen van de *Solars*, is nog in handen van de Portugeezen, die eene goede stad en haven op den noord-ooster hoek van hetzelfde, *Larntuca* genaamd, hebben: zij hadden voorheen eene haven aan de zuid-zijde van dezelve, maar deeze, veel ſlegter zijnde dan *Larntuca*, is enigen tijd geheel verwaarloosd.

De bewooners van elk deezer kleine eilanden ſpreken eene taal die hun bijzonder eigen is, en de Hollanders gebruiken de ſtaatkunde van, zoo veel in hun vermogen is, te beletten dat zij elkanderens taalen leeren. Zoo zij eene gemeene taal ſpraken, zouden zij, door omgang met elkanderen, zulke dingen leeren planten, die voor hun van meerder waarde zouden zijn dan hunne tegenswoordige voortbrengzelen, ſchoon minder voordeelig voor de Hollanders; doch vermits hunne taalen verſchillende zijn, kunnen zij elkanderen zulk eene kennis niet mededeelen en de Hollanders verzeekeren zig het voordeel van hunne verſchillende benodigdheden op de voorwaarden, die zij zelve bepaalen, te leveren, welke men denken kan dat niet goed koop zijn. Het is waarſchijnlijk met een inzicht op dit voordeel dat de

Hollanders den inboorlingen van deze eilanden nooit hunne eigen taal leeren en de kosten gedaan hebben van het testament en den catechismus in elks verschillende taal overtezetten; want naar maate het Hollandsch de taal van hunnen godsdienst geworden ware, zou het de gemeene taal van hun alle geworden zijn.

Bij deze beschrijving van *Savu* zal ik slechts een klein woorden-lijstjen van hunne taal voegen, waaruit blijken zal dat zij enige overeenkomst met die van de Zuid-zee-eilanden heeft; veele der woorden zijn volkoomen dezelfde en de getallen koomen baarblijkelijk van denzelfden stam.

<i>Momonne.</i>	een Man.
<i>Mobunnee.</i>	eene Vrouw.
<i>Caroo.</i>	het Hoofd.
<i>Row Caroo.</i>	het Hair.
<i>Matta.</i>	de Oogen.
<i>Rowna matta.</i>	de Oogleden.
<i>Swanga.</i>	de Neus.
<i>Cavaranga.</i>	de Wangen.
<i>Wodeeloo.</i>	de Ooren.
<i>Vato.</i>	de Tong.
<i>Lacoco.</i>	de Hals.
<i>Soosoo.</i>	de Borsten.
<i>Caroo Soosoo.</i>	de Tepels.
<i>Dullooo.</i>	de Buik.
<i>Asfoo.</i>	de Navel.
<i>Tooga.</i>	de Dyen.

Rca.

Ro
Ba
Du
Kis
Ca
Wu
Ca
Dij
Va
Do
Kej
Gu
Ma
Ma
Ca
Pa
Ica
Un
Nie
Boa
Cal
Can
Aso
Ma
Fas

Loo
Wu
Aid

<i>Rootoo.</i>	de Knieën.
<i>Baibo.</i>	de Beenē.
<i>Dunceala.</i>	de Voeten.
<i>Kisfovei yilla.</i>	de Teenen.
<i>Camacoo.</i>	de Armen.
<i>Wulaba.</i>	de Hand.
<i>Cabaou.</i>	een Buffel.
<i>Djara.</i>	een Paerd.
<i>Vavee.</i>	een Varken.
<i>Doomba.</i>	een Schaap.
<i>Kesavoo.</i>	eene Geit.
<i>Guaca.</i>	een Hond.
<i>Maio.</i>	eene Kat.
<i>Mannu.</i>	een Hoen.
<i>Carow.</i>	de Staert.
<i>Pangoutoo.</i>	de Bek.
<i>Ica.</i>	een Visch.
<i>Unjoo.</i>	eene Schildpad.
<i>Nieu.</i>	eene Kokosnoot.
<i>Boacree.</i>	Waaier-Palmboom.
<i>Calella.</i>	Areca.
<i>Canana.</i>	Betel.
<i>Aou.</i>	Kalk.
<i>Mañhadoo.</i>	eene Visch-licke.
<i>Tata.</i>	Tattoo, de tekenen op de huid.
<i>Loob.</i>	de Zon.
<i>Wurroo.</i>	de Maan.
<i>Aidassee.</i>	de Zee.

<i>Ailea.</i>	Water.
<i>Aee.</i>	Vuur.
<i>Maate.</i>	Sterven.
<i>Tabudge.</i>	Slaapen.
<i>Tateetoo.</i>	Opstaan.
<i>Usfe.</i>	Een.
<i>Lhua.</i>	Twee.
<i>Tullu.</i>	Drie.
<i>Uppah.</i>	Vier.
<i>Lumme.</i>	Vijf.
<i>Unna.</i>	Zes.
<i>Pedu.</i>	Zeven.
<i>Arru.</i>	Agt.
<i>Saou.</i>	Negen.
<i>Singooroo.</i>	Tien.
<i>Singurung usfe.</i>	Elf.
<i>Lhuangooroo.</i>	Twintig.
<i>Sing assu.</i>	Honderd.
<i>Setuppah.</i>	Duizend.
<i>Sela usfa.</i>	Tien duizend.
<i>Serita.</i>	Honderd duizend.
<i>Sereboo.</i>	een Millioen.

Omtrent deeze beschrijving van het eiland *Sa-
yu* moet ik waarschuwen dat, behalven de zaa-
ken, waarin wij betrokken waren, en het verslag
van de voorwerpen, welke wij gelegenheid had-
den te onderzoeken, alles enkel rust op het ver-
haal van den Heer *LANGE*, op wiens gezag al-
leen het dan ook gegrond is.

TIEN-

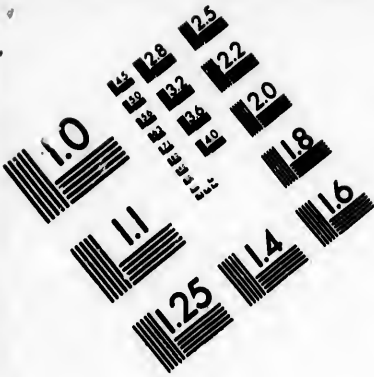
TIENDE HOOFDSTUK.

*Tocht van het Eiland Savu naar Batavia. Ver-
rigtingen aldaar.*

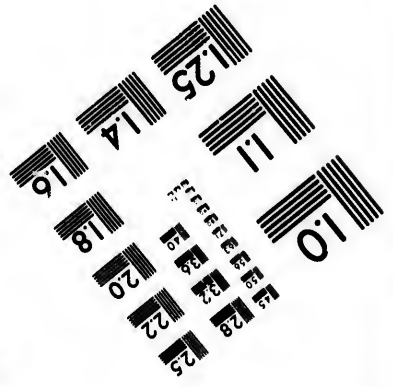
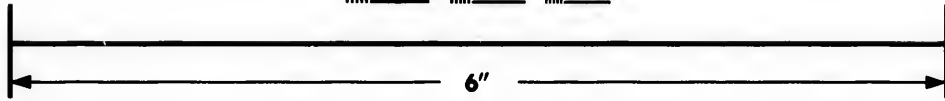
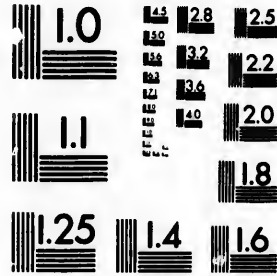
Vrijdag den 21 September 1770 in den mor-
gen, gongen wij onder zeil en reedten west-
waarts langs de noord-zijde van het eiland Savu
en van het kleiner, dat ten Westen van hetzelfde
ligt, dat op den middag Z. Z. O. twee mijlen
van ons lag. Ten vier uren in den agtermiddag
ontdekten wij een klein laag eiland Z. Z. W. van
ons, op drie mijlen afstands, dat op geen eene
kaart geplaatst is, ten minsten op geene, welke
ik heb kunnen bekoomen: het ligt op $10^{\circ} 47'$ Zui-
der-Breedte en op $238^{\circ} 28'$ Wester Lengte.

Den twee en twintigsten, op den middag, wa-
ren wij op $11^{\circ} 10'$ Zuider-Breedte en op 240°
 $38'$ Wester Lengte. In den avond van den drie-
en twintigsten bevonden wij de afwijking van het
kompas $2^{\circ} 44'$ W. te zijn; zoo dra wij de eilan-
den te boven waren, hadden wij aanhoudend eene
golf uit het zuiden, welke ik dagt dat niet ver-
oorzaakt wierd door eenen wind, uit die streek
waaierende, doch dat de zee die beweging kreeg
door de ligging van de kust van *Nieuw Hol-
land*.

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Den zes-en-twintigsten op den middag, op 10° 47' Zuider Breedte en op 249° 52' Wester Lengte zijnde, vonden wij de afwijking van de kompasnaald 3° 10' W. en de plaats daar wij waren vijf en twintig Engelsche mijlen ten noorden van het log, waarvan ik geene reden weet te geeven. Den zeven en twintigsten, op den middag, was onze Breedte bij waarneming 10° 54' Z. dat met het log overeenkomstig was; en onze Lengte was 252° 11' W. Wij stuurden den geheelen dag van den agt en twintigsten N. W. om het land van *Java* in het gezigt te krijgen en op den negen en twintigsten, op den middag, waren wij, volgens waarneming, op 9° 31' Zuider Breedte en op 254° 10' Wester Lengte: den dertigsten, in den morgen, nam ik het Log-Boek en de journaalen, ten minsten alle die ik vinden kon, van de officieren, onder-officieren en matrozen onder mijne bewaaring en bevat hun het geheim omtrent de plaatsen daar zij geweest waren.

Ten zeven uren 's avonds, op de Breedte van de punt van *Java* zijnde en nog geen land ziende, maakte ik daartut op dat wij te verre naar het westen waren: ik loefde dan O. N. O. op, hebbende te vooren N. t. O. gestuurd. In den nacht hadden wij donder en weerlicht en omtrent ten twaalf uren zagen wij, bij het licht van de blikzems-stralen, het land in het oosten. Toen wend-

de

de ik en stuurde Z. W. tot vier uren in den morgen van den eersten October, en ten zes uren was de punt van *Java* of het west. einde van *Java* Z. O. : O. vijf mijlen van ons: kort daarop zagen wij *Prins Eiland*, O. 1/2 Z. van ons en ten tien uren het eiland *Cratava* in het N. O. *Cratava* is een eiland, dat eene aanmerkelijke hooge plek heeft en op den middag lag het N. 40 O. op den afstand van zeven mijlen.

Ik moer nu aanmerken dat ik, gedurende onze koers van *Sava*, twintig minuten daags voor den westliken stroom rekende, welke ik besloot dat nu sterk moest loopen, bijzonderlijk omtrent de kust van *Java* en ik bevond dat deze rekening juist overeenkomstig was met de uitwerking van den stroom op het schip.

Den tweeden, ten vier uren 'smorgens, sturden wij dicht onder den wal van de kust van *Java* op vijftien vademen; toen hielden wij het langs de kust en vroeg in den voormiddag zond ik de sloep naar den wal, om te beproeven of zij enige vrugten voor *TUPIA* konde krijgen, die zeet ziek was; en wat gras voor de buffels, die nog in het leven waren. Binnen een uur of twee kwam zij terug met vier kokosnoten en eene kleine bos plataanen, die voor eene schelling gekocht waren en wat gras voor het vee, dat de Indianen ons niet alleen gaven, maar dat zij ons welk hielpen snijden. Het land zag 'er uit als
een

een doorgaand bosch en had een zeer aangenaam voorkomen.

Omtrent elf uren zagen wij twee Hollandfche schepen, die omtrent *Punt Anger* lagen; ik zond den Heer HICKS aan boord van een derzelve, om naar nieuws van ons land te vragen, uit welk wij zoo lang afwezig geweest waren. Het werd onderusfchen stil en omtrent den middag ankerde ik op agttien vademen in eenen modderigen grond. Toen de Heer HICKS terug kwam, berichtte hij dat de schepen Hollandfche Oost-Indievaarders van *Batavia* waren, een van welke naar *Ceylon* bestemd was en de ander naar de kust van *Malabaar* en dat 'er ook eene pakket boot lag, welke men zeide dat hier geposteerd was om de brieven van de Hollandfche schepen, die herwaarts kwamen, naar *Batavia* te brengen, doch welke ik eer denk dat daar gelegd was om alle de schepen, die de Straat doorvaaren, te ondervragen; van deeze schepen hoorden wij met groot genoegen dat de *Zwaluw* omtrent twee jaaren te vooren te *Batavia* geweest was. (a)

Ten zeven uren kwam 'er een koeltjen op uit het Z. Z. W., met welk wij anker ligteden en noord-oostwaarts stevenden tusschen het eiland

(a) Het schip, met welk Kapitein CARTERET zijne reis om de waereld gedaan heeft.

VERTAALDE

land *Dwarsch in den weg* en de Kaap, van agttien tot agt en twintig vademen peilende: wij hadden den geheelen nacht maar zeer weinig wind en, eenen sterken stroom tegens ons hebbende, waren wij 's morgens ten agt uren niet verder dan de punt van *Bantam*. Op dit tijdstip liep de wind N. O. en noodzaakte ons op twee en twintig vademen water te ankeren, op den afstand van omtrent twee Engelsche mijlen van land; de punt lag eene mijl N. O. t. O. en wij vonden hier eenen sterken stroom, die naar het N. W. liep. In den morgen hadden wij de *Hollandsche* paket-boot ons agter op zien zeilen, maar toen de wind naar het N. O. liep, hield zij van ons af.

Ten zes uren 's avonds, door den wind genoodzaakt zijnde ten anker te blijven liggen, kwam eene van de booten van het land aan het schip, in welke de stuurman van de paket-boot was. Hij scheen twee beweegredenen voor zijn bezoek te hebben, de eerste om van het schip bericht te vraagen en het tweede om ons verschingen te verkoopen; want in de sloep waren schildpadden, hoenders, ganzen, parkieten, papegaaien, rijst-vogeltjens, aapen en andere artikelen, welke zij op zeer hoogen prijs hielden en op eene slegte markt bragten; want onze voorraad van *Savu* was nog niet verteerd: ik gaf egter eenen Spaanschen daler voor eene kleine

ne schildpad, die omtrent zes en dertig ponden woog, ik gaf ook een daler voor tien groote hoenderen en kogt daarna nog vijftien voor denzelfden prijs; voor een daler zouden wij ook nog twee apen, of eene geheele kool met rijstvogelrijns hebben kunnen koopen. De schipper van de sloep bragt twee boeken mede, is een van welke hij verzogt dat iemand van onze officieren den naam van het schip en van deszelfs Kapitein zoude opschrijven, met dien van de plaats, van waar het kwam, en de haven, naar welke het bestemd was, en zulke bijzonderheden omtrent zigzelve, als zij zouden goedvinden, tot naricht van die van onze vrienden, welke na ons zouden koomen; en in het ander schreef hij den naam van het schip en van den Kapitein zelf op, om die naar den Gouverneur en den Raad van Indie te zenden. Wij bespeurden dat verscheiden schepen, voornaamlijk Portugeesche, even zulke inschrijvingen gedaan hadden als waaroe het ons wierd aangeboden. De Heer HICKS egter den naam van het schip opgeschreven hebbende, voegde 'er alleenlijk bij *van Europa*. Hij merkte dit op, maar zeide dat hij voldaan was met alles wat wij goed vonden te schrijven, alzoo het alleenlijk was tot naricht voor diegeene, die uit vriendschap naar ons zoude verneemen.

Verscheiden poogingen gedaan hebbende om

ge vallen met eenen wind, die den stroom niet kon overwinnen, en even dikwijls ten anker gekoomen zijnde, kwam 'er eene prauw in den morgen van den vijfden aan het schip, waarin een Hollandsch officier, die mij een papier, in het Engelsch gedrukt, toezond, van welk hij copijen in andere taalen had, bijzonderlijk in het Fransch en Hollandsch, alle in orde uit naam van den Gouverneur en Raad van Indie door hunnen Secretaris getekend: het bevattede negen vragen, zeer slegt uitgedrukt, in de volgende woorden.

I.

„ Aan welke natie behoort het schip en hoe is deszelfs naam?

I. I.

„ Koomt het van Europa of van elders?

I. I. I.

„ Van welke plaats is het laast vertrokken?

I. V.

„ Waartoe is het bestemd?

V.

„ Welke en hoe veele schepen van de Nederlandsche Maatschappij lagen 'er bij deszelfs

„ ver-

„ vertrek van de laatste kust en welke waren
 „ derzelver naamen?

V I.

„ Is 'er een of meer van deeze schepen in ge-
 „ zelschap met dit gezeild naar deeze of naar eene
 „ andere plaats?

V I I.

„ Zijn 'er gedurende de reis enige bijzou-
 „ derheden voorgevallen of gezien?

V I I I.

„ Heeft men ook schepen in zee of in de Straat
 „ Sunda gezien of gepraaid en welke?

I X.

„ Is 'er enig aanmerkenswaardig nieuws op de
 „ plaats, van waar het schip laatst vertrokken is,
 „ of gedurende de reis voorgevallen?

„ Batavia in het Kasteel,
 „ Op last van den Gouverneur
 „ Generaal en den Raad van
 „ Indie.

„ J. BRANDER BUNGE,
 „ Secretaris.”

Vari

Van deeze vraagen beantwoordde ik alleen de eerste en de vierde; toen de officier dit zag, zeide hij dat het 'er niet op aan kwam of ik de andere beantwoordde; hij voegde 'er egter onmiddellijk bij dat hij datzelfde papier naar *Batavia* moest zenden en dat het daar des anderendaags op den middag wezen zou. Ik heb dit voorval omstandig verhaald, omdat mij van geloofwaardige lieden bericht is dat het eerst zedert de laatste jaaten is dat de Hollanders aan zig genoomen hebben de schepen, die door de Straat vaaren, te ondervraagen.

Denzelfden morgen ten tien uren ligteden wij het anker en gongen onder zeil met een flap koeltjen uit het Z. W.; maar deden weinig meer dan den stroom dood zeilen en omtrent twee uren ankerden wij weder onder de punt van *Bansam*, daar wij tot negen uren bleeven liggen; een ligt koeltjen toen uit het Z. O. opkoomende, ligteden wij het anker en stevenden oostwaarts tot des anderen daags 's morgens ten tien uren, wanneer de stroom ons wederom noodzaakte in twee en twintig vademen water te ankeren, hebbende *Pulababi* O. t. Z. $\frac{1}{2}$ Z. tusschen drie en vier Engelsche mijlen van ons. Verscheiden keeren dan gaankerd, dan anker geligt hebbende tot den zevenden ten vier uren in den agtermiddag, stevenden wij oostwaarts, met een zeer flap koeltjen uit het N. O. en voeren

voorbij het eiland *Wapping* en het eerste eiland ten oosten van hetzelfde; wanneer de wind gong leggen en wij door den stroom tusfchen het eerste en tweede van de eilanden, die ten oosten van het eiland *Wapping* liggen, doorgevoerd wierden, daar wij genoodzaakt waren in dertien vademmen te ankeren, zijnde zeer nabij eene reet klippen, die van een van deeze eilanden uitsteekt. Den volgenden morgen ten twee uren ligteden wij het anker met den land-wind uit het zuiden en zeilden uit, vrij van de bank; maar waren voor den middag genoodzaakt wederom ten anker te koomen in agt en twintig vademmen, bij een klein eiland, onder dis, welke de *duizend Eilanden* genoemd worden, dat wij op geen eene kaart vonden. *Pulo Pare* lag op dit tijdstip O. N. O. op tusfchen zes en zeven Engelsche mijlen afstands.

De Heeren *BANKS* en *SOLANDER* gongen op het eiland aan wal, dat zij bevonden niet meer dan honderd vijf en twintig roeden lang en vijf en twintig breed te zijn; daar stond egter een huis op en daar was eene kleine plantagie, waarin, onder anderen, de *Palma Christi* stond, van welke in de West-Indiëen de castoor-olle gemaakt wordt: zij voegden iets bij hunne verzameling van planten en schooten eene vledermuis, welker vlerken uitgespreid zijnde van den eenen tip tot den anderen drie voeten breedte hadden: zij schooten

Hook

ook vier plevieren, die nauwkeurig naar de gulden plevier uit Engeland geleek. Kort na dat zij terug gekoomen waren, kwam 'er eene kletne Indiaansche boot aan het schip, met twee Maleiers aan boord, welke drie schildpadden, enige gedroogde visch en enige weinige pompoenen bragten: wij kogten de schildpad, die in haar geheel honderd en zes en veertig ponden woog, voor een daler en, als wij in aanmerking namen dat wij laatst den Hollander een daler betaald hadden voor eene, die slechts zes en dertig ponden zwaar was, dagt ons dat wij eene goede koop gedaan hadden. De verkooper scheen even wel te vreden en toen kwamen wij met hem in onderhandeling voor zijne pompoenen, voor welke hij geen ander geld wilde aanneemen dan een daler; wij zelden dat een geheele daler veel te veel was, dat hij gereedlijk toestemde, maar dan verzogt hij dat wij eenen door wilden snijden en hem 'er een stuk van geven: eindelijk evenwel bragt eene mooie blinkende Portugeesche *petacka* hem in verzoeking en hij verkogt 'er ons zijnen geheelen voorraad pompoenen voor, zes en twintig in getal. Bij zijn vertrek verzogt hij ons door tekenen dat wij te *Batavia* niet vertellen zouden dat 'er eene boot bij ons aan boord geweest was.

Wij waren niet in staat deezen dag *Pulo Pare* te boven te zeilen, maar omtrent ten tien uuren 's avonds den land-wind uit het zuiden krijgende,

9
 ligreden wij het anker en zeilden O. Z. O. den geheelen nacht. Ten tien uuren 's morgens ankerden wij weder om na het zee-windjen te wagen; op den middag kwam het uit het N. N. O. op en wij zeilden 'er mede naar de reede van *Bassavia*; daar wij ten vier uuren in den namiddagen anker kwamen.

Wij vonden hier de *Harcourt*, een Engelschen Oost-Indisch vaarder; twee Engelsche bijzondere koopvaardij schepen van dat land; dertien groote Hollandsehe schepen en een zeer groot getal kleine vaartuigen. Daar kwam terstond eene sloep bij ons aan boord van een schip, dat eenen breedden wimpel liet waaien en de officier, die 'er het bevel op voerde, gevraagd hebbende wie wij waren en van waar wij kwamen, keerde terstond terug met het antwoord, dat wij goed vonden hem te geeven: hij en zijn volk waren zoo bleek als dooden, een droevig voorteken van ons lijden in een zoo ongezond land; maar ons volk, dat, behalven *TUPIA*, 'er alle als roozen en dik en vet uit zag, scheenen te denken dat zij zoodanig gehard waren door verschillende luchtstreeken, dat niets hen konde deeren. Ik zond ondertuschen eenen luitenant aan wal om den Gouverneur van onze aankomst te verwittigen en om eene verschooning te maaken dat wij het kasteel niet begroet hadden; want ik kon slechts met drie stukken schieten, uitgezonderd de draaibassen, welke ik dagt

dagt dat niet zouden gehoord worden, en dus dagt mij dat het beter was zulks te laten. Zoo dra de sloep was afgezonden, gaf mij de timmerman een bericht over van de gebreken van het schip, waarvan het volgende een afschrift is.

„ Het schip zeer lek, krijgende van twaalf tot zes duimen water in een uur in, veroorzaakt doordien de groote kiel op veel plaatsen geschonden is en de naaden aan den boeg zeer open zijn: de valsche kiel weg van vooren tot het midden van 't schip en mischien verder, alzo ik geene gelegenheid had het te zien door het water, toen het schip op den wal lag om hersteld te worden: aan bakboord onder den drukker geschonden, daar ik denk dat het grootste lek is, maar ik kon 'er niet bij koomen door het water; eene pomp aan bakboord onbruikbaar, de andere verrot tot op anderhalven duim van den mond. Anders masten, raas, sloepen en de romp in vrij goeden staat.

Alzoo wij eenpaarig van gedagten waren dat het schip niet veilig naar Europa konde vaaren zonder dat het van onderen wierd nagezien; besloot ik verlof te verzoeken om het hier te kringen, en alzo ik verstond dat het nodig was dit verzoek in geschrift te doen, maakte ik een verzoekschrift op en, des anderen daags 's morgens, het in het Hollandsch hebbende laten overzetten, voeren wij alle naar land.

Wij begaven ons terstond ten huize van den Heer LETH, den eenigsten Engelschman van enig aanzien, die hier woont; hij ontving ons zeer beleefd en vroeg ons op het middagmaal: wij verzogten deezen Heer ons te onderrigten hoe wij ons zouden voorzien van huisvesting en andere noodwendigheden, zoo lang wij aan land zouden blijven en hij zeide ons dat er een logement was, dat op last der regeering gehouden wierd, daar alle kooplieden en vreemdelingen verplicht waren te wonen, en dat zij een half ten honderd van de waarde van hunne goederen voor pakhuis-huur betaalden, dat de meester van het huis hun bezorgen moest; maar dat wij, alzoo wij in een Konings schip kwamen, de vrijheid zouden hebben te wonen waar wij wilden, mits verlof van den Gouverneur verzoekende, dat ons niet geweigerd zou worden. Hij zeide dat het voor ons beter koop zoude uitkoomen een huis in de stad te huren en onze eigen bedienden aan land te laten koomen, als wij iemand hadden, op welken wij vertrouwen konden, om onze levensmiddelen te koopen; doch alzoo dit het geval niet was, wij wij niemand bij ons hadden die de Maleische taal kon spreken, beslooten onze Heeren in het logement te gaan. Daar wierden dan aanstonds kamers in het logement gehuurd en daar wierd gebodschapt dat wij er dien nacht slaapen zouden.

Ten

Ten vijf uren in den agtermiddag wierd ik bij den Gouverneur Generaal binnen geleid; die mij zeer beleefd ontvong; hij zeide mij dat ik alles zou krijgen was ik nodig had en dat mijn verzoekschrift des anderen daags 's morgens bij den Raad zou ingediend worden, daar ik verzoegt wierd mij te vervoegeu.

Om trent negen uren hadden wij eene vreeslijke bui van donder, blikzem en regen, in welke de groote mast van een van de Hollandsche Oost-Indische schepen in twee gespleeten en bij het dek afgeslaagen wierd; de groote steng en bram-steng wierden geheel aan stukken geslaagen; daar was eene ijzeren spil op de bram-steng van de groote mast, die waarschijnlijk den slag afvoerde. Dit schip lag niet meer dan twee kabels lengten van het ons en wij zouden, naar alle waarschijnlijkheid, hetzelfde lot ondergaan hebben, zoo wij niet even te vooren de elektrische keten aangehangen hadden, die den blikzem over de zijde van het schip afsleidde; doch schoon wij vrij van den blikzem kwamen, wierden wij egter door den slag als door eene aardbeeving geschokt, en de keten vertoonde zig tegelijk als eene lijn van vuur: eene schildwagt was juist bezig om zijnen snaphaan te laaden en de schok sloeg den snaphaan uit zijne hand en brak de laadstok. Ik kan bij deeze gelegenheid niet nalaaten ernstig aan te beveelen dat men aan elk schip zulke ketenen hange, welke ook deszelfs

bestemming zij, en ik hoop dat het ongeluk, het Hollandsch schip overgekoomen, eene waarschuwing zal zijn voor allen; welke dit verhaal zullen leezen, tegens het zetten van eene ijzeren spil op den top van de mast.

Des anderendaags 's morgens bevond ik mij aan de raad-kamer, daar men mij zeide dat ik alles kon krijgen wat ik nodig had. In dien tuschen-tijd maakten de Heeren, die aan land waren, eene overeenkomst met den logement-houder voor hunne huisvesting en kost voor den prijs van twee rijksdalers daags voor elk; en alzoó zij vijf waren en 'er waarschijnlijk veele bezoekers van het schip zouden koomen, zou hij hun eene afzonderlijke tafel geeven, mits zij een rijksdaler zouden betaalen voor het middagmaal van elken vreemdeling, en een rijksdaler voor zijn avondmaal en bed, zoo hij aan wal bleef. Voor deezen prijs moest hij hun thee, koffij, punch, pijpen en tobak voor hun en hunne vrienden leveren, zooveel zij gebruiken konden; zij zouden ook eene halve ropij, of veertien stuivers daags voor elken van hunne bedienden, betaalen.

Zij vernamen weldra dat deeze prijs meer dan de helft meer was dan de gewoone prijs van tafel en bed in de stad, en hunne tafel, schoon een voorkoomen van overvloed hebbende, wierd ellendig bediend. Hun middagmaal bestond uit een geregt van vijftien schotelen en hun avondmaal uit

der-

dertien, maar negen of tien van die schorels bestonden uit slegt gevogelte, op verschillende wijzen toebereid, en dikwijls twee, drie, ja viermaalen opgedischt: dezelfde gans, die reeds meer dan eens gebraden verschenen was, sloop nog eens op de tafel in een *fricasse*: en ten vierde maale gehakt. Het leed egter niet lang of zij vernamen dat deeze behandeling slechts bij wege van proef was en dat het de onveranderlijke gewoonte van het huis was alle vreemdelingen, als zij eerst kwamen, zulke kost optedischen als voor het minste geld gekogt kon worden, en als gevolglijk de meeste winst zoude opbrengen: dat, zoo zij, of uit traagheid of uit goedhartigheid, zig te vreden hielden, zulks zoo voortging tot voordeel van den waard, maar dat, zoo zij klaagden, het trapswijze verbeterd wierd tot zij voldaan waren, dat somtijds gebeurde voor zij de waarde voor hun geld hadden. Na deeze ontdekking klaagden zij en de tafel wierd beter; de Heer BANKS huurde egter, na dat dit enige dagen geduurd had, een klein huis, naast de deur ter linkerhand van het logement voor hem en zijn gezelschap, voor welk hij tegens tien rijksdalers in de maand betaalde; maar zij waren hier verre van het gemak of de vrijheid te hebben, die zij verwagteden; men verbod dat er iemand nu en dan in dit afzonderlijk huis zoude slaapen als gast van dengeenen, die het gehuurd had, onder eene boete, maar bijna elke

Hollander, die voorbij kwam, liep zonder vragen naar binnen om te verneemen wat zij te koop hadden; alzoo 'er zelden enige bijzondere perfoonen te *Batavia* koomen, die niet iets te koop hebben. Elk huurt hier een rijdtuig en de Heer *BANKS* huurde 'er twee. Het zijn open chaises voor twee menschen, die gereden worden door eenen man, die op een bok zit, voor elk van welke hij twee rijksdalers 's daags betaalde.

Zoo dra hij in zijne nieuwe woning gezeten was, zond hij om *TURPA*, die tot nu toe aan boord gebleven was, ter oorzaake van zijne ziekte, welke van de galachtige soort was en tegens welke hij stijfhoofdig geweigerd had enig geneesmiddel te gebruiken. Hij kwam terstond aan land met zijn jongen *TAYETO* en schon hij, zoo lang hij aan boord was en na dat hij in de sloep gegaan was, ten ultiemsten lustloos en nedergeslagen was, kwam hij niet zoo dra in de stad of hij scheen met eene nieuwe ziel bezielde te zijn. De huizen, rijdtuigen, straten, menschen en eene menigte andere voorwerpen, alle nieuw voor hem, die in eens zijne zinnen overstelpen, bragten in hem eene uitwerking te weeg als het schielijk en geheim vermogen, dat men zig van betovering verbeeldt. *TAYETO* drukte zijne verwondering en blijdschap met nog minder wederhouding uit en danste langs straat in eene soort van vervoering, alles met eene rustlooze en gretige nieuw-

nieuwsgierigheid beijkende, welke elk oogenblik opgewekt en voldaan wierd. Eene van de eerste dingen, die TUPIA opmerkte, waren de verschillende kledingen van het voorbijgaande volk, waarom trent hij veele vragen deed; en toen hij hoorde dat in deeze plaats, daar volk van veele verschillende natiën verzameld was, ieder de kleeding van zijn land droeg, begeerde hij zig ook naar die gewoonte te voegen en in die van *Osahiti* te verschijnen. Daar wierd dan naar het schip om doek van de Zuid-zee gezonden en hij rustte zigzelven met groote spoed en behendigheid uit. Het volk, dat *OTOUROUY* den Indiaan, die door den Heer *BOUGAINVILLE* herwaarts gebragt was, gezien had, vroeg of TUPIA niet dezelfde persoon ware; uit deeze vragen vernamen wij welke schepen het geweest waren, van welke de Indiaanen ons gesproken hadden, en die wij gemeend hadden Spaansche geweest te zijn.

Ik verkreeg ondertusfchen teene orde aan den Superintendent van het eiland *Orrust*; daan het schip vertimmerd moest worden, om het aldaar te ontvangen en ik zond met een van de schepen, dat naar Holland afzeilde, een bericht van onze aankomst alhier aan den Secretaris van de Admiraliteit den Heer *STEPHENS*.

De kosten, welke er zouden vereischt worden om het schip te vertimmeren en weder uitterusten,

ten, maakten het voor mij noodzaaklijk geld op-
teneemen, het welk ik dacht dat hier zonder moeite
zoude kunnen geschieden; maar ik vond mij be-
drogen; want na naarstigst gezocht te hebben,
kon ik geenen bijzonderen persoon vinden, die
het vermogen en den wil had om de som, die ik
nodig had, voorteschieten. In deeze verlegen-
heid verwoegde ik mij bij den Gouverneur zelven,
met een geschreven verzoekschrift, wanneer de
Sabandaar last kreeg om mij zoo veel geld te tel-
len als ik vraagen zoude uit 's Compagnies kasse.

Den agttienden, door verscheiden toevallen en
kwadijk verstaan verscheiden dagen verloren heb-
bende, ligtede ik eindelijk, met het aanbreeken
van den dag, het anker en liet mij afzakken naar
het Eiland *Orrust*; enige dagen daarna haalden
wij voor de scheeps-timmerwerf, op het *Kuipers-
Eiland*, dat dicht aan *Orrust* ligt, om onze pro-
viand te lossen.

Op deezen tijd, wanneer wij nog maar negen
dagen hier geweest waren, begonnen wij de na-
deelige uitwerkingen van de luchtsreek en de lig-
ging te gevoelen. *TUPIA* storte, na de opbeu-
ring, welke de nieuwicheden van de plaats op
zijne eerste landing hadden teweeg gebragt, in
eens weder in en wierd van dag tot dag erger.
TAYETO wierd van eene ontsteeking op de lon-
gen aangetast; de twee bedienden van den Heer
BANKS wierden zeer ziek en hij en Doctor *SO-*

LANDER wierden door koortfen aangevallen: binnen weinige dagen was bijna elk, zoo aan boord als aan land, ziek, dat ongetwijfeld veroorzaakt wierd door de laage moerasfige ligging van de plaats, en de ontelbaare morsfge gragen, die in alle rigtingen door de stad loopen. Den zes en twintigften zettede ik de tent op voor het fcheepsyolk, van welk slechts een klein getal in staat was dienst te doen. De arme TUPIA, aan wiens opkomst wij nu begonnen te wanhoopen, en die tot nog toe bij den Heer BANKS aan land geweest was, wenschte weder naar het fchip vervoerd te worden, daar hij, zeide hij, eene vrijer lucht zou ademen dan tusfchen de menigte van huizen, die dezelve aan land onderschepten: aan boord kon hij evenwel niet gaan, want het fchip was onttafeld en men maakte het gereed om gekrengd te worden; maar den agt en twintigften gong de Heer BANKS met hem naar het *Kuipers-Eiland*, daar het lag, en, alzo de plaats hem aanstond, wierd er eene tent voor hem opgezet: hier woef en de zee en de land-wind regt over hem en hij betuigde wel te vreden te zijn alhier te wezen. De Heer BANKS, wiens menschlievendheid hem twee dagen bij deezen armen Indiaan hield, keerde den dertigften weder naar de stad; de aanvallen van zijne afgaande koorts, die nu eene regelmaazige derdendaagsche geworden was, waren zoo hevig, dat zij hem, zoo lang zij duurden, van zij-

zijne zinnen beroofden, en hem zoo zwak lieten; dat hij nauwlijks in staat was de trappen af te krui-
pen: te deezen tijd nam de ongesteldheid van Doc-
tor SOLANDER, in gelijks toe en de Heer MONK-
HOUSE, de Heelmeester, wierd ook bedlegerig.

Den vijfden November, na lang uitstel, door-
dien de Hollandsche schepen aan de werf kwamen
liggen om peper te laaden, wierd het schip op
zijde gehaald en dezelve dag wierd de Heer
MONKHOUSE, een verstandig en kundig man,
het eerste slagtoffer van dit noodlotig land, een
verlies, dat grootliks verzaard wierd door on-
zen toestand. De Heer SOLANDER was maar
even in staat om zijne begrafenis bij te woenen,
maar de Heer BANKS was bedlegerig. Onze ver-
legenheid was nu zeer groot en het vooruitzicht;
dat wij hadden, ten uitersten moed beneemendt
ons gevaar was niet van dien aart, dat wij het
door onze eigen kragten konden te boven koo-
men; moed, kunde en ijver waren alle even vrugt-
loos, en de dood won dagelijks op ons, daar wij
noch tegenstand bieden, noch vlugten konden.
Wij huurden Maleitsche bedienden om de zieken
optepassen, maar zij hadden zoo weinig gevoel
van plicht of menschlievendheid, dat zij niet bin-
nen het bereik van onze stemmen konden gehou-
den worden en de lijder was dikwijls genoodzaakt
uit het bed te koomen, om hen optezoeken.
Op den negenden verlooren wij onzen armen In-
diaan-

slaanschen jodgen TAYETO, en TUPIA was'er
 zoo over aangedaan, dat men twijfelde of hij den
 volgenden dag zoude haalen: 1770 NOV 10 10 10 10
 Ondertuschen wierd de bodem van het schip
 nagezien en in eenen erger staat bevonden dan wij
 gevreesd hadden: de valsche kiel was geheel weg
 tot op twintig voeten van den agterleven; de
 groote kiel was op veele plaatsen aanmerklijk be-
 schadigd, een groot stuk van de dubbeling was
 afgereeten en verscheiden planken waren zeer be-
 schadigd; twee derzelve en de helft van eene der-
 de, onder den grooten drukker bij de kiel, wa-
 ren, in de lengte van zes voeten, zoo afgesleten,
 dat zij niet boven een agtste van een duim dik wa-
 ren en hier waren de wormen geheel tot in de rib-
 ben doorgedrongen; en in deezen staat had het
 egter verscheiden honderden mijlen gezeild, daar
 de sloopvaart zoo gevaarlijk is als in enig gedeel-
 te van de waereld: hoe veel angst ontgongen wij
 niet door onkundig te zijn dat zoo een aanmerk-
 lijk gedeelte van den bodem van het schip dunner
 was dan de zool van een schoen, en dat ons aller
 leven van zulk eene geringe en brooze beschutting
 tuschen ons en den onpeilbaaren oceaan afhing!
 Het schein egter dat wij enkel behouden waren
 om hier te sterven; de Heer BANKS en Doctor
 SOLANDER waren zoo slegt, dat de geneesmee-
 ster verklaarde dat zij geene kans hadden om opte-
 koomen dan met zig op het land te begeeven;

daar

daar wierd dan een huis voor hun gehuurd omtrent twee Engelsche mijlen van de stad, dat aan den meester van ons logement toebehoorde, die aannam hen van levensmiddelen en slaaven te voorzien. Alzoo zij reeds ondervonden hadden hoe slegt zij gediend wierden door slaaven, die andere meesters hadden en hoe ongevoelig en zorgloos deeze menschen voor de zieken zijn, kogten zij elk eene Maleitsche vrouw, dat beiden de oorzaken wegnam waarom zij zoo kwalijk gediend wierden; de vrouwen waren hun eigendom en de tederheid der sexe, zelfs hier, maakte haar tot goede oppasters. Terwijl zij deeze toebereidzelen maakten, ontvongen zij de tijding van het overlijden van TUPIA, die in eens verergerde na het verlies van den jongen, dien hij met de tederheid van eenen vader beminde.

Den veertienden was de bodem van het schip geheel hersteld en zeer naar mijn genoegen: ik zou in waarheid de baazen en werklieden van deeze werf onrecht doen, zoo ik hier niet verklaarde dat 'er, naar mijne gedagten, geene scheeps-timmerwerf in de waereld is; daar een schip met meer gemak, veiligheid en spoed kan gekrengd en met meer naarstigheid en bekwaamheid vertimmerd worden. Zij haalen hier het schip neder aan twee masten; dat wij nog niet doen; het is egter onbetwistbaar veiliger en spoediger aan twee masten een schip nedertehaalen dan aan eene en men zou een

ten goed deel vooringenoomenheid voor oude gewoonten en even zoo veel gebrek aan gezond verstand moeten bezitten; als men dat niet wilde bekennen, na gezien te hebben met welk eene gemakelijkheid de Hollanders hunne grootste schepen alhier kregen:

De Heer **BANKS** en Doctor **SOLANDER** herstelden langzaam op hun landhuis, dat niet alleen voor den zee-wind bloot lag, maar ook aan een loopend water stond, hetwelk zeer veel tot den vrijen omloop der lucht toebragt; maar nu wierd ik zelf ziek; de Heer **SPORING** en een matroos, die den Heer **BANKS** had opgepast, wierden ook door tusschenpoozende koortsen aangeslast en daar waren niet meer dan tien van het scheepsvolk in staat om hunnen dienst te verrigten.

Wij gingen egter voort met het schip toeteruigen en water en proviand inteneemen: het water moesten wij van *Batavia* laten koomen; tegens drie guldens en veertien stuivers de legger.

Omtrent den zes en twintigsten nam de westerpasfaat een' aanvang, die over het algemeen alhier in den nacht uit het Z. W. en over dag uit het N. W. of N. waait. Enige nachten te vooren hadden wij zeer zwaaren regen met veel donder en in den nacht tusschen den vijf- en zes en twintigsten zoo zwaaren regen als wij zelden gezien hadden; bijna vier uren zonder tusschenpoozing. Des Heeren **BANKS** huis liet overal het water

door als eenē heef en het heef door de beneden-
kamers met een' stroom, die een' molen zou heb-
ben doen draaien: hij was nu gans'og hardfeld om
uit te gaan en toen hij den volgenden morgen bin-
nen *Batavia* kwam, was hij zeer verwonderd
overal het beddegoed te zien uithangen om te
droogen.

Het regen- seizoen was nu begonnen, schoon
wij enige muschenpoezen van schoon weder had-
den. De kikvorschen in de slooten, die tien ma-
len luider kwaken dan enige kikvorschen in Eu-
ropa, voorspelden regen door een onophoudlijk
gedruis, dat bijna onverdraaglijk was en de mug-
gen en muskieten, die zelfs, gestuurende het droog
weder, zeer lastig geweest waren, waren nu on-
telbaar geworden en zwermden uit elke water-
plas als bijen uit eenē korf; zij hinderden ons eg-
ter niet sterk over dag ben de stechen, hoe lastig
in het eerst, bleeven nooit langer jeuken dan een
half uur, zoo dat wij over dag niets gevoelden van
de wonden, die ons bij nacht waren toegebracht.

Den agtsten December, het schip volkoomen
verdimmd zijnde en het meeste water en scheeps-
behoeften in, als ook de zieken aan boord, ge-
noomen hebbende, stevenden wij naar de reede
van *Batavia* en kwamen in vier en eenē halve va-
riën water ten anker.

Van dezen dag tot den vier en twintigsten hiel-
den wij ons bezig met het overige water en de
scheeps-

fcheeps-voorraad intersetmen, als ook enige nieuwe pompen, en met verscheiden andere ver- rigingen, die nodig waren om het schip tot de zee gereed te maaken; hetgeen alles veel vroeger volbragt soude geweest zijn, zoo niet veel van ons volk doot den doot weggerukt, of door ziekten buiten staat gesteld waren geworden.

Terwijl wij hier lagen, kwam het schip de *Graaf van Elgin*, Kapitein Cook, de Engel- sche Oost-Indische Maatschappij toebehoorende, op de reede ten anker. Het was van *Madras* naar *China* bestemd, maar vermits de tijd om die reis te doen verloopen was, deed het deze plaats aan om naar het volgende jaargetijde te wagten. Ook kwam de *Phoenix*, Kapitein Maack, een Engelsch inlands schip, van *Bencoolen*, aan deeze plaats ten anker.

Daags voor Kersdag, zijnde den vier en twin- tigsten December, in den namiddag nam ik af- scheid van den Gouverneur en verscheiden der aanzienlijkste Heeren in de stad, met welke ik omgang gehad had en van welke ik alle moge- lijke beleefdheid en hulp had ontvangen; maar ondertussehen gebeurde er iets dat van ontange- name gevolgen zoude hebben kunnen geyees- rijen. Daar liep een matroos van een van de Hollandsche schepen op de ree weg en kwam bij mij aan boord: de Kapitein had den Gouver- neur verzogt hem als een Hollander opteeschen,

en daar was een last toe uitgevaardigd: dit bevel wierd mij gebragt kort na dat ik van mijn laatste bezoek was teruggekoomen en ik zeide dat, zoo het bleek dat de man een Hollander was, ik geene zwaarigheid zoude maaken om hem overteleveren. De Heer HICKS had het bevel aan boord en ik gaf den Hollandschen officier eene order aan hem gerigt van den man, zoo dit zoo ware, overtegeeven. Ik sliep dien nacht aan wal en in den morgen kwam de Kapitein van het Hollandsch schip bij mij en zeide mij dat hij met mijn order aan boord was gegaan, maar dat de officier geweigerd had den man overteleveren, voor reden geevende niet alleen dat hij geen Hollander was, maar dat hij zelfs een onderdaan van Groot-Brittannie was, geboren in Ierland. Ik antwoordde dat de officier mijn bevel volkoomen had opgevolgd en dat, zoo de man een Engelsch onderdaan was, men niet verwagten konde dat ik hem zoude overgeeven. De Kapitein zeide dat hij zoo even van den Gouverneur kwam om uit zijnen naam den man van mij op te eischen als een onderdaan van Denemarken, voor reden geevende dat hij op het schip-boek bekend stond als geboren te Elfeneur. Alzoo de opeiseling van dien man als een Hollander nu niet meer wierd staande gehouden, merkte ik den Kapitein op dat 'er enige mislag in des Generaals boodschap schein te zijn, want dat hij voorzeeker nooit

nooit eenen Deenschen matroos van mij zou opeischen, die geene misdaad begaan had dan den Engelschen dienst boven den Hollandischen te stellen. Ik voegde 'er egter, om hem van mijn opregt verlangen van alle geschillen te vermijden te overtuigen, bij dat, zoo de man een Deen was, hij zou overgeleverd worden als eene beleefdheid, schoon hij niet met recht konde gevraagd worden; maar dat, zoo ik bevond dat hij een Engelsch onderdaan was, ik hem houden zoude, daar mogt van koomen wat 'er wilde. Hier mede scheidde wij en kort daarop ontving ik eenen brief van den Heer HICKS met ontwijfelbaare bewijzen dat de matroos, over welken geschil was, een onderdaan van zijne Brittannische Majesteit was. Deezen brief bragt ik terstond naar den Sabandaar, met verzoek dat hij denzelven den Gouverneur wilde laten leezen en tegelijk Zijne Exellentie zeggen dat ik den man tot geen prijs zoude overgeeven. Dit had de verlangde uitwerking en ik hoorde niets meer van de zaak.

In den avond begaf ik mij naar boord, verzeld van den Heer BANKS en van de andere Heeren, die zig altijd aan land opgehouden hadden en die, schoon beter, egter nog niet volkoomen hersteld waren.

Den zes en twintigsten, ten zes uuren in den morgen, gongen wij onder zeil met een labber

koeltjen uit het Z. W. Het Oost-Indisch fchip *Elgin* groetede ons met drie *hoezes*, en dertien fchooten, welke beiden wij, met behulp van onze draai-baſfen, beantwoordden en kort daarop kwam de Zee-wind op uit het N. t. W., herwelk ons noodzaakte even buiten de fchepen op de reede het anker te werpen.

Te deezen tijd bedroeg het getal der zieken aan boord veertig en de overige van het fcheepsvolk waren in een zeer zwakken ſtaat van gezondheid. Zij waren alle ziek geweest, uitgezonderd de zeilmaaker, een oud' man tuſſchen zeventig en tagtig jaaren, en het is zeer opmerklijk dat deeze oude man, geduurende ons verblijf aan deeze plaats, alle dag' vast dronken was: wij hadden 'er zeven begraven, den heelmefter, drie matroozen, den bedienden van den Heer GREEN, TUPIA en zijnen jongen TAYETO. Alle deeze, behalven TUPIA, ſtierven ſlagtoffers van de ongezone, ſtilſtaande, rottige lucht van het land en TUPIA, die van zijne geboorte gewend was geweest hoofdzaaklijk van voedzel van gewaſfen te leeven, voornamelijk van rijpe vrugten, kreeg weldra alle de ziekten, waaraan een zee-leven onderworpen is, en zou waarſchijnlijk daar onder bezweken zijn voor wij onze reis volbragt hadden, zoo wij niet genoodzaakte waren geweest naar *Batavia* te zeilen om te verſimmeren.

ELFDE HOOFDSTUK.

Korte Beschrijving van Batavia en het omliggend land; Beschrijving van de vrugten, blaemen en andere voortbrengzelen.

Batavia, 'de hoofdstad van de bezittingen der Nederlanders in Indie, welke men algemeen onderstelt dat haare wedergade niet heeft onder alle de volkplantingen van de Europeaanen in Asia, ligt aan de Noordzijde van het eiland *Java*, in eene laage moerasfige vlakke, daar verscheiden kleine rivieren, die haare oorsprong in het gebergte, de *Blaauwe Bergen* genaamd, omtrent veertig Engelsche mijlen boven in het land, hebben, zig in zee ontlasten en daar de kust eene groote baai vormt, de baai van *Batavia* genaamd, omtrent agt mijlen van de Straat *Sunda*. Zij ligt op 6° 10' Zuider Breedte, en op 106° 50' Ooster Lengte van den meridiaan van Greenwich, gelijk blijkt uit sterrekundige waarneemingen, op de plaats zelve gedaan door den eerwaardigen Heer *МОНН*, die eene sierlijke sterren-schouwplaats gebouwd heeft, die zoo wel van werktuigen voorzien is als de meeste schouwplaatsen in Europa.

De Hollanders schijnen deeze plaats uitgekozen te hebben om het gemak van vervoering te water

en hierin is zij inderdaad een tweede Holland en heeft den voorrang boven alle andere plaatsen in de waereld. Daar zijn weinige straten, door welke niet eene aanmerkelijk breede gracht loopt, schoon het water niet stroomt, maar eerder stil staat, welke grachten verscheiden mijlen in bijna alle rigtingen buiten de stad doorloopen, terwijl de stad ook doorsneden is van vijf of zes rivieren, van welke enige dertig of veertig Engelsche mijlen het land in bevaarbaar zijn. Alzoo de huizen groot en de straten breed zijn, beslaat zij eene veel grooter oppervlakte, naar evenredigheid van het getal huizen, die zij bevat, dan enige stad in Europa. VALENTIJN, die 'er omtrent het jaar 1726 eene beschrijving van gegeven heeft, zegt dat 'er, in zijnen tijd, binnen de muuren 1242 Hollandsche huizen en 1200 Chineesche waren en buiten de muuren 1066 Hollandsche en 1240 Chineesche, behalven twaalf arrak huizen, maakende te zaamen 4760 huizen: maar dit bericht schein ons toe zeer vergroot te zijn, voornamelijk met opzigt tot het getal der huizen binnen de muuren. (*)

De

(*) In het jaar 1780 waren 'er binnen de muuren 1993 en buiten de muuren 3277, maakende te zaamen 5270 huizen, waaruit blijkt dat het getal der huizen binnen de stad verminderd, maar daarentegens dat der huizen buiten de stad aanzienlijk vermeerderd is. Zie *Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Konsten en Wetenschappen*, D. I.

VERTAALER.

De straaten zijn ruim en fraai en de kaden van de graften zijn met reien boomen beplant, die een zeer aangenaam gezigt opleveren; maar de boomen werken mede met de graften om de ligging ongezond te maaken. De stilstaande graften geeven in het drooge jaargetijde eenen ondraaglijken stank uit en de boomen belemmeren den omloop van de lucht, door welken de rottige uitwaasfemingen enigermaate zouden verdreven worden. In het nat jaargetijde is het ongemak niet minder, want dan vloeijen deeze bakken van bedorven water over haare oevers in het laagste gedeelte van de stad, voornamelijk in de nabuurschap van het logement en het water loopt in de onderste verdiepingen van de huizen, daar het eene onbegrijplike menigte slijk en vuil agterlaat: deeze graften worden egter somtijds schoon gemaakt; maar dit schoon maaken gaat zoodanig toe, dat het evenveel nadeel doet als de rottigheid van het water; want de zwarte modder, die opgebaggerd wordt, laat men op de kanten, dat is, op het midden van de straaten liggen, tot hij droog genoeg geworden is om in eene schuit gelaaden en weggevoerd te worden. Naardien deeze modder voornamelijk bestaat uit menschen vuiligheden, die elke morgen in de graften geworpen worden, wijl 'er in de geheele stad geen secreet is, besmet zij de lucht, terwijl zij droogt, tot eenen aanmerklijken afstand. Zelfs de loopende stroomen

worden op hunne beurt schadelijk door de morfigheid of nalaatigheid van het volk; want nu en dan wordt 'er een dood varken of een dood paerd op de laage kanten opgeworpen en, alzoo het niemands werk is deeze hindernis weg te ruimen, wordt zij aan den tijd en het geval overgelaaten. Terwijl wij hier waren, lag 'er een doode buffel op eene ondiepte in eene rivier, die door eene van de voornaamste straaten liep, meer dan eene week lang en wierd ten laastten door eenen vloed weggevoerd.

De huizen zijn, over het algemeen, wel ingerigt naar de luchtstreek; zij bestaan uit eene zeer groote kamer of zaal gelijks gronds, met eene deur aan elk eind, die gemeenlijk open staan; aan een eind is een kamertjen afgeschooten, daar de meester van het huis zijne zaaken verrigt en in het midden tusschen elk eind is eene binnen-plaats, die licht geeft in de zaal en den omloop van de lucht vermeerderd. In eenen hoek van de zaal is de trap, die naar boven loopt, daar de kamers ook ruim en lugtig zijn. Onder de galerij, op de plaats, eet het huisgezin en op andere tijden onthouden 'er zig de slavinnen, die nergens anders mogen gaan zitten.

De meeste openbaare gebouwen zijn oud, zwaar en niet sierlijk; maar de nieuwe Kerk is vrij fraai; zij is koepelswijze gebouwd, en kan van zeer verre uit zee gezien worden en, schoon de buiten-
zij:

zijde wat zwaar staat, is zij van binnen zeer sierlijk: daar is een zeer groot orgel in en zij wordt allerpragtigst verlicht door kroonen.

De stad is met eenen steenen muur van eene tamelijke hoogte omringd; maar hij is oud en op veele plaatsen vervallen. Deze muur zelf is omgeeven van eene rivier, die op sommige plaatsen honderd en vijftig en op andere drie honderd voeten breed is: de stroom is snel, maar het water ondiep. Daar loopt van binnen ook eene graft langs den muur, die op de eene plaats breeder dan op de andere is, zoo dat men, door de poorten in- of uitgaande, twee valbruggen over moet, en men laat geene wandelaars of vreemdelingen op de wallen toe, die maar slegt van geschut schijnen voorzien te wezen.

In den noord-oostlijken hoek van de stad staat het kasteel, welks muuren hooger en dikker zijn dan die van de stad, voornamelijk aan de landingplaats, daar slechts diepte genoeg is voor schuiten, en welke het volkoomen bestrijkt met verscheiden groote stukken geschut, die eene zeer goede vertooning maaken.

Binnen het kasteel zijn vortrekken voor den Gouverneur Generaal en den geheelen Raad van Indie, naar welke zij zig moeten begeeven in geval van eene belegering. Hier zijn ook groote magazijnen, waarin veele van 's Compagnies goederen bewaard worden, bĳzonderlijk die, welke
uit

uit Europa aangebragt worden en daar bijna alle de klerken hun werk verrigten. Op deeze plaats liggen ook zeer veel stukken geschut; of deeze dienen moesten om op de wallen te leggen dan om de schepen te voorzien, konden wij niet verneemen, en men zegt dat de Maatschappij wel van buskruid voorzien is, dat in verscheiden magazijnen verdeeld is, opdat, zoo enige door den bliksem mogten springen, dat hier niet zeldzaam is, de andere mogten behouden blijven.

Behalven de vesting-werken van de stad staan 'er nog veele schansen in het land tot op den afstand van twintig of dertig Engelsche mijlen; deeze schijnen aangelegd te zijn enkel om de inboorlingen in ontzag te houden en zij kunnen ook in dedaad voor niets anders dienen. Tot hetzelfde einde heeft men eene soort van huizen, die elk omtrent agt stukken geschut voeren, in zulke standen geplaatst, dat zij de scheepvaart van drie of vier kanaalen bestrijken en gevolgiijk ook de wegen, die 'er langs loopen: enige van deeze zijn in de stad zelve en het was uit een derzelve dat alle de beste huizen, den Chineezen toebehoorende, met den grond gelijk geschoten wierden in den Chineeschen opstand van 1740. Zulke huizen staan 'er overal in *Java* en op de andere eilanden, welke de Hollanders in deeze zeeën in bezit gekregen hebben. Van een deezer zonderlinge schansen of versterkte huizen zouden wij eene

eene tekening gemaakt hebben; als onze heeren niet allen den tijd; dien wij op het eiland doorbragten; door ziekte hunne kamer hadden moeten houden. Zoo de Hollandfche vestingwerken alhier niet vreeslijk in zigzelve zijn; worden zij het egter door hunne ligging; want zij liggen tusfchen moerasfen; daar de wegen; die niet anders zijn dan eene kade; tusfchen een kanaal en eene sloot opgeworpen; gemaklijk kunnen opgegraaven worden en gevolglijk de nadering van zwaar geschut gemaklijk belet of zeer vertraagt; want het zou zeer moeijelijk; zoo niet onmogelijk zijn het in schuilen te aanvoeren; alzo die alle elken nacht onder het geschut van het kasteel moeten koomen liggen; daar het voor eenen vijand onmogelijk zou zijn dezelve vandaan te haalen. Behalven dat; is in dit land niftel dood; zoo dat het geen eenen vijand vertraagt hem zal vernieten. In minder dan eene week gevoelden wij de ongezondheid van de luchtsreek en in minder dan eene maand was de helft van het fcheepsvolk buiten staat om hun werke te verrigten. Men zeide ons dat het eene zeldzaame zaak was dat van honderd soldaaten; die hier van Europa koomen; het eerste jaar vijftig in het leven bleeven; dat van deeze vijftig dan de helft in het gasthuis en van de overige geene tien in volmaakten welstand waren: misfchien is die bericht vergroot; maar de bleeke zwakke ellendelingen; die wij herom zagen kruipen met een

fnap-

snaphaan, dien zij nauwlijks draagen konden, deden ons gelooven dat het waarachtig was. Elke blanke in de stad is soldaat, de jongere worden aanhoudend gemonsterd en zij, welke vijf jaaren gediend hebben, kunnen opgeroepen worden, als men denkt hunne hulp nodig te hebben; dan alzoo zij geene van alle ooit in den wapenhandel geoefend worden of enigen dienst doen, kan men niet veel van hun verwagten. De Portugeezen zijn wel over het algemeen goede schutters, omdat zij veel op wilde zwijnen en herten gaan schieten; maar noch de Mardykers noch de Chineezen verstaan het gebruik van vuur-wapenen; doch, alzoo men zegt dat zij dapper zijn, zouden zij veel slagting kunnen aantegten met hunne eigen wapenen, zwaarden, lansen en ponjaarden. De Mardykers zijn Indiaanen van alle natiën, die van vrije voorouderen afstammen, of zelve vrij zijn geheeten.

Maar zoo het moeilijk is *Batavia* te land aantetasten, het is volstrekt onmogelijk haar ter zee aantevallen; want het water is zoo ondiep, dat nauwlijks eene sloep binnen bereik van het geschut van de wallen kan koomen, behalven in een eng kanaal, de rivier genaamd, dat ter wederzijde met sterke hoofden is afgezet en omtrent eene halve Engelsche mijl de haven in loopt. Aan het ander eind eindigt het onder het vuur van het sterkste gedeelte van het kasteel en hier wordt de-
zelfs

zelve gemeenschap met de grachten, die door de stad loopen, afgesloten door eenen zwaaren houten boom, die alle avonden ten zes uren gesloten en onder geen' voorwenzel hoegenaamd geopend wordt voor des anderen dags 'smorgens. De haven van *Batavia* wordt voor de schoonste van Indie gehouden en naar allen schijn met recht; zij is groot genoeg voor zoo veel schepen als men wil en de grond is zoo goed dat de ankers houden zullen tot het kabel vergaan is; daar koopt nooit eene zee in, die hinderlijk is en het eenigst ongemak is het ondiep water tuschen de reede en de rivier. Als de zee wind sterk waait, maakt het eene kabbelende zee, die gevaarlijk is voor sloepen: onse groote sloep stootte eens twee of drie maalen, terwijl zij naar buiten tragtede te koomen en bereikte hier dan met moeite den mond van de rivier. Eene Hollandsche sloep, met zeil- en touw-werk voor een van de Oost-Indische schepen gelaaden, gertakte geheel verloren.

Rondom de haven, naar buiten, liggen vele eilanden, van welke de Hollanders bezit genomen hebben en die zij tot verschillende gebruiken bezigen. Op een derzelve, *Edam* genaamd, brengen zij alle Europeanen, die zig aan misdaden schuldig gemaakt hebben, welke den dood niet verdienen: sommige worden gevonnisd om 'er negen en negentig jaaren te blijven, sommige weertig, sommige twintig, sommige minder tot vijf

vijf jaaren toe, naar de grootheid van hunne mis-
 daad; en zij worden, gedurende hunne balling-
 schap, als slaaven gebruikt, om touw te maaken
 en ander gemeen werk. Op een ander eiland,
Purmerend genaamd, hebben zij een ziekenhuis,
 daar men zegt dat het volk veel spoediger herstelt
 dan te *Batavia*. Op een derde, *Kuipers-Eiland*
 genaamd, hebben zij pakhuizen, de Maatschappij
 toebehoorende, voornamelijk voor rijst en andere
 koopgoederen van weinig waarde en hier ontlaa-
 den de vreemde schepen, die op *Orrust*, een an-
 der eiland, van welk ik reeds melding gemaakt
 heb, gekrensd moeten worden, hunne goederen
 op werven, die zeer geschikt tot dat einde zijn.
 Hier wierden het geschut, de zeilen en andere
 scheeps-behoefden van de *Falmouth*, een oorlog-
 schip, dat hier werd afgekeurd; toen het van
Manilla terug keerde, opgeslaagen en het schip
 zelf bleef in de haven liggen met niet dan de on-
 der-officiers aan boord, verscheiden jaaren lang.
 Daar wierden hun regelmatig uit het vaderland
 wissels toegezonden; maar nooit werd er acht
 geslaagen op de veele verzoekschriften, die zij
 verzonden, om opontboden te worden. Getuk-
 kig voor hun vonden de Hollanders, omtrent zes
 maanden voor onze aankomst, goed het schip met
 al zijn toebehooren in het openbaar te verkoopen
 en de officieren in hunne eigen schepen naar huis
 te zenden. Op *Orrust* vertimmeren zij alle hun-
ne

ne eigen ſchepen en houden 'er eenen grooten voorraad van ſcheepsbehoefſten.

Het land rondom *Batavia* is, enige mijlen verre, eene aaneengeſchakelde reeks van buitenplaatſen en tuinen. Veele van de tuinen zijn zeer groot en door eene vreemde noodlottigheid zijn alle met boomen beplant zoo dicht als zij ſtaan kunnen, zoo dat het land geen voordeel heeft van ontbloomte zijn van de boſſchen, met welke het oorspronkelijk bedekt was, behalven uit de vrugten van die, welke in derzelve plaats geplant zijn. Deeze ondoordringbaare boſſchen ſtaan in eene effen vlakke, die zig nog enige mijlen verder uitſtrekt en in veele rigtingen dooſſneden is van rivieren en nog meer kanaalen, die voor kleine vaartuigen bevaarbaar zijn. En dit is nog het ergſte niet, want elk veld en elke tuin is van eene ſloot omgeeven en daar liggen tuſſchen den bebouwd grond veele vuile poelen en moeraſſen, zoo van zoet als van brak water.

Het is niet vreemd dat de inwooners van zulk een land gemeenzaam zijn met ziekte en dood; men neemt voorbehoedmiddelen in, bijna zoo regelmaatig als voedsel, en elk verwacht de wederkomst van ziekten gelijk wij de jaargetijden. Wij zagen geen enkel gezigt in *Batavia*, dat eene volmaakte gezondheid te kennen gaf; want daar is geene de minſte tint van kleur op de wangen van man of vrouw: de vrouwen zijn, wel is waar,

allerkeurigst schoon, maar met een ziekelijk voorkomen kan 'er nooit volmaakte schoonheid zijn. Men spreekt 'er van den dood met zoo veel onverschilligheid als in een leger en als men hoort dat 'er eene kennis gestorven is, is gemeenlijk het antwoord: *Goed, hij is mij niets schuldig, of, dan moet ik mijn geld van de executeuren zien te krijgen.*

Omtrent deeze beschrijving van de ommelanden van *Batavia* zijn maar twee uitzonderingen. De buitenplaats van den Gouverneur ligt op eenen rijkzenden grond; maar de hoogte is zoo onaanmerkelijk, dat men alleen daaraan kan zien dat zij boven de andere oppervlakte ligt, dat men de kanaalen agter zig laat en enige weinige heggen ziet: Zijne Excellentie, die een inboorling van deeze plaats is, heeft egter enige moeite en kosten aangewend om zijnen eigen tuin met eene floot te omringen; zoo sterk is de invloed van de gewoonte en op den smaak en op het verstand. Daar wordt ook eene vermaarde markt, *Pasar Tanabank* genaamd, op eene hoogte gehouden, die omtrent dertig voeten lijnregt boven de vlakte verheven is; behalven deeze plaatsen, is de grond, eene ruimte van tusschen dertig en veertig Engelsche mijlen rondom *Batavia*, juist evenwijdig aan den horizont. Op den afstand van omtrent weertig Engelsche mijlen binnen 's lands zijn bergen van eene aanmerkelijke hoogte, daar, ge-

gelijk men ons berichtte, de lucht gezond en in vergelijking koel is. Hier tieren de Europische gewassen in groote volmaaktheid, voornamelijk aardbezieën, die de hitte niet zeer kunnen verdraagen en de inwoners zijn sterk en bloozende. Op deeze bergen hebben enige van de aanzienlijkste perfoonen buitenplaatsen, die zij eens in het jaar bezoeken en daar is eene begonnen aangelegd te worden voor den Gouverneur, volgens het bestek van *Blenheim*, den beroemden lusthof van den Hertog VAN MARLBOROUGH in *Oxfordshire*, maar zij is nooit voltooid. Naar deeze bergen worden de menschen ook gezonden door de geneesheeren, tot herstel van hunne gezondheid, en de uitwerkingen van deeze lucht worden gezegd bijna wonderdaadig te zijn: de lijders worden binnen korten tijd beter, maar storten altoos weér in, zoo dra zij wederom te *Batavia* koomen.

Maar die zelfde ligging en omstandigheden, die *Batavia* en het omliggend land ongezonder maaken, maaken dien tot den besten tuin-grond van de waereld. De grond is boven verbeelding vrugbaar en de gerieflijkheden en lekkernijen, die hij voortbrengt, zijn bijna ontelbaar.

De rijst, welke men weet dat het graan van deeze landen is, en den inwooneren voor brood dient, groeit 'er in grooten overvloed en ik moet hier aanmerken dat 'er in het bergachtig gedeelte

Java en op veele van de Oosterfche eilanden eene foort van rijst gezaaid wordt, die in de westerfche deelen van Indie geheel onbekend is. Zij wordt bij de inboorlingen *Pady Gunung* of Berg-rijst genaamd; deeze rijst wordt, in plaats dat de andere foort drie vierde van den tijd, geduurende welken zij groeit, onder water moet staan, op het hangen van de bergen gezaaid, daar geen water kan koomen dan regen: zij wordt egter in het begin van het regen-faizoen geplant en in het begin van het drooge jaargetijde ingeëogst. In hoe verre deeze foort van rijst nuttig zoude kunnen wezen in onze West-Indifche eilanden, daar geen koren groeit, zou misfchien wel der moeite waerdig zijn te onderzoeken.

Daar wordt hier ook Indiaansch koren of maïs geteeld, welke de inwooners inzamelen als zij nog jong is en in de airen braaden. Daar is hier ook eene groote verscheidenheid van snijboonen, en linzen, die zij *Cadjang* noemen, en die een aanmerklijk deel van het voedzel van het gemeen volk uitmaaken, behalven gierst, yams, zoo natte als drooge, zoete aardappelen en Europifche aardappelen, die zeer goed zijn, maar niet in groote menigte geteeld worden. In de ruinen zijn kool, falade, komkommers, radijs, de witte Chineefche radijs, die gekookt bijna zoo goed is als knollen, peen, pietercelie, celerij, duiven-boonen, de eier-plant, die gekneusd en met
pe-

peperen zout gegeten, zeer lekker is, eene soort van groente naar spinagie gelijkende, uien, zeer klein maar lekker, en aspergies, behalven nog enige sterk riekende Europese planten, bijzonderlijk salie, hysop en wijnruit. Daar wordt hier ook eene ontzagchelijke menigte suiker geteeld: daar worden zeer rijke oogsten van het fraaiste en grootste suikerriet dat men zig verbeelden kan met zeer weinig moeite ingezameld en zij leveren veel meer suiker dan het West-Indisch suikerriet. De witte suiker wordt hier voor twee en eene halve stuiver het pond verkogt, en de melassen geeven arrak, die, gelijk ook de rum, hoofdzaklijk daarvan gemaakt wordt, terwijl men 'er een weinig rijst en enig sap van kokosnooten bij doet, voornamelijk, geloof ik, om er eene geur aan te geeven. Daar wordt hier ook een weinig indigo geteeld, niet als een artikel van koophandel, maar enkel voor binnenlandsch gebruik.

Maar de lekkernijen van het planten-rijk, die hier overvloedigst gevonden worden, zijn de vruchten, van welke 'er niet minder dan zes en dertig verschillende soorten zijn; ik zal van elke eene korte beschrijving geeven.

1. De Ananas, *Bromelia Ananas*. Deeze vrugt, die hier *Nanas* genoemd wordt, groeit zeer groot en in zulk eenen overvloed, dat zij somtijds uit de eerste hand voor een oortjen het stuk kan gekogt worden, en in de gemeene fruit-

winkels kreegen wij 'er drie voor twee en eene halve stuiver. Zij zijn zeer sappig en geurig; maar wij bekenden alle eenparig dat wij even zulke goede in Engeland uit de stook-kassen geheeten hadden: zij zijn egter zoo weelderig in hunne groei, dat de meeste twee of drie kroonen hebben en een groot getal zuigers onder aan de vrugt; de Heer BANKS telde 'er eens negen en zij waren zoo voorbaarig, dat zij zeer dikwijls terwijl zij nog aan de moeder-plant zaten, hunne vrugt schooten, die, toen de groote rijp was, van eene niet onaanzienlijke grootte was. Wij zagen 'er verscheiden maalen drie op eenen appel en men vertelde ons dat eens eene plant eene groep van negen had voortgebracht, behalven de voor naamste; doch dit was eene zoo groote merkwaerdigheid dat zij in suiker bewaard en aan den Prins van Oranje gezonden wierd.

2. Zoete Oranjen-appelen. Deze zijn zeer goed, maar wierden, terwijl wij hier waren, voor zes stuivers het stuk verkogt.

3. Pompelmoezen. Deze waren goed van smaak, maar niet sappig; hun gebrek van sap was egter slechts eene toevallige uitwerking van het jaargetijde.

4. Citroenen. Deze waren zeer schaarsch, maar dat gebrek wierd rijklijk vergoed door overvloed van limoenen.

5. Limoenen. Deze waren uitmuntend en kon-

konden voor omtrent twaalf stuivers het honderd gekogt worden. Wij zagen slechts twee of drie Seviliaansche Oranjen, die bijna geheel schil waren; daar zijn veele soorten van oranjen en limoenen, van welke ik niet in het bijzonder zal spreken, omdat zij noch bij de Europeaanen, noch bij de inboorlingen zelve in achting zijn.

6. Mangas. Deeze vrugt was, gedurende ons verblijf aldaar, zoo zeer met maaden bezet, die 'er binnen in vermenigvuldigde, dat naauwlijks een van drie eetbaar was; de beste waren op verre na zoo goed niet als die van Brazil; zij worden gemeenlijk door de Europeaanen bij eene smeltende persik vergeleken, bij welke zij wel in malschheid en zoetheid te vergelijken zijn, maar in geur veel te kort schieten. De luchtstreek alhier is, naar men ons zeide, te heet en te vogtig voor dezelve; maar daar zijn zoo veele soorten als 'er van appelen in Engeland zijn en de eene soort is veel beter dan de andere. Eene soort die *Mangha Cowani* genoemd wordt, heeft eene zoo sterke reuk, dat een Europeaan naauwlijks eene derzelve in de kamer kan dulden; op deeze zijn egter de inboorlingen zeer gezet. De drie soorten, die men gemeenlijk den voorrang geeft, zijn de *Mangha Doodool*, de *Mangha Santock* en de *Mangha Gure*.

7. Bananen. Van deeze zijn ook ontelbaar veele soorten, maar slechts drie die goed zijn, de *Pisfang*,

Mas, de *Pisfang Radja* en de *Pisfang Ambou*: alle deeze hebben eene aangenaame wijnachtige smaak en de andere zijn op verscheiden wijzen nuttig; sommige worden in boter gebráden, en andere worden gekookt en als brood gegeten. Daar is eene die de bijzondere aanmerking van den kruidkundigen verdient, omdat zij, strijdig met den aart van dit geslacht, vol zaad is, waarom zij *Pisfang Batu*, of *Pisfang Bidjie* genoemd wordt; zij heeft egter geene uitmuntende hoedanigheden, die haar aanbevelen voor de smaak, maar de Maleijers gebruiken haar als een middel tegens den vloed.

8. Druiven. Deeze zijn niet zeer uitmuntend, maar zij zijn zeer duur, want wij konden eene tamelijk groote tros voor niet minder koopen dan twaalf of agttien stuivers.

9. Tamarinden. Deeze zijn 'er in grooten overvloed en zeer goedkoop: het volk legt die egter niet in, gelijk men in de West-Indiëen doet, maar legt die in het zout, waardoor zij tot eene zwarte klomp worden, zoo onaangenaam voor het gezigt en de smaak, dat weinige Europeaanen die begeeren.

10. Water-meloenen. Deeze zijn 'er in grooten overvloed en zeer goed.

11. Pompoenen. Deeze zijn buiten alle vergelijking de nuttigste vrugt, die mede naar zee genomen kan worden; want zij blijven zonder enige zorg veele maanden goed en maaken met sui-

ker

ker en limoen-sap een moes, dat naauwlijks van moes van de beste appelen kan onderscheiden worden, en met peper en zout dienen zij in plaats van knollen en zijn niet te verachten.

12. Papaja. Deze vrugt is, als zij rijp is, vol zaad en bijna zonder geur, maar als zij, groen zijnde, geschild en het klokhuis er uitgenoomen is, is zij beter dan de beste knol.

13. Gójaves. Deze vrugt wordt zeer sterk aanbevoelen door de inwooneren van onze eilanden in de West-Indiëen, die waarschijnlijk eene betere soort hebben dan wij hier vonden, daar de reuk van dezelve zoo onaangenaam sterk was dat sommige van ons 'er mislijk van wierden; zij, die dezelve proefden, zeiden dat de smaak even sterk was.

14. De Kaneel-appel. De *Annona squamosa* van LINNAEUS. Deze is ook eene West-Indische vrugt; zij bestaat alleen uit eene klomp groote pitten, uit welke eene kleine hoeveelheid vrugt kan gezogen worden, die zeer zoet is, maar weinig geur heeft.

15. De Vlaade-appel. De *Annona reticulata* van LINNAEUS. De hoedanigheid van deze vrugt is wel uitgedrukt door haaren naam, dien zij in de West-Indiëen gekregen heeft; want zij gelijkt zoo veel naar eene vlaade en wel naar eene goede vlaade als men zig verbeelden kan.

16. De Katsjou-appel. Deze wordt zelden

gegeeten; om zijne zaamentrekkende kragt. De noot, die op den top van denzelven groeit, is in Europa wel bekend.

17. De Kokos-noot. Deze is ook in Europa wel bekend: daar zijn verscheiden foorten; maar de beste welke wij hier vonden is *Calappi Edjous* genaamd en gemakkelijk te kennen aan de roodheid van het vleesch tusschen het vel en de dop.

18. De Mangostanboom. De *Garcinia Mangostana* van LINNAEUS. Deze vrugt, die de Oost-Indleën in het bijzonder eigen is, is omtrent van de grootte van den wilden appel en van eene donkere roode wijn kleur: op den top van dezelve is de gedaante van vijf of zes kleine driehoeken aan malkanderen gevoegd in eenen kring en aan den bodem zijn verscheiden holle groene bladeren, die overblijfsels van de bloeizem zijn. Als men die wil eeten, moet men 'er de schil of liever het vleesch af neemen, onder welke zes of zeven witte kernen zijn, die in de ronde liggen en het vleesch, waarmede deeze omwikkeld zijn, is de vrugt: niets kan lekkerer zijn, het is eene gelukkige vermenging van zuur en zoet, die niet minder gezond dan aangenaam is; deeze vrugt wordt, zoo wel als de zoete oranje, degeenen, die met koortsen geplaagd zijn, toegelaaten te eeten zoo veel zij willen, hetzij het rot- of ontsteeking koortsen zijn.

19. De Jamboe. De *Eugenia Mallaccensis*

van LINNAEUS. Deze vrugt is van eenen donkere roode kleur en van eene eironde gedaante; de grootste, die altijd de beste zijn, zijn niet grooter dan een kleine appel; zij zijn aangenaam en verkoelende, schoon zij niet veel geur hebben.

20. De *Jambu-eyer*. Eene soort van de *Eugenia* van LINNAEUS. Van deeze vrugt zijn twee soorten van eenerleie gedaante, naar eene bel gelijkende, maar in kleur verschillende; de eene is rood, de andere wit. Zij zijn wat grooter dan eene groote kers, en zij hebben in smaak noch geur, noch zelfs zoetigheid, alzo zij niets dan een waterachtig sap bevatten, dat wat zuurachtig is; egter beveelen zij zig aan door haare koelheid in dit warm land.

21. *Jambu-eyer mauwar*. De *Eugenia jambos* van LINNAEUS. Deeze is aangenaamer voor de reuk dan voor de smaak; in smaak gelijkt zij naar honig van roozen en in reuk de versche reuk van die bloemen.

22. De Granaat-appel. Deeze is dezelfde vrugt die door geheel Europa onder dien naam bekend is.

23. *Durion*. Eene vrugt, die in gedaante naar eene kleine meloen gelijkt, maar de huid is bedekt met scherpe kegelachtige doornen, van waar haar naam kooft; want *dure* betekent in het Maleitsch een doorn. Als zij rijp is, verdeelt zij zig overlangs in zeven of agt holligheden, die elke

ke zes of zeven nooten bevatten; niet wel zoo groot als kastanjen, die bedekt zijn met eene zelfstandigheid, die in kleur en dikte zeer veel naar dikke room gelijkt: dit is het gedeelte dat gegeven wordt en de inboorlingen zijn 'er uitermaate verzot op. Voor de Europeaanen is zij gemeenlijk in het eerst onaangenaam; want zij gelijkt in smaak enigzints naar een mengzel van room, suiker en ajuin, en in de reuk heerscht de ajuin.

24. *Nanca*. Deze vrugt, die in sommige deelen van Indie *Jack* genoemd wordt, heeft, gelijk de *Durion*, eene reuk, die voor vreemdelingen zeer onaangenaam is en enigzints gelijkt naar beur-se appelen met knoflook gemengd: de smaak is niet beter. In sommige landen, die 'er gunstig voor zijn, zegt men dat zij tot eene ontzagchelike grootte groeit: RUMPHIUS verhaalt dat zij somtijds zoo groot is, dat een man dezelve niet gemakkelijk kan opligten, en een Maleijer zeide ons dat zij te *Madura* somtijds zoo groot is, dat 'er twee mannen vereischt worden om eene te draagen. Te *Batavia* egter worden zij nooit grooter dan eene groote meloen, naar welke zij in gedaante zeer veel gelijken: zij zijn met hoekige doornen bedekt, gelijk sommige kristalschietingen, die egter niet hard genoeg zijn om degeene, die haar behandelen, te kwetsen.

25. *Champada*. Deze verschilt weinig van de *Nanca* dan in grootte, zijnde niet zoo zwaar.

26. *Rambutan*. Deze vrugt is den Europeaanen weinig bekend; zij gelijkt op het oog veel naar eene kastanje met den bolster 'er om en is, gelijk deeze, met kleine punten bedekt, die zagen van eene donkere roode kleur zijn; onder deeze schil is de vrugt en binnen in de vrugt een steen; het eetbaar gedeelte is dan ook klein, maar derzelver zuur is mischien aangenaamer dan enig ander in het planten-rijk.

27. *Jambolan*. Deze vrugt is in grootte en aanzien niet ongelijk aan een pruim van Damascus; maar is in smaak nog meer zaamentrekkende en daarom ook minder aangenaam.

28. De *Boa Bidarra*, de Doornkersfen, of *Rhamnus Fuzuba* van LINNAEUS. Deze is eene ronde geele vrugt omtrent van de grootte van aalbezieën; derzelver smaak is als van een appel, maar zij is zaamentrekkende als een wilde appel.

29. *Namnam*. De *Cynometra Cauliflora* van LINNAEUS. Deze vrugt gelijkt in gedaante enigzints naar een nier; zij is omtrent drie duimen lang en de buitenzijde is zeer ruuw; zelden wordt zij raauw gegeten, maar is, in boter gebakken, zeer goed.

30, 31. De *Catappa* of *Terminalia Catappa* en de *Canare*, de gemeene Kanarie, de *Cannarium commune* van LINNAEUS zijn beiden nooten, met pitten, die enigzints naar een amandel gelijken; maar de dop is zoo moeilijk te breeken,

ken; dat zij nergens openbaar verkogt worden. Die welke wij proefden, waren door den Heer BANKS uit nieuwigierigheid van den boom; waarop zij groeiden, geplukt.

32. De *Madja*; of *Limonia* van LINNAEUS, de Lemisjes bevatten, onder eene harde brooze dop, vleesch, dat enigzints zuur is en dat niet zonder suiker kan gegeten worden; zonder suiker wordt het in het algemeen niet voor smaaklijk gehouden.

33. *Sunsul*. De *Trichilia* van LINNAEUS. Deeze is de slegtste van alle de vrugten; van welke ik eene bijzondere melding zal maaken; zij gelijkt in grootte en gedaante naar de *Madja* en bevat in eene dikke schil kernen als van de *Mangostan*; welker smaak zuur en zaamentrekkende is en zoo onaangenaam, dat wij verwonderd waren dezelve in de fruit-winkels te koop te zien leggen.

34, 35, 36. De *Blimbing* of *Averrhoa Belimbi*; de *Blimbing Besfe*, of *Averrhoa Carambola* de Vijfhoekboom-vrugt, en de *Cherrema*, de *Averrhoa acida* van LINNAEUS de Zuurknoopboom-vrugt zijn drie soorten van een zeltde geslacht; en, schoon in gedaante verschillende, ten naastenbij van dezelfde smaak. De *Blimbing Besfe* is de zoetste: de andere twee zijn zoo scherp zuur, dat zij niet gegeten kunnen worden zonder toebereid te zijn; zij zijn egter uitmuntend als

als zij in azijn ingelegd zijn en in zuure saufen.
 37. De *Salack* of *Calamus Rotang Zalacca* van LINNÆUS. Deeze is de vrugt van eene doornachtige struik; zij is omtrent zoo groot als eene okkernoot en met schubben bedekt als die van eene hagedis: onder de schubben zijn twee of drie geele pitten, die in geur enigzints naar eene aardbezie smaaken.

Behalven deeze brengt het eiland *Java*, en bijzonderlijk het land om *Batavia*, nog veele soorten van vrugten voort, van welke het het jaargetijde niet was toen wij ons aldaar bevonden; men zeide ons ook dat 'er appelen, aardbezieën en veele andere vrugten uit Europa boven in het gebergte waren aangekweekt en aldaar zeer weelderig tierden. Wij zagen verscheiden vrugten in suiker ingelegd, die wij niet versch van den boom te zien kwamen, eene van welke *Kimkit* en eene andere *Boa Atap* genoemd worden; daar zijn nog verscheiden andere, die alleen door de inboorlingen gegeten worden, bijzonderlijk de *Kellor*, de *Guilindina*, de *Moringa* en de *Soccum*. De *Soccum* is van hetzelfde geslacht met de broodvrugt in de Zuid-zee-eilanden, maar zoo veel slegter, dat, zoo het niet geweest was om de gelijkheid in het uitwendig voorkoomen zoo van de vrugt als van den boom, wij dezelve niet tot die klasfe zouden gebragt hebben. Deeze en enige andere verdienen geene bijzondere melding.

De

De menigte vrugten die te *Batavia* verteerd worden, is ongelooflijk; maar die, welke men openbaar te koop legt, zijn gemeenlijk al te rijp. Een vreemdeling kan egter goede fruit bekoomen in eene straat, *Pasfar Pisfang* genaamd, die ten Noorden van de groote kerk en zeer dicht bij dezelve ligt. Deeze straat wordt alleen door Chineesche fruit-verkoopers bewoond, die uit de tuinen van de Heeren in de nabuurschap van de stad met versche en in haare soort uitmuntende vrugten voorzien worden, voor welke men hun egter meer dan vier maalen zoo veel als den markt-prijs moet beraalen.

De stad wordt in het algemeen voorzien van eenen verren afstand, daar veel land enkel met vrugten beteeld wordt. Het land-volk, aan 't welk deeze landen toebehooren, komt met het volk uit de stad te zaamen op twee groote markten, eene op maandag, *Pasfar Sineen*, en de andere op Saturday, *Pasfar Tanabank* genaamd. Deeze markten worden gehouden op plaatsen, die zeer verre van elkanderen af liggen voor het gemak van verschillende landstreeken; geene derzelve is egter meer dan vijf Engelsche mijlen van *Batavia*. Op deeze markten kunnen de beste vrugten voor de minste prijzen gekogt worden en het gezicht van dezelve is voor eenen Europeaan zeer vermaaklijk. De hoeveelheid van vrugten is verbaazende; het is niet ongemeen veertig of vijftig

tig wagen-vrigten van de fraaifte ananassen, zoo los op malkanderen gelaaden als knollen in Engeland, ter markt te zien koomen en andere vrigten in denzelfden overloed. De dagen egter, waarop deeze markten gehouden worden, zijn kwalijk uitgekozen; de tijd tuschen saturday en maandag is te kort; een groot gedeelte van hetgeen op maandag gekogt wordt is altijd slegt, als het bewaard wordt of bij den venter, of bij den verteeter, tot dat 'er nieuwe voorraad kan gekogt worden, zoo dat 'er verscheiden dagen in de week geene goede vrigten in iemands handen zijn dan bij de Chineezen in *Pasar Pisang*.

De inwooners van dit gedeelte van Indie hebben eene weelde, waarop men in andere landen maar weinig bedagt schijnt te zijn; zij branden geduuriglijk welriekende houten en harsten en verspreiden aangename reuken rondom zig door eene menigte bloemen te strooien, mischien als een tegenmiddel tegens de walglijke uitvloeizelen van hunne slooten en gragten. Van aangenaam riekkende bloemen hebben zij eene groote verscheidenheid; in Europa geheel onbekend, van welke ik de voornaamste kordijk zal beschrijven.

1. De *Champacka*, of *Michelia Champacca*, de gele *Michelia*. Deeze groeit op eenen boom zoo groot als een' appelboom en bestaat uit vijftien lange smalle bloem-bladen, die haar het voorkoomen geëven van dubbel te zijn, schoon

die wezenlijk zoo niet is; de kleur is geel en veel donkerer dan die van een jonquille, met welke zij in reuk enige gelijkenis heeft.

2. De *Cananga*, of de *Uvaria Cananga* is eene groene bloem, die naar geen eenen bloeizem van enige boom of plant in Europa gelijk; zij gelijkt ook inderdaad meer eene bos bladeren dan eene bloem; derzelver reuk is aangenaam, maar haar geheel bijzonder eigen.

3. De *Mulatti* of *Nyctanthes Sambac*. Deze is in de Engelsche brost-kasten wel bekend onder den naam van Arabische jasfemijn; zij groeit hier in den grootsten overvloed en derzelver reuk is, gelijk die van alle andere Indische bloemen, schoon allerzangenaamst, niet zoo oversterk als waardoor sommige van dezelfde soorten in Europa uitnemen.

4, 5. De *Cymbang Caracnassi* en *Cymbang Tasquin* of de *Percularia glabra* de gladde Luifselbloem. Deze zijn kleine bloemen van het geslacht van den Hondsdood of *Apocynum*, in gedaante en reuk zeer veel naar elkanderen gelijkende, het's riekende, maar zeer veel verschillende van alle voortbrengzelen van de Europische tuinen.

6. De *Bonga Tanjong* of de *Mimusops Elengi* van LINNAEUS. Deze bloem is van gedaante als eene star van zeven of agt stralen en is omtrent eene halve duim in middellijn; zij is van eene geelachtige kleur en heeft eene aangenaame reuk.

Behalven deeze is 'er ook nog de *Sundal Malam* of *Polyanthés Tuberosa*. Deeze bloem, welke dezelve is met onze Tuberoos, kan geene plaats hebben onder die, welke in Europa onbekend zijn; maar ik spreek 'er van om haaren Maleischen naam, die *nächt-roquette* betekent, en welke niet kwalijk bedagt is. De warmte van deeze luchtstreek is zoo groot, dat weinige bloemen haare reuk bij dag verspreiden; en deeze bloem in het bijzonder schijnt, door haar volkomen gebrek aan reuk op dien tijd en door haare zedige kleur, die wit is, geene bewondering naar zig te willen trekken; maar zoo dra de avond valt, verbreedt haare aangenaame reuk en dwingt eensklaps de aandacht en trekt de goedkeuring van alle die haar naderen.

Deeze bloemen worden alle avonden, bij het ondergaan der zon, langs de straten verkogt, hetzij aan eene draad geregen, in slingers van omtrent twee voeten lengte, of in ruikers van verschillende gedaanten, die voor omtrent eene halve stuiver het stuk gekogt kunnen worden. Behalven deeze zijn 'er, in bijzondere tuinen, veele andere aangenaame bloemen, die men niet in eene genoegzame menigte kweekt om ter markt gebracht te worden. Zoo mannen als vrouwen strooien een mengzel van deeze bloemen met de bladeren van eene plant, *Pandang* genaamd, in hun hair en hunne klederen; ja hunne wellustige weelde

gaat zelfs zoo verre dat zij het in hun bed strooi-
 en, zoo dat in de kamer, waarin zij slaapen, de
 aangenaamste en zuiverste reuk regeert, onver-
 valscht door de uitwaasfemingen, die onfeilbaar
 moeten oprijzen daar de slaapende onder twee of
 drie dekens en een matras ligt; want men dekt
 zig hier op het bed met niet anders dan een en-
 keld stuk chits,

Alvorens ik mijn verslag van de gewassen van
 dit gedeelte van Indie besluit, moet ik nog iets
 van de specerijen zeggen. *Java* bragt oorsprong-
 lijk geene andere voort dan peper. Deeze wordt
 nu van hier naar Europa gezonden voor eene
 groote waarde, maar dat hier vertierd wordt is
 zeer weinig: de inwooners gebruiken bijna alge-
 meen in derzelver plaats *Capsicum* of, gelijk het in
 Europa genoemd wordt, Spaansche peper. Kruid-
 nagelen en muscaat-nooten, van welke de Hol-
 landers alleen den eigendom aan zig genoomen
 hebben, zijn te duur geworden om door de an-
 dere inwooneren van dit land, die 'er zeer op ver-
 lekkerd zijn, rijklijk gebruikt te worden. De
 kruidnagelen, schoon men zegt dat zij oorsprong-
 lijk op *Machian* of *Bachian*, een klein eiland
 verre naar het oosten, en slechts vijftien Engel-
 sche mijlen ten noorden van de linie, vielen en
 dat zij van daar door de Hollanders, toen zij eerst
 in deeze landen kwamen, op alle de Oostersche
 eilanden zijn voortgeplant, zijn nu bepaald tot

Am-

Amboina en de kleine eilandjens, die in deszelfs nabuurschap liggen, hebbende de Hollanders, in verscheidene vredes-tractaaten tuschen hen en de overwonnen Vorsten van alle de andere eilanden, bepaald dat zij slechts een zeker getal boomen in hunne rijken zouden hebben en in voorkoomende geschillen verminderden zij, bij wege van straffen voor ongehoorzaamheid en weerspannigheid, geduuriglijk die hoeveelheid, tot zij hun op het laatst geen recht overlieten om eenen eenigen te hebben. De muscaat-nooten zijn, om zoo te spreken, in alle de eilanden uitgeroeid, uitgezonderd in haaren geboorte grond *Banda*, dat alle natieën op den aardbol gemakkelijk daarvan voorziet en dat even gemakkelijk de natieën van eenen anderen aardbol van dezelfde grootte daar bij zou voorzien, zoo 'er een ware, naar welken de nijverige Hollander deeze gerieflijkheid overbrengen konde; het is evenwel zeeker dat 'er enige weinige boomen van deeze specerij op de kust van *Nieuw Guinea* zijn. Daar zullen mischien wel kruidnagelen en muscaat-nooten op andere eilanden ten noorden gevonden worden; want noch de Hollanders, noch enige andere Europeaanen schijnen het der moeite waardig te achten die te bezigtigen.

De voornaamste tamme viervoetige dieren van dit land zijn paerden, hoornvee, buffels, schaapen, geiten en varkens. De paerden zijn klein

en zijn nooit grooter dan dubbele hitten, maar zij zijn vlug en moedig en men zegt dat zij hier gevonden zijn, toen de Europeanen eerst de Kaap de Goede Hoop omgevaaren waren. Het hoornvee zegt men dat van dezelfde soort is als dat in Europa, maar het verschilt 'er zoo veel van in verkoomen, dat wij geneigd waren daar aan te twifelen; zij hebben wel de *palmaria* of kwabbe, welke de natuurkundigen tot het onderscheidend kenmerk van de Europese soort maaken, maar zij worden voorzeeker wild gevonden, niet alleen in *Java*, maar ook op verscheiden van de Oosterfche eilanden. Het rundvleesch, dat wij te *Batavia* aten, had een fijner nerf dan Europeisch rundvleesch, maar het was zoo sappig niet en droevig mager. Buffels zijn 'er in menigte, maar de Hollanders eeten die nooit; zij willen ook van derzelver melk niet drinken, omdat zij vooringenoomen zijn met het denkbeeld dat beiden ongezond zijn en koortfen veroorzaaken, schoon de inboorlingen en Chineezen beiden nuttigen, zonder nadeel voor hunne gezondheid. De schaapen zijn van de soort die lange nederhangende ooren hebben en hair in plaats van wol: hun vleesch is hard en taai en in alle opzigten het slegtste schaapen-vleesch dat wij ooit gezien hebben: wij vonden hier egter enige weinige Kaapfche schaapen, die uismuntend zijn, maar zoo duur, dat wij vijf en twintig guldens voor het stuk

stuk moesten geeven; wij kogten 'er vier en de zwaarste wóog slechts vijf en veertig ponden. De geiten zijn niét beter dan de schapen, maar de varkens, bijzonderlijk het Chineesch ras, zijn ontverbeterlijk en zoo vet, dat de kóoper alleen voor het mager koop maakt. De spek gager, die altijd een Chineesch is, sijnzont de minste tegenpraak, zoo veel van het vet af als men verlangt, dat hij dan aan zijne landslieden verkoopt, die het smelten en het, in plaats van boter, bij hunne rijst eeten: doch niét tegenstaande dit spek zoo uitmuntend is, zijn de Hollanders egter zoo vooringensamen, wóór alles dat uit het vaderland kóomt, dat zij alles van het Hollandsch ras eeten, die hier zoo veel duurer dan de Chineesche varkens verkogt worden als de Chineesche in Europa duurer dan de Hollandsche gelden.

Béhalven deeze tamme dieren hebben zij ook honden en katten, en daar zijn in de ver afgelegen gebergten enige wilde paerden en hoornee; búfsels wóorden nergens op *Java* wild gevonden, schoon 'er op *Macassar* en verscheiden andere Oostersche eilanden veele zijn. De nabuurschap van *Batavia* wordt óvervloedig voorzien van twee soorten van herten en van wilde zwijnen, die door de Portugeezen, die dezelve schieten, voor eenen redentlijken prijs verkogt worden, en die een zeer goed voedsel opleveren.

In het gebergte en in de woeste streeken van

het eiland zijn, zegt men, zeer veele tijgers en enige rhinocerosfen; daar zijn in die strecken ook aapen en daar zijn zelfs enige in den omtrek van *Baravia*.

Van visch is hier een verbaazende overvloed; veele soorten zijn ultmuntende en alle zijn zeer goedkoop, behalven de weinige die schaarsch zijn. Hier, zoo wel als elders, overmeestert hoogmoed zelfs de smaak; de visch die goedkoop is, en die meestendeels van de beste soort is, is alleen het vöedzel van slaaven, en die, welke duur is, alleen omdat hij schaarsch is, schoon in alle opzigten minder van hoëdanigheid, kooft op de tafels der rijken. Een verstandig huishouder sprak eens vrij uit met ons over dat onderwerp. Ik weet, zeide hij, zoo wel als gij, dat ik eenen beter schotel visch voor eene schelling zoude kunnen koopen dan die mij nu tien schellingen kost; maar als ik zulk een goed gebruik van mijn geld wilde maaken, zou ik zoo zeer veracht worden als gij in Europa, als gij uwe tafel met afval wilt bedekken, dat slechts voor bedelaars of honden geschikt is.

Daar is hier ook schildpad; maar het is noch zoo zoet, noch zoo vet als de West-Indische schildpad, zelfs te Londen; zoo als het is zouden wij het egter als eene lekkernij beschouwen; maar de Hollanders hebben, onder andere zonderlinge grillen, die van het niet te eeten. Wij zagen hier

hier enige hagedisfen of leguaanen, die zeer groot waren: men zelde ons dat sommige zoo dik waren als eens mans dije en de Heer BANKS schoot eene, die vijf voeten lang was: wij vonden het vleesch van dit dier een zeer goed eten.

Hoenderen zijn hier zeer goed en in grooten overvloed; gevogelte, dat zeer groot is, eenden en ganzen zijn zeer goedkoop; de duiven zijn duur en de prijs van de kalkoenen is buitenspoorig. Sometijds vonden wij het vleesch van deeze dieren mager en droog, maar dit was slechts omdat zij slegt gemest waren; want die, welke wij zelve mesteden, waren zoo goed als de beste die wij in Europa gegeten hadden, en somwijlen vonden wij die zelfs beter.

Wild gevogelte is over het algemeen schaarsch. Eens zagen wij eene wilde eend in het veld, maar nooit enige te koop. Wij zagen dikwijls tweeërle soorten van snippen, eene even dezelfde als die in Europa en daar was altoos in grooten overvloed eene soort van lijster van de Portugeezen te krijgen, die, ik weet niet om welke reden, zig den handel in wild gevogelte en wild alleen schijnen toegeëigend te hebben. Het is opmerkenswaerdig dat de snippen in meerder gedeelten van de waereld aangetroffen worden dan andere vogelen, zijnde gemeen bijna door geheel Europa, Asia, Afrika en America.

Met opzigt tot drank is de natuur niet zoo

mild geweest jegens de Inwooners van Java dan jegens sommige bewooners van de minder vrugtbare strecken van het Noorden. De oorspronkelijke Javaanen, en de meeste andere Indiaanen, welke dit eiland bewoonen, zijn wel Mahometaanen en hebben daarom geene reden om zig over het gemis van wijn te beklagen; doch zij kasuwen opium, even als of het verbod van hunne wet alleen de wijze betref van dronken te worden en niet de dronkenschap zelve, tot geheel verderf niet alleen van hun verstand, maar ook van hunne gezondheid.

De arrak, die hier gemaakt wordt, is te wel bekend om eene beschrijving te behoeven; behalven deeze geeft de palmboom eene wijn van dezelsde soort als die, van welken reeds gesproken is in de beschrijving van het eiland *Savu*; hij koomt van denzelsden boom, worde'er op dezelsde wijze uit getrokken en op drieërlei wijzen toebereid verkogt. Op de eerste wijze, wanneer hij *Tuak manis* genoemd wordt, is hij niet veel anders dan zoo als hij van den boom koomt en eger heeft hij dan reeds enige toebereiding ondergaan, die ons geheel onbekend is, waardoor hij agr en veertig uren goed zal blijven, schoon hij anders in twaalf uren bedorven is. In deezen staat heeft hij eene aangename zoetigheid en maakt niet dronken. Op de twee andere wijzen heeft hij eene gisting ondergaan en

is op zekere kruiden en wortelen getrokken, waar-
 door hij zijne zoetigheid verliest en eene zeer
 scherpe onaangename smaak verkrijgt. In den
 oenen van die stanten wordt hij *Tuac cras* ge-
 naamd en in den anderen *Tuac cuning*, maar het
 regte onderscheid weet ik niet; beiden hebben
 egter eene zeer sterke dronken maakende kragt.
 Daar wordt ook een drank, *Tuac* genaamd, van
 den kokosnootenboom gemaakt, maar deeze wordt
 voornamelijk gebruikt om in de arrak gedaan te
 worden, want in de goede arrak is hij een we-
 zenlijk vereischte.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de inwooneren van Batavia en het omliggende land; van hunne zeden, gewoonten en levenswijze.

De stad *Batavia*, schoon, gelijk ik reeds gezegd heb, de hoofdstad van de Nederlandsche bezittingen in Indie, is zoo verre van alleen door Nederlanders bevolkt te zijn, dat geen vijfde gedeelte, zelfs van de Europeische inwooners dier stad en den omtrek, uit Nederland geboortig of van Nederlandsche afkomst is. De meeste zijn Portugeezen en, behalven de Europeanen, zijn 'er Indiaanen van verscheiden natiëen en Chineezen, buiten een groot getal Neger-slaaven. Onder de krijgsbenden zijn 'er van allerlei landaart uit Europa, maar de Duitschers zijn in grooter getal dan alle de andere te zaamen; daar zijn enige Engelschen en Franschen, maar de Nederlanders houden, schoon zij andere Europeanen toelaaten hier geld te winnen, alle de macht in hunne handen en bezitten dan ook alle ampten en bedieningen. Niemand, van welke natie ook, kan zig hier koomen nederzetten in een ander karakter dan dat van soldaat in dienst van de Maatschappij, waarin men zig, alvorens aangenoomen te

WOR-

worden, voor vijf jaaren moet verbinden. Zoo dra men hierin egter overeengekoomen is, laat men hen, als zij daar om een verzoek bij den Raad doen, toe zig van hunne corpsen te begeeven en terstond eenen tak van koophandel bij de hand te vatten, welken zij door hun geld of krediet in staat zijn te drijven, en hier door koomt het dat alle de blanke inwooners der stad soldaaten zijn.

Vrouwen van alle natiëen mogen zig nogtans hier nederzetten, zonder enige belemmering of voorwaarden; men zeide ons egter dat'er, toen wij te *Batavia* waren, geene twintig vrouwen in de stad waren, uit Europa geboortig; maar dat de blanke vrouwen, die geenzints schaarsch waren, afkoomelingen waren van Europeische ouden in het derde of vierde geslacht, de overblijfselen van veele familieën, die opvolglijk hier gekoomen en in de manlijke linie uitgestorven waren; want het is zeker dat, welke ook de oorzaak zij, deeze luchtstreek niet zoo doodlijk voor de vrouwen als voor de mannen is.

Deeze vrouwen volgen in alle opzigten de Indiaansche na; haare kledij is van dezelfde stoffe, haar hair wordt op dezelfde wijze gekapt en zij zijn even zoo verslaafd aan de gewoonte van betel te kaauwen.

De kooplieden drijven hunnen handel mischien met

met minder moeite dan op enige andere plaats in de waereld: alle manufactuuren worden door Chineezen gedreven, die de voortbrengzelen van hunnen arbeid aan de hier woonende kooplieden leveren; want zij mogen die aan geene andere verkopen, zoo dat, als 'er een schip inkomt en mischien een honderd leggers arrak of hoe veel ook van andere goederen bestelt, de koopman niets te doen heeft dan zijnen Chinees last te geven dezelve aan boord te bezorgen: hij voldoet aan den last, brengt zijnen lastgever een bewijs-schrift door den schipper getekend, van de ontvangst van de goederen, die het geld ontvangt, 'er zijne winst van aftrekt en den Chinees zijne rekening betaalt. Met goederen, die ingevoerd worden, heeft de koopman egter wat meer moeite, want deeze moet hij naarzien, ontvangen en in zijn pakhuis opslaan, gelijk in andere landen gebruikelijk is.

De Portugeezen worden door de inboorlingen *Oranferane* of *Nazareeners* genoemd (*Oran* is *man* of *mensch* in de taal van het land) om hen van andere Europeaanen te onderscheiden; zij zijn egter onder de algemeene benaaming van *Casper* of *Cafir* begrepen, eenen schimpnaam, welken de Mahometaanen, allen diegeenen geeven, die hun geloof niet belijden. Deeze menschen zijn egter slechts Portugeezen in naam; zij hebben den Roomschen godsdienst verlaaten en zijn

Lu-

Luthersch geworden: zij hebben ook geene de minste gemeenschap met het land hunner voorvaderen, ja zij hebben 'er zelfs geene kennis van: zij spreken wel eenen bedorven tongval van de Portugeesche taal, maar gebruiken veel meer de Maleische: men laat hen niet dan gering werk doen; vaele loeven van de jagt, veele van het waschen van linnen en andere zijn konstenars en ambagtslieden. Zij hebben alle de gewoonten van de Indianen aangenoomen, van welke zij alleen in trekken en kleur onderscheiden zijn, zijnde hun vel veel donkerer en hunne neuzen puntiger; hunne kledij is even dezelfde, uitgezonderd in hunne wijze van het hair te draagen.

De Indianen, die in de stad *Bataria* en in den omtrek onder de Nederlanders en Portugeezen vermengd zijn, zijn niet, gelijk men denken zoude, Javaanen, de oorspronkelijke bewoonders van het eiland, maar inboorlingen van de verschillende eilanden, uit welke de Nederlanders slaaven invoeren, en zijn of de zoodanige, die zelve vrijgelaaten zijn geworden, of afkomstig van dezulke, welke in voorige tijden hunne vrijheid gekregen hebben, en zij zijn alle begrepen onder den algemeenen naam van *Oranslam* of *Ifalam*, betekende *waare geloorigen*. De inboorlingen van elk land houden zig egter, in andere opzichten, afgezonderd van de overige, en zijn niet minder sterk getekend door de deugden of ondeug-

deugden van hunne bijzondere natiën dan de slaaven. Veele hunner geneeren zig met het betee- len van tuinen en met het verkoopen van vrug- ten en bloemen. Al de betel en *afeca*, die hier *Siri* en *Phuang* genoemd worden en die beiden de kunnen van alle rangen in eene verbaazende menigte kaauwen, wordt door deeze Indiaanen geteeld: daar wordt hier ook kalk bij deeze wor- telen gedaan, gelijk op *Savu*; maar zij is min- der verderflijk voor de tanden, omdat zij eerst geblascht wordt en, behalven de kalk, doen zij 'er ook eene zelfstandigheid bij *Gambir* genaamd, die van het vaste land van Indie gebragt wordt; vrouwen van hooger rang doen 'er ook cardamom bij en verscheiden andere specerijachtige dingen, om den adem welriekende te maaken. Daar wor- den egter enige Indiaanen gebruikt tot het vischen en als ligterlieden, om goederen te water van de eene plaats naar de andere te vervoeren en som- mige zijn rijk en leeven met de pragt van hun land, die voornamelijk bestaat in het getal van hunne slaaven.

In voedzel zijn deeze *Isalams* aanmerklijk so- ber; het bestaat hoofdzaaklijk uit gekookte rijst met weinig buffel-vleesch, visch, of hoender- vleesch en somtijds gedroogde visch en gedroog- de garnalen, die van *China* herwaarts aange- voerd worden; elke schotel wordt egter sterk ge- kruid met Spaansche peper, en zij hebben veele
soor-

soorten van gebak, van rijst-meel gebakken en van andere dingen, die ik niet ken; zij eeten ook veele vrugten, vooral plataanen.

Doch, ondanks hunne algemeene maatigheid zijn egter hunne feesten rijklijk voorzien en, naar hunne wijze, pragtig. Alzoo zij Mahometaanen zijn, zijn de wijn en sterke dranken natuurlijk van hunne maaltijden verbannen; ook drinken zij die niet dikwijls in het bijzonder, maar vergevoegen zig met hunne betel en opium.

De voornaamste plegtigheden, die zij hebben, zijn de bruiloften, bij welke gelegenheden beiden de familieën zoo veele versierzelen van goud en zilver leenen als zij kunnen, om den bruidegom en de bruid optesieren, zoo dat hunne kledij zeer opgeschikt en pragtig is. De feesten, die bij deeze gelegenheden door de rijken gegeven worden, duuren somtijds veertien dagen en somtijds langer, en gedurende deezen tijd wordt de man, schoon op den eersten dag getrouwd, door de vrouwen van zijn wijf afgehouden.

De taal, die onder al dit volk, van welke plaats het ook oorspronkelijk is, gesproken wordt, is de Maleitsche, ten minsten eene taal, die zoo genoemd wordt, en zij is waarschijnlijk een bedorven tongval van die, welke op *Malacca* gesproken wordt. Elk klein eiland heeft eene eigen taal en *Java* heeft 'er twee of drie, maar deeze *lingua franca* is de eenigste die hier thans

gesproken wordt en, naar ik onderrigt ben, is zij de heerschende in een groot gedeelte van de Oost-Indiëën. In het jaar 1701 is te Londen, door THOMAS BOWREY, een woordenboek van Maleisch en Engelsch uitgegeeven.

Hunne vrouwen draagen zoo veel hair als op haar hoofd kan groeijen, en, om het te vermeerderen, gebruiken zij olieën en andere toebereidingen van verschillenden aart. De Natuur heeft haar mildlijk met dat sieraad beschonken; het is algemeen zwart, en wordt in eens ronde vlegt boven op de kruin van het hoofd gelegd en aldaar met eene speld vastgemaakt in eene smaak, die ons onuitspreeklijk sierlijk voorkwam: de hairvlegt is omringd van eenen bloem-slinger, waarin de Arabische jasmijn op eene fraaie wijze met de gouden sterren van de *Bonger Tanjong* vermengd zijn.

Beiden de sexen baaden zig altoos ten minsten eens daags in de rivier, een gebruik, dat, in dit heet land, even zoo nodig is voor de zindelijkheid als voor de gezondheid. Dit volk is ook zeer zindelijk op hunne tanden, hoe veel dezelve dan ook in hunne kleur mogen lijden door het kaauwen van betel, de einden zoo van die in het bovenst als in het onderst kaakbeen worden met eene soort van slijpsteen gewreeven tot zij volmaakt effen en plat zijn, zoo dat zij niet minder dan eene halve lijn in hunne lengte kunnen ver-

lic-

liezen, dat een zeer lastig en pijnlijk werk is. Dan wordt 'er eene diepe groef gemaakt dwarsch over de tanden van het bovenst kaakbeen, evenwijdig met het tandvlesch, en in het midden tuschen hetzelve en de einden der tanden; deeze groef is ten minsten zoo diep als een vierde van de dikte der tanden, zoo dat zij veelisper door- gaat dan hetgeen het verglaasd gehoemd wordt, dat, volgens de tandmeesters in Europa, niet het allerminste kan beschadigd worden zonder dezelve te bederven, en egter zagen wij onder dit volk, daar zij algemeen het gebruik hebben van het verglaasd dus te kwetsen, nooit eenen rotten tand; de zwartheid van hunne tanden zelve is geene vlek, maar eene bedekking, die 'er, als men wil, afgewaschen kan worden en dan vertoonen zig de tanden zoo wit als ijvoor, dat egter geene fraaiheid is in het oog van de schoonen en de jonkertjens van deeze natieën.

Dit is het volk, onder welk het gebruik, dat *amok loopen* genoemd wordt, van onheuglijken tijd geheerscht heeft. Het is wel bekend dat *amok loopen* in den oorspronlijken zin van het woord is zig dronken te maaken met opium en dan de straat op te loopen met een bloot geweer en ieder te dooden, die in den weg koomt, toe dat de amoklooper zelf gedood of gevangen genomen wordt; hier van gebeurden 'er verscheiden voorvallen, terwijl wij te *Batavia* waren en

een van de officiers, wiens werk het onder andere is zulk volk te vatten, zeide ons dat 'er naauwlijks eene week voorbijging, waarin niet hij of een van zijne amptgenooten geroepen wierden om eenen derzelve in hegtenis te neemen. In een van de voorbeelden, die tot onze kennis kwamen, was de amoklooper sterk verongelijkt, door de trouwloosheid van vrouwen, en was dol van minnenijd, alvorens hij zig met opium dronken maakte; men vertelde ons dat de Indiaan, die *amok* loopt, altoos eerst tot wanhoop vervoerd is door de eene of andere belediging en dat hij zig altoos eerst wreekt op degeene, die hem verongelijkt hebben; men zeide ons ook dat, schoon deeze ongelukkige dan de straat op loopen met een geweer in de hand, dol en schuimbekkende, zij egter nooit dooden, dan degeene, die hen tragten te vatten, of die, welke zij van zulk een voorneemen verdagt houden en dat al die hen voorbij laat, geen gevaar loopt. Zij zijn gemeenlijk slaaven, die ook indedaad meest voor beledigingen bloot staan en minst in staat zijn wettige vergoeding te erlangen: de vrije lieden worden egter somtijds ook tot die buitenspoorigheid gedreven; een van degeene, die *amok* liep, terwijl wij te *Batavia* waren, was vrij en een welgesteld man. Hij was jaloers van zijnen eigen broeder, en doodde hem eerst en vervolgens twee andere, die hem tragtede tegen te slaan: hij kwam egter niet uit zijn

zijn huis, maar wilde zig in hetzelfde verdedigen, schoon de opium hem zoo verre van zijne zinnen beroofd had, dat van drie musketten, welke hij op de geregtsdienaars wilde affchieten, geen een gelaaden was of kruid op de pan had. Als de schout eenen van deeze amokloopers levendig vangt, krijgt hij eene aanzienlijke belooning, maar als hij hen doodt, krijgt hij niets boven zijne gewoone wedde; egter is hunne woede zoo wanhoopig, dat men genoodzaakt is van vier drie te dooden om hen meester te worden, schoon de dienaars werktuigen hebben als lange tangen of nijpers, om hen te grijpen zonder binnen het bereik van hun geweer te koomen. Die, welke levende gevangen worden, zijn gemeenlijk gekwetst, maar zij worden altoos levendig geradbraakt en als de heelmeeſter, die aangesteld is om de wonden te ſchouwen, denkt dat dezelve waarſchijnlijk doodlijk zijn, wordt de ſtraf onmiddelijk aan hun uitgeoefend en gemeenlijk op de plaats zelve daar de eerste moord begaan is.

Daar zijn onder dit volk veele ongerijmde gebruiken en gevoelens in zwang, die zij van hunne heidensche voorouderen ontleend hebben: zij gelooven dat de duivel, dien zij *Satan* noemen, de oorzaak van alle ziekten en tegenspoed is en om die reden offeren zij, als zij ziek of in het ongeluk zijn, vleesch, geld en andere dingen aan hem als eene zoen-offerhande. Als een hunner rust-

loos is en twet of drie nagten agter malkanderen droomt, besluit hij dat de Satan deezen weg ingeslagen heeft om hem zijne bevelen opteleggen en dat, als hij versulmt dezelve te volbrengen, hij voorzeker ziek zal worden en sterven, schoon zij niet met genoegzaame duidlijkheid geopenbaard zijn om derzelve beduidenis zeeker te weten; hij spant dan alle de kragten van zijnen geest in om zijne droomen te verklaaren en als hij dezelve, noch door die letterlijk, noch door die zinnebeeldig, of rechtstreeks, of tegenstrijdig optevatten, eene uitlegging kan geeven, die hem volkoomen voldoet, neemt hij zijne toevlugt tot de *Cavin* of priester, die hem in het uitleggen en ophelderen te hulp koomt, en de geheimzinnige openbaaringen van den nacht volkoomen verklaart. Gemeenlijk blijkt het dat de duivel eeten of geld moet hebben, dat hem altoos gegeeven wordt en dat, op eenen kleinen schotel van kokosnootenbladeren aan eenen tak van eenen boom aan de rivier opgehangen wordt, zoo dat het gevoelen van dit volk niet schijnt te zijn dat de duivel, in het zwerven over de aarde, „ door drooge plaatsen „ wandelt. ” De Heer *BANKS* vroeg eens of zij dagten dat de Satan het geld verteerde, of het eeten opat; omtrent het geld antwoordde men hem dat het eerder beschouwd wierd als eene boete voor eenen misdaadiger dan eene gift aan hem, die zulks geboden had en dat het dus, als het maar door

door den dreamer gegeven wierd, niet verscheelen konde in welke handen het kwame en zij onderstelden dat het gemeenlijk de buit wierd van den eenen of anderen vreemdeling, welke langs dien weg kwam; maar wat het vleesch aanging, waren zij vast van gedagten dat, schoon de duivel de grove deelen niet at, hij egter, door 'er zijnen mond aan te brengen, alle de sappen 'er uit zoog, zonder de ligging van hetzelfde te veranderen, zoo dat het naderhand zoo smaakloos was als water.

Maar zij hebben nog een ander bijgeloovig gevoelen, dat nog onverklaarbarer is. Zij gelooven dat de vrouwen, als zij van kinderen verlost worden, dikwijls tegelijk verlost worden van eenen jongen krokodil, als een tweeling van het kind: zij gelooven dat deeze schepzelen zeer zorgvuldig door de vroedvrouw ontvangen worden en onmiddelijk naar de rivier gebragt en in het water gezet worden. Het huisgezin, waarin men gelooft dat zoodanig eene geboorte voorgevallen is, brengt aanhoudend levensmiddelen in de rivier voor hunnen tweeflagtigen nabestaande en vooral de tweeling, die, zoo lang hij leeft, op vaste tijden, naar de rivier gaat om deezen broederlijken plicht te vervullen; want men denkt algemeen dat hij, zoo hij dat verzuimde, met ziekte of den dood zoude bezogt worden. Wat een zoo buitenspoorig en ongerijmd denkbeeld eerst hebbe

kunnen voortbrengen is niet gemakkelijk te raaden; vooral maardien het geheel niet in verband schijnt te staan met enige godsdienstige geheimnis en hoe een feit, dat nooit gebeurd is, gezegd kan worden dagelijks te gebeuren door degeene, die niet door schijn kunnen bedroogen worden om het te gelooven en ook naar allen schijn geen belang bij het bedrog hebben, is een raadzel dat nog moeilijker is om optelosen. Niets egter kan zeekerer zijn dan dat zij deeze vreemde ongerijmdheid vast gelooven, want wij hadden daarvoor het overeenstemmend getuigenis van alle Indiaanen, die 'er naar gevraagd wierden. Zij schijnt haare oorsprong genoomen te hebben in de eilanden *Celebes* en *Bonjou*, daar veete inwooneren krokodillen in hunne familieën houden; maar wat daar van zij, het denkbeeld heeft zig over alle de Indische eilanden verspreid, zelfs naar *Timor* en *Ceram* en westwaarts tot *Java* en *Sumatra*, daar egter, geloof ik, nooit jonge krokodillen gehouden worden.

Deeze krokodillen tweelingen worden *Sudaras* genaamd en ik zal een van de ontelbaare historie-tjens, die ons verteld wierden, tot bewijs van hun bestaan, volgens het zeggen van eenen ooggetuige verhaalen.

Eene jonge flavin, die te *Bencoolen* onder de Engelsche geboren en opgevoed was, en een weinig Engelsch geleerd had, verhaalde den Heer

BANKS dat haar vader haar, toen hij op sterven lag, bekend gemaakt had dat hij een krokodil tot zijn *Sudara* had en haar ernstig geboden had dat zij hem, als hij dood was, vleesch zoude geeven, haar zeggende waar ter plaatse in de rivier zij hem vinden konde en met welken naam hij opgeroepen moest worden; dat zij, ingevolge van deeze onderrigtingen en bevelen van haaren vader, naar de rivier gegaan was en dat zij, op den oever staande, uitgeroepen had *Radja Pouti*, (witte Koning) waarop een krokodil uit het water naar haar toe gekoomen was en het eeten, dat zij hem bragt, uit haare hand opgegeeten had. Toen men haar verzogt deezen oom, die in zulk eene zonderlinge gedaante zijne woonplaats in het water genoomen had, te beschrijven, zeide zij dat hij niet gelijk andere krokodillen was, maar veel fraaier, dat zijn lijf gespikeld was en zijn neus rond, dat hij gouden ringen aan zijne pooten had en gouden oorringen in zijne ooren. De Heer BANKS hoorde deeze belachelijke leugenachtige vertelling met geduld tot het einde toe aan, en liet het meisje gaan, zonder haar te herinneren dat een krokodil met ooren zoo vreemd een monster was als een hond met eene gespleten hoef. Enigen tijd daarna, vond een knecht, dien de Heer BANKS te *Batavia* gehuurd had en die de zoon van eenen Hollander bij eene Javaansche vrouw was, goed zijnen

heer te zeggen dat hij ook zulk eenen krokodil gezien had, die ook door veele andere gezien was, bijzonderlijk Hollanders en Maleiers; dat hij nog zeer jong zijnde, gouden ringen aan zijne pooten had. Aan deeze vertellingjens kan men geen geloof slaan, zeide de Heer BANKS, want laatst zeide men mij dat een krokodil oorringen aan gehad had en gij weet dat dit niet waar kon zijn, want dat krokodillen geene ooren hebben.

„ Ach, mijn Heer! ” zeide de man, „ deeze „ *Sudara Oran* zijn niet als andere krokodillen; „ zij hebben vijf teenen aan elken voet, eene „ groote tong, die hun den mond vult, en ooren „ ook, alschoon zij, wel is waar, zeer klein „ zijn. ”

Hoe veel dit volk zelf geloofde van hergeen het vertelde kan men niet weeten; want de ligge-
loovigheid van de onkunde en dwaasheid heeft geene grenzen. In het verhaal van het meisjes zijn egter enige omstandigheden, waarin zij zig niet bedriegen konde en dus moet zij zig aan opzetlijken leugen hebben schuldig gemaakt. Haar vader mag haar mischien in last gegeeven hebben eenen krokodil te voeden, omdat hij geloofde dat hij zijn *Sudara* ware; maar dat hij uit de rivier naar haar toe kwam, toen zij hem met den naam van witte Koning riep, en het eeten nam, dat zij mede gebragt had, moet een verdigtzel van haare uitvinding geweest zijn; want als dit
valsch

valsch ware, was het ook onmogelijk dat zij konde gelooven dat het waar ware. Het verhaal van het meisjes, zoo wel als dat van den man, is egter een bewijs dat zij beiden vast aan het bestaan van krokodillen, die *Sudaras* van menschen zijn, geloofden en men zal gemakkelijk reden geeven van de versiering van het meisjes, als wij ons herinneren dat het ernstig verlangen, dat elk gevoelt om aan anderen te doen gelooven dat hij zelf gelooft eene sterke verzoeking is om het door onwaarachtige bewijzen te bevestigen, en men heeft veelen personen; anders van eerwaardig karakter, door welker handen de leerstellingen van het Christendom voor veele eeuwen gegaan zijn om tot ons te koomen, om hen liefdaadigst te beoordeelen, te verwijten dat zij verzeekerd hebben hetgeen zij wisten valsch te zijn, om andere te doen gelooven hetgeen zij voor waarachtig hielden, als de bron van alle de gekke fabeltjens, die van de Roomsche Heiligen verhaald worden, en van welke veele niet minder buitenspoorig en ongerijmd zijn dan deeze vertelling van den witten Koning, en die alle de uitvinding van den eersten verteller zijn.

De Bougineezen, Macasfaaren en Boetons zijn zoo vast overtuigd dat zij nabestaanden onder het krokodillen geslacht in de rivieren van hun land hebben, dat zij op gezette tijden eene plegtigheid ter gedagtenis van dezelve vieren. Zij gaan veele met

met malkanderen uit in eene boot, met grooten overvloed van levensmiddelen voorzien, en met alle foorten van muziek, en roeijen heen en weder, op plaatsen daar de meeste krokodillen en alligators zijn, beurtelings zingende en schreiende, elk zijne nabestaanden roepende, tot een krokodil kooft, wanneer de muziek onmiddelijk ophoudt en men eeten, betel en tobak in het water werpt. Door deeze beleefdheid aan het geheel geflacht hoopen zij zig aan hunne nabestaanden onder hen aangenaam te maaken en dat zij zal aangenoomen worden in plaats van offerhanden, onmiddelijk aan hun gedaan, die zij niet in hun vermoegen hebben te verrigten.

Op de Indiaanen volgen de Chineezen, die in deeze stad talrijk zijn, maar die zeer weinig eigendom bezitten; veele wonen binnen de muuren en doen winkels. Ik heb reeds gewag gemaakt van de fruit-verkoopers van *Pasar Pisfang*; maar andere hebben eene rijke uitfaling van Europifche en Chineefche goederen; doch verre het grootste gedeelte woont buiten de muuren in een afzonderlijk kwartier *Campang China* genaamd. Veele hunner zijn timmerlieden, kabinetwerkers, smits, kledermaakers, muilenmaakers, katoen-verwers en borduurers, en zij rechtvaardigen den naam van nijver te zijn, welken men hun algemeen geeft; sommige wonen door het land verspreid, daar zij tuinen beteelen, rijst

en

en suiker zaaien en koeijen en buffels houden ,
welker melk zij dagelijks naar de stad brengen.

Daar is niets zindelijk of vuil , eerlijk of oneerlijk , als 'er maar niet te veel gevaar voor de galg bij is , dat de Chinees niet gereedlijk doen zal voor geld. Doch schoon zij zeer naarstig werken en allen arbeid geduldig draagen , hebben zij egter niet zoo ras hun gereedschap nedergelegd of zij beginnen te speelen met de kaarten of dobbelsteenen , of enig ander spel van de menigte , die zij uitgevonden hebben en die in Europa geheel onbekend zijn : dit doen zij dan met zulk eenen ijver dat zij zig naauwlijks tijd gunnen om de noodzaaklijke ververschingen van eeten of slaapen te genieten , zoo dat het zoo zeldzaam is eenen Chineesch ledig te zien als het is eenen Nederlander of Indiaan bezig te vinden.

In den omgang zijn zij altoos beleefd of liever onderdaanig en in kleeding zijn zij aanmerklijk net en zindelijk , tot welken rang zij ook mogen behooren. Ik zal niet onderneemen eene beschrijving van hunne perfoonen of klederen te geven , want de beste soort van Chineesch papier , dat thans in Engeland gemeen is , vertoont eene volmaakte afbeelding van beiden , schoon misfchien enigzints naar *caricatuur* gelijkende.

In hun eeten zijn zij met weinig te vreden , schoon de weinige , die rijk zijn , zig veele lekkere schotelen laten opdisschen. Rijst met een
wei-

weinig vleesch of visch is het voedzel van de armen en zij zijn 'er veel beter aan dan de Mahometaanfche Indiaanen, welker godsdienst hen verbiedt van veele dingen te eeten, welke zij zeer gemaklijk zouden kunnen krijgen. De Chineezen daarentegens, onder geen bedwang zijnde, eeten, behalven spek, ook honden, katten, kikvorschen, hagedisfen, veele soorten van slangen, en eene groote verscheidenheid van zee-dieren, welke de inwooners van dit land niet als voedzel beschouwen; zij eeten ook veele gewassen, welke een Europeaan niet zou willen aanraaken, tenzij hij van honger stierf.

De Chineezen hebben eene zonderlinge bijgeloovigheid met opzigt tot het begraven van hunne dooden; want zij zullen om niets ter waereld den grond ten tweede maal openen daar eens een lijk begraven is; waarom ook hunne kerkhoven in den omtrek van *Batavia* uit veele honderden akkers bestaan en de Nederlanders, die het verspillen van zoo veel grond niet dan met verdriet zien, zullen ook daartoe geen land verkoopen dan tot eenen allerbuitenspoorigsten prijs. De Chineezen weeten egter het geld te vinden en leveren nog een voorbeeld van de dwaasheid en zwakheid van de menschlijke natuur, met de achting voor de leevende tot op de dooden overtebrengen en datgeen tot een voorwerp van zorg en kosten te maaken dat 'er geen het minste voordeel van kan
ge-

genieten. Onder den invloed van dit algemeen vooroordeel gebruiken zij eene ongemeene voorzorg om de lijken in hun geheel te bewaaren en derzelve overblijfselen te behoeden van vermengd te worden met de aarde, die dezelve omringt; zij sluiten die in eene groote dikke houten kist, niet van planken gemaakt die aan malkanderen gespijkerd zijn, maar uit eenen balk gehold als eene kano; deeze kist bedekt en in het graf nederge-
 laaten zijnde, wordt met een omkleedzel van hune ciment, *Chinam* genaamd, omringd, tot de dikte van omtrent agt of tien duimen, die in korten tijd zoo hard als steen wordt. De nabestaanden van den overledenen verzellen de lijk-staatse met een aanmerkelijk aantal vrouwen, die gehuurd worden om te huilen: men zou met reden kunnen denken dat gehuurde droefheid-tekenen de levende even min moesten vleijen dan den dooden van dienst wezen; maar daar zijn volkeren, die veel meer denken en veel verlichter zijn dan de Chineezèn en bij welke men egter weet dat ook deeze gehuurde schijn-droefheid, in zwang is. In *Baravia* eischt de wet dat elk begraaven worde volgens zijnen rang, waaraan men zig in geen geval onttrekt, zoo dat, als de overledene niet genoeg nagelaaten heeft om zijne schulden te betaalen; een deurwaarder eene inventaris kooft maaken van de goederen, die hij bezat toen hij stierf, en uit de opbrengst van dezelve wordt hij
 naar

naar de voorgeschreven wijze begraven, terwijl het overschot voor zijne schuldeischers is. Dus worden in veele gevallen de leevende aan de dooden opgeofferd en geld, waarmede men eenen schuldeischer zoude kunnen af betaalen, of eenen wees onderhouden, verspild in iedele lijk-stasieën of dingen, die in de aarde te rotten gelegd worden.

Eene andere talrijke klasse onder de inwooneren van dit land is die der slaaven; want de Nederlanders, Portugeezen en Indiaanen, welke ook hun rang of vermogen zijn, worden altijd door slaaven bediend: zij worden op *Sumatra*, *Malacca* en op bijna alle de Oostersche eilanden gekogt. De inboorlingen van *Java*, van welke, gelijk ik reeds aangemerkt heb, zeer weinige in de nabuurschap van *Batavia* wonen, zijn vrij van slavernij onder zeer gestrengelijstraffelijke wetten, die geloof ik, zelden overtreden worden. De prijs van deeze slaaven is van honderd tot twee honderd guldens; maar meisjens, die fraai zijn, gelden somtijds tot duizend guldens toe. Het is een zeer lui volk; maar gelijk zij maar zeer weinig werk zullen doen, zijn zij ook te vreden met weinig eeten en bestaan alleen van gekookte rijst, en een weinig van de gemeenste visch. Alzoo zij uit verschillende landen zijn, verschillen zij ook zeer veel van malkanderen, zoo in persoon als hoedanigheden. De Afrikaansche

ſche Negers, alhier *Papua* genaamd, zijn de ſlegſte en kunnen gevolglich ook voor den minſten prijs gekogt worden: zij zijn alle dieven en alle onverbeterlijk. Hierop volgen de Bougineezen en Macasfaaren, beiden van het eiland *Celebes*; deeze zijn ten uiterſten lul en, ſchoon zoo niet geneigd tot diefftal als de Negers, egter wreed en wraakzugtig van aart, dat hen zeer gevaarlijk maakt, bijzonderlijk omdat zij, om hunne wraakzugt te voldoen, zig niet ontzien zullen hun leven opteofferen. De beſte ſlaaven, en gevolglich ook de duurſte, krijgt men van het eiland *Bali*, de fraaiſte vrouwen van *Nids*, een klein eiland op de kuſt van *Sumatra*; maar zij zijn van een zwak en teder geſtel en worden ras ſlagtoffers van de ongezonde lucht van *Batavia*. Behalven deeze zijn 'er Maleijers en ſlaaven van verſcheiden andere benaamingen, welker bijzondere onderſcheidene eigenschappen ik mij niet meer kan te binnen brengen.

Deeze ſlaaven zijn geheel in de magt van hunne meesters met opzigt tot alle ſtraffen, die het leven niet beneemen; maar als een ſlaaf ſterft ingevolge van de ſtraf, ſchoon het blijken zoude dat men niet voornemens geweest ware hem met den dood te ſtraffen, wordt de meester ſcherp tot verantwoording geroepen en hij wordt gemeenlijk ter dood veroordeeld. Om deeze reden ſtraft de

meester zelden den slaaf zelf, maar vervoegt zig bij eenen officier, een *Marineu* genaamd, van welke'er in elk distriet een zijn verblijf heeft. Het werk van den *Marineu* is opstanden te dempen en misdadigers in hechtenis te neemen; maar meer bijzonder weggehoopen, slaaven optevangen, en hen te straffen voor de misdaden, waarmede de meester hen beschuldigt en die hij met behoorlijke bewijzen staaft: de straf wordt egter niet door den *Marineu* in persoon toegediend, maar door slaaven, die tot dat werk opgetrokken worden. De slaaven worden in het openbaar voor de deur van het huis van hunnen meester gestraft, maar de vrouwen binnen 's huis. De straf bestaat in geesfel slagen, welken getal geëvenredigd wordt aan de misdaad en zij worden gegeven met roeden van rotting, die tot dat einde in dunne rijzen gespleten zijn en die op elken slag bloed doen te voorschijn koomen. Eene gewoone straf kost den meester een rijkadaler en eene sterke een ducaton. De meester is ook verplicht den slaaf drie dubbeljens 's wecks te geeven als eene aanmoediging en om voortickoomen dat hij in te sterke verzoeking geraake om te stesien.

Om trent de regeering van deeze plaats kan ik weinig zeggen. Wij merkten egter op dat 'er eene aanmerklijke ondergeschiktheid bij het volk was. Elk, die in staat is een huishouden te houden, heeft eenen zekeren bepaalden rang, dien hij

door de langduurigheid van zijnen dienst bij de Maatschappij verkregen heeft; de verschillende rangen, die aldus verkregen zijn, zijn onderscheiden door de versierzelen van de koetsen en de livereien van de koetsiers: sommige mogen niet anders dan in effen geschilderde koetsen rijden, andere mogen die op verschillende wijzen en min of meer geschilderd hebben en sommige mogen die vergulden. De koetsier is ook of geheel eenvoudig gekleed, of min of meer met leverei versierd.

Het opperhoofd der regeering alhier heeft den titel van *Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indie* en de Gouverneurs van alle de andere comptoiren zijn hem ondergeschikt en verplicht naar *Batavia* te koomen om rekening te doen. Als het blijkt dat zij ontrouw, of zelfs maar nalatig geweest zijn, straft hij hen met uitsluit en houdt hen naar zijn believen op, somtijds een jaar, somtijds twee en somtijds drie jaaren; want zij mogen de stad niet verlaten voor hij hun hun afscheid geeve. Op den Gouverneur volgen de leden van den Raad, die den titel voeren van *Edele Heeren* (waarvan de Engelschen *Eidoleërs* maaken). Deze Edele Heeren voeren zulk eenen staat, dat zij verwagten dat elk, die hen in rijtuig ontmoet, zal opstaan, buigen, ter zijde van den weg rijden en stil staan tot zij voorbij gereden zijn: men eischt ook dezelfde hulde voor hunne vrouwen en zelfs voor hunne kinderen, en de inwooners be-

wijzen hun die gemeenlijk ook. Maar sommige van onze Kapiteinen hebben gemeend dat een zoo slaafachtig bewijs van eerbied beneden de waardigheid was, die zij in dienst van Zijne Brittannische Majesteit bekleeden, en geweigerd daaraan te voldoen. Als zij egter in een gehuurd rijdtuig waren, kon niets den koetsier beletten den Hollandfchen Grooten ten hunnen kosten te vereeren dan de allerernstigste bedreiging van hem onmiddelijk te zullen doorsteecken.

De justitie wordt hier bediend door een ligchaam van advocaaten, die onderscheiden rangen hebben. Van hunne rechtspleegingen in zaaken van eigendom weet ik niets; maar hunne vonnissen schijnen in lijfstraflijke gevallen gestreng te zijn omtrent de inboorlingen en zegt met opzigt tot hunnen eigen landaart, en wel in eenen misdaadigen graad. Eenen Christen wordt altoos gelegenheid gegeven om te ontvlugten voor hij te recht gesteld wordt, welke ook zijne misdaad geweest zij, en als hij te recht gesteld en overtuigd wordt, wordt hij zelden met den dood gestraft, terwijl de Indiaanen integendeel gehangen en geradbraakt en zelfs zonder genade levendig op paalen gestookt worden.

De Maleijers en Chineezers hebben rechters van hunnen eigen landaart, onder de benamingen van Kapiteinen en Luitenants, die in burgerlijke gevallen beslissen, en van welke men zig
op

op het Nederlandsch hof van justitie kan beroepen.

De belastingen, welke door deeze volkeren aan de Maatschappij betaald worden, zijn zeer aanmerkelijk en die, welke van hun geligt wordt voor de vrijheid van hun hair te draagen, is geenzints eene van de minste. Zij worden maandelijks betaald en, om de moeite en kosten te spaaren van dezelve opte haalen, wordt 'er, als 'er eene betaaling gedaan moet worden aan den nok van een huis midden in de stad eene vlag opgeheesen en de Chineezen hebben ondervonden dat het hun belang is als dan zonder uistel met hun geld aldaar te koomen.

Het geld, dat alhier in omloop is, bestaat in ducaten, die zes guldens en twaalf stuivers waardig zijn, in ducatonnen van tagtig stuivers, rijksdalers van zestig stuivers, Bataviasche ropijen van dertig, schellingen van zes, dubbeltjens van twee en een halve stuiver en duiten van een vierde stuiver. De Spaansche dalers waren, toen wij hier kwamen, op zestig stuivers en men zeide ons dat zij nooit laager waren dan negen en vijftig stuivers, zelfs in 's Compagnies magazijn. Voor Engelsche guinies konden wij nooit meer krijgen dan tien guldens en negen stuivers door malkanderen, want, schoon de Chineezen voor enige van de blinkendste elf guldens gaven, wilden zij

niet meer dan negen guldens en zeven stuivers
geeven voor die welke veel afgesleten waren.

Het zal misschien vreemdelingen van enigen
dienst zijn te weeten dat hier tweeërleie soorten
van munt van dezelfde benaaming zijn, gerand en
ongerand, en dat de gerande van de meeste waer-
de is. Een gerande ducaton is tagtig stuivers
waardig, terwijl eens ongerande niet meer dan
twee en zeventig waardig is. Alle rekeningen
worden in rijksdalers en stuivers gehouden, die,
ren minsten hier, slechts verslede munt zijn, ge-
lijk de ponden sterlings in Engeland. De rijks-
daler geldt agt en veertig stuivers.

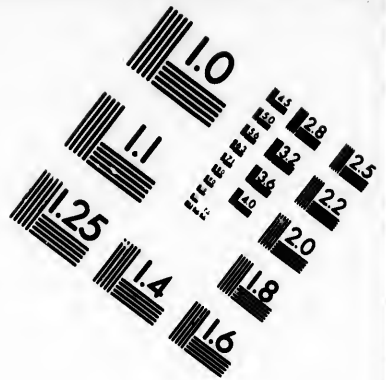
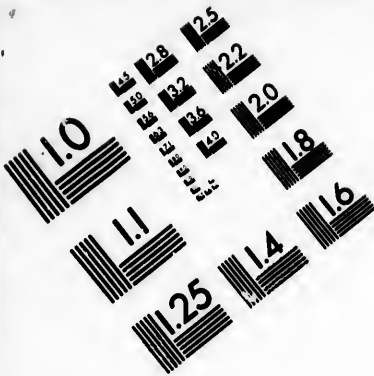
DERTIENDE HOOFDSTUK.

*Tocht van Batavia naar de Kaap de Goede Hoop.
Beschrijving van Prinses Eiland en derzelfs
bewooneren. Vergelijking van de taal van
dat Eiland met de Maleische en Javaasche
taalen.*

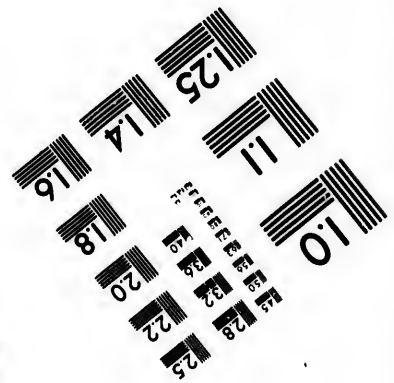
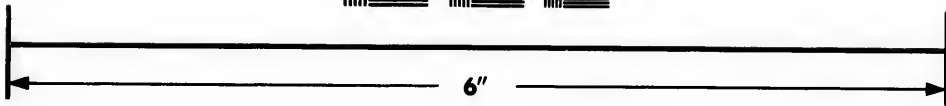
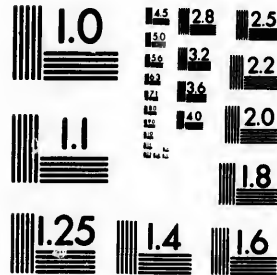
Op donderdag den zeven en twintigsten Decem-
ber, des morgens ten zes uren, ligteden wij het
anker en liepen in zee. Na veel ophoudens door
tegenwind, zeilden wij op den negen en twintigsten
Pulo Pare te boven en hielden het naar het groot
land toe; kort daarop bereikten wij een klein ei-
land onder het groot land liggende, halver weg
tusschen *Batavia* en *Bansam*, *Menschen-Eeters*
Eiland genaamd. Den volgenden dag zeilden wij
eerst het eiland *Wapping* en toen *Pulo Babi* te
boven. Op den een en dertigsten voeren wij over
naar de *Sumatrasche* kust en 's morgens van den
eersten January 1771 staken wij over naar de kust
van *Java*.

Wij hielden onze koers zoo als de wind ons
toeliet tot des agtermiddags ten drie uren van
den vijfden, toen wij onder de zuid-oostlijke zij-
de van *Prinses Eiland* ankerden in agttien vade-
men water, om versch water en hout inteneemen

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0

5
10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100

en ververschingen voor de zieken te koop, van welke verscheidene veel erger geworden waren sedert wij *Batavia* verlieten. Zoo dra het schip wel bezorgd was, voer ik naar land, van den Heer *BANKS* en Doctor *SOLANDER* verzeld; enige Indiaanen kwamen ons op het strand te ontmoet, die ons terstond naar eenen man bragten, welke, zeiden zij, hun Koning was. Na dat wij enige plichtplegingen met Zijne Majesteit gewisfeld hadden, begonnen wij van zaken te spreken; maar wij konden niet overeenkoomen omtrent den prijs van schildpad; dit benam ons egter den moed niet, alzo wij niet twihselden of wij zouden dezelve in den morgen zoo goedkoop kooopen als wij wilden. Zoo dra wij vertrokken, scheidden de Indiaanen van malkanderen en wij gongen langs het strand om eene water-plaats te zoeken. Dit gelukte ons beter; wij vonden water op eene zeer gemaklijke plaats en wij hadden reden om te denken dat het, zoo 'er enige zorgvuldigheid gebruikt wierd in het vullen van de vaten, goed zoude zijn. Zoo als wij vertrokken, verkogten ons enige Indiaanen, die met eene kano aan strand bleeven, drie schildpadden; maar eischten eene belofte van ons dat wij het den Koning niet zeggen zouden.

Den volgenden morgen, terwijl eene bende volks bezig was de water-vaten te vullen, vernieuwden wij onze onderhandeling om schildpadden.

den: in het eerst lieten de Indiaanen langzaam van hunnen eisch vallen; maar omtrent den middag namen zij den prijs, dien wij booden, aan, zoo dat wij voor den nacht overvloed van schildpad hadden; de drie, die wij des avonds te vooren gekogt hadden, waren ondertuschen aan het scheepsvolk opgedischt, dat tot den voorigen dag niet eenmaal gezouten kost gehad had van den dag van onze aankomst te *Savu*, dat nu bijna vier maanden geleden was. In den avond gong de Heer **BANKS** een bezök bij den Koning, in zijn paleis, in het midden van een rijst-veld, afleggen en, schoon Zijne Majesteit druk bezig was met zijn avondmaal klaar te maaken, ontvong hij egter den vreemdeling met zeer veel vriendlijkheid.

Den volgenden dag kwamen de inboorlingen af naar de handel-plaats met gevogelte, visch, aapen, kleine hartjens en enige groenten, maar geene schildpad, want zij zeiden dat wij die daags te vooren alle gekogt hadden. Den volgenden dag kwam 'er egter meer schildpad ter markt en daar wierden vervolgens dagelijks, zoo lang wij hier waren, enige gebragt, schoon alles te zamen genoomen niet zoo veel bedroeg als hetgeen wij daags naar onze aankomst gekogt hadden.

De Heer **BANKS** van den knegt, dien hij te *Batavia* gehuurd had, vernoomen hebbende dat de Indiaanen van dit eiland eene stad hadden op de kust, op enigen afstand westwaarts, besloot

dezelve te gaan zien: met dit inzicht vertrok hij den zelfden in den morgen, verzeild van den tweeden Luitenant en, alzoo hij enige reden had om te denken dat zijn bezoek den Inwooneren niet aangenaam zoude zijn, zeide hij het volk, dat hij ontmoetede, terwijl hij langs het strand gong, dat hij planten zocht, hetgeen ook waar was. In omtrent twee uren kwamen zij aan eene plaats, daar vier of vijf huizen stonden, en eenen ouden man ontmoetende, waagden zij het enige vraagen te doen omtrent de stad. Hij zeide dat die nog verre af lag; maar zij lieten zig van hunne onderneeming niet afschrikken tot dat hij, ziende dat zij hunne reis vervolgden, zig bij hen voegde en medegong. Hij tragtede verscheiden reizen hen van den weg te helpen, maar te vergeefs, en eindelijk kwamen zij in het gezigt van de huizen. Toen hielp hen de man goedschiks voort en bragt hen in de stad. Haar naam is *Samadang*; zij bestaat uit omtrent vier honderd huizen en is door eene rivier van brak water in twee deelen verdeeld, van welke het een de oude, en het ander de nieuwe stad genaamd wordt. Zoo dra zij de oude stad in traden, ontmoeteden zij verscheiden *Maanen*, welke zij op de handel-plaats gezeien hadden, en een van hun nam aan hen naar de nieuwe stad over te vaaren voor twee stuivers den man. Toen het accord gemaakt was, kwamen 'er twee zeer kleine schuitjens voor den dag, waarin zij stapten; de schuit-

schuitjens wierden naast elkanderen gelegd en aan malkaer vast gemaakt, eene voorzorg, die volstrekt noodzaaklijk was om te beletten dat zij niet omsloegen, en dus voeren zij behouden over, schoon niet zonder enige moeijelijkheid: toen zij in de nieuwwe stad aan land stapten, ontvong het volk hen met grootē vriendschap en wees hun de huizen van hunnen Koning en van de voornaamste, die in dit district zijn; weinige egter waren open, want het volk had te deezen tijd zijn verblijf in de rijst-velden gaan houden, om den oogst tegens de vogelen en aapen te beschutten, door welke hij anderszints zou vernield geworden zijn. Toen kunne nieuwsgierigheid voldaan was, huurden zij eene groote zeil-schuit voor twee ropijen; die hen nog tijds genoeg aan het schip terug bragt om mede van een van de hartjens het middagmaal te houden, weegende slechts veertig ponden, dat den dag te vooren gekogt, en zeer goed en sappig vleesch was.

Wij begaven ons in den avond naar land, om te zien hoe het volk, dat bezig was hout en water te haalen, vorderde en wierden onderrigt dat 'er eene bijl gestoolen was. Alzoo het over het hoofd zien van deezen mislag hen zoude hebben kunnen aanmoedigen om meer diergelijke te bedrijven, vervoegden wij ons aanstonds bij den Koning, die, na enige woorden-wisfeling, beloofde dat de bijl des morgens zoude terug gegeeven

worden en die ook zijn woord hield; want zij wierd ons teruggebragt door eenen man, die voor- gaf dat de dief, vrezende ontdekt te zullen worden, dezelve in stilte had gebragt en haar des nachts in zijn huis had gelaaten.

Wij kogten tusfchen twee en drie honderd ponden fchildpad daags, behalven hoenderen en andere noodwendigheden, en in den avond van den dertienden, omtrent genoegzaamen voorraad van hout en water in genoomen hebbende, gong de Heer BANKS aan land om afscheid van Zijne Majesteit te neemen, wien hij verscheiden kleine geschenken gedaan had, en bij zijn vertrek gaf hij hem twee boeken papier, welke hij goedgunstiglijk aannam. Zij spraken veel te zamen en Zijne Majesteit vroeg waarom de Engelschen dit eiland niet aandeeden, gelijk zij gewoon geweest waren te doen. De Heer BANKS antwoordde dat hij meende dat het was omdat zij gevonden hadden dat 'er gebrek aan schildpadden was; want dat men, vermits 'er niet genoeg waren om een enkel fchip te voorzien, ook niet verwagten konde dat 'er veele zouden wezen. Om dit gebrek te vergoeden raadde hij Zijne Majesteit koeijen, buffels en fchaapen aantefokken, eene maatregel, welke hij niet zeer genegen fcheen te volgen.

Den veertienden maakten wij ons zeilreë, hebbende eenen goeden voorraad van ververschingen
aan

aan boord, welke wij van de inboorlingen gekogt hadden, bestaande uit schildpadden, hoenderen, visch, twee soorten van herten-bokjens, een zoo groot als een schaap, het ander niet grooter dan een konijn, met kokosnooten, plataanen, remoenen en andere gewassen. De herten-bokjens dienden egter slechts om-aanstands gebruikt te worden, want zelden konden wij een derzelve meer dan vier en twintig uren na dat het aan boord gekoomen was in het leven houden. Wij betaalden meest met Spaansche dalers; alzoo de inboorlingen al wat wij hun anders geeven konden weinig scheenen te waardeeren, zoo dat ons volk, dat een algemeen verlot had om handel te drijven, zig van hunne oude hemden en andere dingen ondede, die zij genoodzaakt waren tot hun grootnadeel voor geld te geeven. Den vijftienden inden morgen ligteden wij het anker met een labberkoeltjen uit het N. O. en staken in zee. De punt van *Java*, van welke ik mijn vertrek rekende, ligt op 6° 49' Zuider Breedte en op 253° 12' Westter Lengte.

Prinses Eiland, daar wij omtrent tien dagen ten anker lagen, is in het Maleitsch, *Pulo Selan* genaamd; de inwooners noemen het *Pulo Pancitan*. Het is een klein eiland, in den westlijken mond van de Straat *Sunda* liggende. Het is boschrijk en daar is slechts een zeer klein gedeelte van hetzelfde opgeruimd: daar zijn geene aanmerklijke
ber-

bergen op; de Engelschen noemen egter de klet-
 te hoogte, die régt over de landing-plaats ligt,
 de piek. Voorheen werd het veel bezogt door
 de Indische schepen van verscheiden natiën, maar
 bijzonderlijk door de Engelsche; die het in de
 laatste tijden niet meer aangedaan hebben, omdat
 het water slegt is, en die, of aan *Noord Eiland*,
 een klein eiland dat op de kust van *Sumatra* ligt,
 buiten den oostlijken mond van de Straat, of aan
 de *Nieuwe Baai*, die slechts weinige mijlen van
Prinses Eiland ligt, aanleggen; doch op beiden
 deeze plaatsen is geene aanmerkelijke hoeveelheid
 van andere ververschingen te krijgen. *Prinses*
Eiland is, over het geheel, zeer lieflijk boven een
 van beiden te kiezen en, schoon het water brak-
 achtig is, als het beneden aan de beek geschept
 wordt, zal het egter hooger op zeer goed bevon-
 den worden.

Her eerste en tweede en misschien ook nog het
 derde schip, dat in het jaargetijde koomt, kan
 vrij wel van schildpad voorzien worden; maar die
 naderhand koomen moeten zig met kleine verge-
 noegen. Dit, welke wij kogten, waren van de
 groene foort en kostten ons, door malkanderen
 gerekend, omtrent eene halve of drie vierden stui-
 ver het pond. Wij vonden dezelve tot ons groot
 verdriet noch vet, noch smaaklijk, dat wij daar-
 aan toeschreeven dat zij lang in bakken met brak
 water gehouden waren, zonder voedsel. De hoen-

deren zijn groot en wij kochten een dozijn van dezelve voor eene Spaansche daler, dat omtrent vijf stuivers voor het stuk is; de kleine heren-bokkens kosteden ons twee stuivers het stuk en de grootere, van welke 'er slechts twee aangebragt wierden, eene ropij. Daar zijn hier veele sopreten van visch te krijgen, welke de inboorlingen uit de hand verkoopen en wij vonden dezelve vrij goed koop. Kokospooten kochten wij het honderd voor een rijkdaler, als zij uitgezogt waren, en als zij door malkanderen genoomen wierden, hadden wij 'er honderd en dertig voor dien prijs. Plaanen vonden wij 'er in grooten overvloed; wij kochten ook enige ananassen, waer meloenen, jaccas, en pompoenen, behalven rijst, meest berg-rijst, die op droog land groeit, yams en verscheiden andere gewassen, voor zeer redelijke prijzen.

De inwooners zijn Javaanen, en hun *Raja* is den Sultan van *Bansam* onderworpen. Hunne gewoonten zijn omtrent dezelfde als die der Indiaanen omtrent *Batavia* woonende; maar zij scheenen jaloers van hunne vrouwen te zijn; want wij zagen nooit eens gedurende allen den tijd dat wij daar waren, nitzonderd eene bij geval in de boschen, terwijl zij weg liep om zig te versteeken. Zij belijden den Mahomeanschen godsdienst, maar ik geloof niet dat 'er eene moské op geheel het eiland is: wij waren bij hen gedu-

diurende de vasten, die de Turken *Ramadan* noemen, welke zij zeer gestreng scheenen te houden, want geen hunner wilde een stuk eeten proeven, noch zelfs zijn betel kazuwen tot de zon onder was.

Hun voëdzel is ten naasten bij hetzelfde als dat van de Bataviasche Indiaanen, uitgezonderd dat zij er de noot van den Sagoeboom, *Cycas circinalis*, bijvoegen, van welke enige van ons volk op de kust van *Nieuw-Holland* mislijk, en enige van onze varkens vergeeven wierden.

Toen wij zagen dat deze nooten een gedeelte van hun voëdzel uitmaakten, vroegen wij door welke middelen zij dezelve van haare vergiftige hoedanigheid beroofden, en zij zeiden ons dat zij die eerst in dunne schijfjens sneeden, dan in de zon droogden en dan drie maanden in zoet water lieten weeken, waarna zij het water er uit persten en dezelve ten tweede maal in de zon droogden, maar wij vernamen dat zij met dat al alleen in tijden van schaarsheid gegeesten worden, wanneer zij die onder hunne rijst mengen, om die verder te doen strekken.

De huizen van hunne stad zijn op paalen gebouwd, vier of vijf voeten boven den grond: hierop wordt éene vloer van bamboezen gelegd, die op enigen afstand van elkanderen geplaatst zijn, zoo dat de lucht van beneden eenen vrijen doortocht heeft: de muuren zijn ook van bamboes,

die

die horde-wijze met kleine stokjens doorvlogten
 zijn, welke loodregt op de balken, waaruit het
 geraamte van het gebouw bestaat, zijn vastgehecht:
 zij hebben een schuinsch afloopend dak, dat
 zoo wel gedekt is met palm-bladeren, dat 'er
 noch de zon, noch de regen door kan. De grond,
 op welken dit gebouw staat, is een langwerpig
 vierkant. In het midden van de eene zijde is de
 deur en in het midden tusfchen deeze en het eind
 van het huis naar de flinkerhand een venster; van
 elk eind loopt een middenschor, dat, als het door-
 liep, den gantschen vloer overlangs in twee ge-
 lijke deelen zou deelen, maar zij loopen niet door
 tot dat zij tegens malkanderen koomen, zoo dat
 'er regt over de deur eene opening blijft; elk
 eind van het huis is dan, ter regter- en ter flinker
 zijde van de deur, in twee kamers verdeeld, ge-
 lijk de stallen in vakken zijn afgeschoten, die alle
 naar den gang die van de deur naar den muur loopt
 aan de overzijde open zijn: in die naast bij de deur
 aan de flinkerhand slaapen de kinderen; die daar regt
 over aan de regterhand is voor vreemdelingen be-
 stemd; de heer van het huis en zijne vrouw slaapen
 in de binnenste kamer aan de flinkerhand en
 die daar regt over is de keuken. Daar is geen
 onderscheid tusfchen de huizen van de armen en
 de rijken dan in grootte, uitgezonderd dat het
 koninglijk paleis en het huis van een man, die
Gundang heet, in rijkdom en invloed den naaften

aan den Koning, in plaats van met bamboezen en stokjens gevogten met planken beschooten is.

Alzoo het volk genoodzaakt is op zekere tijden van het jaar de stad te verlaten en in de rijst-velden hun verblijf te gaan houden, om hunnen oogst tegens de vogelen en aapen te beschutten, hebben zij aldaar ook huizen tot hun gemak. Zij zijn even eens gebouwd als de huizen in de stad, behalven dat zij kleiner zijn en, in plaats van vier, agt of tien voeten boven den grond zijn verheven.

De geaardheid van het volk is, voor zoo verre als wij zulks ontdekken konden, goed. Zij handelden zeer eerlijk met ons, behalven dat zij, gelijk alle andere Indiaanen en de venters met visch in Londen, somtijds twee en somtijds drie maalen zoo veel voor hunne waaren eischten als zij hebben wilden. Naardien hetgeen zij ter markt bragten aan een aanmerkelijk getal van de inboorlingen in yerschillende evenredigheden toebehoorde, en het dus moeilijk zoude geweest zijn het in afzonderlijke koopjens te koopen, vonden zij een zeer gemaklijk middel, waarmede elk te vreden was: zij legden alles dat van eene soort te koop was, als plataanen of kokos-nooten, bijeen en als wij voor den hoop koop gemaakt hadden, verdeelden zij het geld, dat 'er voor betaald wierd, onder degeene, welken het toebehoorde, naar evenredigheid van hetgeen zij aangebragt hadden.

Som-

Somtijds wisselden zij wel ons geld en gaven ons twee honderd en veertig duiten voor eene Spaansche daler en zes en negentig voor eene Bengaalsche ropij.

Zij spreken alle de Maleitsche taal, schoon zij eene eigen taal hebben, die en van het Maleitsch en van het Javaansch verschilt. Hunne eigen taal noemen zij *Catta Gunung*, de *berg-taal*, en zij zeggen dat dezelve op de bergen van *Java* gesproken wordt, van waar hun stam oorspronkelijk verhuisd is, eerst naar de *Nieuwe Baai* en vervolgens naar de plaats, daar zij zig nu bevinden, zijnde van de eerste plaats verdreven door rijgers, welke zij 'er te talrijk vonden om hen uitteroetjen. Ik heb reeds aangemerkt dat 'er door de inboorlingen van *Java*, in verschillende strecken van het eiland, verschillende talen gesproken worden; maar als ik zeg dat de taal van dit volk verschillende is van het Javaansch, meen ik dat zij verschillende is van de taal, die te *Samarang* gesproken wordt, eene plaats, die slechts eene dag-reize van de residentie-plaats van den Keizer van *Java* ligt. De volgende is eene woordenlijst van de woorden, die in de talen van *Prinses Eiland*, *Java* en *Molacca* overeenkomst met elkanderen hebben.

	Prinsen Eiland.	Javaansch.	Maleitsch.
een Man.	<i>Jalma.</i>	<i>Oong Lanang.</i>	<i>Oran Lacki Lacki.</i>
eene Vrouw.	<i>Becang.</i>	<i>Oong Wadong.</i>	<i>Parampuan.</i>
een Kind.	<i>Orocutatacke.</i>	<i>Lari.</i>	<i>Anack.</i>
het Hoofd.	<i>Holo.</i>	<i>Undaf.</i>	<i>Capalla.</i>
de Neus.	<i>Erung.</i>	<i>Erung.</i>	<i>Edung.</i>
de Oogen.	<i>Mata.</i>	<i>Moto.</i>	<i>Mata.</i>
de Ooren.	<i>Chole.</i>	<i>Cuping.</i>	<i>Cuping.</i>
de Tanden.	<i>Outock.</i>	<i>Untu.</i>	<i>Ghigi.</i>
de Buik.	<i>Beatung.</i>	<i>Wuttong.</i>	<i>Prot.</i>
het Agterste.	<i>Serit.</i>	<i>Celit.</i>	<i>Pantat.</i>
de Dije.	<i>Pimping.</i>	<i>Poopoo.</i>	<i>Paba.</i>
de Knie.	<i>Hulloooroor.</i>	<i>Duncul.</i>	<i>Lontour.</i>
het Been.	<i>Metis.</i>	<i>Sickil.</i>	<i>Kauki.</i>
een Nagel.	<i>Cucu.</i>	<i>Cucu.</i>	<i>Cucu.</i>
eene Hand.	<i>Langan.</i>	<i>Tangan.</i>	<i>Tangan.</i>
een Vinger.	<i>Ramo Langan.</i>	<i>Jari.</i>	<i>Jaring.</i>

In dit staaltjen van de taalen van plaatsen, die zoo nabij elkanderen liggen, zijn de naamen van de verschillende deelen des lighaams uitgekozen, omdat men die gemaklijk te weeten kan koomen van volk, welks taal geheel onbekend is en omdat het waarschijnlijk is dat deeze eerder de oorspronkelijke stam-woorden van de taal zullen zijn dan andere, als beduidende de voorwerpen, welken zij eerst naamen zullen gegeven hebben. Het is zeer opmerklijk dat het Maleitsch, het Javaansch en de taal van *Prinsen Eiland* woorden hebben, die, zoo niet naauwkeuriglijk dezelfde met de woorden die hetzelfde betekenen in de taal van de

eilanden in de Zuid-zee, baarblijklijk van den-
zelfden stam ontleend zijn, gelijk uit de volgen-
de rafel zal blijken.

	Zuid-zee.	Maleitsch.	Javaansch.	Pr. Eiland.
een Oog.	<i>Matta.</i>	<i>Mata.</i>	<i>Moro.</i>	<i>Mata.</i>
Eeten.	<i>Maa.</i>	<i>Macan.</i>	<i>Mangan.</i>	
Drinken.	<i>Einu.</i>	<i>Menu.</i>	<i>Gnumbe.</i>	
Dooden.	<i>Matte.</i>	<i>Matte.</i>	<i>Matte.</i>	
eene Luis.	<i>Outou.</i>	<i>Coutou.</i>		
Regenen.	<i>Euwa.</i>	<i>Udian.</i>	<i>Udan.</i>	
Bamboes.	<i>Owbe.</i>			<i>Awe.</i>
eene Borst.	<i>Eu.</i>	<i>Soufou.</i>	<i>Soufou.</i>	
een Vogel.	<i>Mannu.</i>		<i>Mannu.</i>	<i>Mannuck.</i>
een Visch.	<i>Eyca.</i>	<i>Ican.</i>	<i>Iwa.</i>	
de Voet.	<i>Tapao.</i>		<i>Tapaan.</i>	
een Kreeft.	<i>Tooura.</i>	<i>Udang.</i>	<i>Urang.</i>	
Yams.	<i>Eufwbe.</i>	<i>Ubi.</i>	<i>Urve.</i>	
Begraaven.	<i>Etannou.</i>	<i>Tannam.</i>	<i>Tandour.</i>	
een Moskiel.	<i>Enanimou.</i>	<i>Gnammuck.</i>		
Krabben.	<i>Hearu.</i>	<i>Garru.</i>	<i>Garu.</i>	
Coccos-wortelen.	<i>Taro.</i>	<i>Tallas.</i>	<i>Talas.</i>	
Binnens-lands.	<i>Uta.</i>	<i>Uian.</i>		

Deeze gelijkheid is bijzonderlijk opmerkens-
waardig in de woorden, die getallen uitdrukken,
dat in den eersten opslag geen gering bewijs schijnt
te zijn dat ten minsten de weetenschap van dee-
ze verschillende volkeren eenen gemeenen stam
heeft. Maar de naamen van de getallen op het ei-
land *Madagaskar* zijn, in sommige voorbeelden,

aan alle deeze gelijk, dat nog moeilijker oplosfen is. Dat de naamen der getallen in het bijzonder enigermaate aan alle deeze landen gemeen zijn zal uit de volgende vergelijkende tafel blijken, welke de Heer BANKS opmaakte met hulp van eenen Neger-slaaf, van *Madagaskar* geboortig, die aan boord van een Engelsch schip te *Batavia* was en die hem wierd toegezonden om zijne nieuwsgierigheid in dit opzigt te kunnen voldoen.

Zuid-zee. Maleitsch. Javaansch. Pr. Eiland. Madag.

Een.	<i>Tahte.</i>	<i>Satou.</i>	<i>Sigl.</i>	<i>Hegie.</i>	<i>Iffe.</i>
Twec.	<i>Rua.</i>	<i>Dua.</i>	<i>Lorou.</i>	<i>Dua.</i>	<i>Rua.</i>
Drie.	<i>Torou.</i>	<i>Tiga.</i>	<i>Tellu.</i>	<i>Tollu.</i>	<i>Tellou.</i>
Vier.	<i>Haa.</i>	<i>Ampat.</i>	<i>Pappat.</i>	<i>Opat.</i>	<i>Effats.</i>
Vijf.	<i>Reina.</i>	<i>Lima.</i>	<i>Limo.</i>	<i>Limah.</i>	<i>Limi.</i>
Zes.	<i>Wheny.</i>	<i>Annam.</i>	<i>Nunnam.</i>	<i>Gunnap.</i>	<i>Eno.</i>
Zeven.	<i>Hetu.</i>	<i>Tudju.</i>	<i>Petu.</i>	<i>Tudju.</i>	<i>Tltou.</i>
Agt.	<i>Waru.</i>	<i>Delapau.</i>	<i>Wolo.</i>	<i>Delapan.</i>	<i>Walon.</i>
Negen.	<i>Ioa.</i>	<i>Sembilan.</i>	<i>Songa.</i>	<i>Salapan.</i>	<i>Sivi.</i>
Tien.	<i>Abouraa.</i>	<i>Sapoulou.</i>	<i>Sapoulou.</i>	<i>Sapoulou.</i>	<i>Touru.</i>

In de Madagaskarsche taal zijn nog andere woorden, die gelijk zijn aan woorden van dezelve betekenis in het Maleitsch. De neus wordt in het Maleitsch *Erung* genaamd, op Madagaskar *Ourou*; *Lida*, de tong, is *Lala*; *Tangan*, de hand, is *Tang*; en *Tanna*, de grond, is *Taan*.

Uit de gelijkheid tusfchen de talen van de
Oost-

Oost-Indië en de Eilanden in de Zuid-zee kan men gisfingen vormen met opzigt tot het bevolken van deeze landen, welke niet gemaklijk op *Madagaskar* kunnen toegepast worden. De inwooners van *Java* en *Madagaskar* schijnen een verschillend geslacht te zijn; de Javaan is olijfkleurig van vel en heeft lang hair; de inboorling van *Madagaskar* is zwart en zijn hoofd is niet met hair maar met wol bedekt en egter is dit geen zoo sterk bewijs tegens de stelling dat zij van eene zelfde afkomst zijn als het in het eerst wel schijnt. Het schijnt niet minder moeijelijk reden te geven van het persoonlijk verschil tusschen eenen inboorling van Engeland en Frankrijk als eene uitwerking van enkel plaatslijke ligging dan van het verschil tusschen de inboorlingen van *Java* en *Madagaskar* en egter heeft men nimmer gesteld dat Engeland en Frankrijk niet uit gemeene voorouderen zijn bevolkt geworden. Als twee inboorlingen van Engeland in hun eigen land trouwen en naderhand naar onze volkplantingen in de West-Indiëen verhuizen, zullen de kinderen, die daar ontvangen en geboren worden, de kleur en wezenstrekken hebben, welke de Creoolen onderscheiden; als zij weder terug koomen, zullen de kinderen, die daarna ontvangen en geboren worden, geene zulke kenscherfende trekken hebben. Zoo men zegt dat de geest van de moeder, indrukkelen van verschillende uitwendige

voorwerpen ontvangende, het kind, gedurende haare zwangerheid daar mede overeenstemmende trekken en kleur mededeelt, zal niet even zoo moeilijk zijn de uitwerking van deeze oorzaak afteleiden, op zuivere natuurkundige gronden als van de andere; want men kan niet beter aantoonen hoe een enkel denkbeeld, in de verbeelding van de moeder opgevat, de lichaamlijke gedaante van haar kind konne veranderen dan hoe deszelfs gedaante veranderd konne worden enkel door plaatselijke ligging. Wij weeten dat menschen, binnen den kleinen kring van Groot-Brittannie en Ierland, die slechts op den afstand van twee of drie honderd Engelsche mijlen van elkanderen geboren zijn, onderscheiden kunnen worden aan hun Schotsch gezigt, Welsh gezigt, of Iersch gezigt; mogen wij dan niet met reden onderstellen dat 'er in de natuur hoedanigheden gevonden worden, die kragtige werk-oorzaaken zijn en die egter niet te onderkennen zijn door een van de vijf wijzen van gewaar te worden, die wij de zinnen noemen? Een doof man, die de snaar van een klavecimbaal ziet trillen, als 'er een overeenstemmende toon door het blaazen in eene fluit op eenen afstand van dezelve wordt voortgebracht, zal eene uitwerking zien, van welke hij niet beter kan begripen dat de oorzaak in het blaazen van lucht in de fluit is dan wij de oorzaak kunnen begripen waarom het persoonlijk verschil van de onderschei-

scheiden bewooneren van den aardbol enkel in de plaatsen daar zij zig bevinden gelegen is; en hij kan zig niet beter een denkbeeld vormen van de oorzaak zelve in het een geval dan wij in het ander: hetgeen hem dan gebeurt, omdat hij maar vier zinnen heeft in plaats van vijf, kan, met opzigt tot veele verschijnzelen der natuur, ons gebeuren, omdat wij maar vijf zinnen hebben in plaats van zes of meerdere.

Misfchien is egter ook de geleerdheid van oud Egypte langs twee wegen voortgegaan, een door Africa en een door Asia, terwijl zij dezelfde woorden langs elken weg verbreid heeft, bijzonderlijk de woorden, die getallen betekenen, die dus gedeelten geworden zijn van eene taal van volkeren, die nooit gemeenschap met elkanderen gehad hebben.

Wij spoedden ons nu zoo veel wij konden naar de *Kaap de Goede Hoop*, maar de zaaden van ziekten, welke wij te *Batavia* opgedaan hadden, begonnen zig met de dreigendste verschijnzelen te vertoonen in buikloopen en sleepende koortsen. Vreezende dat het water, dat wij op *Prinses Eiland* ingenoomen hadden, enig deel aan onze ziekten mogt gehad hebben, zuiverden wij het met kalk, en wij waschten alle de deelen van het schip met azijn, als een middel tegens de besmetting. De Heer BANKS was ook onder de zieken en hij was enigen tijd zeer gevaarlijk. Wij

waren zeer dra in eenen allerbedroefdsten toestand; het schip was niet beter dan een hospitaal, daar degeene, die op de been waren, te weinig in getal waren om de zieken op te pasfen, die niet uit hunne hangmatten konden koomen en wij hadden bijna elken avond een lijk in zee te werpen. In den loop van omtrent zes weeken begroeven wij den Heer SPORING, die onder het gevolg van den Heer BANKS was, den Heer PARKINSON, zijnen schilder van Natuurlijke Historie, den Heer GREEN den Sterrenkundige, den bootsmansmaat, den timmerman en timmermansmaat, den Heer MONKHOUSE, den adelborst, die het lek gestopt had toen het schip op de kust van *Nieuw Holland* gestrand was, onzen ouden vrolijken zeilenmaaker en zijnen maat, den schipskok, den korporaal van de zee-soldaaten, twee van het volk van den timmerman, eenen adelborst en negen matroozen, in het geheel drie en twintig personen, behalven de zeven, die wij te *Batavia* begraaven hadden.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Aankomst aan de Kaap de Goede Hoop. Aanmerkingen over de koers van de punt van Java tot aan die plaats. Beschrijving van de Kaap en van St. Helena. Terugkomst van het schip in Engeland.

Op vrijdag den vijftienden Maart, des morgens omtrent tien uren, lieten wij ons anker voor de *Kaap de Goede Hoop* vallen in zeven vademen water met eenen modderigen grond. De westlijke punt van de baai, de *Leeuwen-Staert* genoemd, lag W. N. W. en het kasteel Z. W. van ons op den afstand van omtrent anderhalve Engelsche mijl. Ik gong onmiddelijk mijne opwagting maaken bij den Gouverneur, die mij zeide dat ik alles konde krijgen wat het land opleverde. Mijne eerste zorg was eene geschikte plaats aan land uittekiesen voor de zieken, die niet weinige waren; ik vond weldra een huis, daar wij overeenkwamen dat zij huisvesting en kost zouden hebben voor twee en twintig stuivers de man daags.

Onze tocht van de punt van *Java* naar deeze plaats gaf ons zeer weinig gelegenheid om aanmerkingen te maaken, welke toekomstende zee-
vaa-

vaareren van nut kunnen zijn; de weinige egter die ons voorkwamen zal ik aantekenen. Wij hadden de punt van *Java* verlaaten elf dagen voor wij den algemeenen zuid-oostlijken pasfaat-wind kreegen, geduurende welken tijd wij niet meer dan drie graaden zuidwaarts vorderden en drie graaden westwaarts, hebbende veranderlijke ligte koeltjens, met stilten tuschen beiden, en met zeer heet weder en eene ongezonde lucht, dat waarschijnlijk veroorzaakt wierd door de dikke dampen, welke de oostlijke pasfaat-wind en de wester mousfon op deeze breedten aanbrengeu, en welke beiden in deeze zeeën waaien op den tijd van het jaar, toen wij ons aldaar bevonden. De oosten-wind heerscht tot op 10° of 12° Zuider Breedte en de westen-wind tot 6° of 8° Zuider Breedte; in de ruimte tuschen beiden zijn de winden veranderlijk en de lucht, geloof ik, altoos ongezond; dit verergerde zeekerlijk de ziekten, waarmede wij van *Batavia* vertrokken waren, en voornamelijk den buikloop, die niet in het minst verminderde door de geneesmiddelen, zoo dat elk, die 'er van overvallen wierd, zig als een dood man beschouwde; maar nauwlijks waren wij in den pasfaat-wind gekoomen, of wij begonnen deszelfs heilzaame uitwerkingen te gevoelen: wij zetteden nog wel verscheiden van ons volk over boord, maar het waren dezulke, die in eenen zoo zieken en zwakken staat aan boord

wa:

waren gebragt, dat het nauwlijks mogelijk was dat zij herstelden. Wij vermoedden in het eerst dat ons deeze vreeslijke ziekte aangekoomen was door het water, dat wij aan *Prinses Eiland* aan boord genoomen hadden, of zelfs door de schildpadden, die wij aldaar gekogt hadden; maar daar is geene de minste reden om te gelooven dat deeze gising gegrond was, want alle de schepen, die in hetzelfde jaargetijde van *Batavia* kwamen, leeden even veel, en sommige zelfs nog meer, schoon geene derzelve onder weg *Prinses Eiland* aangedaan hadden.

Enige dagen na dat wij *Java* verlaaten hadden, zagen wij enige nachten agter een gekken rondom het schip en, alzoo het bekend is dat deeze vogelen altoos des nachts aan land gaan roesten, hielden wij dit voor een bewijs dat niet ver van ons een eiland moest liggen; mischien zal het het eiland *Selam* geweest zijn, dat, op verschillende kaarten, verschillend geplaatst wordt in naam en ligging.

De afwijking van de kompas-naald is op de hoogte van de west-kust van *Java* omtrent 3° W. en zoo bleef zij zonder enige merklijke verandering, in de gewoone koers van de schepen, tot op de Wester Lengte van 288° en de Zuider Breedte van 22° , waarna zij langzaamerhand toenam, zoo dat op de Lengte van 295° en op de Breedte van 23° de afwijking $10^{\circ} 20'$ W. was;

op

op zeven graaden meerdere Lengte en een graad meerdere Breedte nam zij twee graaden toe; in dezelfde ruimte, verder naar het westen, nam zij vijf graaden toe: op de Breedte van 28° en op de Lengte van 314° was zij $24^{\circ} 20'$; op de Breedte van 29° en op de Lengte van 317° was zij $26^{\circ} 10'$ en toen bleef zij dus de lengte van omtrent tien graaden meer naar het westen; maar op de Breedte van 34° en op de Lengte van 333° namen wij dezelve tweemaal waar 28° ; W. te zijn en deeze was de grootste afwijking; want op de Breedte van 35° ; en op de Lengte van 337° was zij 24° en bleef trapswijze afneemen; zoo dat zij op de hoogte van Kaap *Anguillas* $22^{\circ} 30'$ en in de *Tafel-Baai* $20^{\circ} 30'$ W. was.

Wat de stroomen belangt; zij scheenen in het geheel niet aanmerklijk te zijn tot dat wij dicht aan den meridiaan van *Madagaskar* kwamen; want na dat wij 52° Lengte van de punt van *Java* verwijsderd waren, vonden wij bij waarneeming dat wij ons slechts twee graaden in de lengte misrekend hadden en dit had eveneens plaats toen wij slechts 19° van dezelve af waren. Deeze misrekening kan gedeeltelijk toetschrijven zijn aan eenen stroom, die naar het westen loopt, gedeeltelijk daaraan dat wij niet genoeg gerekend hadden op het voortstuuwen van de zee, voor welke wij liepen en mischien aan eene misrekening in de aangenoomen lengte van de punt van *Java*.

Bij

Bij aldien die lengte verkeerd is, moet de dwaaling toegeschreven worden aan de onvolmaaktheid van de kaarten, van welke ik gebruik maakte in het overbrengen van de Lengte van *Batavia* naar die plaats, want daar kan geen twijfel zijn of de Lengte van *Batavia* zal wel regt bepaald zijn. Na wij de Lengte van 307° voorbij waren, begonnen de uitwerkingen van de westlijke stroomen aanmerklijk te worden; want in drie dagen was onze misrekening in de Lengte $1^{\circ} 5'$: de snelheid van den stroom bleef aanwasten naar, maate wij westwaarts vorderden, zoo verre dat wij, vijf dagen agter elkanderen na dat wij het eiland in het gezigt gekregen hadden, niet minder dan twintig mijlen daags naar het Z. W. of Z. W. ten W. gedreven wierden en dit bleef aanhouden tot dat wij binnen zestig of zeventig mijlen van de *Kaap* waren, daar de stroom dan deezen en dan geenen weg liep, schoon meest westwaarts trekkende.

Na dat de Gekken ons verlaaten hadden, zagen wij geene vogelen meer tot wij omtrent op de hoogte van *Madagaskar* kwamen, daar wij, op de Zuider Breedte van 27° ; een Albatros zagen en na dien tijd zagen wij dagelijks veele met verscheiden andere soorten van vogelen, bijzonderlijk eenen, omtrent zoo groot als een eend, van eene zeer donker bruine kleur met eenen geelachtigen bek. Deeze vogelen wierden meerder in getal naar maate wij het land naderden en zoo dra wij
grond

grond peilden, zagen wij kok-meeuwen; welke wij bleeven zien zoo lang wij op de bank waren, die zig van de hoogte van *Angullas* tot den afstand van veertig mijlen uitstrekt en oostwaarts langs de kust loopt, van Kaap *Fals*, volgens enige kaarten, honderd en zestig mijlen. De waare uitgestrektheid van deeze bank is niet naauwkeurig bekend; zij is egter nuttig voor schepen als eene waarschuwing wanneer zij naar de kust moeten houden, om land te ontdekken.

Terwijl wij hier lagen, zeilde het Oost-Indisch schip de *Houghton* naar Engeland af, welk, gedurende deszelfs verblijf in Indie, tusſchen dertig en veertig mannen aan ziekte verloren had en toen het de *Kaap* verliet, had het verscheiden aan boord die dood ziek lagen aan de scheurbuik. Andere schepen leeden in dezelfde evenredigheid, schoon zij weinig meer dan twaalf maanden uit Engeland geweest waren; ons ongeluk was dan in vergelijking niet zwaar, als men in aanmerking neemt dat wij ten naasten bij drie maalen zoo lang op reis geweest waren.

Na dat wij hier tot den dertienden April gelegen hadden om de zieken te laten herstellen, proviand inteneemen en het nodige aan het schip en tuig te vermaaken, nam ik op dien dag alle de zieken aan boord, van welke nog verscheiden in eenen gevaarlijken toestand waren, en, afscheid van den Gouverneur genoomen hebbende, wierp ik

den volgenden morgen de rouwen los en maak-
te mij zeilree.

De *Kaap de Guede Hoop* is zoo dikwijls be-
schreven en is in Europa zoo wel bekend, dat
ik slechts van enige weinige bijzonderheden zal
spreken, welke in andere reisbeschrijvingen over-
geslaagen, of verkeerd opgegeeven zijn.

Niettegenstaande alles wat men omtrent de
vrugbaarheid van dit land gezegd heeft, hadden
wij nog geduurende onze gantsche reis geen land
gezien, dat een woester aanzien had, of in we-
zenlijkheid eene onvrugbaarer wildernis was dan
dit. Het land bij de *Kaap*, dat het *Schier-Ei-
land* uitmaakt, hetwelk naar het Noorden door
de *Tafel-Baai* en naar het Zuiden door *Baai-
Fals* gevormd wordt, bestaat uit hoog gebergte,
gantsch kaal en woest; het land agter hetzelfde
naar het Oosten, dat als de land-enge beshouwd
kan worden, is eene wijd uitgestrekte vlakke, bij-
na gantschlijk uit eene soort van ligt zee-zand
bestaande, dat niets voortbrengt dan hei en gantsch
onbekwaam is om bebouwd te worden. Alle de
stukjens land, die voor verbetering vatbaar zijn,
die met malkanderen omtrent tot het geheel staan
als een tot duizend, zijn aangelegd in wijngaar-
den, boomgaarden, en moes-landen en de mee-
ste van deeze stukjens land liggen zeer verre van
malkanderen. Daar is oök de grootste reden om
te gelooven dat, in de binnenste deelen van dit

III. DEEL. G g land,

land, de grond, die bebouwd kan worden, niet in grooter evenredigheid staat tot dien, welke onverbeterlijk dor is; want de Hollanders zeiden ons dat zij volkplantingen hebben, die agt en ewintig dag-reizen verre het land in liggen, dat ten minsten negen honderd Engelsche mijlen is, van waar zij levensmiddelen te land naar de *Kaap* brengen, zoo dat het natuurlijk is te onderstellen dat 'er digter bij niet genoeg levensmiddelen te krijgen zijn. Terwijl wij aan de *Kaap* waren, kwam 'er een boer uit het land aan, van vijftien dag-reizen verre, en bragt zijne jonge kinderen mede. Wij verwonderden ons hier over en vroegen hem of het niet beter zoude geweest zijn dat hij dezelve bij zijnen naasten buurman gelaaten hadde: „Buurman!” zeide hij, „ik heb geen” „buurman binnen vijf dag-reizen van mij af.” In waarheid een land moet droevig dor zijn, daar degeene, die slechts levensmiddelen voor eene markt teelen, op zulke groote afstanden van elkanderen verspreid wonen. Dat het land overal van hout ontbloot is blijkt klaar; want timmerhout en planken worden van *Batavia* aangevoerd en het brandhout is bijna zoo duur als het voedsel. Wij zagen geenen boom die zes voeten hoog was dan op plantagieën nabij de stad, en de stammen, die niet dikker waren dan een duim, hadden wortelen zoo dik als een arm of een been, zoodanig is de invloed van de winden alhier ten nadeele van de groei-

groeiing, zonder nog eens de onvrugtbareheid van den grond in aanmerking te neemen.

De eenigste stad, die de Nederlanders alhier gebouwd hebben, wordt, naar haare ligging, de *Kaap-Stad* genoemd en bestaat uit omtrent een duizend huizen, net van gebakken steenen gebouwd en, over het algemeen, van buiten gewit; zij zijn egter slechts met riet gedekt, want de hevigheid van de zuid-westen winden zou alle andere daken ongemaklijk en gevaarlijk maaken. De straten zijn breed en gemakkelijk en kruisen elkander met regte hoeken. In de voornaamste straat is eene graft, ter wederzijde met eene rei eikenboomen beplant, die vrij wel getierd hebben en eene aangename schaduw geeven; daar is ook nog eene graft in een ander gedeelte van de stad, maar de grond loopt in beiden zoo schuinsch af dat zij met sluizen voorzien zijn.

Daar zijn hier naar evenredigheid veel meer Nederlanders onder de inwooneren dan te *Batavia* en, alzoo de stad voornamelijk bestaat van het gerieven van vreemdelingen en van het voorzien van dezelve van alle noodwendigheden, volgt elk, tot eenen zekeren graad, de zeden en gewoontén van de natie na, met welke hij meest te doen heeft. De juffers zijn evenwel zoo getrouw aan de levenswijze van haar land, dat gene van haar zig roeren zal zonder stooft, die door een bediende gedraagen wordt, om gereed te zijn om

onder haare voeten geplaatst te worden, als zij zal gaan zitten. Deze gewoonte is des te aanmerklijker, omdat zeer weinige van deze stooven met vuur zijn, dat de luchtstreek ook onnodig maakt.

De vrouwen zijn, over het algemeen, zeer fraai; zij hebben fraai helder vel en eene blos, die eene zuiverheid van gesteltenis en eene volmaakte gezondheid te kennen geeft. Zij zijn de beste huisvrouwen van de waereld, zoo wel als huishoudsters, als in de hoedanigheid van moeders, en daar is bijna geen huis of het krioelt van kinderen.

De lucht is 'er zeer gezond, zoo dat degeene, die hier met ziekten uit Europa koomen, gemeenlijk in eenen korten tijd weder volmaakt gezond worden; maar de ziekten, die van Indie hier medegebragt worden, worden niet zoo zeker geneezen.

Ondanks de natuurlijke onvrugtbaarheid van de luchtstreek, voorziet de nijverheid egter deze plaats van alle de noodwendigheden, ja zelfs van de aangenaamheden van het leven in den grootsten overvloed. Het osfen-vleesch en het schaapenvleesch zijn uitmuntend, schoon het vee en de schaapen inlandsche zijn; de osfen zijn ligter dan de onze, fraaier gevormd, en hebben hoornen, die zig veel wijder uitspreiden. De schaapen zijn bekleed met eene zelfstandigheid tusschen wol en hair, en hebben staerten van eene ontzagchelijken groot-

grootte; wij zagen enige die twaalf ponden wogen en men zeide ons dat 'er nog zeer veel grootere waren. Van de melk van de koeijen wordt goede boter gemaakt, maar de kaas is op verre na zoo goed niet als de onze. Daar zijn hier geiten, maar zij worden nooit gegeten, varkens en eene verscheidenheid van gevogelte. Daar worden hier ook haazen gevonden, gelijk de Europische, antilopen van veelerleie soorten, twee soorten van kwartels en trapganzen, die goed van smaak, maar niet sappig zijn. De velden brengen Europische tarw en rogge voort en de tuinen Europische gewassen en allerleie soorten van vrugten, behalven nog platanen, gojaves, jamba, en enige andere Indiaansche vrugten; maar deeze vindt men 'er niet in groote volmaaktheid; de platanen in het bijzonder zijn zeer slegt, en de gojaves niet grooter dan aalbezieën. De wijngaarden brengen verscheiden soorten van wijnen voort, maar niet zoo goed als die uit Europa, uitgezonderd de Constantia wijn, waarvan de egte slechts op eenen wijngaard gemaakt wordt, die omtrent tien Engelsche mijlen van de stad ligt. Daar is een andere wijngaard nabij de stad, daar wijn gemaakt wordt, die met denzelfden naam benoemd wordt, maar hij is veel minder van hoedanigheid.

De vreemdelingen besteedden zig hier gemeenlijk bij de burgers in de kost, van welke veele alzoos gereed zijn kostgangers te neemen; de prijs

is van een rijksdaler tot een gulden daags, waarvoor men alle benodigdheden heeft. Men kan eene koets huuren voor dertien of veertien gulden daags en een paerd voor een ducaton daags; maar het land lokt zeer weinig aan om 'er gebruik van te maaken. Daar zijn geene openbaare vermaaklijkheden en die, welke afzonderlijk gehouden worden, bij welke fatsoenlijke vreemdelingen altoos worden toegelaaten, waren opgeschort terwijl wij aldaar waren, door het uitbreeken van de mazelen.

Aan het eind van de hoog-sstraat heeft de Maatschappij eenen tuin, die omtrent twee derden van eene Engelsche mijl lang is; de geheele tuin is verdeeld in laanen, die elkanderen met regte hoeken kruisen en beplant zijn met eiken, die tot heggen geschoren zijn, behalven in de middenste laan, daar men dezelve tot hunne volle grootte laat groeijen en daar zij eene aangename schaduw verleenen, die des te meer behaagt, omdat 'er, buiten de boomen langs de graften, binnen enige mijlen van de stad geen enkele boom is, die slechts tot een herders kreupelbosch zoude kunnen dienen. Het grootste gedeelte van deezen tuin is moesland; maar daar zijn twee kleine vierkante vakken voor kruidkundige planten, die niet half zoo taaijk scheenen te zijn als toen OLDENLAND zijne naamlijst schreef. Aan het eind van den tuin is eene diergaarde, waarin veele viervoer-

tige dieren en vogelen zijn, welke nooit in Europa gezien worden, bijzonderlijk een dier, bij de Hottentotten *Coedoe* genaamd, zoo groot als een paerd en met de fraaie gedraaide hoornen, die somtijds in bijzondere of openbaare verzamelingen gezien worden.

Van de inboorlingen van dit land konden wij maar weinig te weeten koomen dan van hooren zeggen; want daar waren geene van hunne wooningen, daar zij alleen hunne oorspronkelijke gewoonten behouden, binnen minder dan vier dagreizen van de stad; die, welke wij aan de *Kaap* zagen, waren alle in dienst van Hollandsche boeren, welker vee zij oppasfen en bij welke zij alerhande ander gemeen werk doen. Deeze zijn over het algemeen van eene tengere gedaante en eer mager dan vet, maar merklijk sterk, vlug en werkzaam. Zij zijn omtrent van dezelfde grootte als de Europeaanen en wij zagen enige die zes voeten hoog waren; hunne oogen zijn dof en zonder enige uitdrukking: hun vel is roet-kleurig, maar deeze kleur wordt meestendeels veroorzaakt door het vuil, dat zoo in de huid is ingewreven, dat het niet van het vel onderscheiden kan worden; want ik geloof dat zij nooit enig gedeelte van hun lighaam waschen. Hun hair krult sterk, niet als dat van eenen Neger, maar hangt in krulten, omtrent zeven of agt duimen lang, neder. Hunne kleding bestaat uit een vel, gemeenlijk een

schaapsvel, dat over hunne schouderen geworpen wordt; buiten dat draagen de mannen een klein zakjen voor hun middel en de vrouwen eene breede lederen lap, welke beiden aan eenen gordel hangen, die met glazen koraalen en kleine stukjens koper versierd is. Zoo mannen als vrouwen draagen hals-snoeren en somtijds armingen van glazen koraalen en de vrouwen draagen ringen van hard leder om haare enkels, om haar voor de doornen te beschutten, die overal in het land gevonden worden; sommige hebben voetzoolen aan van hout of boom-bast gemaakt; maar de meeste gaan barrevoets.

Voor Europeaanen schijnt hunne taal naauwlijks uit woorden te bestaan, en zij is ook onderscheiden door eene zeer aanmerkelijke bijzonderheid. Zij klappen, onder het spreeken, dikwijls met de tong tegens het gehemelte: deeze klappingen schijnen geene betekenis te hebben, maar eer heeggen zij zeggen in zinnen te verdeelen (*). De meeste deezer Hottentotten spreeken hollandsch, zonder enige bijzondere uitspraak te hebben.

De Hottentotten zijn alle zedig, zelfs tot beschroomd-

(*) Hierin bedriegt zig de schrijver. Men kan de betekenis van deeze verschillende klappingen vinden in de *Reize van LE VAILLANT in de binnenlanden van Afrika, tweede Deel.*

schroomdheid toe, want het was niet dan met de grootste moeite dat wij enige hunner konden overhaalen om in onze tegenswoordigheid te dansen, of zelfs maar in hunne eigen taal met malkanderen te spreken. Wij zagen hen evenwel dansen en hoorden hen zingen; hunne dansen zijn beurtelings uitermaate vlug en traag; dan bestaan zij uit snelle en hevige bewegingen met vreemde verwringingen van het lijf en onnatuurlijke sprongen voorwaarts en agterwaarts met de beenen over elkanderen gekruisd, en dan zijn zij weder zoo levenloos dat de danser slechts op den grond stampt dan met den eenen en dan met den anderen voet, zonder van plaats te veranderen, of enig ander gedeelte van zijn lijf te roeren: het zingen gaat ook beurelings dan snel dan langzaam, in dezelve uitersten als het dansen.

Wij deeden de Hollanders veele vraagen omtrent dit volk en ik zal de volgende bijzonderheden op goed gelaof van hunne berichten verhaalen.

Daar zijn binnen de grenzen van de Nederlandsche volkplantingen verscheiden natieën van dit volk, die in gewoonten en levenswijze zeer veel van elkanderen verschillen: alle zijn zij egter vriendschappijk en vreedzaam, uitgezonderd een stam, die naar het oosten woont, en welken de Nederlanders *Boschmannen* noemen; deeze leven enkel van roof, of liever diefstal; want nooit tasten zij hunne nabuuren openlijk aan, maar stee-

len hun vee in stilte bij nacht. Zij zijn egter gewapend, om zig te verdedigen, als zij ontdekt worden, met lansen of asagaaien en pijlen, welke zij op verschillende wijzen weeten te vergiften, of met het sap van kruiden; of met het fenijn van de slang *Cobra di Capelo* genaamd (*); in de handen van dit volk is een steen ook een zeer vreeslijk wapen; want zij kunnen dien met zulk eene kracht en juistheid werpen, dat zij herhaaldlijk eenen rijksdaler op den afstand van honderd schreden kunnen raaken. De andere Indiaanen brengen, als eene verdediging tegens deeze vrijbuiters, stieren op, welke zij in den nacht rondom hunne dorpen plaatsen en die, op het aannaderen van mensch of dier, zig verzamelen en hen terug houden; tot zij de stemmen van hunne meesters hooren, die hen aanmoedigen om te vegten, of hen terug roepen, waaraan zij, zoo gewillig als een hond, gehoorzaamen.

Sommige natieën bezitten de konst van het koper te smelten en te bereiden, dat waarschijnlijk gedegen onder hen gevonden wordt; zij maaken breede plaaten van hetzelfde, welke zij als versierzelen op hunne voorhoofden draagen. Sommige weeten ook stukken ijzer te harden, welke zij van de Nederlanders bekoomen en tot mesfen maaken, die zij beter weeten te temperen dan de mesfen, welke zij koopen kunnen.

De

(*) De Brill-slang of gekapte Slang. VERTAALEN.

De opperhoofden, van welke veele zeer talrijke kudden vee bezitten, zijn gemeenlijk met de vellen van leeuwen, tijgers of zebras gekleed, waaraan zij franjes en andere versierzelen in eene zeer goede smaak hangen. Beiden de kunnen zalven dikwijls haar lighaam met vet; maar gebruiken daar toe nooit vet, dat garstig of stinkend is, als zij versch bekoomen kunnen. Zij gebruiken gemeenlijk schaapen-ongel en boter; de boter hebben zij liefst, en zij maaken dezelve door de melk in een' zak, van het vel van een dier ge- maakt, te schudden.

Men vertelde ons dat het waar is dat de priester den huwelijks-zegen geeft met den bruidegom en de bruid met zijne pis te besproeijen. Maar de Hollanders verklaarden eenpaarig dat de vrouwen nimmer de ingewanden van schaapen om haare beenen winden, gelijk men gezegd heeft dat zij deden en dat zij die naderhand opaten. Men ontkende ook dat de halve lubbing algemeen in gebruik was; maar men erkende dat enige onder die bijzondere natie, welke het koper wisten te smelten, die bewerking ondergaan hadden, men dat zij voor de beste oorlogs-mannen gehouden wierden en bijzonderlijk uitmaantren in de konst van steenen te werpen.

Wij waren zeer begeerig het groot verhschif- stuk onder de schrijvers van natuurlijke historie, te beslifen of de vrouwen van dit land al of niet dien

er ge-
tdekt
wel-
rgifti-
et fe-
(*);
zeer
zulk
haald-
nderd
aanen
vrij-
rond-
nanna-
en hea
e mee-
egten,
willig
et ko-
ijndijk
aaken
ensier-
amige
ij van
aken,
essen,
De
LER.

dien vleesch-lap of dat voorschoot hebben, dat de *Sinus pudoris* genaamd is en ik zal verhaalen wat wij 'er van hoorden. Veele Hollanders en Maleyers, die zeiden de gunsten van Hottentotsche vrouwen genoten te hebben, ontkenden stellig het bestaan van hetzelfde; maar een geneesmeester van de plaats verklaarde dat hij veele honderden van haar van venerieke kwaalen geneezen had en dat hij nooit eene gezien had, die niet twee vleeschachtige of liever velachtige aanhangzels hadden, welke van het bovenste gedeelte van de lippen kwamen en op het gezigt enigzints naar de speenen van eene koe geleeken, maar plat waren; zij hongen, zeide hij, voor het schaamdeel en waren bij de eene vrouw langer dan bij de andere, bij sommige niet langer dan eene halve duim, bij andere drie of vier duimen; deeze treunde hij dat te zijn hetwelk sommige schrijvers tot een lap of voorschoot vergroot hebben, welke van het onderste van den onderbuik zoude nederhangen en dat groot genoeg zou zijn om eene konstige bedekking van de nabuurige deelen onnodig te maaken (*).

De Reiziger LE VAILLANT houdt deeze ver-

langing bij sommige Hottentotsche vrouwen voor een gewrogt van konst, op eene bijzondere smaak of een denkbeeld van fraaiheid gegrond. Ziet zijne *Reize in de binnenlanden van Afrika*, tweede Deel, bladz. 311.

VERTAALER.

Dit zij genoeg van het land, deszelfs voortbrengzelen en inwooneren. De baai is groot, veilig en gemakkelijk; zij ligt wel open voor de Noord-Westen winden, maar zij waaien zelden hard; naardien zij evenwel somtijds eene hooge zee in jaagen, vertuien de schepen N. O. en Z. W., zoo dat zij bij Noord-Westen winden vast liggen: de Zuid-Oosten winden waaien 'er dikwijls met groote hevigheid, doch alzoo deeze streek regt de baai uit is, zijn zij niet gevaarlijk. Digt bij de stad loopt een houten hoofd uit tot eenen voeglijken afstand, tot gemak om te landen en goederen te laaden en te losfen. Tot aan dit hoofd wordt water door pijpen geleid, waaruit verscheiden sloepen tegelijk water kunnen inneemen en daar worden door de Maatschappij verscheiden groote sloepen of hulken gehouden om scheepsbehoefden en proviand van en naar de schepen in de haven te voeren. De baai wordt verdedigd door een vierkant fort, aan de oost-zijde van de stad digt aan strand liggende, en door verscheiden buitenwerken en batterijen langs het strand liggende, zoo aan deeze zijde van de stad als aan geene; maar zij zijn zoodanig gelegen dat zij van schepen kunnen beschoten worden en zijn, om zoo te spreken, zonder verdediging tegens eenen vijand van enige magt te land. De bezetting bestaat uit agt honderd mannen regelmaatige troepen, behalven de land-militie, waaronder

al-

alle begrepen zijn die in staat zijn de wapenen te draagen. Zij hebben middelen om het gantsche land in een zeer korten tijd door seinen op de been te brengen en dan moet de land-militie zig onmiddellijk naar de stad begeeven.

De Franschen op *Mauritius* worden van deze plaats van gezouten vleesch, tweebak, meel en wijn voorzien; de levensmiddelen, welke de Franschen voor dit jaar bedongen hadden, waren 500,000 ponden gezouten rundvleesch, 400,000 ponden meel, 400,000 ponden tweebak en 1200 leggers wijn.

In den morgen van den veertienden April ligteden wij het anker; wij zeilden de baai uit en ankerden 'savonds ten vijf uren onder het *Pinguin* of *Robben-Eiland*: hier bleeven wij den geheelen nacht liggen, en, alzoo ik 'smorgens niet zeilen kon, uit gebrek aan wind, zond ik eene sloep naar het eiland om enige artikelen van weinig aanbelang, die wij vergeeten hadden aan de *Kaap* in te neemen. Doch zoo dra de sloep digt aan den wal kwam, riepen de Hollanders haar toe en waarfchuwden het volk niet te landen, terwijl zij zes mannen, met snaphaanen gewapend, medebragten, die zig op het strand in linie schaardecn. De officier, die in de sloep het bevel voerde, het der moeite niet waardig rekenende het leven van het volk, dat 'er in was, te waagen om enige koolen, die alles waren wat wij nodig hadden,

den; keerde naar het schip terug. Wij wisten in het eerst niet aan welke reden wij deeze afwijzing zouden toeschrijven, maar wij herinnerden ons naderhand dat de Hollanders aan de *Kaap* misdadigers, welke den dood niet verdiend hebben, voor een zeker getal jaaren, geëvenredigd aan de misdaad, naar dit eiland bannen en dat zij hen als slaaven gebruiken om kalk-steen te graaven, die, schoon schaarsch op het vaste land, alhier in overvloed is en dat een Deensch schip, dat een groot gedeelte van het volk door ziekte verloren had, en welk men aan de *Kaap* hulp had geweigerd, naar dit eiland afgezakt was, de sloep naar land had gezonden, en de wagt gevangen genoomen hebbende, zoo veele van de misdaadigers had medegenoomen als het meende nodig te hebben om t'huis te koomen; wij beslooten dan dat de Hollanders, om voortaan voortekoomen dat men hunne bannelingen niet medename, aan hun volk alhier bevel gegeven hadden niet toetelaaten dat eene sloep van enige vreemde natie aan land kwam.

Den vijf en twintigsten, des agtermiddags ten drie uren, ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het Z. O. en liepen in zee. Omtrent een uur daarna verlooren wij den Heer ROBERT MOLLINEUX, een' jongman van goede bekwaamheden, maar ongelukkiglijk overgegeeven aan on-

maa-

maatigheid, die hem ziekten veroorzaakte, welke een einde van zijn leven maakten.

Wij zetteden onze reis t' huiswaarts voort zonder enig aanmerkenswaardig voorval, en in den morgen van den negen en twintigsten pasfeerden wij onzen eersten meridiaan, hebbende nu den aardbol rond gezeild van het oosten naar het westen en bijgevolg eenen dag verlooren, dien wij te *Batavia* weder bij gerekend hadden.

Den eersten Mey, met het aanbreeken van den dag, zagen wij het eiland *St. Helena* en op den middag ankerden wij op de reede voor het fort *James*.

Wij verbleeven hier tot den vierden om ons te ververschen en de Heer *BANKS* nam dien tijd waar om het eiland geheel rond te reizen en de aanmerklijkste plaatsen op hetzelfde te bezoeken.

Dit eiland ligt, als het ware, in het midden van den grooten Atlantischen Oceaan, vier honderd mijlen van de kust van Afrika en zes honderd van die van Amerika. Het is de kruin van eenen ontzagchelyken berg, die uit de zee oprijst, welke op eenen kleinen afstand rondom hetzelfde van eene onpeilbaare diepte is en het is niet meer dan twaalf mijlen lang en zes mijlen breed.

Men heeft overal, zonder uitzondering, bevonden dat de brandende bergen het hoogste gedeelte waren van de landen, waar zij gevonden worden.

Daar

Daar is geen land in de nabuurschap van de Etna en Vesuvius dat hooger is dan die brandende bergen; Hecla is de hoogste berg in Ysland; daar zijn veele brandende bergen in de hoogste deelen van de Andes in Zuid-Amerika en men weet dat de Piek van Teneriffe onderaardsch vuur bedekt: deeze branden nog; maar daar zijn ontelbaare andere bergen die baarblijkelijke tekenen draagen van vuur, dat thans uitgebluscht is en van den tijd van onze vroegste overleveringen uitgebluscht geweest is; onder deeze behoort *St. Helena*, daar de ongelijkheden van den grond op deszelfs buitenste oppervlakte baarblijkelijk de uitwerkingen zijn van het inzakken van de aarde; want de tegens elkanderen over liggende hoogten, schoon altijd door diepe, en somtijds breede, valeien vaneengescheiden, zijn naauwkeurig gelijk in voorkomen en rigting, en dat het inzakken van de aarde op deeze plaatsen, door onderaardsch vuur veroorzaakt is, is even baarblijkelijk uit de steenen, want sommige, bijzonderlijk die in het diepst van de valeien, zijn bijna tot kolen verbrand: in sommige zijn kleine blaasjens, gelijk die, welke men in glas ziet, dat bijna tot smeltens toe gegloeid is en andere, schoon in den eersten opslag geene blijken toonende van aan de werking van eene groote hitte blootgesteld te zijn geweest, zal men bij een naauwkeuriger onderzoek, bevinden dat

kleine stukjens van vreemde lighaamen bevatten, bijzonderlijk kies, die voor de kragt van het vuur bezweken zijn, schoon dezelve niet groot genoeg was om het voorkoomen van den steen, die dezelve bevatte, te veranderen.

Het eiland vertoonde zig, zoo als wij het van de wind-zijde naderden, als eene ruuwe hoop rotsen, door steilten van eene verbaazende hoogte begrensd en bestaande uit eene soort van steen, die half fijn gewreven kon worden, welke geen het minste blijk van groeiing liet zien; ook belooft hij niet meer bij een naauwkeuriger onderzoek: langs de kust zeilende kwamen wij zoo nabij de hooge rotsen, dat zij over het schip scheenen te hellen en de vreeslijke uitwerking, welke de val van dezelve zoude hebben, deed ons bijna daar voor vreezen: eindelijk kwamen wij voor eene valei, *Chappel-valei* genaamd, die naar eene groote loopgraaf gelijk, en in deeze valei ontdekten wij de stad. De grond is dun met groen bedekt, maar de zijden zijn zoo kaal als de klippen, die aan zee liggen. Zoodanig is het eerste voorkoomen van het eiland in deszelfs tegenswoordigen bebouwd staat en men moet eerst de eerste heuvelen over zijn, eer de valeien groen zijn, of het land enige andere blijken van vrugtbearheid vertoont.

De stad ligt aan zee en verre de meeste huizen
zijn

zijn slegt gebouwd; de kerk, die oorspronkelijk een slegt gebouw was, is vervallen, en het markthuis is omtrent in denzelfden staat.

De blanke inwooners zijn alle Engelschen, die, alzoo de Oost-Indische Maatschappij, welke het eiland toebehoort, hun niet vergunt enigen koophandel voor hunne eigen rekening te drijven, enkel bestaan van het leveren van ververschingen aan de schepen, die de plaats aandoen, welke zij egter niet maaken te hebben gelijk zij wel zouden kunnen naar de vrugtbaarheid van den grond, en de getemperdheid van de luchtstreek, die hen in staat zouden stellen alle de vrugten en groenten van Europa en Indie te teelen. Dit eiland, zoo klein als het is, geniet indedaad de verschillende voordeelen van verschillende luchtstreeken, want de kool-boomen, die op de hoogste heuvelen groeijen, kunnen geenzints op de naast volgende hoogten geteeld worden, daar het rood-hout en het gom-hout beiden tieren, welke weder niet groeijen willen op de bovenste hoogten en geene van deeze boomen zijn in de valleien te vinden, die, in het algemeen met Europische planten en de gemeenste uit Indie bedekt zijn.

Daar zijn hier enige weinige paerden, maar zij worden enkel onder den man gebruikt, zoo dat al het werk door slaaven verrigt wordt; ook zijn zij niet voorzien van enig van de verschillende werk-

tuigen, welke de konst heeft uitgevonden om het werk te verligten. De grond is niet overal te steil voor eene kar en daar hij te steil is, zou men den kruiwagen met veel voordeel kunnen gebruiken; daar is egter geen kruiwagen op het geheel eiland; alles wordt van de eene plaats naar de andere gebracht door slaaven, die zelfs niet eens voorzien zijn van het gemak van een draag-feel, maar die hunne vragt op hun hoofd draagen. Zij zijn egter zeer talrijk en worden uit bijna alle deelen van de waereld aangebragt, maar zij scheenen een elendig ras van menschen te zijn, gedeeltelijk door overmaat van arbeid en gedeeltelijk door mishandelingen afgesleten, over welke laatste zij dikwijls klaagden; en het doet mij leed te moeten zeggen dat hier onder mijne landgenooten meer voorbeelden zijn van baldaadige wreedheid dan onder de Hollanders, welken men gemeenlijk, en mischien niet zonder reden, te *Batavia* en aan de *Kaap* verwijt weinig menschlievendheid omtrent hunne slaaven te bezitten.

Onder de oorspronglijke voortbrengzelen van dit eiland, die niet talrijk zijn, moet ook het ebben-hout gerekend worden, schoon de boomen chans bijna uitgestorven zijn en men zig niet herinnert dat zij 'er in overvloed geweest zijn; men vindt dikwijls in de valeien stukken van het hout van eene fraaie zwarte kleur en bijna zoo hard als ijzer. Of de boom dezelfde zij als die, welke
het

het ebben-hout op het eiland *Bourbon* of op de omliggende eilanden voortbrengt, is niet bekend, alzo de Franschen nog geene beschrijving van denzelfden bekend gemaakt hebben.

Daar zijn maar weinige insékten op deeze plaats; maar daar wordt eene soort van slak op de toppen van de grootste hoogten gevonden, welke waarschijnlijk daar gewoond heeft zedert de eerste schepping van haare soort in het begin van de waereld; want het zou zeer moeilijk te begrijpen zijn hoe iets, dat hier niet bij de schepping geplaatst ware, of door den ijver der menschen herwaarts ware gebragt; zijnen weg zoude hebben kunnen vinden naar eene plaats, aldus van het overige van de waereld afgescheiden door zeeën van eene ontzagohelijke uitgestrektheid; tenzij men de stelling, van welke bij eene andere gelegenheid gewag is gemaakt, aanneeme en onderstelle dat deeze rots agter gelaaten zij, toen eene groote streek lands, van welke zij een deel uitmaakte, door de eene of andere stuiptrekking der natuur inzonk en in den oceaen verzwolgen wierd.

Den vierden Mey, ten een ure na den middag, lighteden wij het anker en zeilden van de reede, in gezelschap van het oorlogschip *Portland* en twaalf Oost-Indische schepen.

Wij bleeven in gezelschap van de vloot tot 's morgens van den tienden, wanneer ik, mer-

kende dat wij veel traager zeilden dan een van de andere schepen en het om die reden waarschijnlijk achtende dat de *Portland* voor ons t'huis zoude zijn, sein deed om met hetzelfde te spreken, waarop Kapitein ELLIOT zelf bij mij aan boord kwam en ik gaf hem eenen brief over voor de Admiraliteit, met eene kist, bevattende de gewoone log-boeken van het schip en de journaalen van enige van de officieren. Wij bleeven egter bij hetzelfde tot den drie en twintigsten 's morgens, en toen was 'er geen een van de schepen meer in ons gezigt. Omtrent ten een uur na den middag overleed onze eerste luitenant de Heer HICKS, en des avonds zetteden wij zijn lijk met de gebruikelijke plegtigheden over boord. De ziekte, van welke hij stierf, was eene teering en alzo hij niet vrij van dezelve was toen wij uit Engeland vertrokken, kan men met waarheid zeggen dat hij gedurende de gantsche reis stervende geweest was, schoon zijn verval zeer langzaam was tot dat wij te *Batavia* kwamen; den volgenden dag gaf ik den Heer KAREL CLERK bevel om in zijne plaats den post van luitenant waarteneemen, een jongman, die daartoe alle vereischte hoedanigheden bezat.

Onze zeilen en ons tuig waren thans zoo slegt geworden dat 'er dagelijks iets brak. Wij vervolgden egter veilig onze reis tot den tienden Juny, wanneer 'er land ontwaard wierd, dat bleek

Lizard te zijn; het wierd eerst ontdekt door NI-
COLAAS YOUNG, denzelfden jongen, die de
eerste *Nieuw-Zeeland* ontwaard had; den elfden
stevenden wij het Kanaal in; den twaalfden,
's morgens ten zes uren, voeren wij voorbij
Blachy Hoofd; op den middag waren wij op de
hoogte van *Douvres* en omtrent ten drie uren
kwamen wij ten anker in *Duins* en gongen te
Deal aan land.

EINDE VAN HET DERDE DEEL.

van
rijn-
zou-
ken,
oord
Ad-
oone
van
r. bij
ens,
er in
ddag
cks;
e ge-
ekte,
alzo
eland
at hij
weest
ot dat
g gaf
zijne
een
ighe-
legt
ij ver-
en Ju-
bleek
Li-

DE WATERSCHIED. [over de rivier de Rijn]

... in de rivier de Rijn ...
... de rivier de Rijn ...
... de rivier de Rijn ...
... de rivier de Rijn ...
... de rivier de Rijn ...

D R U K F E I L E N.

T W E E D E D E E L.

Bladz. 96 *reg. 23 staat* weiden *lees* heiden
— 301 — 11 — zee — zuid-zee
— — — 12 — Zuid, dat weg moet.

D E R D E D E E L.

Bladz. 5 *reg. 12 staat* 37° *lees* 37°
— 116 — 11 — negentienden — vijftienden
— 198 — 16 — Mollusa — Mollusca

DE
v
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

iden
id - zee
oct.

37°
vijftienden
Mollusca

